యూనిట్ I

1. శాంతికాంక్ష

– తిక్కన సోమయాజి

చదవండి - ఆలోచించండి - చెప్పండి

అది 1945వ సంవత్సరం. రెండో ప్రపంచ యుద్ధంలో అమెరికా జపాన్‌లోని హిరోషిమా అనే నగరం మీద అణుబాంబులతో దాడి చేసింది. దాని ఫలితంగా క్షణాల్లో అరవైఆరువేలమంది ప్రాణాలు కోల్పోయారు. డెబ్బై వేలమంది క్షతగాత్రులయ్యారు. నిన్న మొన్నటి వరకూ అక్కడి ప్రజలకు అది పీడకలగానే మిగిలిపోయింది.

ప్రశ్నలు

1. దీన్ని బట్టి మీకేమర్థమైంది?
2. మానవ కళ్యాణానికి ఉపయోగపడాల్సిన సైన్సు దేనికి దారితీసింది?
3. ఈనాటి ఆధునిక కాలంలో యుద్ధాలవల్ల ఎలాంటి నష్టాలు సంభవిస్తాయి?
4. యుద్ధాలను నివారించడానికి శాంతిని నెలకొల్పడానికి ఏం చేయాలి?

© SCERT not to be republished

నేపథ్యం

మహాభారతం అన్నదమ్ముల బిడ్డలైన కౌరవపాండవుల కథ. కౌరవులు కుటిల బుద్ధితో మాయాజూదంలో పాండవులను ఓడించి అడవులపాలు చేస్తారు. పందెం ప్రకారం పన్నెండేళ్ళు అరణ్యవాసం, ఒక సంవత్సరం అజ్ఞాతవాసం పూర్తి చేస్తారు పాండవులు. ఆ సందర్భంలో ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణుని రాయబారిగా పంపిస్తూ శాంతియుతంగా తమ రాజ్యం తమ కిమ్మని కోరుతాడు.

ప్రస్తుత పాఠ్యభాగం తిక్కన రచించిన మహాభారతంలోని – ఉద్యోగపర్వం-తృతీయాశ్వాసం లోనిది.

విద్యార్థులకు సూచనలు

1. పాఠం చదవండి. తెలియని పదాలకు అర్థాలను తెలుసుకోండి.
2. చిత్రాలను చూసి, సందర్భాన్ని అనుసరించి, ఆలోచించి భావాన్ని గ్రహించండి.
3. పాఠంలో తెలియని విషయాలు గాని, తెలుసుకోవలసిన అంశాలు గాని మీ ఉపాధ్యాయుడితో చర్చించండి, తెలుసుకోండి.

క. ఆపదఁగడవం బెట్టఁగ
నోపి శుభంబైన దాని నొడఁగూర్పను మా
కీ పుట్టువునకుఁ బాండు
క్ష్మాపాలుఁడు నిన్నుఁజూపి చనియె మహాత్మా ! 1

తే. సమయమిది మిత్రకార్యంబు చక్కఁజేయ
నీకతంబున నే మవినీతుఁడైన
యా సుయోధను తోడి పోరాట దక్కి
యనుభవింతుము మా యంశమగు ధరిత్రి. 2

క. ఇచ్చుటి బంధులు నీవును
నచ్చెరువడి వినుచునుండ **నయిదూళ్ళును** మా
కిచ్చినను జాలునంటినిఁ
బొచ్చెముగా దింతవట్టు పూర్ణము సుమ్మీ ! 3

పాండవులు కోరిన ఐదూళ్లు

1. ఇంద్రప్రస్థం,
2. కుశస్థం,
3. వృకస్థలం
4. వాసంతి,
5. వారణావతం

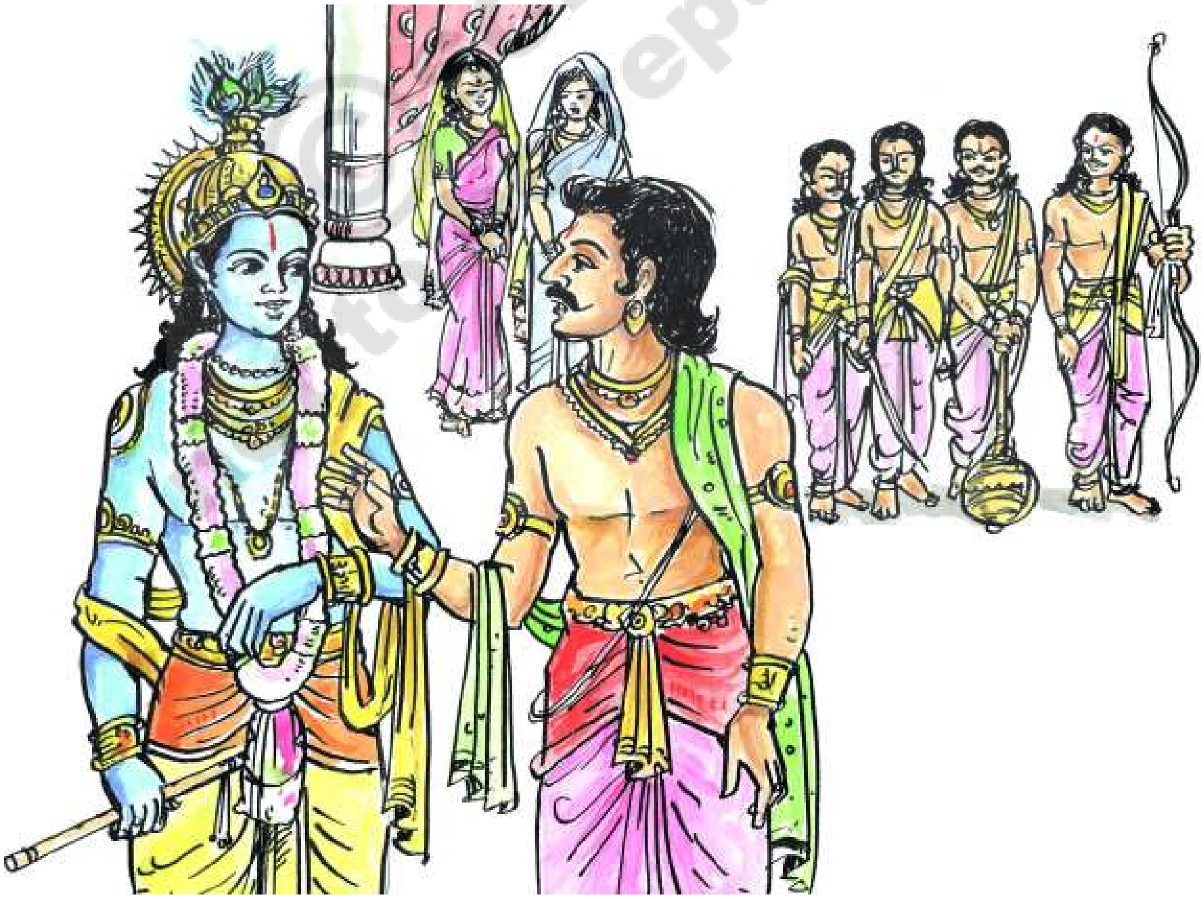

*శా. ఆ దుర్యోధనుఁడంత మాత్రయును జేయంజాలఁడో కాని, పెం
పేదం గ్రూరత కోర్వరాదు, సిరి నాకేలందునే, గ్రాసవా
సోదైన్యంబులు వచ్చు నాయరయునీ చుట్టాలకుం, గావునన్
మోదంబందుట గల్గుఁ గౌరవులు నేముం బొంది శ్రీవొందినన్. 4

*ఉ. అక్కట! లాతుఁలైనఁ బగతైనను జంపన కోరనేల? యొం
డొక్క తెఱంగు లేదె? యది యొప్పదె? బంధు సుహృజ్జనంబు లా
దిక్కున నున్నవారు, గణుతింపక సంపదకై వధించి దూ
ఱెక్కుట దోషమందుటను నీ దురవస్థల కోర్వ వచ్చునే ? 5

క. కాన నవశ్యముఁ బెనఁకువ
గాని యుపాయమునఁ బగఱఁ గడతేర్చు ధృతిం
బూని నడచునెవ్వఁడు డెం
దానం జెయివెట్టికొని యఁతడు నిద్రించున్ 6

*ఆ.వె. పగయ కలిగెనేనిఁ బాము న్న యింటిలో
నున్న యట్ల కాక యూఱడిల్లి
యుండునెట్లు చిత్త మొకమాటుఁగావున
వలవదధిక దీర్ఘ వైరవృత్తి 7

*చ. పగయడఁగించు టెంతయు శుభం, బది లెస్స, యడంగునే పగం
బగ? వగగొన్న మార్కొనక పల్కక యుండఁగ వచ్చునే ? కడుం
దెగ మొదలెత్తి పోవఁ బగ దీర్పఁగ వచ్చినఁ గ్రౌర్యమొందు, నే
మిగతిఁ దలంచినం బగకు మేలిమి లేమి ధ్రువంబు గేశవా! 8

*ఉ. కావున శాంతిఁ బొందుటయ కర్జము, దా నదియట్టులుండె, శ్రీ
గావలెనంచుఁ, బోరితము గామియుఁ గోరెద, మెల్ల సొమ్ములుం
బోవుటయుం గులక్షయము పుట్టుటయున్ వెలిగాఁగ నొండుమై
నేవిధినైనఁ జక్కఁబడు టెంతయు నొప్పుఁజుమీ జనార్దనా ! 9

*చ. మనమునఁ బక్షపాతగతి మాదెస మానుము ధర్మనీతి వ
ర్తనముల రెండు దిక్కుల హితంబును బెంపును గల్గునట్టి చొ
ప్పున విదురాది సజ్జనుల బుద్ధికి రా నుచితంబు తోడి మె
ల్పునఁ బరుసందనంబునను భూపతులెల్ల నెఱుంగ నాడుమీ! 10

©SCERT not to be republished

చ. తగవునఁ బోక రాజు బెడిదంబులు వల్కిన యేని సైఁచి యు
ప్పుగ నిలుమీ, గురుత్వముఁ బ్రభుత్వమునుం గల పెద్ద వారి మా
ట గొనమి యా సుయోధను కడన్ నిలువన్ మనమెల్ల గారవం
బుగఁ గురువృద్ధుపల్కుఁ దలఁపుం జననిచ్చిన మెచ్చరే జనుల్ ? 11

మ. సుతువాఁడై వినయంబు సేకొనక యే చొప్పున్ దగం జెప్ప కా
ధృతరాష్ట్రుం డవినీతిఁ జేసినను సంధింపంగ రాదంచు వే
గ తెగంబాఱకు తెంపుసేయునెడ లోకం బెల్ల మెచ్చం బ్రకా
శిత ధర్మ స్థితి నొంది మా మనము నిశ్చింతంబుగాఁ జేయుమీ ! 12

ఆ.వె. మేలుగాక నీకుఁ బోలినట్లయిన నం
దరిగి యేము వారు నర్థిఁ బొంది
యుండునట్లు గాఁగ నొడఁబాటు గావింపు
మెల్ల భంగి మనకు నిదియ లెస్స 13

క. మమ్మెఱుఁగు, దెదిరి నెఱుఁగుదు
నెమ్మి యెఱుఁగు దర్థ స్థితి నెఱి యెఱుఁగుదు వా
క్యమ్ముల పద్ధతి నెఱుఁగుదు
పొమ్మెవ్వఁడ నేను నీకు బుద్ధులు సెప్పన్ 14

© SCERT not to be republished

కవి పరిచయం

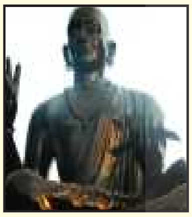

తిక్కన (ఊహాచిత్రం)

మహాభారతాన్ని తెలుగులో కవిత్రయం వారు (ముగ్గురు కవులు) రచించారు. వారిలో తిక్కన రెండోవారు. వీరు13వ శతాబ్దానికి చెందిన మహాకవి. నెల్లూరును పరిపాలించిన మనుమసిద్ధికి మంత్రిగా, ఆస్థానకవిగా ఉన్నారు. తిక్కన మొట్టమొదట 'నిర్వచనోత్తర రామాయణము'ను రచించి మనుమసిద్ధికి అంకితం ఇచ్చారు. తిక్కన రెండోగ్రంథం 'మహాభారతం'. విరాటపర్వం నుండి స్వర్గారోహణ పర్వం వరకు 15 పర్వాలు రచించి హరిహరనాథునికి అంకితం ఇచ్చారు.

మహాభారత రచనలో ఈయన తీర్చిదిద్దిన పాత్రలు సజీవంగా కనిపిస్తాయి. వీరి శైలిలో 'నాటకీయత' ఉంటుంది. సందర్భానుగుణంగా వీరు ప్రయోగించిన పదాలు సృష్టించిన సన్నివేశాలు రసాస్వాదన కలిగిస్తాయి. ఔచిత్యవంతంగా రసపోషణ చేయగలడాన్ని 'రసాభ్యుచితబంధం' అంటారు. ఇందులో తిక్కన సిద్ధహస్తుడు. సంస్కృతాంధ్రాలలో కవిత్వం రాయగలిగిన ప్రతిభాశాలి కాబట్టి 'ఉభయకవి మిత్రుడు' అనీ, కేతనాది కవులకు ప్రేరణ కలిగించి మార్గదర్శకులుగా నిలిచినందుకు 'కవిబ్రహ్మ' అనీ బిరుదులు పొందారు.

ప్రక్రియ- ఇతిహాసం

'ఇతిహాసం' అనే పదానికి 'ఈ విధంగా జరిగింది' అని అర్థం. ఇతిహాసం లోని ఇతి వృత్తం వాస్తవంగా జరిగినదై ఉంటుంది. రామాయణ మహాభారతాలు మన ఇతిహాసాలు

భావాలు

ధర్మరాజు కృష్ణునితో పలికిన మాటలు

1. ఓ మహాత్మా! కష్టాలను తొలగించడానికీ శుభాలను సమకూర్చడానికీ సమర్థుడవైన నిన్ను ఈ జన్మకు మాకు దిక్కుగా చూపి, మా తండ్రి పాండుమహారాజు వెళ్ళిపోయాడు.
2. కృష్ణా! మిత్రులమైన మాపని చక్కబెట్టడానికి నీకిది తగిన తరుణం. నీవు రాయబారానికి వెళ్తే అయోగ్యుడైన ఆ దుర్యోధనునితో మేము యుద్ధం చేయవలసిన అవసరం రాదు. మాకు రావలసిన రాజ్యం మాకు దక్కుతుంది.
3. కృష్ణా! నాచుట్టూ ఉన్న బంధువులూ నీవూ ఆశ్చర్యపడ్డా – 'సక్రమంగా మాకు అర్ధరాజ్యం పంచి ఇవ్వడానికి మా తండ్రి మనస్సొప్పకపోతే మేము తలదాచుకోవడానికి ఐదూళ్ళిచ్చినా చాలు' అని సంజయుడితో నేనింతవరకూ చెప్పిన మాటలలో దాపరికం లేదు.
4. ఆ దుర్యోధనుడు నేనడిగిన ఐదూళ్ళయినా ఇస్తాడో! ఇవ్వడో! తెలియదు. కాని గౌరవం చెడేటట్లు క్రూర కార్యాచరణకు నా మనసు ఒప్పుకోదు. పోనీ రాజ్యసంపద నాకెందుకని వారిని అడగటం మానితే,నన్ను ఆశ్రయించుకొని ఉన్న నా బంధుజనులకు కూటికీ గుడ్డకూ దైన్యం ఏర్పడుతుంది. కాబట్టి కౌరవులూ, మేమూ కలసిమెలసి ఉండి రాజ్యసంపద పంచుకొంటే ఉభయులకూ సంతోషం సమకూరుతుంది.
5. అయ్యో! వారు ఇతరులైనా, విరోధులైనా చంపాలని ఎందుకు కోరాలి. పోరాటం కంటే మరో మార్గం లేదా? ఆ మార్గం మంచిది కాదా! కౌరవులలో మా బంధువులూ మిత్రులూ ఉన్నారు. కేవలం రాజ్యంకోసం అందరినీ సంహరిస్తే పాపాలు మూటగట్టుకొనక తప్పదు. నిందలుపడక తప్పదు. ఇహపరాలకూ దూరమైతే నేను తట్టుకోలేను.
6. యుద్ధం అన్ని అనర్థాలకూ మూలమవడంచేత, యుద్ధం చేయకుండానే ఉపాయంతో విరోధులను అణచివేయాలి. అటువంటి ధైర్యం వహించి ఎవడు ప్రవర్తిస్తాడో వాడు గుండెమీద చేయి వేసుకొని నిశ్చింతగా నిద్రిస్తాడు.
7. శత్రుత్వమంటూ ఏర్పడితే పామున్న ఇంటిలో కాపురమున్నట్లే. ఒక్క క్షణమైనా మనశ్శాంతి ఉండదు. కాబట్టి ఎవరితోనూ (దీర్ఘకాల) విరోధం తగదు.
8. విరోధాన్ని అణచి వేయడం ఎంతో శ్రేయస్కరం. అది మంచిపని. విరోధం వల్ల విరోధం సమసిపోదు. ఒకడు వైరం వహించి ఎదుటివాడిని బాధపెడితే వాడు ఏనాటికైనా పగతీర్చుకోవడానికే చూస్తాడు. మరలా వాడితో తలపడకుండా ఊరకుండడం సాధ్యం కాదు. అలాగని పగను నిర్మూలించడానికి పూనుకుంటే దారుణ కృత్యాలు చేయవలసి వస్తుంది. కాబట్టి ఎన్ని విధాల ఆలోచించినా పగవల్ల కీడేగాని మరే ప్రయోజనమూ లేదు. ఇది నిజం.
9. వైరంవల్ల ప్రయోజనం శూన్యం. కలతలేక నిమ్మళంగా ఉండడమే తగినది. కృష్ణా! నేను యుద్ధం జరగకుండా ఉండాలనీ సంపద కావాలనీ కోరుకుంటున్నాను. యుద్ధం వల్ల ధననష్టం,వంశనాశనం జరుగుతాయి. ఈ రెండు నష్టాలూ కలగకుండా ఆలోచించడం సముచితం కదా!

© SCERT not to be republished

10. ఓ కృష్ణా! మా విషయంలో పక్షపాతం చూపవద్దు. ధర్మాన్నీ నీతినీ అనుసరించి ఇరుపక్షాలవారికి మేలు, అభివృద్ధి సమకూరే రీతిలో, విదురుడు మొదలైన సత్పురుషుల మనసులకు సమ్మతమయ్యేటట్లుగా, తగినంత మెత్తదనంతోనూ, కఠినమైన మందలింపులతోనూ కురుసభలో రాజులందరూ గ్రహించేటట్లు మాట్లాడు.

11. న్యాయమెంచక దుర్యోధనుడు పరుషంగా మాట్లాడినా ఓర్పు వహించు. తొందరపడి సభ విడిచి రావద్దు. పెద్దరికం, రాచరికంగల పెద్దల మాట సుయోధనుడు వినలేదనే నింద అతని తలపైనే వేయవలసింది. గౌరవంగా కురువృద్ధులైన భీష్మాదుల మాటలనూ, ఉద్దేశాలనూ ఓర్పుతో విన్నట్లైతే లోకులు మనలను మెచ్చుకుంటారు.

12. ఆ ధృతరాష్ట్ర మహారాజు తన కుమారుడి పక్షం వహించి, తన అభిప్రాయం వెల్లడించక అవినీతితో మెలిగినపుడు, ఇక ఏ మాత్రం సంధి పొసగదని వెంటనే సాహసించ వద్దు. సాహసించాల్సి వస్తే ప్రజలంతా కొనియాడేటట్లు ధర్మంమీదే నిలిచి, నాకు ఆనందాన్ని కలగజేయి.

13. ఓ కృష్ణా! కురుసభకు వెళ్ళడం నీకు యుక్తమని తోస్తే వెళ్ళి, మేమూ వారూ కలిసిమెలిసి ఉండేటట్లు సంధి కుదుర్చు. అన్ని విధాలా వారితో సంధి కుదర్చడం మంచిది.

14. ఓ కృష్ణా! పాండవులూ కౌరవులూ ఎట్లాంటివారో ఎరుగుదువు. కూర్మి అంటే ఎలాంటిదో ఎరుగుదువు. కార్యసాధన విధానమెలాంటిదో ఎరుగుదువు. మాట్లాడే విధానమేమిటో నీకు తెలుసు. నీకు ఉపాయాలు చెప్పడానికి నేనేపాటి? హస్తినకు వెళ్ళిరా......

ఇవి చేయండి

I. అవగాహన -ప్రతిస్పందన

అ) కింది అంశాలను గురించి చర్చించండి.

1. శ్రీకృష్ణుణ్ణి కష్టాలను తొలగించే వ్యక్తిగా ధర్మరాజు కీర్తించాడు గదా ! ఎందుకన్నాడో చర్చించండి.
2. యుద్ధాలవల్ల కలిగే నష్టాలూ. అనర్థాలూ చెప్పండి.

ఆ)* గుర్తున్న పద్యాలకు ప్రతిపదార్థాలు రాయండి.

ఉదా॥ *శా. ఆ దుర్యోధనుఁడంత మాత్రయును జేయంజాలఁడో కాని, పెం
పేదం గ్రూరత కోర్వరాదు, సిరి నాకేలందునే, గ్రాసవా
సోదైన్యంబులు వచ్చు నాయరయునీ చుట్టాలకుం, గావునన్
మోదంబందుట గల్గుఁ గౌరవులు నేమును బొంది శ్రీఁబొందినన్.

© SCERT not to be republished

ప్రతిపదార్థం

ఆ దుర్యోధనుడు	=	ఆ దుర్యోధనుడు
అంతమాత్రయును	=	ఆ మాత్రమైనా (ఐదూళ్ళు ఇవ్వడమైనా)
చేయన్ +చాలడు+ఓ	=	చేయ లేడేమో
కాని	=	కాని
పెంపు	=	అధికమైన
ఏదన్	=	నాశనం (కల్గే)
క్రూరతకు	=	దుర్మార్గానికి (నేను)
ఓర్వరాదు	=	సిద్ధపడలేను
సిరి	=	రాజ్యం
నాకు+ఏల	=	నాకెందుకు
అందునే	=	అంటే
నాన్+అరయు	=	నేను బాగోగులు చూసుకోవలసిన
ఈ చుట్టాలకున్	=	ఈ ఆశ్రితులకు (పరివారానికి, బంధువులకు)
గ్రాసవాసః	=	తిండికి, నివాసానికి, (బట్టకు)
దైన్యంబులు	=	లోటు
వచ్చు	=	కల్గుతుంది
కావునన్	=	కాబట్టి
కౌరవులున్	=	కౌరవులు
ఏము	=	మేము
శ్రీ	=	రాజ్యాన్ని
పొందినన్	=	పొందినట్లైతే (పంచుకున్నట్లైతే)
మోదంబు	=	(అందరికీ) సంతోషం
అందుట+కల్గు	=	కల్గుతుంది (కదా!)

అని ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణునితో అన్నాడు.

© SCERT not to be republished

ఇ) కింది పేరాను చదివి ఎలా, ఎందుకు? అనే ప్రశ్నపదాలను మాత్రమే ఉపయోగించి కొన్ని ప్రశ్నలు తయారు చేయండి.

మనసుకు నచ్చిన పనులే పిల్లలు ఇష్టంగా చేస్తారు. కఠినంగా మాట్లాడితే పిల్లలకు నచ్చదు. కాబట్టి అలా మాట్లాడేవారికి దూరంగా ఉంటారు. పిల్లలు అద్భుతంగా ఆలోచిస్తారు. కొందరు తల్లిదండ్రులు పిల్లల్ని అర్థం చేసుకోలేక అనవసరంగా బాధపడుతూంటారు. తమకు స్వేచ్ఛ ఉన్నచోటనే నిర్భయంగా ప్రశ్నిస్తారు. భద్రత ఉందని భావిస్తేనే స్వేచ్ఛగా ఉంటారు. మనసువిప్పి మాట్లాడతారు.

ఈ) పాఠం చదివి కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. ధర్మరాజు రాజ్యసంపద దేనికోసం కోరాడు?
2. శత్రుత్వభావనను కవి దేనితో పోల్చాడు?
3. ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణునికి చాకచక్యంగా ఎలా మాట్లాడమని సలహా ఇచ్చాడు?

II. వ్యక్తీకరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు ఐదు వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

1. 'పాము‌న్న ఇంటిలో కాపురమున్నట్లే' అంటే ఏమిటి? ధర్మరాజు ఈ వాక్యాన్ని ఎందుకు చెప్పాడు?
2. 'ఎవరితోనూ దీర్ఘకాలం విరోధం మంచిదికాదు' దీనిమీద మీ అభిప్రాయమేమిటి?
3. 'కార్యసాధన' అంటే అనుకొన్నది సాధించడం. ధర్మరాజు మాటల్ని బట్టి ఈ కార్యసాధనను మనం ఎలా సాధించాలి?
4. మాట్లాడే విధానం అంటే ఏమిటి? కార్యసాధకుడికి ఉండాల్సిన లక్షణాలు ఏమిటి?

ఆ) కింది ప్రశ్నలకు పదిహేను వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

1. ధర్మరాజు శాంతి వచనాలను సొంతమాటల్లో రాయండి.
2. ధర్మరాజు యుద్ధంవల్ల కలిగే నష్టాలు చెప్పాడు గదా! ఈ రోజుల్లో కూడా యుద్ధాలు జరుగుతున్నాయి. యుద్ధాలు రాకుండా ఉండటానికి చేపట్టాల్సిన చర్యలేమిటి?

ఇ) సృజనాత్మకంగా రాయండి.

పగ ప్రతీకారం మంచివి కాదనీ, శాంతియుత జీవనం గొప్పదనీ మీ మిత్రునికి లేఖ రాయండి.

(లేదా)

'శాంతి' ఆవశ్యకతను తెలియజేసేలా ఒక 'కరపత్రాన్ని' తయారుచేయండి.

ఈ) ప్రశంసాత్మకంగా రాయండి.

ప్రపంచశాంతి కోసం పాటుపడిన 'నెల్సన్‌మండేలా', 'గాంధీ', 'యాసర్ అరాఫత్' వంటి వారి వివరాలు సేకరించి, వారిని అభినందిస్తూ ఒక వ్యాసం రాయండి. దాన్ని చదివి విన్పించండి.

(లేదా)

మీ ఊరిలో ఏవైనా గొడవలు జరిగితే వెంటనే స్పందించి, గొడవలు వద్దు అని సర్దిచెప్పే పెద్దవాళ్ళ గురించి, 'నలుగురూ శాంతియుతంగా సహజీవనం చేయాలి' అని 'శాంతికోసం' పాటుపడేవాళ్ళని గురించి అభినందిస్తూ కొన్ని వాక్యాలు రాయండి.

III. భాషాంశాలు

పదజాలం

అ) కింద గీతగీసిన పదాలకు అర్థాలు రాసి, వాక్యాల్లో ప్రయోగించండి.

1. గురువులు <u>శుభంబైన</u> వాటిని సమకూర్చెదరు. ____________________
2. <u>దీర్ఘవైరవృత్తి</u> మంచిది కాదు. ____________________
3. శ్రీకృష్ణుడు అన్ని విషయాలు <u>ఎఱుక</u> గలవాడు. ____________________

ఆ) కింది వాక్యాలను పరిశీలించి, గీతగీసిన పదాలకు నానార్థాలు రాయండి.

1. రెండు <u>దిక్కుల</u> న్యాయం చెప్పడానికి నీవే మాకు <u>దిక్కు.</u>
2. ఒక <u>రాజు</u> దివినేలు నొక <u>రాజు</u> భువి నేలు నొక <u>రాజు</u> రాత్రిని యేలు నిజము.

© SCERT not to be republished

3. వైరి పక్షములోని పక్షి, పక్షమునకు గాయమై, పక్షము రోజులు తిరుగలేకపోయెను.

4. పాఠానికి సంబంధించిన మరికొన్ని పదాలకు నానార్థాలను నిఘంటువులో వెతికి, పై విధంగా వాక్యాలలో ప్రయోగించండి.

ఇ) కింద గీతగీసిన పదాలకు పర్యాయపదాలు రాసి, వాక్యాలలో ప్రయోగించండి.

ఉదా : ప్రేమ్, సంతోష్ ప్రాణస్నేహితులు :

(i) స్రవంతికి సంగీత, రాధికలు మంచి నేస్తాలు.

(ii) మిత్రులు ఆపద్బాంధవులు.

1. అనుకున్నది సాధించినపుడు మోదం కల్గుతుంది.
2. ధరిత్రి పుత్రిక సీత.
3. పోరితము నష్టదాయకం.

వ్యాకరణం

అ) పాఠం చదవండి. కింద తెల్పిన సంధులకు సంబంధించిన ఉదాహరణలను వెతికి రాయండి. సూత్రాలు కూడా రాయండి.

1. సవర్ణదీర్ఘసంధి 2. సరళాదేశ సంధి

3. ఇత్వ సంధి 4. యడాగమసంధి

ఆ) కర్మధారయ సమాసం.

'నల్ల కలువ' అనే సమాస పదంలో నల్ల, కలువ అనే రెండు పదాలున్నాయి. మొదటి పదం 'నల్ల' విశేషణం. రెండో పదం 'కలువ' నామవాచకం. ఇలా విశేషణానికీ, నామవాచకానికీ (విశేష్యానికీ) సమాసం జరిగితే దాన్ని 'కర్మధారయసమాసం' అంటారు.

1. విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం.

విశేషణం పూర్వపదంగా (మొదటిపదంగా) ఉంటే ఆ సమాసాన్ని "విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం" అంటారు.

ఉదా : తెల్లగుర్రం – తెల్లదైన గుర్రం

తెలుపు – విశేషణం (పూర్వపదం – మొదటిపదం)

గుర్రం – నామవాచకం (ఉత్తరపదం – రెండవపదం)

2. విశేషణ ఉత్తరపద కర్మధారయ సమాసం.

'మామిడి గున్న' అనే సమాసంలో మామిడి, గున్న అనే రెండు పదాలున్నాయి. మొదటి పదం (పూర్వపదం) 'మామిడి' – నామవాచకం. రెండోపదం (ఉత్తరపదం) 'గున్న' విశేషణం. ఐతే విశేషణమైన 'గున్న' 'ఉత్తరపదం'గా (రెండోపదంగా) ఉండడం వల్ల దీన్ని 'విశేషణ ఉత్తరపద కర్మధారయ సమాసం' అంటారు.

© SCERT not to be republished

కింది పదాలు చదవండి. విగ్రహవాక్యాలు, ఏ సమాసమో రాయండి.

1. పుణ్యభూమి　2. మంచిరాజు　3. కొత్తపుస్తకం　4. కార్మికవృద్ధుడు　5. పురుషోత్తముడు

ఇ) ఛందస్సు

1. కింది పద్య పాదాలకు గణవిభజన చేసి, అవి ఏ పద్యపాదాలో తెల్పి, లక్షణాలను రాయండి.

i. కావున శాంతిఁబొందుటయ కర్జము దానది యట్టులుండె శ్రీ

ii. పగయడగించు టెంతయు శుభం బదిలెస్సయడంగునే పగం

2. శార్దూలం

U U U	I I U	I U I	I I U	U U I	U U I	U
ఆ దు ర్యో	ధనుడం	త మాత్ర	ము ను జే	యం జా ల	డో గా ని	పెం

పై గణ విభజనను పరిశీలించండి. ఇలా మ,స,జ,స,త,త,గ అనే గణాలు వరుసగా ప్రతీపాదంలో వస్తే అది 'శార్దూల' పద్యం అవుతుంది. అన్ని వృత్తపద్యాలలాగా దీనికీ ప్రాసనియమం ఉంటుంది. యతి – 13వ అక్షరానికి చెల్లుతుంది. (ఆ–య)

మీరు కూడా మిగిలిన పాదాలకు గణ విభజన చేసి పై లక్షణాలు సరిపోయాయో లేదో చూడండి. (పాఠంలోని 4వ పద్యం)

ఉ) అలంకారాలు

i. ఇంతకుముందు తరగతులలో 'ఉపమాలంకారం' గురించి తెలుసుకున్నారు కదా! ఈ పాఠంలోని ఉపమాలంకారానికి సంబంధించిన ఉదాహరణను రాసి, వివరించండి.

ii. గతంలో తెలుసుకున్న 'వృత్యనుప్రాస' ను గూర్చి ఆ అలంకార లక్షణం రాసి, ఉదాహరణలు రాయండి.

ప్రాజెక్టు పని

ప్రపంచశాంతి కోసం కృషిచేసిన వారి వివరాలు సేకరించండి.
వారి గురించి ఒక నివేదిక తయారు చేసి ప్రదర్శించండి.

శాంతి రాయబారం బలహీనత కాదు – మారణహోమం రాజనీతి కాదు

– డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్

© SCERT not to be republished

పాఠం 2

సూర్యుడు - శక్తి వనరు

మనం నివసిస్తున్న భూమిపై ఎంతో వైవిధ్యత ఉంది. గత తరగతుల్లో మనం ఈ వైవిధ్యతలోని కొన్ని అంశాలైన– సముద్రాలు, ఖండాలు, పర్వతాలు, పీఠభూములు, మైదానప్రాంతాలు, అధిక, తక్కువ వర్షపాతం గల ప్రాంతాలు, మొదలైనవి చూశాం. ఈ పాఠంలో మనం మరొక రకం వైవిధ్యత గురించి తెలుసుకుందాం. అయితే మనం దీనిని చూడలేం కాని అనుభూతి చెందగలం. ఇది ఉష్ణోగ్రతలలో వైవిధ్యత. ఉదయం చల్లగా ఉండి, రోజుగడుస్తున్న కొద్దీ వేడెక్కటం, రాత్రికి తిరిగి చల్లబడటం మీరు గమనించి ఉంటారు. అదేవిధంగా సంవత్సరంలో కొన్ని నెలలు చాలా వేడిగానూ, మరికొన్ని నెలల్లో చల్లగానూ ఉండటం కూడా మీరు గమనించి ఉంటారు. ఒక ప్రదేశంలోని ఉష్ణోగ్రతలలో తేడా ఉంటుంది. భూమి మీద ఒక ప్రదేశానికి, మరో ప్రదేశానికి కూడా ఉష్ణోగ్రతలలో తేడా ఉంటుంది. కొన్ని ప్రాంతాలు వేడిగా ఉంటే, కొన్ని ప్రాంతాలు చాలా చలిగా ఉండి సంవత్సరమంతా మంచుతో కప్పబడి ఉంటాయి. సంవత్సరం పొడవునా వేడిగా ఉండే భూమధ్యరేఖా ప్రాంతాల గురించి మీరు చదివారు. చాలా చలిగా ఉండే ధృవప్రాంతాల గురించి మీరు తరవాత పాఠాలలో చదువుతారు.

రెండు ప్రదేశాల మధ్య గల ఉష్ణోగ్రతలలోని తేడాలు గాలులు, వానలను ప్రభావితం చేస్తాయి. ఒక ప్రదేశంలో పడే వర్షపాతం కొంతవరకు రెండు ప్రదేశాల మధ్య గల ఉష్ణోగ్రతల తేడాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది.

ఉష్ణోగ్రత, వర్షపాతం జీవితాలను ఎంతగానో ప్రభావితం చేస్తాయి. సూర్యరశ్మి, నీటిపై ఆధారపడి చెట్లు, జంతువులు బతుకుతాయి. చాలా కొద్ది రకాల చెట్లు మాత్రమే వేడిగా ఉండే ప్రాంతాలలో పెరుగుతాయి, చలిగా ఉండే ప్రాంతాలలో మరికొన్ని రకాల చెట్లు పెరుగుతాయి, బాగా చలిగా ఉండే ప్రాంతాలలో ఏ చెట్లూ పెరగవు. ఈ విధంగా వృక్ష, జంతు జాలాలలో వైవిధ్యత ఉంటుంది. ఈ అధ్యాయంలో ప్రపంచంలోని వివిధ ప్రదేశాలలో ఉష్ణోగ్రతలలో గల తేడాల గురించి తెలుసుకుందాం.

- మీరు నివసించే ప్రాంతం కంటే భిన్నమైన వాతావరణం ఉండే ప్రదేశానికి ఎప్పుడైనా వెళ్లారా? తరగతి గదిలో వివరించండి.
- భూమి మీద వేడిమికి సూర్యుడు కారణమని మీకు తెలుసు. అయితే ఈ వేడిమి ఉదయం నుంచి సాయంత్రానికి, కాలాలను బట్టి, ప్రదేశాలను బట్టి మారటానికి కారణం ఏమిటి? ఇక్కడ ఉష్ణోగ్రతలలో కొన్ని తేడాలను ఇచ్చాం. వీటికి కారణాలను ఊహించి, తరగతి గదిలో చర్చించిన తరవాత ముందుకు వెళ్లండి.

1. ఉదయంపూట చల్లగానూ, మధ్యాహ్నం వేడిగానూ ఉంటుంది
2. వేసవిలో వేడిగానూ, శీతాకాలంలో చలిగానూ ఉంటుంది
3. కొండలపై చల్లగానూ, మైదాన ప్రాంతంలో వేడిగానూ ఉంటుంది
4. భూమధ్యరేఖా ప్రాంతంలో వేడిగానూ, ధృవ ప్రాంతంలో చలిగానూ ఉంటుంది.

సూర్యుని కిరణాలు, సౌరశక్తి

భూగోళంపై శక్తికి సూర్యుడు మూల వనరు. సూర్యుడు ఒక పెద్ద శక్తి కేంద్రం. కాంతి, వేడిమి

హరిత గృహాలు

మొక్కలకు అనువైన వాతావరణాన్ని కృత్రిమంగా కల్పించటం ద్వారా అన్నిచోట్లా పంటలు పండించటానికి మానవులు ప్రయత్నించటం ఆసక్తికరంగా ఉంటుంది. బాగా చలిగా ఉండే ప్రదేశాలలో హరిత గృహాలు నిర్మించి కూరగాయలు, పళ్లు పండిస్తున్నారు. హరిత గృహాల గోడలు పారదర్శకంగా ఉండి ఎండను లోపలికి రానిస్తాయి కానీ బయటకు వెళ్లనివ్వవు. వరికి అనువుగా మడులు కట్టి సాగునీరు ఇచ్చి నీటిని నిల్వ కడతారు, అలాగన్నమాట.

చిత్రం 2.1 : మొక్కల కోసం కృత్రిమ పరిసరాల ఏర్పాటు

రూపంలో అది శక్తిని విడుదల చేస్తూ ఉంటుంది. సూర్యుడి నుంచి నిరంతరాయంగా వెలువడే ఈ శక్తిని సౌర వికిరణం అంటారు. ఏదైనా ఒక వస్తువు శక్తిని వెలువరించటాన్ని వికిరణం అంటారు. సూర్యుడినుంచి మనకు శక్తి సూర్య కిరణాల రూపంలో వస్తుంది. ఈ శక్తిలో కొంత భాగాన్ని మనం కాంతి, వేడిమి రూపంలో చూడగలం, లేదా అనుభూతి చెందగలం. అయితే అతినీలలోహిత కిరణాలు, రేడియో తరంగాలు, ఎక్స్ కిరణాలు వంటి రూపాలలో కూడా సూర్యుడినుంచి మనకు శక్తి వస్తూ ఉంటుంది. దీనిని మనం చూడలేం, అనుభూతి చెందలేం.

సంవత్సరం పొడవునా, అలాగే ప్రతి సంవత్సరమూ సూర్యుడి నుంచి వెలువడే శక్తి దాదాపు ఒకే మోతాదులో ఉంటుంది. మరి భూమి మీద ఉష్ణోగ్రతలలో తేడాలకు కారణాలు ఏమిటి? భూమి ఉపరితలానికి చేరుకునే సౌర వికిరణాన్ని సౌరపుటం (ఇన్సోలేషన్) అంటారు. భూమి వాతావరణంలోకి ప్రవేశించే సౌరశక్తిలో చాలా తక్కువ మాత్రమే భూమి ఉపరితలాన్ని చేరుకుంటుంది. ఎందుకనగా సౌరశక్తిలో మూడవ వంతు భూవాతావరణం వల్ల పరావర్తనం (కాంతిని అద్దం పరావర్తనం చేసినట్లు) చెందుతుంది. మరికొంత శక్తి వాతావరణపు పై పొరలలో చెల్లాచెదురవుతుంది, గ్రహింపబడుతుంది. సూర్యుడి నుంచి వెలువడే అతినీలలోహిత కిరణాల వంటి ప్రమాదకరమైన కిరణాలు నేలను చేరుకోవు. ఈ కారణం వల్లనే భూమిపై జీవనం సాధ్యమయింది. సౌరశక్తిలో కొంత భాగాన్ని వాతావరణంలోని మబ్బులు, పొగ, ధూళి పరావర్తనం చేస్తాయి, లేదా గ్రహిస్తాయి. మబ్బుగా ఉన్న రోజుల్లో అంత వేడిగా ఉండకపోవడం మీరు గమనించి ఉంటారు.

- వికిరణం (రేడియేషన్), సూర్యపుటం (ఇన్సోలేషన్) మధ్య తేడాలను పేర్కొనండి.
- పొగ, ధూళితో వాతావరణం మరింత కలుషితమైతే ఏమవుతుంది?

© SCERT not to be republished

సూర్యుని కిరణాలు, భూమి ఉపరితలం

సూర్యకిరణాలు భూమిని చేరుకున్న తరవాత కూడా ఉపరితలమంతటా ఒకే రకంగా వేడి కలిగించవు. భూమి ఉపరితలం ఒంపుగా ఉండటమే దీనికి కారణం. దీనిని అర్థం చేసుకోటానికి ఇక్కడ ఇచ్చిన రెండు చిత్రాలను చూడండి.

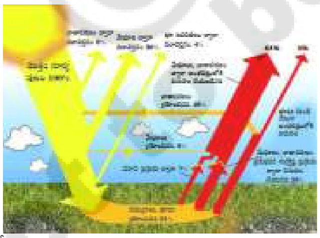

చిత్రం 2.2 : సూర్యపుటం – భూవికిరణం

ఈ చిత్రాలను చూస్తే భూమి ఉపరితలం ఒంపు కారణంగా భూమధ్యరేఖా ప్రాంతంలో తక్కువ విస్తీర్ణంలో పడేటంత సౌరశక్తి, భూమధ్యరేఖ నుంచి ఉత్తరానికి లేదా దక్షిణానికి వెళుతుంటే ఎక్కువ విస్తీర్ణంలో పడుతుంది. అందుకే ధృవాల దగ్గర కంటే భూమధ్యరేఖ వద్ద వేడిగా ఉంటుంది.

భూమధ్యరేఖ వద్ద సూర్యుని కిరణాలు లంబ (90^{0}) కోణంలో పడుతుండగా ధృవాలవైపు వెళుతున్న కొద్దీ ఏటవాలుగా పడుతుండటం మీరు గమనించి ఉంటారు. భూమి ఉపరితలాన్ని సూర్యుని కిరణాలు తాకే కోణాన్ని 'పతన కోణం' (యాంగిల్ ఆఫ్ ఇన్సిడెన్స్) అంటారు. భూమి ఉపరితలం పైకి వచ్చే సౌరశక్తిని 'పతన కోణం' ఎలా ప్రభావితం చేస్తుందో అర్థం చేసుకోటానికి దిగువ పట్టిక చూడండి:

భూమధ్యరేఖ (0 డిగ్రీలు) వద్ద 100 యూనిట్ల సూర్యపుటం చేరినట్లయితే		
45^{0} వద్ద	(ఉత్తర జపాన్)	75 యూనిట్లు అందుతుంది
$66\frac{1}{2}^{0}$ వద్ద	(ధృవ మండలం)	50 యూనిట్లు అందుతుంది
90^{0} వద్ద	(ఉత్తర, దక్షిణ ధృవాలు)	40 యూనిట్లు అందుతుంది

- సూర్యకిరణాలు ఎక్కడ ఎక్కువ ఏటవాలుగా పడతాయి – జపాన్‌లోనా, ఉత్తర ధృవం వద్దా?

చిత్రం 2.3 : సూర్యకిరణాల పతన కోణం

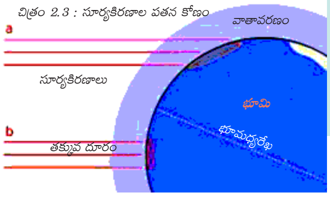

- సూర్యకిరణాల సాంద్రత ఎక్కడ ఎక్కువగా ఉంటుంది – ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోనా, రాజస్థాన్ లోనా?
- భూమి గుండ్రంగా కాకుండా బల్లపరుపుగా ఉంటే జపాన్ ఎక్కువ వేడి ఎక్కుతుందా, భూమధ్యరేఖా ప్రాంతమా? లేక రెండూ సమంగా వేడి ఎక్కుతాయా?
- గ్లోబును చూసి ఏ ప్రదేశాలు ఎక్కువ వేడిగా ఉంటాయో, ఏ దేశాలు చల్లగా ఉంటాయో చెప్పండి.

భూమధ్యరేఖా ప్రాంతం వద్ద సూర్య కిరణాలు ఎక్కువ సాంద్రత/ తీవ్రతలో పడినా సాధారణంగా

అక్కడ మధ్యాహ్నం నుంచి మబ్బుగా ఉండి నేలమీదకి తక్కువ సూర్య కిరణాలు పడతాయి. కాబట్టి భూమధ్యరేఖా ప్రాంతం కంటే దానికి ఉత్తర, దక్షిణ ప్రాంతం వేడిగా ఉంటుంది.

అయితే ఇంతటితో కథ అయిపోలేదు. సూర్యుడి చుట్టూ భూమి తిరుగుతున్న సంవత్సర కాలంలో 'పతన కోణాలు' నిరంతరం మారుతూ ఉంటాయి. దీని కారణంగా ఉత్తర భాగంలో నవంబరు–డిసెంబరు నెలల్లో పతన కోణం పెరుగుతుంది, మే–జూన్ నెలల్లో తగ్గుతుంది. తరవాత పాఠంలో దీని గురించి మరింత తెలుసుకుంటాం.

భూమి, నీటి ఉపరితలంపై తేడాలు

భూమి మీద, సముద్రాల మీద ఉష్ణోగ్రతలలో చాలా తేడా ఉంటుంది, మారుతుంటుంది. సముద్రాల మీద, ఖండాల మీద ఉష్ణోగ్రతలు కొలిస్తే ఈ విషయం స్పష్టమవుతుంది. భూమి వేడిమిని బాగా ప్రసరింప చేస్తుంది, కానీ నీరు అలా కాదు. భూమి చాలా త్వరగా వేడెక్కి, త్వరగా చల్లబడుతుంది. ఇందుకు విరుద్ధంగా సముద్రాలు వేడెక్కటానికి, చల్లబడటానికి చాలా సమయం తీసుకుంటాయి.

- భూమి, సముద్రం వేడెక్కటంలో తేడా ఎందుకు ఉంది?

పేజి 22లో చూపిన పటంలో ముదురు గోధుమ రంగు ఉన్న ప్రాంతాలు చాలా ఎక్కువ వేడిని, నీలం రంగు ఉన్నవి చాలా తక్కువ వేడినీ పొందుతాయి.

వాతావరణం వేడెక్కటం

మన చుట్టూ ఉన్న వాతావరణం లేదా గాలి సూర్యకిరణాల వల్ల నేరుగా వేడెక్కదంటే మీకు ఆశ్చర్యం కలగవచ్చు. కిరణాల వల్ల వేడెక్కకుండా వాతావరణం వాటిని వెళ్లనిస్తుంది. సూర్య కిరణాలు ముందుగా భూమిని వేడెక్కిస్తాయి. ఆ తరవాత భూమినుంచి వేడి వికిరణం చెందుతూ మన చుట్టూ ఉన్న గాలి వేడెక్కుతుంది. అందుకే భూమికి దగ్గర ఎక్కువ వేడిగా ఉండి వాతావరణంలో పైకి వెళుతున్న కొద్దీ చల్లగా ఉంటుంది.

వేడిమి సమతుల్యం

సూర్యుడి నుంచి భూమి పొందే వేడి వివిధ పద్ధతుల్లో తిరిగి వికిరణం చెందుతుంది. మూడవ వంతు వేడి వెంటనే తిరిగి ఆకాశంలోకి పరావర్తనం చెందుతుంది. మిగిలినది ముందుగా భూమిని వేడెక్కించి, తరవాత వాతావరణాన్ని వేడెక్కించటం ద్వారా తిరిగి ఆకాశంలోకి వెళ్లిపోతుంది. సూర్యుడి నుంచి వికిరణమయ్యే ఈ మొత్తం వేడిమి ముఖ్యమైనదని గుర్తుంచుకోవాలి. ఈ మొత్తం వేడిమి తిరిగి పూర్తిగా వికిరణం చెందకపోతే భూమి మీద ఉండిపోయే వేడిమి రోజురోజుకీ పెరుగుతూ భూగోళం మరింత వేడెక్కుతూ ఉంటుంది. ఇందుకు విరుద్ధంగా భూమి పొందుతున్న వేడిమి కంటే ఎక్కువ వికిరణం జరిగితే అది రానురాను చల్లగా మారిపోతుంది.

కనుచూపుమేరకు చదునుగా ఉండే ప్రాంతాన్ని ఎక్కడైనా చూశారా? ప్రతిచోటా భూమి ఎత్తుపల్లాలతో, వాలులతో కనపడుతుంది. ఈ కారణంవల్ల భూమికి అందే సౌరశక్తిలో తేడా ఉంటుంది. చదును భూమి ఎక్కువ వేడెక్కుతుందా, లేక వాలుగా ఉన్న భూమా? పర్వతం ముఖానికి ఉన్న రెండు వాలులు ఒకే మోతాదులో సూర్యకిరణాలను పొందుతాయా? దానికి కారణాలు ఏమిటి?

బొగ్గుపులుసు వాయువు (కార్బన్‌డైఆక్సైడ్) వంటి కొన్ని వాయువులు భూవికిరణాన్ని అడ్డుకుంటాయి. డీజిల్, పెట్రోలు వంటి వాటి వినియోగం పెరగటం, అడవులు నరికివేయటం వంటి వాటివల్ల వాతావరణంలో బొగ్గుపులుసు వాయువు పెరుగుతుంది. వాతావరణంలో బొగ్గుపులుసు వాయువు శాతం పెరిగితే భూవికిరణం తగ్గి ప్రపంచ ఉష్ణోగ్రతలు పెరుగుతాయి. దీనినే 'భూగోళం వేడెక్కడం' అంటారు.

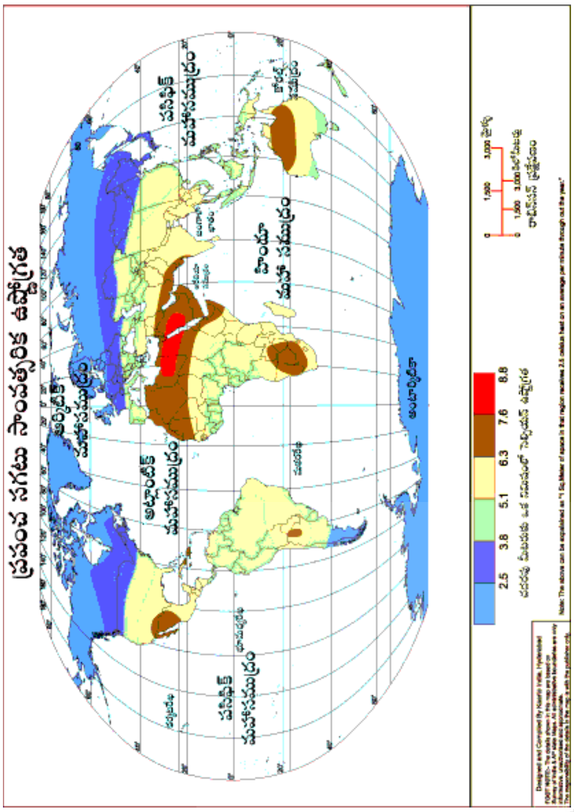

వాతావరణ ఉష్ణోగ్రత

తరగతి గదికి సెల్సియస్ ఉష్ణమాపకం (థర్మామీటర్) తీసుకురండి. ఉష్ణమాపకం ఎంత ఉష్ణోగ్రత చూపిస్తోందో రాసుకోండి. ఇది మీ తరగతి గదిలోని వాతావరణ ఉష్ణోగ్రత.

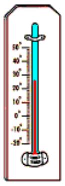
ఉష్ణమాపకం

- వేర్వేరు ఉష్ణోగ్రతలు తెలుసుకోదానికి ఈ కింద పేర్కొన్న వాటి ఉష్ణోగ్రతలు కొలవండి. కొలవటానికి ముందు వాటి ఉష్ణోగ్రత ఎంత ఉంటుందో ఊహించి అంచనా వేయండి.

వస్తువు	ఉష్ణోగ్రత	
	అంచనా	కొలత
బకెట్టులో నీళ్లు		
ఐసుగడ్డ		
గ్లాసులోని చల్లటి నీళ్లు		
స్నానానికి పెట్టుకున్న వేడినీళ్లు		

- $10^{\circ}C$ నుంచి $110^{\circ}C$ వరకు కొలవగల ఉష్ణమాపకం ఉపయోగించటం మంచిది. ఇటువంటి ఉష్ణమాపకం ఉపయోగించి మరుగుతున్న నీళ్లు, వేడిగా ఉన్న టీ ఉష్ణోగ్రతలను కొలవండి.

ప్రతి నెలలో ఒక వారంరోజులపాటు ఉష్ణోగ్రతలు కొలిస్తే వేసవి, శీతాకాలం, వానకాలాల్లో జరిగే ఉష్ణోగ్రతల మార్పులు తెలుసుకోవచ్చు.

- రాబోయే వారం రోజులపాటు ప్రతిరోజూ ఒకే ప్రదేశం, ఒకే సమయంలో వాతావరణ ఉష్ణోగ్రతలు తీసుకోండి (ఇందుకు నీడలో ఉండే ప్రాంతాన్ని ఎన్నుకోండి). ప్రతి రోజూ ఉష్ణోగ్రత కొలవటానికి ముందు దానిని ఊహించి అంచనా వేయండి. వీటిని ఒక పుస్తకంలో నమోదు చేయండి.

ప్రదేశం ....

సమయం ....

నెల ....

తేదీ	వాతావరణ ఉష్ణోగ్రతలు	
	అంచనా	కొలత

- ఇలా వారం రోజులపాటు వేర్వేరు నెలల్లో ఉష్ణోగ్రతలు నమోదు చేయండి.
- మీరు నమోదు చేసిన వారం రోజుల ఉష్ణోగ్రతల సగటును కనుక్కోండి.
- వివిధ వారాల ఉష్ణోగ్రతలలో తేడాల గురించి చర్చించండి.

అత్యధిక, అత్యల్ప ఉష్ణోగ్రతలు

భూమికి చేరుకున్న అత్యంత ఎక్కువ, అత్యంత తక్కువ ఉష్ణోగ్రతలను శాస్త్రజ్ఞులు నమోదు చేశారు. 1992 జులైలో లిబియా (ఆఫ్రికా) లోని అజీజియాలో అత్యధిక ఉష్ణోగ్రత అయిన $57.8^{\circ}C$ నమోదు చేశారు.

© SCERT not to be republished

అదేవిధంగా అంటార్కిటికాలోని వ్లాదివోస్టాక్ కేంద్రంలో 1983 జులైలో అత్యంత తక్కువగా -89.2° సెల్సియస్ ఉష్ణోగ్రతను నమోదు చేశారు.

ఉష్ణోగ్రత $-5^{\circ}C$ లేదా $-89^{\circ}C$ ఉండటమంటే ఏమిటో మీకు తెలుసా? నీళ్లు $100^{\circ}C$ కి చేరితే మరుగుతాయనీ, $0^{\circ}C$ కి చేరితే గడ్డకట్టు కుంటాయనీ మీకు తెలిసి ఉండాలి. సున్నా కంటే తక్కువ ఉష్ణోగ్రతలలో $-273.16^{\circ}C$ అత్యల్పమైనది. ఉష్ణోగ్రత ఇంతకంటే తగ్గదు. ఉష్ణోగ్రతలు సున్నాకంటే తగ్గితే ఇన్ని డిగ్రీల మైనస్ అంటారు. కింద ఉన్న సంఖ్యారేఖను చూడండి: ఈ సంఖ్యారేఖపై గుర్తించిన ధన, ఋణ సంఖ్యలను గమనించండి. వీటి ఆధారంగా దిగువ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

-5 -4 -3 -2 -1 0 1 2 3 4 5 6 7

- ఏ ఉష్ణోగ్రత ఎక్కువ: $5^{\circ}C$, లేక $-5^{\circ}C$?
- ఈ రెండు ఉష్ణోగ్రతలలో దేని దగ్గర మనకు ఎక్కువ చలిగా అనిపిస్తుంది?
- $-5^{\circ}C$ నుంచి $5^{\circ}C$ వరకు ఎన్ని డిగ్రీల తేడా ఉంది?

- కింద పేర్కొన్న ఉష్ణోగ్రతలను క్లుప్తంగా రాయండి:
  సున్నాకి దిగువన $88^{\circ}C$,
  నీరు గడ్డ కట్టుకోవటానికి $38^{\circ}C$ ఎగువన,
  నీరు గడ్డకట్టుకోటానికి $32^{\circ}C$ దిగువన.
- ఈ రోజున మీ తరగతి గదిలో ఉష్ణోగ్రతని కొలిచారా? సున్నాకి దిగువున $88^{\circ}C$ అంటే మీరు కొలిచిన ఉష్ణోగ్రత కంటే ఎంత తక్కువ?
- మనిషి శరీర ఉష్ణోగ్రత సాధారణంగా $37^{\circ}C$ ఉంటుంది. ఉష్ణోగ్రత $50^{\circ}C$ ఉంటే మనిషి సాధారణ ఉష్ణోగ్రత కంటే ఎంత ఎక్కువ ఉన్నట్టు?
- ఉష్ణోగ్రత $-5^{\circ}C$ ఉంటే మనిషి సాధారణ ఉష్ణోగ్రత కంటే ఎంత తక్కువ ఉన్నట్టు?
- ఈ ఉష్ణోగ్రతలను ఎక్కువ నుంచి తక్కువకు క్రమంలో రాయండి:
  $12^{\circ}C$, $-16^{\circ}C$, $29^{\circ}C$, $0^{\circ}C$, $-4^{\circ}C$.
- పైన ఇచ్చిన ఉష్ణోగ్రతలలో దేని దగ్గర అన్నిటికంటే ఎక్కువ వేడిగా ఉంటుంది?
- పైన ఇచ్చిన ఉష్ణోగ్రతలలో దేని దగ్గర అన్నిటికంటే ఎక్కువ చలిగా ఉంటుంది?

చిత్రం 2.4 : ఉష్ణోగ్రతను ప్రభావితం చేసే కారకాలు

ఉష్ణోగ్రతలను నమోదు చేయటం

సిక్స్ గరిష్ట, కనిష్ట మాపకం ఉపయోగించి ఒకరోజులో అత్యధిక, అత్యల్ప ఉష్ణోగ్రతలను నమోదు చేయండి. ఒక రోజున అత్యధిక, అతి తక్కువ ఉష్ణోగ్రతలు ఎప్పుడు నమోదయ్యాయో చూడండి. ఇలా నెల రోజులు చేసిన తరవాత గరిష్ట ఉష్ణోగ్రతలను రాసి ఆ ప్రదేశానికి సగటు గరిష్ట ఉష్ణోగ్రత ఎంతో తెలుసుకోండి (గరిష్ట ఉష్ణోగ్రతలన్నింటినీ కూడి నెలలోని రోజులతో భాగించాలి). ఈ విధంగా ఆ ప్రాంతానికి ఒక నెలలో సగటు గరిష్ట ఉష్ణోగ్రత, సగటు కనిష్ట ఉష్ణోగ్రతలు తెలుసుకోవచ్చు.

గ్రాఫ్ 1 (హైదరాబాద్ నెలసరి సగటు ఉష్ణోగ్రతలు)

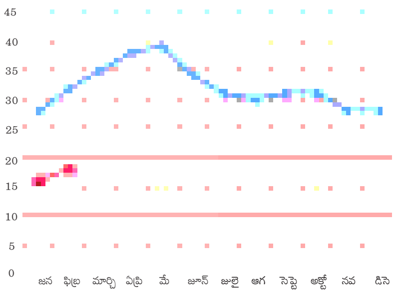

పట్టిక 1లోని వివరాలను ఉపయోగించుకుని అదే గ్రాఫ్‌లోనే హైదరాబాదుకు నెలవారీగా సగటు కనిష్ట ఉష్ణోగ్రతల రేఖను గీయండి. మొదటి రెండు నెలలది చేసిన గ్రాఫ్ పైన ఉంది.

పట్టిక 1 : హైదరాబాదు నెలసరి సగటు ఉష్ణోగ్రతలు

నెల	గరిష్ట $^{\circ}C$	కనిష్ట $^{\circ}C$
జనవరి	28	16
ఫిబ్రవరి	32	18
మార్చి	35	21
ఏప్రిల్	38	24
మే	39	26
జూన్	34	24
జులై	31	23
ఆగష్టు	30	22
సెప్టెంబరు	31	22
అక్టోబరు	31	21
నవంబరు	28	17
డిసెంబరు	28	15

పైన ఇచ్చిన గ్రాఫ్, పట్టిక 1 పరిశీలించి హైదరాబాదుకు సంబంధించి కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు ఇవ్వండి:

- హైదరాబాదులో నవంబరులో ఎంత చలిగా ఉంటుంది?
- హైదరాబాదులో ఏ నెలలో గరిష్ట ఉష్ణోగ్రత ఎక్కువగా ఉంటుంది?
- సంవత్సరంలో అత్యధిక గరిష్ట ఉష్ణోగ్రత, అతి తక్కువ కనిష్ట ఉష్ణోగ్రతకి మధ్య తేడా ఎంత?
- హైదరాబాదులో బాగా వేడిగా ఉండే మూడు నెలలు ఏవి?
- బాగా చలిగా ఉండే మూడు నెలలు ఏవి?

- హైదరాబాదులో జనవరిలో సగటు గరిష్ఠ ఉష్ణోగ్రత ఎంత?
- జూన్ నుండి డిసెంబరు వరకు హైదరాబాదులో సగటు కనిష్ఠ ఉష్ణోగ్రత తగ్గుతూ ఉంది. సగటు గరిష్ఠ ఉష్ణోగ్రత కూడా తగ్గుతూ ఉందా?
- మే నెలలో గరిష్ఠ, కనిష్ఠ సగటు ఉష్ణోగ్రతలలో తేడా ఎంత?
- ఆగష్టు నెలలో గరిష్ఠ, కనిష్ఠ సగటు ఉష్ణోగ్రతలలో తేడా ఎంత?
- పై రెండు ప్రశ్నలకు మీ సమాధానాల ఆధారంగా గరిష్ఠ, కనిష్ఠ సగటు ఉష్ణోగ్రతల తేడా హైదరాబాదులో వేసవిలో ఎక్కువగా ఉందా లేక వానాకాలంలో ఎక్కువగా ఉందా?

వివిధ ప్రాంతాల ఉష్ణోగ్రతలలో తేడాలు ఉంటాయి

వేరు వేరు ప్రాంతాల ఉష్ణోగ్రతలలో తేడాలు ఉంటాయని మీకు తెలుసు. ఈ విధంగా ఉష్ణోగ్రతలలో తేడాలు ఎందుకు ఉంటాయో మీకు తెలుసా? దీనికి అనేక కారణాలు ఉన్నాయి. ఇప్పుడు మనం కొన్ని కారణాలను పరిశీలిద్దాం.

సముద్రానికి దగ్గరగా, దూరంగా ఉన్న ప్రాంతాల మధ్య సాధారణంగా ఉష్ణోగ్రతలలో తేడాలు ఉంటాయి.

కొండపైన, కొండ కింద ఉష్ణోగ్రతలలో తేడాలు ఉంటాయి. భూమధ్యరేఖ నుంచి ఉత్తరానికి, లేదా దక్షిణానికి ప్రయాణం చేస్తుంటే ఉష్ణోగ్రతలు తగ్గుతాయని మీకు తెలుసు.

సముద్రానికి దగ్గరగా, దూరంగా ఉన్న ప్రాంతాలలో ఉష్ణోగ్రతలు తేడాగా ఉంటాయి

మనం హైదరాబాదు సగటు ఉష్ణోగ్రతలను చూశాం. హైదరాబాదు సముద్రానికి చాలా దూరంలో ఉంది. సముద్రానికి దగ్గరగా ఉన్న పనాజి (గోవా) పట్టణ ఉష్ణోగ్రతలను ఇప్పుడు పరిశీలిద్దాం.

పట్టిక 2 : (పనాజి నెలసరి సగటు ఉష్ణోగ్రత)

నెల	గరిష్ఠ ^0C	కనిష్ఠ ^0C
జనవరి	32	19
ఫిబ్రవరి	32	21
మార్చి	32	23
ఏప్రిల్	33	25
మే	33	26
జూన్	30	24
జులై	29	24
ఆగష్టు	28	24
సెప్టెంబరు	29	24
అక్టోబరు	32	24
నవంబరు	33	22
డిసెంబరు	32	21

గ్రాఫ్ 2లో పనాజి సగటు గరిష్ఠ, కనిష్ఠ ఉష్ణోగ్రతలను గుర్తించారు.

- పనాజిలో ఏ నెలలో కనిష్ఠ ఉష్ణోగ్రత అతి తక్కువగా ఉంది? అది ఎంత?
- పనాజిలో చాలా వేడిగా ఉండే నెల ఏది? ఆ నెలలో సగటు గరిష్ఠ ఉష్ణోగ్రత ఎంత?

గ్రాఫ్ 2 (పనాజి నెలసరి సగటు ఉష్ణోగ్రతలు)

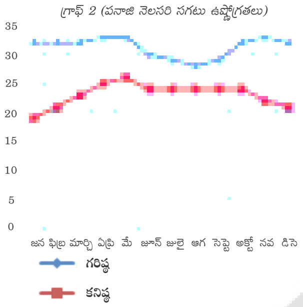

హైదరాబాదు, పనాజిల ఉష్ణోగ్రతలను పోల్చి కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు ఇవ్వండి:

- జనవరిలో ఏ ప్రదేశంలో ఎక్కువ చలిగా ఉంటుంది?
- జూన్‌లో ఏ ప్రదేశంలో ఎక్కువ వేడిగా ఉంటుంది?
- ఏ ప్రదేశంలో సంవత్సరం పొడవునా ఉష్ణోగ్రత ఇంచుమించు ఒకే రకంగా ఉంటుంది?

సముద్ర ప్రభావిత, ఖండాంతర్గత శీతోష్ణస్థితులు

పనాజిలో సంవత్సరమంతా ఉష్ణోగ్రతలలో తేడా అంత ఎక్కువగా ఎందుకు లేదు? అది సముద్రతీరాన ఉంది కాబట్టి! సముద్రాన్ని వేడెక్కించటం సూర్యుడికి అంత తేలిక కాదు, సముద్రం మరీ వేడెక్కదు, మరీ చల్లబడదు కాబట్టి దానిమీద గాలి కూడా మరీ వేడెక్కదు, మరీ చల్లబడదు. కాబట్టి సముద్ర తీరాన ఉండే ప్రదేశాలలో సాధారణంగా సంవత్సరమంతా శీతోష్ణస్థితులు ఒకే రకంగా ఉంటాయి. దీనినే సముద్ర ప్రభావిత శీతోష్ణస్థితి అంటారు.

ఇందుకు భిన్నంగా హైదరాబాదు సముద్రానికి చాలా దూరంగా ఉంది. హైదరాబాదులో శీతోష్ణస్థితులు మరీ మారకుండా చేసే సముద్ర ప్రభావం లేదు. వేసవిలో నేల బాగా వేడెక్కిన కారణంగా గాలి కూడా బాగా వేడెక్కుతుంది. శీతాకాలంలో నేల ఉష్ణోగ్రతలు తగ్గటం వల్ల గాలి కూడా బాగా చల్లగా ఉంటుంది. ఇలా గరిష్ఠ, కనిష్ఠ ఉష్ణోగ్రతలలో చాలా తేడా ఉండటాన్ని ఖండాతర్గత శీతోష్ణస్థితి అంటారు.

ఎత్తు – ఉష్ణోగ్రత

మండు వేసవిలో మైదాన ప్రాంతాలలోని కొంతమంది ఎండల నుంచి తప్పించుకోటానికి ఊటి, సిమ్లా వంటి పర్వతప్రాంత ప్రదేశాలకు వెళుతుంటారు. ఎత్తుగా ఉండే పర్వతాలలో వేసవి నెలల్లో కూడా ఉష్ణోగ్రతలు తక్కువగా ఉంటాయి. పర్వతాలలో ఎత్తైన ప్రాంతాలలో అతి తక్కువ ఉష్ణోగ్రతలు ఉంటాయి. ఎత్తు ప్రదేశాలకు వెళుతున్న కొద్దీ ఉష్ణోగ్రతలు తగ్గుతుంటాయి.

ఢిల్లీ, సిమ్లాల నెలవారి సగటు ఉష్ణోగ్రతలను చూపించే గ్రాఫ్ (3, 4) లను చూడండి. ప్రతి నెలలోనూ ఢిల్లీలో కంటే సిమ్లాలో ఉష్ణోగ్రతలు తక్కువగా ఉన్నాయని స్పష్టమవుతోంది.

గ్రాఫ్ 3 (ఢిల్లీ నెలవారీ సగటు ఉష్ణోగ్రతలు)

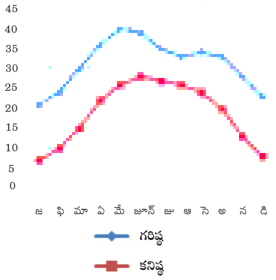

గ్రాఫ్ 4 (సిమ్లా నెలవారీ సగటు ఉష్ణోగ్రతలు)

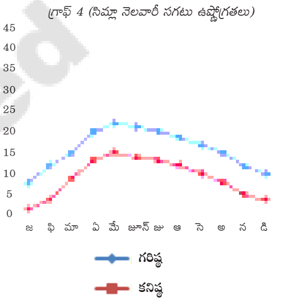

సముద్ర మట్టంనుంచి ఢిల్లీ 200 మీటర్ల ఎత్తులో ఉంది, అదే సిమ్లా 2200 మీటర్ల ఎత్తులో ఉంది. సాధారణంగా సముద్ర మట్టం నుంచి ప్రతి వెయ్యి మీటర్ల పైకి వెళితే ఉష్ణోగ్రతలు 6^0C మేర తగ్గుతాయి. ఎత్తైన కొండలు, పర్వతాలలో తక్కువ ఉష్ణోగ్రతల వల్ల అక్కడ పెరిగే చెట్లు, మొక్కలలో కూడా తేడా ఉంటుంది.

విలోమనం

కొన్నిసార్లు, ప్రత్యేకించి శీతాకాలం ఉదయాలలో నేల దగ్గర చాలా తక్కువ ఉష్ణోగ్రత ఉంటుంది. నేలకు దగ్గరగా గడ్డి, మొక్కల మీద మంచు బిందువులు (ద్రవీభవనం–కన్‌డెన్సేషన్) ఏర్పడుతుంటాయి. పగటి కాలం తక్కువగా ఉన్నందున సూర్యపుటం తక్కువగా ఉండి, రాత్రి సమయం ఎక్కువగా ఉండి వికిరణం ఎక్కువగా లేనందువల్ల భూమికి దగ్గరగా ఉష్ణోగ్రత చాలా తక్కువగా ఉంటుంది. దీనినే విలోమనం అంటారు.

- ఉష్ణోగ్రత ఇలా ఉండటానికి గల ఇతర కారణాలను ఊహించండి.
- విలోమనం జరిగితే ఏమవుతుంది?
- ఢిల్లీ కంటే సిమ్లా ఎన్ని మీటర్ల ఎత్తులో ఉంది?
- సముద్ర మట్టం నుంచి రెండు ప్రదేశాల ఎత్తులో గల తేడాల ఆధారంగా ఆ రెండింటి ఉష్ణోగ్రతలలో ఎంత తేడా ఉంటుందో లెక్క కట్టండి.
- సిమ్లాలో ఏ నెలలో గరిష్ఠ ఉష్ణోగ్రత ఎక్కువగా ఉంది? అది ఎంత?
- ఢిల్లీలో ఏ నెలలో గరిష్ఠ ఉష్ణోగ్రత ఎక్కువగా ఉంది? అది ఎంత?
- సెప్టెంబరులో సిమ్లాలో సగటు ఉష్ణోగ్రత .....^0C కాగా ఢిల్లీలో .....^0C.
- ఏది ఎక్కువ చలిగా ఉంటుంది: జనవరిలో ఢిల్లీనా లేక జులైలో సిమ్లానా?

భూమధ్యరేఖకు దగ్గరగా, దూరంగా ఉన్న ప్రాంతాలలో ఉష్ణోగ్రతలు

ఏడవ తరగతిలో భూమధ్యరేఖ దగ్గర ఉన్న నైజీరియా గురించి, ఉత్తరంగా పైకి ఉన్న ఫ్రాన్స్ గురించి కూడా చదివాం. ఉత్తరంగా ఇంకా పైకి ఉన్న ఆర్కిటిక్ టండ్రా గురించి తరవాత పాఠాలలో చదువుతాం. ఇండోనేషియా వంటి భూమధ్యరేఖా ప్రాంతంలో సంవత్సరమంతా వేడిగా ఉంటుందనీ, అక్కడ శీతాకాలం ఉండదనీ తెలుసుకున్నాం. భూమధ్యరేఖ నుంచి ఉత్తరంగా కానీ, దక్షిణంగా కానీ వెళితే అక్కడ బాగా చలిగా ఉంటుంది. వేసవి, చలి కాలాలంటూ వేరుగా ఉంటాయి. భూమధ్య రేఖకు దగ్గరగా, దూరంగా ఉన్న ప్రాంతాల ఉష్ణోగ్రతలు పరిశీలిస్తే ఈ విషయం బాగా అర్థమవుతుంది.

- పై చిత్రంలో సింగపూర్, షాంఘై, వ్లాడివోస్టాక్‌లను గుర్తించండి.

కింద ఉన్న గ్రాఫ్ 5లో సింగపూర్, షాంఘై, వ్లాడివోస్టాక్‌ల నగటు, గరిష్ఠ ఉష్ణోగ్రతలు ఉన్నాయి. సూచికలో ఆ ప్రాంతాల సగటు వార్షిక

ఉష్ణోగ్రతలు కూడా ఉన్నాయి. ప్రతి నెలా గరిష్ఠ, కనిష్ఠ ఉష్ణోగ్రతలన్నింటినీ కూడి ఆ నెలలోని రోజుల సంఖ్యతో భాగించటం ద్వారా ఒక రోజు సగటు ఉష్ణోగ్రత లెక్కగట్టవచ్చు. "సింగపూర్ సగటున షాంఘై కంటే వెచ్చగా ఉంటుందా?" వంటి ప్రశ్నలకు సమాధానం ఇవ్వటానికి ఇటువంటి సమాచారం ఉపయోగపడుతుంది.

భూమధ్యరేఖకి దగ్గరగా ఉన్న ప్రాంతాలు సాధారణంగా ఎక్కువ వేడెక్కుతాయి. భూమధ్యరేఖకి దూరంగా ఉండే ప్రాంతాలలో సంవత్సరం సగటు ఉష్ణోగ్రతలు తక్కువగా ఉంటాయి.

గ్రాఫ్ 5 (సింగపూర్, షాంఘై, వ్లాడివోస్టాక్‌ల నెలవారీ సగటు, గరిష్ఠ ఉష్ణోగ్రతలు)

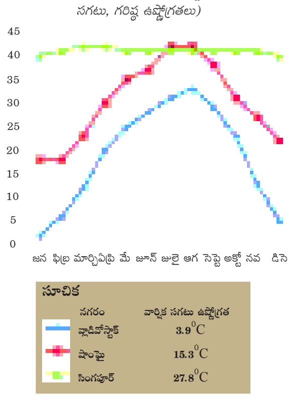

- రేఖా చిత్రపటంలో ఇచ్చిన మూడు ప్రదేశాలలో భూమధ్య రేఖకు దగ్గరగా ఏది ఉంది?
- ఆ ప్రదేశంలో సగటు వార్షిక ఉష్ణోగ్రత ఎంత?

- అక్కడ శీతాకాలంలో కంటే వేసవికాలంలో సాధారణంగా చాలా వేడిగా ఉంటుందా?
- సింగపూర్‌లో చలికాలంలో ఉన్నంత వేడిగా వ్లాడివోస్టాక్‌లో వేసవిలో ఉంటుందా?
- జులైలో సాధారణంగా సింగపూర్‌లో ఎక్కువ వేడిగా ఉంటుందా, లేక షాంఘైలోనా?
- రేఖాచిత్ర పటంలో చూపించిన మూడు ప్రదేశాలలో ఎక్కడ ఉష్ణోగ్రతలలో తీవ్రమైన తేడాలు ఉన్నాయి?
- షాంఘైలో అత్యంత వేడిగా ఉండే నెల ఏది?
- అక్కడ సగటు వార్షిక ఉష్ణోగ్రత ఎంత?
- ఈ ప్రదేశంలో సగటు వార్షిక ఉష్ణోగ్రత అతి తక్కువగా ఉన్న నెల ఏది?

ఉష్ణోగ్రత పటాలు

భారతదేశం చాలా విశాల దేశం, వివిధ ప్రాంతాల ఉష్ణోగ్రతలలో చాలా తేడా ఉంది. ఏ ప్రదేశాలు వేడిగా ఉంటాయో, ఏవి చలిగా ఉంటాయో తెలుసుకోటానికి ఉష్ణోగ్రత పటాన్ని ఉపయోగించవచ్చు.

మీ అట్లాస్‌లో జనవరి నెలలో సగటు ఉష్ణోగ్రతలు చూపించే భారతదేశ పటాన్ని చూడండి.

ఆ నెల గరిష్ఠ, కనిష్ఠ ఉష్ణోగ్రతల సగటు లెక్కకట్టడం ద్వారా సగటు ఉష్ణోగ్రత వస్తుంది. ఈ పటంలో భారతదేశాన్ని వివిధ భాగాలుగా విభజించారు, ఒక్కొక్క భాగానికి వేరువేరు రంగు ఇచ్చారు. సూచికను చూడటం ద్వారా ఈ భాగాలలో జనవరిలో సగటు ఉష్ణోగ్రత ఎంతో తెలుసుకోవచ్చు.

- అట్లాస్‌లోని పటాల ద్వారా ఈ ప్రదేశాల అక్షాంశాలు, జనవరిలో సగటు ఉష్ణోగ్రతలు తెలుసుకోండి: మొదటిది నింపి ఉంది.

© SCERT not to be republished

ప్రదేశం	అక్షాంశం	ఉష్ణోగ్రత జనవరిలో
హైదరాబాదు,ఆం.ప్ర.	17^0 ఉ.అ.	20^0C – 22.5^0C మధ్య
ఆగ్రా, ఉత్తరప్రదేశ్		
మదురై, తమిళనాడు		
నాగపూర్, మహారాష్ట్ర		

అట్లాస్‌లోని పటం ప్రకారం భారతదేశంలో జనవరిలో 30^0C సగటు ఉష్ణోగ్రత కంటే ఎక్కువ ఉన్న ప్రదేశాలు ఏవీ లేవు. (ఇది సగటు అన్న విషయం గుర్తుంచుకోండి. కొన్ని ప్రదేశాలలో, జనవరిలో 30^0C కంటే వేడెక్కే రోజులు కొన్ని ఉండే ఉంటాయి.)

పటం చూసి (జనవరిలో) సాధారణంగా సగటు ఉష్ణోగ్రత ఎక్కువగా ఉండే ప్రదేశాలు ఏవో చెప్పండి.

ఈ ప్రదేశాలకు ఉత్తరంగా వెళితే జనవరిలో సగటు ఉష్ణోగ్రత ఎక్కువగా ఉంటుందా, తక్కువగా ఉంటుందా?

ఉత్తర ప్రాంతంలో శీతాకాలంలో బాగా చలిగా ఎందుకు ఉంటుంది?

కింద ఉన్న పట్టికలో భారతదేశంలోని కొన్ని పట్టణాలలో జనవరి 10న సూర్యోదయ, సూర్యాస్తమయ సమయాలు ఉన్నాయి. వీటిఆధారంగా పట్టిక కింద ఉన్న ప్రశ్నలకు సమాధానం ఇవ్వండి.

ప్రదేశం	సూర్యోదయం	సూర్యాస్తమయం
హైదరాబాదు, ఆం.ప్ర.	6 : 49	5 : 58
ఆగ్రా, ఉత్తరప్రదేశ్	7 : 09	5 : 42
మదురై, తమిళనాడు	6 : 37	6 : 12
నాగపూర్, మహారాష్ట్ర	6 : 53	5 : 48
విశాఖపట్టణం, ఆం.ప్ర.	6 : 29	5 : 38
కోహిమా, నాగాలాండ్	6 : 02	4 : 40

- పైన ఉన్న ఆరు పట్టణాలలో ముందుగా సూర్యోదయం ఎక్కడ అవుతుంది?
- ఏ పట్టణంలో అన్నిటికంటే చివర సూర్యాస్తమయం అవుతుంది?
- ఈ ఆరు పట్టణాలలో పగటికాలం ఎంత? (సూర్యోదయం నుంచి సూర్యాస్తమయం మధ్య ఉన్న కాలం పగటి కాలం అవుతుంది.)

కీలక పదాలు

1. వాతావరణం
2. భూమధ్యరేఖా ప్రాంతం
3. ఘనీభవనం
4. సౌర వికిరణం
5. సూర్యపుటం
6. పతన కోణం
7. ఉష్ణ సమతుల్యం
8. గరిష్ఠ ఉష్ణోగ్రత
9. కనిష్ఠ ఉష్ణోగ్రత
10. ఉష్ణ విలోమనం
11. భూగోళం వేడెక్కటం

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. తప్పు వాక్యాలను సరి చేయండి –

   అ) ఒక ప్రదేశం సముద్రానికి దగ్గరగా ఉంటే, భూమధ్యరేఖ నుంచి ఎంత దూరంలో ఉంది అన్నదానితో సంబంధం లేకుండా ఎప్పుడూ చల్లగా ఉంటుంది.

   ఆ) భూమి నుంచి పైకి వెళుతున్న కొద్దీ సూర్యుడికి దగ్గరగా వెళతారు కాబట్టి బాగా వేడిగా ఉంటుంది.

   ఇ) సూర్యుడు ముందుగా గాలిని వేడిచేసి, తరవాత భూమిని వేడి చేస్తాడు.

   ఈ) భూగోళం వేడెక్కటానికి ప్రాణవాయువు (ఆక్సిజన్)తో సంబంధం ఉంది.

2. పట్టిక 2లో అత్యధిక ఉష్ణోగ్రతకు, పట్టిక 1లో అతి తక్కువ ఉష్ణోగ్రతకు ఎంత తేడా ఉంది?

3. డిసెంబరు 6న ఉదయం 10 గంటలకు మాస్కోలో ఉష్ణోగ్రత -8^0C అనుకుందాం. ఇరవైనాలుగు గంటల తరవాత ఉష్ణోగ్రత 12^0C ఎక్కువ ఉంది. డిసెంబరు 7న ఉదయం 10 గంటలకు అక్కడ ఉష్ణోగ్రత ఎంత?

4. ఢిల్లీ, ముంబయి మైదాన ప్రాంతంలో ఉన్నాయి, సముద్ర మట్టం నుంచి వాటి ఎత్తు 300 మీటర్ల లోపు ఉంటుంది. వాటి నెలసరి సగటు ఉష్ణోగ్రతలలో అంత తేడా ఎందుకు ఉంది? ఈ రెండు నగరాలలో ఏ నెలల్లో సగటు ఉష్ణోగ్రతలు దాదాపు ఒకటిగా ఉంటాయి? వాటికి కారణాలు వివరించండి.

5. జోధ్‌పూర్ (రాజస్థాన్)లో నెలసరి సగటు గరిష్ఠ, కనిష్ఠ ఉష్ణోగ్రతలు కింద పట్టికలో ఉన్నాయి. వాటితో రేఖాచిత్ర పటం (గ్రాఫ్) గీయండి. సంవత్సరంలో చాలా వేడిగా, చాలా చలిగా ఉండే నెలలు ఏవి?

జోధ్‌పూర్‌లో నెలసరి సగటు గరిష్ఠ, కనిష్ఠ ఉష్ణోగ్రతలు (^{0}C)

నెల	జన	ఫిబ్ర	మార్చి	ఏప్రి	మే	జూన్	జులై	ఆగస్టు	సెప్టె	అక్టో	నవ	డిసె
కనిష్ఠ	9	12	17	22	27	29	27	25	24	20	14	11
గరిష్ఠ	25	28	33	38	42	40	36	33	35	36	31	27

6. ఎ, బి, సి అనే మూడు ప్రదేశాల సగటు గరిష్ఠ ఉష్ణోగ్రతలు కింద పట్టికలో ఉన్నాయి. వాటి రేఖా చిత్రపటం (గ్రాఫ్) తయారు చేయండి. పట్టిక, రేఖా చిత్రపటాలు చూసి ఆ ప్రదేశాల గురించి మీరు ఏమి ఊహిస్తారు.

నెల	జన	ఫిబ్ర	మార్చి	ఏప్రి	మే	జూన్	జులై	ఆగ	సెప్టె	అక్టో	నవ	డిసె
ఎ	23	26	33	38	41	39	34	33	33	33	29	25
బి	–3	1	6	12	17	25	25	24	21	14	8	2
సి	31	32	33	32	32	29	29	29	30	30	30	31

7. జనవరిలో సిమ్లా, తిరువనంతపురం సగటు ఉష్ణోగ్రతలలో తేడాలకు మూడు కారణాలను ఇవ్వండి. (అట్లాస్ చూడండి.)

8. భోపాల్, ఢిల్లీ, ముంబయి, సిమ్లాలలో ఏ రెండు ప్రదేశాలు ఒకే రకమైన ఉష్ణోగ్రత తీరును కలిగి ఉంటాయి? ఈ రెండు ప్రదేశాల మధ్య పోలికలకు కారణాలు వివరించండి.

9. కింద ఉన్న రేఖా చిత్రపటం (గ్రాఫ్) చూసి కింది ప్రశ్నలకు సమాధానం ఇవ్వండి:

బెంగళూరు ఉష్ణోగ్రతను సూచించే గ్రాఫ్

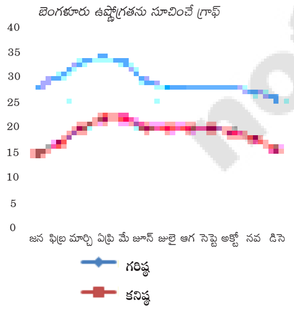

   అ) జులైలో సగటు గరిష్ఠ ఉష్ణోగ్రత ఎంత?

   ఆ) డిసెంబరు నెలలో సాధారణంగా ఎంత వేడిగా ఉంటుంది?

   ఇ) జూన్ నెలలో సాధారణంగా ఎంత చలిగా ఉంటుంది?

   ఈ) పగటి, రాత్రి ఉష్ణోగ్రతలలో తేడా మే నెలలో ఎక్కువగా ఉంటుందా లేక ఆగస్టులోనా?

   ఉ) వేసవి నెలలు ఏవి?

10. నితిన్ థర్మల్ విద్యుత్తు మంచిదని అంటున్నాడు. కాని పద్మజ సౌర విద్యుత్తు మంచిదని అంటున్నది. వీరిలో ఎవరిని సమర్థిస్తారు? ఎందుకు?

© SCERT not to be republished

పాఠం 3

భూ చలనాలు - రుతువులు

మారుతున్న కాలాలు

అనేక చెట్లు, జంతువులతో కలిసి మనుషులు సహజీవనం చేస్తున్నారు. కాలం గడుస్తున్న క్రమంలో మన పరిసరాల్లో నిరంతరం మార్పులు గమనిస్తూ ఉంటాం. మొక్కలు, చెట్లు పూలు పూస్తాయి, కాయలు కాస్తాయి, జంతువుల ప్రవర్తనలో మార్పు ఉంటుంది. నెలలు గడుస్తున్న కొద్దీ చెట్లు ఆకులను రాల్చటం గమనించి ఉంటారు. కొంతకాలం బోసిగా ఉండి చెట్లు కొత్త చిగుళ్లు తొడుగుతాయి. మళ్లీ పూలు పూస్తాయి, కాయలు కాస్తాయి. అదేవిధంగా సంవత్సరంలోని వివిధ కాలాల్లో వేరు వేరు రకాల పళ్లు, కూరగాయలు రావటం గమనించి ఉంటారు. కొన్ని నెలల్లో చాలా వేడిగా ఉంటుంది, మరి కొన్ని నెలల్లో చాలా చలిగా లేదా వానలు పడుతూ ఉంటుంది.

- మీరు గమనించిన ముఖ్యమైన కాలాలు చెప్పండి.

- ప్రతి కాలంలో ఏం జరుగుతుందో వివరించండి– ఎంత వేడెక్కుతుంది, ఎంత వాన పడుతుంది, మొక్కలు, చెట్లు, పశువులకు ఏమవుతుంది, తినటానికి ఏమి ఆహారం దొరుకుతుంది.
- కాలాలు భిన్నంగా ఉండే దూరప్రాంతాల నుంచి వచ్చినవారు ఎవరైనా మీ తరగతిలో ఉన్నారా? అక్కడ ఏం జరుగుతుందో వాళ్లను వివరించమనండి.

కింద ఇచ్చిన చిత్రం (3.1)ను జాగ్రత్తగా గమనించండి.

- చిత్రాల్లో ఉంది ఒకే చెట్టా, లేక వేరు వేరు చెట్లా?
- ఈ చెట్లలో ఏమి తేడాలు గమనించారు?

మొదటి చిత్రంలో చెట్టు, పరిసరాలు మంచుతో కప్పి ఉన్నాయి. మూడవ చిత్రంలో మంచులేదు, అదే

చిత్రం 3.1 : వివిధ కాలాల్లో లాన్‌సెస్టర్ (అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రాలు) లోని ఒక చెట్టు

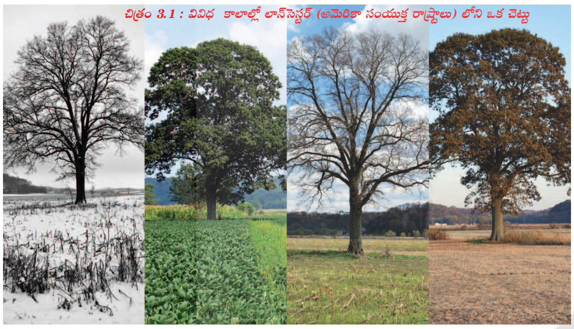

చెట్టు కొత్త చిగురులు తొడుగుతోంది. రెండవ చిత్రంలో అదే చెట్టు పూర్తిగా పెరిగిన ఆకులతో ఉంది. చివరి చిత్రంలో కూడా అదే చెట్టు ఉంది - దాని ఆకులు ఎర్రగా పండి, రాలుతున్నాయి. ఈ మార్పులు ఎందుకు జరుగుతున్నాయో మీకు తెలుసా? అవును, కాలాల వల్లనే ఈ మార్పులు సంభవిస్తున్నాయి.

మీ పరిసరాలు మంచుతో కప్పి ఉండటం ఎప్పుడైనా చూశారా? నీళ్లతో నిండి ఉండటం చూసి ఉంటారు కానీ మంచుతో కప్పి ఉండటం చూసి ఉండరు. మన భూమిపై కొంత ప్రాంతంలో బాగా చలిగా ఉండి వానకు బదులు మంచు కురుస్తుంది. మీరు చూసిన చెట్టు చిత్రం అమెరికాలోని ఓహియో లోనిది. ఉత్తర ప్రాంతపు దేశాలలో శీతాకాలంలో మంచు బాగా కురుస్తుంది అక్కడ వేసవిలో మరీ చల్లగా ఉండదు కానీ మన రాష్ట్రంలో కంటే చల్లగానే ఉంటుంది. అయితే తమాషా అయిన విషయం ఏమిటంటే ఆ దేశాలలో పగటి సమయం చాలా ఎక్కువగా ఉంటుంది - ఎంత ఎక్కువ అంటే అర్ధరాత్రి సమయంలో కూడా సూర్యుడు కనపడతాడు!

'అర్ధరాత్రి సూర్యుడి దేశం' అని ఏ దేశాన్ని అంటారో తెలుసుకుని దానిని గ్లోబు మీద గుర్తించండి. దాని రేఖాంశం తెలుసుకుని ఆంధ్రప్రదేశ్ రేఖాంశంతో పోల్చండి.

గ్లోబు మీద ఆస్ట్రేలియా, దక్షిణ ఆఫ్రికా, చిలీ దేశాలను గుర్తించండి. ఇవి భూమధ్యరేఖకు దక్షిణాన ఉంటాయి కాబట్టి వీటిని దక్షిణాది ఖండాలు అని అంటారు. ఈ దేశాలలో కాలాల చక్రం భిన్నంగా ఉంటుంది. మనకు వేసవి ఉన్నప్పుడు వాళ్లకు చలికాలం, మనకు చలికాలం ఉన్నప్పుడు వాళ్లకు వేసవికాలం ఉంటుంది! భూమధ్యరేఖకు దక్షిణాన ఉన్న అన్ని ప్రాంతాలలోనూ ఇలాగే ఉంటుంది.

- గ్లోబును చూసి భూమధ్యరేఖకు దక్షిణాన ఉన్న దేశాలను గుర్తించండి.

ఆసియా : ....

ఆఫ్రికా: ....

యూరపు: ....

ఉత్తర అమెరికా: ....

దక్షిణ అమెరికా: ....

ఆస్ట్రేలియా: ....

- భూమధ్యరేఖకు మొత్తం ఉత్తరాన ఉన్న ఖండం ఏదైనా మీకు కనిపించిందా?
- భూమధ్యరేఖకు మొత్తం దక్షిణాన ఉన్న ఖండం ఏదైనా మీకు కనిపించిందా?
- భూమధ్యరేఖకు ఉత్తరాన, దక్షిణాన విస్తరించిన ఖండం ఏదైనా మీకు కనిపించిందా?
- కాలాల మాయాజాలానికి సంబంధించి ప్రతి ఒక్కరూ మూడు ప్రశ్నలు రాయండి. వాటికి సమాధానాలు కనుక్కోటానికి ప్రయత్నిద్దాం.

ఇటువంటి ప్రశ్నలు ఉన్నది మీ ఒక్కరికే కాదు. వేలాది సంవత్సరాలుగా మనుషులు ఈ విషయాలపై పరిశీలనలు చేసి క్రమేపీ సమాధానాలు కనుక్కున్నారు. కాలాలు ఎలా సంభవిస్తున్నాయో, కొన్ని ప్రాంతాలు వెచ్చగానూ, కొన్ని ప్రాంతాలు చలిగానూ ఎందుకు ఉంటున్నాయో, ఉత్తర, దక్షిణార్ధ గోళాలలో కాలాలు వ్యతిరేకంగా ఎందుకు ఉంటాయో అర్థం చేసుకోటానికి ప్రయత్నిద్దాం.

కాలాల క్రమాన్ని ప్రభావితం చేసే అంశాలు

వీటిని అర్థం చేసుకోటానికి అనేక అంశాల మధ్య ఉండే సంక్లిష్ట సంబంధాలను అర్థం చేసుకోవాలి. ఇవి:

1) భూమి బంతిలాగా గోళాకారంలో ఉండటం, దాని ఉపరితలం ఒంపు తిరిగి ఉండటం
2) భూమి తన అక్షం మీద రోజుకు ఒకసారి తన చుట్టూ తాను తిరగటం (భూభ్రమణం)
3) సూర్యుడి చుట్టూ భూమి తిరిగే తలంతో పోలిస్తే తన చుట్టూ తాను తిరిగే అక్షం ఒంపు కలిగి ఉండటం
4) సంవత్సరకాలంలో సూర్యుని చుట్టూ భూమి తిరగటం (పరిభ్రమణం).

1. భూమి ఉపరితలం ఒంపుగా ఉండటం

భూమి గోళాకారంలో ఉన్నందువల్ల వేరు వేరు ప్రాంతాలు వేడెక్కటంలో తేడాలు ఉన్నాయని మీరు ఇంతకుముందు పాఠంలో తెలుసుకున్నారు. ధృవాలతో పోలిస్తే భూమధ్యరేఖకు దగ్గరగా ఉన్న ప్రాంతాలు బాగా వేడెక్కుతాయని మీరు తెలుసుకున్నారు.

2. భూమి అక్షంమీద తన చుట్టూ తాను తిరగటం

బొంగరం తిరిగినట్టే భూమి కూడా తన చుట్టూ తాను గిరగిరా తిరుగుతోంది. అది అలా దేనిమీద తిరుగుతోంది? ఉత్తర, దక్షిణ ధృవాలను కలిపే ఒక ఊహాజనిత రేఖ మీద తిరుగుతోంది. ఈ రేఖనే అక్షం అని అంటారు. భూమిమీద అన్ని ప్రాంతాలు ఈ రేఖగుండా రోజుకు ఒకసారి ప్రయాణిస్తాయి. ఇంకో మాటల్లో చెప్పాలంటే తన అక్షం మీద ఒకసారి తిరిగి రావటానికి భూమికి 24 గంటలు పడుతుంది. అది పడమర నుంచి తూర్పుకి తిరుగుతోంది. మీ ముందు గ్లోబు ఉంచుకుని ఎడమవైపునుంచి కుడివైపుకు తిప్పితే ఎలా ఉంటుందో భూమి అలా తిరుగుతుంటుంది. గ్లోబులో పశ్చిమ భాగం తూర్పు వైపుకు తిరగటం మీకు కనపడుతుంది.

భూమి తన చుట్టూ తాను తిరుగుతున్నప్పుడు దానితోపాటు దానిపైన ఉన్న గాలి, మబ్బులు, పక్షులు అన్నీ తిరుగుతాయి. అందుకే మనం బస్సులోనో, రైలులోనో ప్రయాణిస్తున్నప్పుడు కలిగిన అనుభూతి భూమి తన చుట్టూ తాను తిరుగుతున్నప్పుడు కలగదు.

భూమి పడమర వైపు నుంచి తూర్పుకి తిరుగుతున్నందు వల్లనే మనకు సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రాలు తూర్పున ఉదయించి, పశ్చిమాన అస్తమిస్తున్నాయన్న భ్రమ కలుగుతోంది.

భూమి తన చుట్టూ తాను తిరుగుతుండటం వల్ల పగళ్లు, రాత్రులు సంభవిస్తున్నాయి - సూర్యునికి ఎదురుగా ఉన్న భూ భాగంలో పగలు అవుతుంది. సూర్యునికి ఎదురుగా ఉండే ప్రాంతం మారుతూ ఉండటం వల్ల స్థానిక ఉష్ణోగ్రతలు, గాలుల కదలికలు ఎంతో ప్రభావితమవుతాయి.

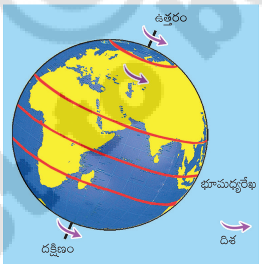

చిత్రం 3.2 : భూ భ్రమణం (పడమర నుండి తూర్పుకి)

కృత్యం

గ్లోబు తీసుకుని కొంత దూరం నుంచి దాని మీదకు టార్చిలైటు కాంతి ప్రసరింపచేయండి. టార్చ్ కాంతి వల్ల గ్లోబు మీద సగభాగం ప్రకాశవంతం అవుతుంది. ఈ కాంతి ముందు గ్లోబుని తిప్పుతూ ఉన్నా సగభాగమే ప్రకాశవంతంగా ఉంటుంది.

ఇదేవిధంగా సూర్యుడు కూడా ఎల్లవేళలా భూమిలో సగభాగాన్ని ప్రకాశవంతం చేస్తుంటాడు. సూర్యుడు ప్రకాశవంతం చేసే గోళాకార అంచును ప్రకాశ వృత్తం అంటారు. భూమిని వెలుతురులో ఉండే సగం, చీకటిలో ఉండే సగంగా ఈ మహావృత్తం విభజిస్తుంది.

భూమి తన అక్షం మీద తన చుట్టూ తాను తిరగకపోతే ఏమవుతుంది? భూమి వైపుకి ఉన్న భాగానికే ఎల్లప్పుడూ సూర్యుని కాంతి, వేడిమి లభిస్తుంటాయి, మిగిలిన భాగం చీకటిలో, చలిగా ఉండిపోతుంది. ఫలితంగా రెండు ప్రాంతాలూ జీవనానికి అనువుగా ఉండవు- సూర్యుడివైపు ఉన్న భాగం చాలా వేడెక్కిపోతుంది, చీకటిలో ఉన్న భాగం చాలా చల్లగా అయిపోతుంది. భూ భ్రమణం వల్ల భూమి అంతటికీ ప్రతి రోజూ కాంతి, వేడిమి అందుతుంటాయి.

3. భూమి 'వంగి' ఉండటం, సూర్యుడి చుట్టూ పరిభ్రమణం

భూమి తన చుట్టూ తాను తిరుగుతూనే సూర్యుడి చుట్టూ కూడా తిరుగుతోంది. అంటే అది బొంగరం మాదిరి గుండ్రంగా తిరుగుతూనే ముందుకు కదులుతూ సూర్యుడి చుట్టూ ప్రదక్షిణం చేస్తోంది. సూర్యుడి చుట్టూ భూమి తిరగటాన్ని 'పరిభ్రమణం' అంటారని తెలుసుకున్నాం. ఒక పరిభ్రమణానికి 365 రోజుల 5.56 గంటలు పడుతుంది. ఈ కాలమే భూమి మీద ఒక సంవత్సరం. ఇది భూమి మీద కాలాలను ఎలా కలిగిస్తుంది?

భూమి కేవలం సూర్యుడి చుట్టూ తిరుగుతుంటే ఆయా ప్రాంతాలలో సంవత్సరమంతా ఒకే కాలం ఉండేది. ఎక్కువ ఎండ వచ్చే ప్రాంతానికి సంవత్సరమంతా ఎక్కువ ఎండ వస్తూ ఉండేది, అలాగే చలిగా ఉండే ప్రాంతాలు చలిగా ఉండేవి. కానీ ఇలా జరగటం లేదు, భూమి అక్షం వంగి (వాలుగా) ఉంది, ఇది సంవత్సరమంతా ఒకే వైపుకి ఉంటుంది. 'వంగి ఉన్న అక్షం' అంటే ఏమిటి?

సూర్యుడి చుట్టూ భూమి ఒకే తలంలో, ఒకే దారిలో తిరుగుతుంటుంది (దీనినే కక్ష్య అంటారు). ఈ తలాన్ని కక్ష్యతలం అంటారు. భూమి అక్షం ఈ తలం మీద నిటారుగా ఉండదు (అంటే 90^0 కోణం ఏర్పడదు), అది వంగి ఉండి 66.5^0 కోణం కలిగి ఉంటుంది. వేరే మాటల్లో చెప్పాలంటే అది 23.5^0 మేర వంగి ఉంటుంది ($99^0 - 66.5^0 = 23.5^0$). ఈ భావనను అర్థం చేసుకోవటానికి కింది చిత్రాలను చూడండి.

సూర్యుడి చుట్టూ భూమి తిరుగుతూ ఉన్నప్పుడు సంవత్సరమంతా దాని అక్షం ఒకేవైపుకి వంగి ఉంటుంది. అది ధృవ నక్షత్రం వైపు చూపిస్తూ ఉంటుంది (రాత్రివేళల్లో ఉత్తరాన ధృవనక్షత్రాన్ని చూడవచ్చు). దీనిని అక్ష ధృవత్వం (పోలారిటీ ఆఫ్ ఆక్సిస్) అంటారు.

ఈ విధంగా సూర్యుడి చుట్టూ భూమి తిరుగుతుంటే ఏమవుతుందో కింది చిత్రాలలో చూడవచ్చు. కొన్ని నెలల్లో (జూన్) ఉత్తరార్ధ గోళం సూర్యుడివైపుకి వంగి ఉంటే మరికొన్ని నెలల్లో దక్షిణార్ధగోళం సూర్యుడివైపుకి వంగి ఉంటుంది. ఈ కారణంగా ఉత్తరార్ధగోళంలో వేసవి ఉన్నప్పుడు, దక్షిణార్ధగోళంలో శీతాకాలం అవుతుంది. ఆరు నెలల తరవాత (డిసెంబరులో) పరిస్థితి మారుతుంది.

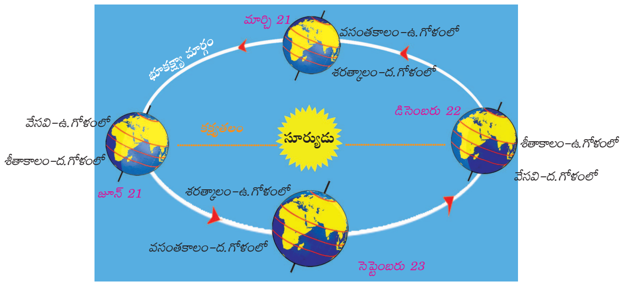

చిత్రం 3.3 : ఉత్తర - దక్షిణార్ధ గోళాల్లో ఋతువులు

© SCERT

వాస్తవానికి ఆకాశం నుంచి భూమిని చూసినప్పుడు మనకి అక్షంగానీ, వంపుగానీ కనపడవు. మనకు సూర్యుడు, చంద్రుడు కనపడినట్లే భూమి కూడా గుండ్రటి పళ్లెంలాగా కనపడుతుంది. ఈ వంగి ఉండటం అన్నది ఊహాజనితమైన అక్ష రేఖనుంచి ఉంది కాబట్టి అది మనకు కనపడదు.

చిత్రం 3.4 : చంద్రుడి నుంచి భూమి ఛాయా చిత్రం

ఉత్తరార్ధగోళంలో శీతాకాలం, దక్షిణార్ధ గోళంలో వేసవికాలం అవుతాయి. మార్చి, సెప్టెంబరు వంటి కొన్ని నెలల్లో సూర్యుడికి నేరుగా భూమధ్యరేఖ ఉన్నప్పుడు ఉత్తరార్ధ, దక్షిణార్ధ గోళాలకు ఒకే మోతాదులో సూర్యుడి నుంచి వేడిమి లభిస్తుంది.

- సూర్యుడి చుట్టూ భూమి తిరుగుతోంది కానీ అక్షం వంగి లేదని ఊహించుకోండి. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో కాలాల్లో మార్పులను అది ఏ రకంగా ప్రభావితం చేస్తుంది?
- ఇది ఈ పాఠం ప్రారంభంలో చూసిన చిత్రాల ఉత్తర ప్రాంతంలో కాలాల మార్పులను ఏ రకంగా ప్రభావితం చేస్తుంది?

భూమి మీద ఉష్ణోగ్రత మేఖలలు

భూమి అక్షం వంగి ఉండటం, గోళాకారంలో ఉండటం కలిసి భూమి మీద సూర్యుడి ఉష్ణోగ్రత విస్తరణను ఎలా ప్రభావితం చేస్తుందో చూద్దాం. సూర్యుని కిరణాలు భూమి ఉపరితలాన్ని తాకినప్పుడు సూర్యుడికి నేరుగా ఉన్న ప్రాంతంలో నిటారుగానూ మిగిలిన ప్రాంతాలలో కోణంలోనూ పడతాయని ఇంతకు ముందు తెలుసుకున్నాం. రెండు ధృవాల వైపుకి వెళుతున్నకొద్దీ ఈ కోణం పెరుగుతుంది. సూర్యుడి కిరణాలు నిటారుగా పడే ప్రాంతంలో వేడిగానూ, కోణంలో పడే ప్రాంతంలో తక్కువ వేడిగానూ ఉంటుంది.

అక్షం మీద భూమి వంగి ఉండటం వల్ల సూర్యుడికి నేరుగా ఉండే ప్రాంతం సంవత్సరమంతా మారుతుంటుంది. మార్చినెలలో సూర్యుడి కిరణాలు భూమధ్యరేఖమీద నిటారుగా పడుతుంటాయి, జూన్‌లో ఉత్తరార్ధగోళంలో కర్కాటక రేఖ మీద నిటారుగా పడుతుంటాయి. సూర్యుడి చుట్టూ భూమి తిరుగుతూ ఉన్న క్రమంలో సెప్టెంబరు నెలలో తిరిగి భూమధ్యరేఖ మీద సూర్యుడి కిరణాలు నిటారుగా పడుతుంటాయి, డిసెంబరులో దక్షిణార్ధగోళంలో మకరరేఖ మీద నిటారుగా పడుతుంటాయి. అంటే సంవత్సరంలో ఏదో ఒక సమయంలో సూర్యుని కిరణాలు నిటారుగా పడే ఒక ప్రాంతం ఉంటుంది. కర్కాటక రేఖనుంచి, మకర రేఖ వరకు ఉన్న ఈ ప్రాంతాన్ని ఉష్ణమండలం అంటారు. ఈ మండలం సూర్యుడి నుంచి చాలా ఎక్కువ వేడిమిని పొందుతుంది.

జూన్ 21 – కర్కాటక రేఖ మీద సూర్యుడు

మార్చి 21 – సెప్టెంబరు 23 – భూమధ్యరేఖ మీద సూర్యుడు

డిసెంబరు 22 – మకర రేఖ మీద సూర్యుడు

మార్చి 21, సెప్టెంబరు 23న ప్రపంచ వ్యాప్తంగా పగలు, రాత్రి సమానంగా ఉంటాయి. ఈ రెండు రోజులను విషవత్తులు (equinoxes) అంటారు.

ఈ ఉష్ణ మండలం నుంచి ఉత్తరానికి లేక దక్షిణానికి ప్రయాణిస్తే వేసవిలో వేడిగా ఉండి, శీతాకాలంలో చాలా చలిగా ఉండే ప్రాంతం వస్తుంది. ఇది సమశీతోష్ణ మండలం. ఈ మండలపు ఉత్తర భాగాలలో శీతాకాలంలో మంచు పడుతుంది.

- ఆంధ్రప్రదేశ్ ఉష్ణమండలంలో ఉందో, సమశీతోష్ణ మండలంలో ఉందో తెలుసుకోండి.
- ఏ నెలలోనైనా సూర్యుడి కిరణాలు ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో నిటారుగా పడతాయా? పడితే, ఏ నెలలో?
- ఢిల్లీ ఏ మండలంలో ఉందో తెలుసుకుని, శీతాకాలంలో అక్కడ మంచు కురుస్తుందేమో తెలుసుకోండి.

సమశీతోష్ణ మండలాలనుంచి ఇంకా ఉత్తరంగా లేక దక్షిణంగా ప్రయాణం చేస్తే ధృవప్రాంతాలను చేరుకుంటారు. ఇక్కడ కాలాలు చాలా వింతగా ఉంటాయి. శీతాకాలం నెలల్లో ఈ ప్రాంతాలు సూర్యుడికి అవతలివైపున ఉంటాయి – అప్పుడు పగలు కూడా సూర్యుడు ఉండడు! అంటే ధృవాల దగ్గర ఆరు నెలలపాటు సూర్యుడు కనపడడు. ఆ తరవాత ఈ ప్రాంతాలు ఆరు నెలలు 24 గంటలపాటు సూర్యుడికి అభిముఖంగానే ఉంటాయి – అంటే రాత్రి, చీకటి ఉండవు! ఆరు నెలలపాటు పగలు, ఆరు నెలలపాటు రాత్రి ఉండే ప్రాంతం! 'పగలు' ఉన్న సమయంలో కూడా సూర్యుని కిరణాలు చాలా ఏటవాలుగా పడతాయి. సూర్యుడు ఆకాశంలో పైకి ఎక్కడు, సూర్యోదయం అయ్యే ప్రదేశానికి (దీనినే క్షితిజ రేఖ లేక దిగ్మండలం అంటారు) కొంచెం ఎత్తులోనే ఉంటుంది. అందుకే అక్కడ అంతగా వేడెక్కదు. మిగిలిన ఆరు నెలలు అక్కడ తీవ్రమైన చలి – ఎంత చలి అంటే ఆర్కిటిక్ సముద్రం సంవత్సరమంతా గడ్డ కట్టుకునే ఉంటుంది. ఆ చలికి మట్టి కూడా రాయిలాగా గడ్డ కట్టుకుని చెట్ల వేళ్లు కూడా చొచ్చుకుని పోలేవు. కాబట్టి ఈ ప్రాంతంలో అసలు చెట్లు పెరగవు. ఆరు నెలలపాటు సూర్యుడు ఉన్నప్పుడు మంచు కరుగుతుంది, సముద్రం కూడా కొంత కరుగుతుంది. నాచువంటి మొక్కలు, కొన్ని పూలజాతి మొక్కలు మాత్రమే పెరుగుతాయి.

చిత్రం 3.5: ఉత్తరాది వెలుగులు – దిగ్మండలంపై సూర్యోదయం కాని సమయం/రుతువులో ఉత్తర ధృవ ప్రాంతంలో ఇలా కనిపిస్తుంది

కీలక పదాలు

1. కాలాలు	2. భూమి ఉపరితలం వంపు తిరిగి ఉండటం
3. భూమి అక్షం వంగి ఉండటం	4. మంచు కురవటం
5. ఉష్ణోగ్రతా మండలాలు	6. దిగ్మండలం

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. మీ ప్రాంతంలో పండించే పంటలకు, కాలాలకు మధ్య సంబంధం ఏదైనా ఉందా? పెద్దవాళ్లతోటి, మిత్రులతోటి చర్చించి దీనిమీద చిన్న వ్యాసం రాయండి.
2. శీతాకాలంలో ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మంచు కురవకపోవటానికి కారణం ఏమిటి?
3. మనకు వానాకాలం ఉంది. భూమి పరిభ్రమణానికీ, సూర్యునికిరణాలు పడే తీరుకీ – వానాకాలానికీ మధ్య సంబంధం ఏమిటి? వానలు వేసవిలో పడతాయా, లేక శీతాకాలంలోనా, లేక రెండింటికీ మధ్యలోనా?
4. మీ ప్రాంతంలో వివిధ నెలల్లో సూర్యోదయ, సూర్యాస్తమయ సమయాల సమాచారం సేకరించండి (స్థానిక దినపత్రికల ద్వారా ఈ విషయం తెలుస్తుంది). ప్రతి రోజూ పగటికాలం, రాత్రికాలం ఎంతో అన్ని నెలలకూ లెక్క కట్టండి. దీంట్లో ఏమైనా ఒక పద్ధతి కనపడుతోందా?
5. భూ భ్రమణం గురించి మీ తల్లిదండ్రులకు లేదా తమ్ముడు, చెల్లెలికి వివరించండి. వాళ్లకు వచ్చిన అనుమానాలు, ప్రశ్నలు రాసుకోండి.
6. భూమి తన చుట్టూ తాను తిరగకుండా ఒక సంవత్సర కాలంలో సూర్యుడి చుట్టూ తిరుగుతోందని ఊహించుకోండి. దీని వల్ల వేరు వేరు ప్రాంతాల్లో ఉష్ణోగ్రతలు, కాలాల్లో ఎటువంటి మార్పు ఉంటుంది?
7. ఉత్తరార్ధ, దక్షిణార్ధ గోళాల్లోని సమశీతోష్ణ మండలంలో ఒక్కొక్క దేశాన్ని గుర్తించండి. ఆ దేశాలలోని కాలాలను మీ ప్రాంతపు కాలాలతో పోల్చండి. మే–జూన్ నెలల్లో ఏ ప్రాంతం వేడిగా ఉంటుంది, డిసెంబరు–జనవరి నెలల్లో లేదా మార్చి, సెప్టెంబరు నెలలో ఏ ప్రాంతం చలిగా ఉంటుంది?
8. భారతదేశంలోని ఆరు రుతువులు ఏమిటి?
9. ఈ పాఠంలోని మొదటి పేరాగ్రాఫ్ చదివి కింది ప్రశ్నకు జవాబు రాయండి.

   మానవ జీవితాన్ని రుతువులు ఎలా ప్రభావితం చేస్తాయి?

© SCERT not to be republished

పాఠం 4

ధృవ ప్రాంతాలు

ఆరవ, ఏడవ తరగతుల్లో ఇప్పటివరకు చూసిన దానికంటే పూర్తిగా భిన్నమైన ప్రాంతం గురించి మీరు ఈ అధ్యాయంలో తెలుసుకోబోతున్నారు. ఈ ప్రాంతంలో అనేక నెలలపాటు వరుసగా పగళ్లు, రాత్రుళ్లు ఉంటాయి. మన దేశంలో మాదిరి రోజూ సూర్యోదయం, సూర్యాస్తమయాలు ఉండవు. ఇటువంటి ప్రదేశం మీరు ఊహించగలరా? ఈ ప్రదేశం చాలా చలిగా ఉంటుంది. ఎంత చలిగా ఉంటుందంటే ఎక్కడ చూసినా మంచు, మంచుగడ్డలే – భూమి మీద మంచు, వాగుల్లో మంచు, నదుల్లో మంచు, చివరికి సముద్రం కూడా గడ్డకట్టుకుపోతుంది (6వ తరగతిలో చదివిన 2వ పాఠం గుర్తుకుతెచ్చుకోండి).

పటం 1 : ప్రపంచ పటంలో ధృవ ప్రాంతం

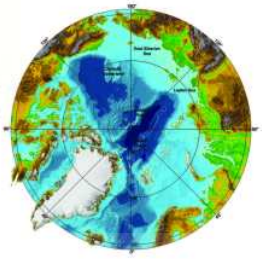

పటం 2 : మరింత దగ్గరనుంచి ధృవ ప్రాంతం

ధృవ ప్రాంతం ఎక్కడ ఉంది?

గ్లోబుమీద ఉత్తర ధృవం, దక్షిణ ధృవాలను చూశారు. ధృవాల దగ్గర ఉండే ప్రాంతాన్ని 'ధృవ ప్రాంతం' అంటారు. ఈ అధ్యాయంలో మీరు ఉత్తర ధృవ ప్రాంతం గురించి తెలుసుకుంటారు. పటం 1 చూడండి. ఇది ఉత్తర ధృవం, దాని చుట్టుపక్కల ప్రాంతాన్ని చూపిస్తుంది. ధృవప్రాంతం వేరే రంగులో చూపబడి ఉంది. ఈ ప్రాంత సరిహద్దును గమనించండి. దీనిని 'ఆర్కిటిక్ వృత్తం' అంటారు.

- ఈ ప్రాంతంలో ఏ ఏ ఖండాల భాగాలు ఉన్నాయి?

ధృవ ప్రాంతంలో ఉన్న ఖండాల ఉత్తర భాగాలను టండ్రా ప్రాంతం అంటారు. టండ్రా అంటే చాలా చలిగా ఉండే ప్రాంతం అని అర్థం. టండ్రా ప్రాంతంలో చాలా తక్కువ సూర్యకాంతి పడుతుంది కాబట్టి ఇక్కడ ప్రత్యేకమైన మొక్కల రకాలు ఉంటాయి, వీటిని 'టండ్రా వృక్షజాలం' అంటారు.

- భూమధ్యరేఖ నుంచి దూరంగా వెళుతున్న కొద్దీ ఏమవుతుందో గుర్తుకు తెచ్చుకోండి.

చిత్రం 4.1, 4.2 : రెండు చిత్రాల్ని చూడండి. ఏది చలికాలాన్ని చూపిస్తోంది? దేంట్లో మొక్కలు ఉన్నాయి?

టండ్రాలో కాలాలు

టండ్రా ప్రాంతంలో చాలా చలిగా ఉంటుంది. అక్కడ ఎంత చలిగా ఉంటుందో ఊహించుకోవటం కూడా కష్టం. మన దేశంలో సూర్యుడు రోజూ ఉదయిస్తాడు, అస్తమిస్తాడు. కానీ టండ్రా ప్రాంతంలో ఇలా జరగదు. నవంబరు, డిసెంబరు, జనవరి నెలల్లో సూర్యుడు అసలు ఉదయించడు కాబట్టి చాలా చీకటిగా ఉంటుంది. టండ్రాలో ఇది చలికాలం, ఈ నెలల్లో చలి చాలా తీవ్రంగా ఉంటుంది. చాలా చలిగా ఉన్నప్పుడు నీళ్లు గడ్డకట్టి మంచుగా మారతాయని మీకు తెలుసు. ఈ తీవ్రమైన చలికి నదులు, చెరువులు, సముద్రాలలోని నీళ్లు గడ్డ కడతాయి. బలమైన చల్లటిగాలులు వీస్తాయి, మంచు కురుస్తుంది.

తీవ్రమైన చలి, చీకటి, నీళ్లు గడ్డ కట్టడం వంటి కారణాల వల్ల మొక్కలన్నీ చనిపోతాయి. పక్షులు, జంతువులు కూడా ఈ ప్రాంతాన్ని వదిలిపెట్టి వేరే ప్రాంతాలకు వలస వెళతాయి. ఈ ప్రాంతమంతా చీకటిగా, నిర్జనంగా, నిర్మానుష్యంగా మారిపోతుంది.

వేసవి

టండ్రా ప్రాంతంలో ఫిబ్రవరి–మార్చి నెలల్లో సూర్యుడు ప్రకాశించటం మొదలుపెడతాడు. మొదట్లో సూర్యుడు గంటన్నర సేపు మాత్రమే ఉండి అస్తమిస్తాడు. సూర్యుడు ఉండే సమయం క్రమేపి 2 గంటలకు, 6 గంటలకు, 8 గంటలకు, 16 గంటలకు పెరిగి చివరికి 24 గంటలసేపు, అంటే రోజంతా సూర్యుడు ప్రకాశిస్తూనే ఉంటాడు! మే నుంచి జులై వరకు మూడు నెలలపాటు సూర్యుడు అస్సలు అస్తమించడు. కాని సూర్యుడు ఎప్పుడూ నడినెత్తికి, క్షితిజం (భూమి, ఆకాశం కలిసినట్టు అనిపించే ప్రదేశాన్ని క్షితిజం లేదా దిగ్మండలం అంటారు) దగ్గరే ఉంటాడు. సూర్యుడు ఆకాశంలో పైన ఉండటం వలన ఈ ప్రాంతం వేడెక్కదు.

వేసవి ఉండే మూడు నెలల్లో కూడా ఇక్కడ చలిగానే ఉంటుంది. అయితే శీతాకాలంతో పోలిస్తే చలి కొంచెం తక్కువగా ఉంటుంది. వాతావరణం కొద్దిగా వెచ్చబడటం వల్ల మంచు కరుగుతుంది. శీతాకాలంలో గడ్డకట్టిన నదులు కరిగి, ప్రవహించటం మొదలు పెడతాయి. చెరువులు నీటితో నిండుతాయి.

© SCERT not to be republished

పెద్ద పెద్ద మంచుగడ్డలు విడిపోతాయి. ఇవి నీటిలో తేలుతూ సముద్రంలోకి ప్రవేశిస్తాయి. వీటిని 'ఐస్‌బెర్గ్స్' అంటారు.

శీతాకాలంలో నీరు గడ్డకట్టి, నిర్జనంగా మారిన ప్రదేశం వేసవిలో రంగులు అలుముకుని సజీవంగా మారుతుంది. వేసవి రావటంతో అంతటా రంగురంగుల మొక్కలు, నాచు, గడ్డి, పొదలు పెరుగుతాయి. వీటి పూలు, పళ్లు అనేక రంగుల్లో ఉంటాయి. వీటిని తినటానికి అనేక పక్షులు, జంతువులు వస్తాయి.

వృక్షజాలం

- పక్క పేజీలో ఉన్న చిత్రాలలో మీకు ఏమైనా చెట్లు కనపడ్డాయా?

చలి కారణంగా ఈ ప్రాంతంలోని నేల పై పొర సంవత్సరం పొడవునా రాయిలాగా గడ్డకట్టుకుని ఉంటుంది. దీనిని 'పర్మాఫ్రాస్ట్' – శాశ్వతంగా గడ్డకట్టుకు పోవటం అంటారు. చాలా తక్కువ మట్టి ఉంటుంది కాబట్టి కొన్ని చిన్న మొక్కలు మాత్రమే పెరగ గలుగుతాయి. నేల గట్టిగా ఉండటం వల్ల పెద్ద చెట్లు పెరగటం కష్టం. ఒకవేళ పెరిగినా ఇక్కడి బలమైన గాలులు, తుఫానుల వల్ల అవి పెకిలించబడి దెబ్బతింటాయి. కాబట్టి టండ్రాలో అధిక భాగం ఎటువంటి చెట్లూ లేకుండానే ఉంటుంది.

- టండ్రాలోని వేసవి గురించి అయిదు విషయాలు చెప్పండి.
- ఖాళీలను పూరించండి:
  సూర్యుడు______, నెలల్లో కనిపించడు.
  ఈ సమయంలో ______
  నీరు ______ చెట్లు ______
- టండ్రా ప్రాంతంలోని ప్రజలకు చలికాలంలో కాంతి ఎలా లభిస్తుంది?

టండ్రా ప్రాంతపు ప్రజలు : ఎస్కిమోలు

విశాలమైన చెట్లులేని మైదానాలతో, గడ్డకట్టిన సముద్రాలతో, బీడు, రాళ్లమయమైన దీవులతో ఆర్కిటిక్ ప్రాంతం ఉంటుంది. ఈ అత్యంత చలి ప్రదేశం ఎస్కిమోల నివాసప్రాంతం. గ్రీన్‌లాండ్, కెనడా, అలాస్కా, సైబీరియాలో చెల్లాచెదురుగా, చిన్న చిన్న నివాస ప్రాంతాలలో వీళ్లు ఉంటారు. వేలాది సంవత్సరాలపాటు ఎస్కిమోలు ఇతరులతో సంబంధం లేకుండా జీవించారు. చేపలు పట్టడం, వేటాడటం ద్వారా వాళ్లు ఆహారాన్ని పొందుతారు. తమ ప్రాంతానికి అనువైన జీవన విధానాన్ని వాళ్లు రూపొందించుకున్నారు.

ధృవ ప్రాంతపు విపరీతపు పరిస్థితులను తట్టుకునేలాగా ఎస్కిమోల సాంప్రదాయ జీవితం ఉంటుంది. ఇటీవలి కాలం వరకు ఎస్కిమోలు అనుసరించిన ఈ జీవన విధానం గురించి ఇక్కడ తెలుసుకుంటాం.

'ఎస్కిమో' అన్న పదానికి ఎక్కువమంది అంగీకరించే అర్థం 'మంచు బూట్ల వ్యక్తి'. ఎస్కిమోలుగా పిలవబడే వారిలో రెండు ప్రధాన బృందాలు ఉన్నాయి. అవి ఇన్యుయిట్, యూపిక్. వాళ్ల భాషలో ఇన్యుయిట్ అంటే 'ప్రజలు' లేదా అసలు ప్రజలు అని అర్థం. సైబీరియా (ప్రస్తుతం ఉత్తర ఆసియాలోని రష్యాలో ఉంది) నుంచి వచ్చిన వాళ్ల వారసులే ఎస్కిమోలు.

చిత్రం 4.3 : ధృవ ప్రాంతపు ప్రజల ఫోటో (1930)

చిత్రం 4.4 : వాల్‌రస్ అనే జంతు దంతాలతో సైబీరియన్ యుపిక్ మహిళ, చాలా పురాతనమైన ఫోటో

ఎస్కిమో భాషను వేల సంవత్సరాలుగా మాట్లాడుతున్నారు. కానీ దీనికి ఇటీవలి కాలం వరకు లిపి ఏర్పడలేదు. ఇందులో ప్రధానంగా మూడు భాషలు ఉన్నాయి – అల్యుయిట్, యుపిక్, ఇన్యుపిక్. ఉత్తర అలాస్కా నుంచి గ్రీన్‌లాండ్ వరకు ఇన్యుపిక్ మాట్లాడతారు. ఈ భాష మాట్లాడేవాళ్లే ఎక్కువమంది ఉన్నారు. అయితే ఎస్కిమోలలో కొంచెం, కొంచెం తేడాలతో ఇన్యుపిక్‌లో అనేక యాసలు ఉన్నాయి. యుపిక్‌లోని యాసలు నైరుతి అలాస్కాలో, సైబీరియాలో మాట్లాడతారు.

అయిదు వేల సంవత్సరాల క్రితం ఆసియా నుంచి బేరింగ్ జలసంధి దాటి ఎస్కిమోలు మొదటిసారి ఉత్తర అమెరికాలో ప్రవేశించారు. వాళ్లు అనతి కాలంలోనే ఉత్తర కెనడాకి, గ్రీన్‌లాండ్‌కి విస్తరించారు. కొన్ని ఎస్కిమో బృందాలు తిరిగి పశ్చిమవైపుకి ప్రయాణించి బేరింగ్ సముద్ర ప్రాంతంలో స్థిరపడ్డాయి. ప్రస్తుతం ఎస్కిమో జనాభా అంత ఎక్కువగా లేదు కానీ అది వృద్ధి చెందుతూ ఉంది. సైబీరియాలో 2,000, అలాస్కాలో 30,000, కెనడాలో 22,500, గ్రీన్‌లాండ్‌లో 43,000 ఎస్కిమోలు ఉన్నారు. ఉత్తరాన అడవుల అంచుల్లో కొన్ని ఎస్కిమో బృందాలు ఉన్నాయి. కానీ చాలా మంది అడవులకు ఉత్తరాన ఉన్న చెట్లులేని టండ్రా ప్రాంతంలో, ఆర్కిటిక్ మైదానాల్లో ఉంటున్నారు.

- టండ్రా ప్రాంతంలో అన్ని కాలాలలో మనుషులు నివసించక పోవటానికి కారణం ఏమిటి?

సామూహిక జీవనం

ఎస్కిమోలు చాలా చిన్న బృందాలలో నివసిస్తారు. 500 కంటే ఎక్కువ జనాభా ఉన్న గ్రామాలు ఉత్తర అలాస్కా తీరంలో ఉన్నాయి. తూర్పు ప్రాంతంలో (గ్రీన్‌లాండ్, బాఫిన్ దీవి, లాబ్రాడార్‌లలో) సాధారణంగా ఒక బృందంలో 25–45 మంది ఉంటారు. ఈ తూర్పు బృందాలు కాలానుగుణ కార్యక్రమాలతో ముడిపడి సంవత్సరమంతా ఒక చోటు నుంచి మరో చోటుకి సంచార జీవనం గడుపుతుంటాయి. శీతాకాలంలో తీరం దగ్గర ఉండి సముద్రపు సీల్ జంతువులను, చేపలను పడతారు. వేసవిలో సముద్రం నుంచి లోపలి ప్రాంతాలలో (దుప్పిలాంటి) కారిబో అనే జంతువులను వేటాడుతూ,

చిత్రం 4.5: హార్పూన్ ఆయుధం

పళ్లు సేకరిస్తూ గడుపుతారు. ఈ విధంగా వాళ్లు తమ సంచార జీవనంలో 1100 కిలోమీటర్లు తిరుగుతారు. కుక్కలు లాగే మంచు బళ్లను (స్లెడ్జ్) రవాణాకు ఉపయోగిస్తారు. నీటిలో ఉమియాక్స్ అనే పడవలను ఉపయోగిస్తారు.

అనుకూలంగా లేని ఇటువంటి వాతావరణంలో మనుగడ సాగించటానికి ఎస్కిమోలు బృందంగా కలిసి పనిచెయ్యాలి. వేట వంటి పనులలో బృంద సభ్యులంతా కలిసి పని చేస్తారు. ఉదాహరణకు తూర్పు బృందాలలో శీతాకాలంలో గడ్డకట్టిన సముద్రాలలో సీల్ జంతువులు ఊపిరి తీసుకునే రంధ్రాల వద్ద వాటిని వేటాడటానికి 10–12 మంది వేటగాళ్లు కలిసి పనిచేయటం అవసరం. కారిబో వంటి జంతువులను, తిమింగలం వంటి సముద్రపు పెద్ద క్షీరదాలను వేటాడటానికి వంద మంది దాకా ఉండే పెద్ద బృందాలు అవసరం. వలలతో చేపలు పట్టటం, పళ్లు సేకరించటం, ఎలుగుబంటి జాడ కనుక్కోవటం వంటి పనులను ఒక్కరు లేదా కుటుంబ సభ్యులు చేస్తారు.

వేట, చేపలు పట్టటం

వేట, చేపలు పట్టటం మీద ఎస్కిమోలు ఆధారపడి ఉన్నారు కాబట్టి ఈ పనులలో వారికి ఎంతో నైపుణ్యం ఉంటుంది. కారిబో జంతువులను దాదాపు అన్నీ ఎస్కిమో బృందాలు వేటాడతాయి. వేసవి కాలంలోనూ, వసంతకాలం ఆరంభంలోనూ కారిబోలను వేటాడతారు. కొన్ని

చిత్రం 4.6 : కారిబో

ప్రదేశాలలో ఎస్కిమోలు వరసగా నిలబడి కారిబోలు చెరువులోకి లేదా సన్నగా ఉండే వాగులోకి వెళ్లేలా చేసి వాటిపై బల్లాలు, బాణాలు, హార్పూన్లతో దాడి చేస్తారు. కొన్నిసార్లు ఎస్కిమోలు రాళ్లకుప్పలను చాలా పెద్ద వరసలో పేరుస్తారు. ఈ రాళ్లకుప్పలు దూరం నుంచి కారిబోలకు మనుషుల్లాగా కనపడతాయి. దాంతో అవి వెనక్కి తిరిగి పట్టుబడతాయి.

కొన్ని బృందాలకు చేపలు పట్టడంతోపాటు వేట కూడా అంతే ముఖ్యం. లోతుగా ఉండే బురద నీళ్లల్లోగానీ, మంచులో ఉండే రంధ్రాలలోంచిగానీ చేపలను పట్టుకుంటారు. నీటికి అడ్డంగా రాళ్లతో చిన్న ఆనకట్టలు కట్టి వాటి వెనక స్వచ్ఛమైన నీటిలోని చేపలను బరిసెలతో పొడిచి పట్టుకుంటారు. వాగులలో నడుస్తూ ఈ ఆనకట్టల వెనకకి చేపలు చేరేలా చేస్తారు.

చిత్రం 4.7 : రష్యాలోని కేప్ షిమిడిలో వంట చేస్తున్న మహిళ

మూడు పళ్లు ఉండే బరిసెతో నిపుణులైన వేటగాళ్లు ఈ చేపలను పట్టుకుంటారు. చేపలను పట్టుకోటానికి ముల్లులేని ఎముకను కొక్కెంగా వాడతారు. దీనిని చిన్న దారానికి కట్టి శీతాకాలంలో మంచులో ఉండే రంధ్రాల దగ్గర, వసంతంలో వాగు ఒడ్డుల దగ్గర చేపలను పట్టడానికి ఉపయోగిస్తారు. హార్పూన్ అనే పరికరాన్ని విసిరి సీల్ జంతువులను పట్టుకుంటారు. నీటి మీద తేలే మంచు గడ్డలమీద నుంచి, లేదా కయాక్ (చెక్క చట్రం మీద జంతువుల చర్మంతో చేసిన ఒక రకమైన పడవ) మీద నుంచి ఈ హార్పూన్లను విసురుతారు.

ఆహారం

ఎస్కిమోల ఆహారంలో ప్రధానంగా మాంసం, చేపలు, కొవ్వు పదార్థం ఉంటాయి. కూరగాయలు చాలా అరుదు. వాళ్లు ఆహారాన్ని ఏమాత్రం వృథా చేయరు. వేటాడటం, చేపలు పట్టడం మీద ఎస్కిమోలు ఆధారపడి ఉన్నారు కాబట్టి చేపలు, జంతువులు తగినంతగా దొరకనప్పుడు ఆకలితో ఉండటం వాళ్లకు పరిపాటి. నేలను శాశ్వతంగా గడ్డకట్టినంత వరకు మంచును తవ్వి వేసవిలో పట్టుకున్న చేపలు, జంతువులను పాతిపెట్టడం ద్వారా నిల్వ ఉంచుతారు. వాటిపైన రాళ్లు పెట్టడం ద్వారా ఇతర జంతువులు తినకుండా కాపాడుకుంటారు.

ఎస్కిమోలు నివసించే ప్రాంతంలో మాంసం వండటానికి లేదా కాల్చడానికి కట్టెపుల్లల కొరత ఉంటుంది. దానివల్ల చేపల్ని, మాంసాన్ని పచ్చిగానే తింటారు. పచ్చిమాంసం, చేపలు గడ్డకట్టుకునేలా చేసి సన్న ముక్కలుగా కోసి సీల్ లేదా తిమింగలం నూనెలో ముంచుతారు. కొన్ని రకాల మాంసం, ప్రత్యేకించి సముద్రపు పెద్ద పెద్ద క్షీరదాల మాంసం కొద్దిగా కుళ్లిన తరవాత తింటారు (దీని వల్ల గట్టిగా ఉండే మాంసం కొంచెం మెత్తబడి తేలికగా జీర్ణమవుతుంది). ఆహారాన్ని వండటం అంటే సాధారణంగా ఉడకపెట్టడమే అవుతుంది. నూనెదీపాలతో ఆహారాన్ని ఉడకబెడతారు.

ఆవాసం

'ఇగ్లూ' అన్న ఎస్కిమో పదానికి ఆశ్రయం (shelter) అని అర్థం. ఇగ్లూ అంటే మంచుతో చేసిన గుండ్రటి ఇళ్లని మనం అనుకుంటాం. కానీ ఏ రకమైన ఇంటినైనా ఇగ్లూ అనే అంటారు.

వేసవిలో చాలామంది ఎస్కిమోలు జంతు చర్మాలతో చేసిన గుడారాలలో నివసిస్తారు. చెక్క చట్రాల మీద బరువుగా ఉండే వాల్‌రస్ చర్మాన్ని కప్పడం ద్వారా పశ్చిమ అలాస్కాలో శీతాకాలానికి

చిత్రం 4.8 : అలస్కాలోని క్వావ్గిక్ ఇన్యూయిట్ ప్రజలు (1999)

పెద్దపెద్ద గుడారాలను తయారు చేస్తారు. అలాస్కా ఉత్తర తీరంలో దుంగలు, తిమింగలపు పక్కటెముకలతో గుండ్రటి ఇళ్లు కడతారు. నేలలో చిన్న గొయ్యి తవ్వి, దానిపైన గుండ్రటి కప్పు వేసి గడ్డకట్టిన మట్టితో కప్పుతారు. గ్రీన్‌లాండ్‌లో రాతి పలకలతో ఇళ్లు కడతారు.

తూర్పు, మధ్య ప్రాంతాల్లో మాత్రమే మంచు ఇళ్లను ఉపయోగిస్తారు. మంచును దట్టించి (మంచు గడ్డలు కాదు) ఇటుకల మాదిరి చేసి గుండ్రటి పైకప్పు కడతారు. ప్రయాణాలు చేసే సమయంలో చిన్నపాటి సొరంగంలాంటి ప్రవేశంతో చిన్న మంచు ఇళ్లను కట్టుకుంటారు. శీతాకాలంలో ఉండటానికి పెద్ద మంచు ఇళ్లను కట్టుకుంటారు. ఈ పెద్ద ఇళ్లకు ఉండే పెద్ద సొరంగం వంటి ప్రవేశాలు సరుకుల నిల్వకు కూడా ఉపయోగపడతాయి. ఈ ప్రవేశం ఇంటిలో నేలమట్టం కంటే కిందికి ఉంటుంది.

ఇంటి వెనక సగభాగంలో, తలుపుకి రెండు వైపులా ఒక మీటరు ఎత్తు ఉండే మంచుబల్లలు ఉంటాయి. వెనకకి ఉండే మంచుబల్ల జంతు చర్మంతో కప్పి ఉండి పడుకోటానికి ఉపయోగిస్తారు. పక్కలకి ఉండే బల్లలు అరలు కలిగి ఉండి ఆహార నిల్వలు ఉంచుకోవటానికి, బట్టలు ఆరబెట్టుకోవటానికి ఉపయోగిస్తారు. కాంతినీ, వేడిమినీ ఇచ్చే నూనె దీపాలు కూడా ఇక్కడే ఉంటాయి. ఒక్కొక్కసారి రెండు

పెద్ద మంచు ఇళ్లను సొరంగం ద్వారా కలుపుతారు. సీల్ జంతు చర్మాలను కలిపి కుట్టి కొన్ని మంచు ఇళ్లపైనుంచి వేసి వాటిని కప్పుతారు.

- వాళ్ల పరిసరాల్లో దొరికే వనరులను ఇళ్లు కట్టుకోవటానికి ఎలా ఉపయోగించుకుంటారు?
- వాళ్ల ఇళ్ల నిర్మాణాన్ని వాతావరణం ఎలా ప్రభావితం చేస్తోంది?

బట్టలు, కళలు

ఎస్కిమోలు ముక్‌లుక్‌లనే బూట్లు, ప్యాంట్లు, తలను కప్పే టోపీ ఉండే కోట్లు (వీటిని పర్కాలు అంటారు) వేసుకుంటారు. వీటన్నింటినీ జంతు చర్మాలతో చేస్తారు. ఆడవాళ్లు, మగవాళ్లు వేసుకునే బట్టలలో కొంచెం తేడాలుంటాయి. మగవాళ్లు వేసుకునే పర్కాలకు ముందు, వెనక వేలాడే పెద్ద పెద్ద గుడ్డ అంచులుంటాయి. చలికాలంలో ఎస్కిమోలు రెండు పొరల్లో బట్టలు వేసుకుంటారు. కారిబో పిల్ల చర్మం మెత్తగా, వెచ్చగా ఉంటుంది కాబట్టి చలికాలంలో దానిని ఇష్టపడతారు. తీరవాస బృందాలు వేసవి, వసంతకాలం చివర్లో సీల్ చర్మాన్ని ఇష్టపడతారు. అది నీటికి తడవదు కానీ గట్టిగా ఉండటం వల్ల ఇబ్బందికరంగా ఉంటుంది. బట్టలు సాధారణంగా ఎంబ్రాయిడరీ చేసి ఉంటాయి, అంచులు అందంగా కుట్టి ఉంటాయి. రకరకాల రంగుల జంతు చర్మాలను కత్తిరించి కలిపి కుట్టటం ద్వారా పర్కాల మీద డిజైన్లు చేస్తారు.

రోజువారీ ఉపయోగించే వస్తువులు, పరికరాలను ఎస్కిమోలు అలంకరిస్తారు. ఈ అలంకరణల వల్ల ప్రతి వ్యక్తీ వస్తువులు ఒక ప్రత్యేకతను సంతరించుకుంటాయి. ఎముక, దంతం, కొయ్య, సోప్‌స్టోన్ అనే మెత్తటి రాయితో జంతువుల, మనుషుల చిన్న చిన్న బొమ్మలే కాకుండా ఆయుధాలు, పరికరాలు కూడా తయారు చేస్తారు. పరికరాలను ఉపయోగించే వ్యక్తి చేతికి అమిరేటట్టుగా వాటిని జాగ్రత్తగా

చిత్రం 4.9 : అలస్కాలోని ఇన్యూయిట్ ప్రజలు (1912)

చెక్కుతారు. పసిఫిక్, సుదూర పశ్చిమ ప్రాంతాలలో చెక్కతో ముఖాల తొడుగులను చెక్కి, రంగులు వేసి, ఈకలు, జంతు చర్మాలతో అలంకరిస్తారు.

మతపరమైన నమ్మకాలు

జీవితం, ఆరోగ్యం, రోగాలు, ఆకలి, మరణాల పట్ల ఎస్కిమోల మతం ప్రత్యేక ఆసక్తి చూపిస్తుంది. వీటన్నింటినీ ఆత్మలు నియంత్రిస్తాయని ఎస్కిమోలు నమ్ముతారు. అన్ని ఎస్కిమో బృందాలు శిల అనే అతీత శక్తిని, ఆత్మలను (జీవనం, ఆరోగ్యం, ఆహార దేవత అయిన సెడ్నా వంటి దేవతలు) నమ్ముతాయి. మనుషులు, జంతువుల ఆత్మలు చనిపోయిన తరవాత కూడా జీవించి ఉంటాయని వాళ్లు నమ్ముతారు. అయితే ప్రతి బృందానికీ తమదైన నమ్మకాలు, సంప్రదాయాలు ఉంటాయి. ప్రతి వ్యక్తి, కుటుంబం, లేదా బృందానికి ఒక 'నిషిద్ధమైనది' (టాబూ) ఉంటుంది. దీని ప్రకారం వాళ్లు ఫలానా ఆహారం తినకూడదు వంటి ఆచారాలు ఉంటాయి. జననం, మరణాల సమయంలో లేదా వేట బాగా దొరికినప్పుడు, లేదా అస్సలు దొరకనప్పుడు ప్రతి బృందం పెద్ద ఎత్తున సంబరాలు చేసుకుంటాయి. ఈ ఆచారాలను నిర్వహించే వారిని షమాన్లు అంటారు. ఆత్మల ప్రపంచంతో అనుసంధానానికి ఈ షమాన్లు సహాయం చేస్తారని నమ్ముతారు. తమ ఆచారాలలో మాయాజాలాన్ని, నాటకీయతను, అచేతనను షమాన్లు ఉపయోగిస్తారు.

వినోదం

కుస్తీ, పరుగు, హార్పూన్ విసరటం వంటివాటిల్లో పోటీలు, ఇతర ఆటలు, కార్యక్రమాలు చాలా జనాదరణ కలిగి ఉంటాయి. కథలు చెప్పటం, పాడటం, డప్పులు వాయించటం, ఆడటం వంటివి మతపర ఆచారాలలో భాగమైనట్లు నైపుణ్యం గల ఆటలు కూడా అప్పుడప్పుడు వీటిల్లో భాగమవుతాయి. బృందాలు ఒకదానినొకటి కలిసినప్పుడు, సంబరాలు జరుపుకునేటప్పుడు మాంసం, కొవ్వు పదార్థాలతో పెద్ద ఎత్తున విందు చేస్తారు.

బయటి ప్రపంచంతో సంబంధాలు

ఎస్కిమోలు మొట్టమొదట చూసిన బయటి వాళ్లు ఐస్‌లాండ్ నుంచి వచ్చి గ్రీన్‌లాండ్‌లో నివాసం ఏర్పరచుకున్న వైకింగ్‌లు. ఐస్‌లాండ్ వాసులతో ఎస్కిమోల సంబంధాలు 1200 ప్రాంతంలో మొదలయ్యి 1400 సంవత్సరం వరకు కొనసాగాయి.

1576–78 కాలంలో బాఫిన్ దీవులను బ్రిటిష సముద్ర యాత్రికుడు మార్టిన్ ఫ్రాన్‌బిషర్ సందర్శించిన తరవాత ఇతర ఐరోపావాసులు ఎస్కిమో ప్రాంతంలో మరింత లోపలకు అన్వేషణలు చేపట్టారు. డేనిష్, నార్వేజియన్, ఇంగ్లిష్ అన్వేషకులు సముద్రాల మీద ఉత్తర ప్రాంతాల చివరికంటా వెళ్లి చైనాకు ప్రఖ్యాతిగాంచిన వాయవ్య మార్గాన్ని కనుగొన్నారు. 1728 నాటికి రష్యన్లు సైబీరియా, ఉత్తర అలాస్కాలకు చేరుకున్నారు. పసిఫిక్ సముద్రం, ఆర్కిటిక్ సముద్రం నుంచి వాయవ్య మార్గాన్ని కనుగొనటానికి అన్వేషకులు చేసిన ప్రయత్నాల వల్ల యూరోపియన్లు ఎస్కిమోలకు ఎక్కువగా తారసపడసాగారు. అయితే 1800ల చివరి వరకు ఉత్తర ఆర్కిటిక్ దీవులలో ఉంటున్న ఎస్కిమోబృందాలకు బయటి వాళ్లతో ఎటువంటి సంబంధాలు లేవు.

1850ల తరవాత అమెరికా, యూరపు దేశాల నుంచి తిమింగిలాల వేటగాళ్లు, జంతుచర్మ వ్యాపారస్తుల రాకతో ఎస్కిమోలలో చాలా మార్పులు వచ్చాయి. తిమింగలాలను వేటాడే వాళ్లకోసం ఎస్కిమోలు పనిచేయసాగారు, వాళ్లకి జంతువుల చర్మాలు అమ్మసాగారు. బయటివాళ్లు ఎస్కిమోలకు తుపాకులు, ఇతర పరికరాలు సరఫరా చేసేవాళ్లు. కొత్త ఆయుధాలు, పరికరాల వల్ల, జంతు చర్మానికి పెరిగిన గిరాకీ వల్ల జంతువులను పెద్ద సంఖ్యలో చంపసాగారు. కొన్ని ప్రాంతాలలో అయితే ఈ విపరీత వేటవల్ల కారిబో, సీల్ జంతువులు అంతరించే దశకు చేరుకున్నాయి.

బయటివాళ్లు రావడం వల్ల ఎస్కిమోలకు నిరోధక శక్తి లేదా సహజ నివారణ లేని కొత్త రోగాలు వచ్చాయి. ఈ రోగాలలో మశూచి, క్షయ, జలుబు వంటి ప్రమాదకరమైనవి కూడా ఉన్నాయి. 1800ల తరవాత ఆర్కిటిక్ ప్రాంతంలో సంవత్సరం పొడవునా యూరోపియన్లు నివసించసాగారు. దాంతో ఈ రోగాలు చాలా ప్రమాదకరంగా మారాయి.

ఎస్కిమోలు, బయటివాళ్ల మధ్య సంబంధాన్ని 'వృద్ధి, పతనం' అంటారు. అలలు, అలలుగా బయటనుంచి వచ్చిన వాళ్ల వల్ల కొంతకాలం పాటు సంపద, విద్య, ఉపాధి సమకూరాయి. ఆ తరవాత పేదరికం, ఎస్కిమోలు చెల్లాచెదురు కావడం వంటి విపత్తులు

చిత్రం 4.10 : చుకోటాలో వాల్‌రస్‌ల వేట

పరిణమించాయి. వృద్ధి దశలు: తిమింగిలాల వేట (1859–1910), జంతువుల చర్మాల ఆధునిక వ్యాపారం (1925–1950), రక్షణకై సైనిక శిబిరాల నిర్మాణం (1950ల మధ్యకాలం), పట్టణాల నిర్మాణం (1960ల మధ్యకాలం), చమురు అన్వేషణ, అభివృద్ధి (1970లు).

పైన పేర్కొన్న ఒకొక్కదాని వల్ల ఎస్కిమోలకు భిన్న సామాజిక, ఆర్థిక శక్తులతో సంబంధాలు ఏర్పడ్డాయి. ఒకప్పుడు ఎవరూ వెళ్లటానికి వీలులేకుండా ఉన్న ఉత్తర ప్రాంతాలు ఇప్పుడు విమానయానం, జాతీయ రహదారులు, శక్తిమంతమైన ఓడలు, శాటిలైట్ ప్రసారాల కారణంగా అందరికీ అందుబాటులోకి వచ్చాయి. ఈ మార్పుల ఫలితంగా ఎస్కిమోల జీవన విధానంపై తీవ్రమైన వత్తిడి ఏర్పడింది.

- బయట వాళ్లతో ఏర్పడిన సంబంధాల కారణంగా టండ్రా ప్రాంత వాసుల జీవితాలు మెరుగయ్యాయా, పాడయ్యాయా? మీ సమాధానానికి కారణాలు పేర్కొనండి.
- ఈ పాఠంలోని చిత్రాలను చూడండి. ఎస్కిమోల బట్టలలో, వేటాడే విధానాలలో ఎటువంటి మార్పులు వచ్చాయి?

కీలక పదాలు

1. ఆర్కిటిక్ మండలం	2. టండ్రా వృక్షజాలం	3. ఐస్‌బర్గ్స్
4. ఎస్కిమోలు	5. కయాక్	6. ఇగ్లూ

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. తప్పుగా ఉన్న వాక్యాలను సరైన వాస్తవాలతో తిరిగి రాయండి:
   అ) జంతువుల శరీర భాగాలను కేవలం బట్టలకే ఉపయోగించేవారు.
   ఆ) ఆహారంలో ప్రధాన భాగం కూరగాయలు.
   ఇ) టండ్రా ప్రాంత ప్రజల ఆదరణ పొందిన ఆటలకు వారి రోజువారీ జీవితాలతో సంబంధం ఉంది.
   ఈ) బయటివాళ్లతో సంబంధాలు వాళ్ల ఆరోగ్యాన్ని ప్రభావితం చేసింది.
2. ఏడవ తరగతిలో మీరు భూమధ్యరేఖా ప్రాంతం గురించి చదివిన దాన్నిబట్టి ధృవ ప్రాంతంలో తేడాలు ఏమిటో చెప్పండి.
3. టండ్రా ప్రాంత ప్రజల జీవితం అక్కడి వాతావరణం మీద ఎలా ఆధారపడి ఉంది? దిగువ అంశాలలో దీనిని వివరించండి:

ఆహారం	**బట్టలు**	**ప్రయాణాలు**	**ఆవాసం**

4. మీరు నివసిస్తున్న ప్రాంతానికీ, ఈ పాఠంలో మీరు చదివిన ప్రాంతానికీ మధ్య చాలా తేడాలు ఉన్నాయి. ఈ అధ్యాయంలోని శీర్షికల వారీగా తేడాలన్నింటినీ పేర్కొనండి. ఇప్పుడు మీ ప్రాంతంలోని, టండ్రా ప్రాంతంలోని వివరాలు, చిత్రాలతో ఒక గోడపత్రిక తయారు చేయండి.
5. ఒక రోజు అంతా సూర్యుడు ఉండడనీ, మరొక రోజంతా సూర్యుడు అస్తమించడనీ ఊహించుకోండి. మీ రోజువారీ జీవితంలో ఎటువంటి మార్పులు చేస్తారు? వాటి గురించి క్లుప్తంగా రాయండి.

© SCERT not to be republished

పాఠం 5

అడవులు - వినియోగం, సంరక్షణ

- మీలో కొంతమందికి దగ్గరలోని అడవి తెలిసే ఉంటుంది– అక్కడి చెట్లు, మొక్కలు, జంతువులు, రాళ్లు, వంకలు, పక్షులు, పురుగులు చూసి ఉంటారు. ఇవి తెలిసిన వాళ్లు వాటి గురించి వివరించండి. అక్కడ ఏం చేస్తారో చెప్పండి.
- కట్టెపుల్లలు, ఆకులు, పళ్లు లేదా దుంపలు సేకరించటానికి మీరు ఎప్పుడైనా అడవికి వెళ్లారా? దాని గురించి తరగతిలో వివరించండి. మీ ప్రాంతంలో అడవినుంచి ప్రజలు సేకరించే వస్తువుల జాబితా తయారు చేయండి. అలా సేకరించిన వాటిని ఏమి చేస్తారు?
- గత తరగతులలో మీరు అడవుల గురించి, అక్కడ నివసిస్తున్న ప్రజల గురించి చదివారు. అవి గుర్తు తెచ్చుకుని అటవీ ప్రజల గురించి మాట్లాడండి.
- తరగతిలో ప్రతి ఒక్కరూ అడవి చిత్రం గీసి వాటిని పోల్చండి.
- మన జానపద కథలు, పురాణాలు పలుమార్లు అడవులను పేర్కొంటాయి. అటువంటి కథ ఏదైనా తరగతిలో చెప్పండి.
- అనేక అడవులను ప్రజలు పవిత్రంగా భావించి పూజిస్తారు. దేవుళ్లు, దేవతలు నివసించే ప్రాంతాలుగా కొన్ని అడవులు ప్రఖ్యాతిగాంచాయి. వాటి గురించి తెలుసుకుని తరగతి గదిలో చెప్పండి.

అడవి అంటే ఏమిటి?

అడవి అంటే ఒక్కొక్కరికీ ఒక్కొక్క భావం తడుతుంది. అడవుల్లో అటవీ జంతువులు, పాములు, పురుగులు, లోతైన వాగులు, కొండచరియలు, రాళ్లు ఉంటాయన్న అభిప్రాయంతో కొంతమంది అవి అంటే భయపడతారు. కొంతమందికి ఎటువంటి భయాలు లేక తమ ఇంటిలో మాదిరిగానే అడవిలో తిరుగుతూ ఆడుకుంటారు. కొంత మందికి అడవులంటే పవిత్ర స్థలాలు, అక్కడి దేవతలను కొలుస్తారు. మరికొంత మందికి అది కలప, వెదురు, బీడి ఆకులు వంటి వనరులు దొరికే ప్రదేశం, జంతువులను వేటాడే ప్రదేశం. వీటిని మార్కెట్లో అమ్ముతారు.

అదేవిధంగా వేర్వేరు ప్రజలు అడవులను వేరువేరుగా ఉపయోగించుకుంటారు. కొంతమంది అడవుల్లో చిన్న, చిన్న ఇళ్లల్లో ఉంటూ తమ ఇంటిచుట్టూ కొన్ని కూరగాయలు సాగు చేస్తారు, పళ్లు, దుంపలు సేకరిస్తారు, చిన్న జంతువులను వేటాడతారు. కొంతమంది తమ గొర్రెలు, మేకలు, ఆవులు, బర్రెలు వంటి పశువులను అడవులలో మేపుతారు. కొంతమంది అడవిలో కొంత ప్రదేశం నరికి పోడు వ్యవసాయం చేస్తారు. ఆరవ తరగతిలో కూనవరం కొండలలో నివసించే ప్రజల గురించి చదివారు. కొంతమంది అడవులలో చెట్లను, వెదురును నరికి కాగితపు మిల్లులకు, పట్టణాలలో వస్తువులు తయారు చేసేవాళ్లకు అమ్ముతారు. అడవులను పొలాలుగా, సందర్శక ప్రదేశాలుగా, ఆనకట్టలు కట్టి నీటి నిల్వకు రిజర్వాయర్లుగా మార్చవచ్చని కొంతమంది అనుకుంటారు.

అడవులను ఉపయోగించుకునేది మనుషులొక్కరే కాదన్నది మనం గుర్తుంచుకోవాలి. చెట్లు, మొక్కలు, గడ్డిజాతులు, పక్షులు, పురుగులు, జంతువులు, చేపలు వంటి అసంఖ్యాక జీవులు అడవులలో ఉంటూ వాటిని

ఉపయోగించుకుంటాయి. కాబట్టి మనం అడవుల గురించి ఆలోచించేటప్పుడు వాటి గురించి కూడా ఆలోచించాలి.

- అడవి అంటే ఏమిటి? అడవిని అనేక రకాలుగా నిర్వచించవచ్చు. అడవికి నిర్వచనం రాయండి.
- వీటిని తరగతిలో చర్చించి అధిక శాతం విద్యార్థులకు సరైనవిగా అనిపించే అంశాలను రాయండి.

మనం అడవిని ఎలా చూస్తామన్న దాన్నిబట్టి దాని నిర్వచనం ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు 'చెట్లతో ఉన్న విశాలమైన భూభాగం' అన్నది ఒక తేలికైన నిర్వచనం. ఇది ఉపయోగకరంగా ఉండే నిర్వచనమే అయినప్పటికీ దీనికి అనేక పరిమితులు ఉన్నాయి – ఉదాహరణకు ఎంత విశాలమైనది అన్న ప్రశ్న వస్తుంది. చెట్లతో ఉన్న అంటే ఏమిటి? చెట్లు ఎంత దట్టంగా ఉండాలి? పండ్ల తోటల వంటి వాటిల్లో కూడా చెట్లు ఉంటాయి, వీటికీ అడవులకూ తేడా చూపించాలా, వద్దా? చెట్ల కింద పెరిగే పొదలు, జంతువులు, పక్షులు, పురుగులు లేకుండా దానిని అడవి అనవచ్చా? మనమిచ్చే ఏ నిర్వచనానికైనా ఇటువంటివే అనేక ప్రశ్నలు ఉండవచ్చు.

అయినప్పటికీ అడవి అంటే ఒక ఉమ్మడి అవగాహన ఏర్పరచుకోవాల్సిన అవసరం ఉంది. చాలా అడవులలో కింద పేర్కొన్న అంశాలు ఉండవచ్చు:

1. విశాలమైన భూభాగం – పొడవు, వెడల్పులలో అనేక కిలోమీటర్లు ఉండాలి.
2. చెట్లు, దానికింద పెరిగే పొదలు, మొక్కలు, గడ్డి జాతులు, తీగలు. ఇవి పెరగటానికి మానవులు జోక్యం చేసుకోవాల్సిన అవసరం ఉండదు.
3. గణనీయమైన జీవ వైవిధ్యత – అనేక రకాల చెట్లు, జంతువులు సహజంగా జీవిస్తూ, ఎటువంటి జోక్యం లేకుండా వృద్ధి చెందుతాయి.
4. భారతదేశంలో చాలా అడవులలో ప్రజలు నివసిస్తుంటారు. అడవులను నాశనం చెయ్యకుండా, వాటికి అనుగుణంగా తమ జీవితాలను మలుచుకుని వీళ్లు అక్కడ నివసిస్తున్నారు.

అడవుల చుట్టుపక్కల ఉండే ప్రజలు వాటిని ఆహారం, ఇళ్లు కట్టుకోటానికి, వ్యవసాయ పనిముట్లకు కలప, వంట చెరకు, పశువులను మేపటానికి, పూజలు చేయటానికి, ఏకాంతంగా సమయం గడపటం వంటి అనేక అవసరాలకు ఉపయోగించుకుంటారు. అడవులకు దూరంగా ఉంటున్న వాళ్లు కూడా బజారులో కలప, వనమూలికలు కొనటం ద్వారా అడవులను ఉపయోగించుకుంటున్నారు. అటవీ ఉత్పత్తులను సేకరించి, అమ్మటం ద్వారా అనేకమంది జీవనోపాధి పొందుతున్నారు. అడవుల పలు ప్రయోజనాల మధ్య ఘర్షణలు ఎలా ఏర్పడుతున్నాయో, వీటిని ఎలా పరిష్కరిస్తున్నారో తర్వాత చూద్దాం.

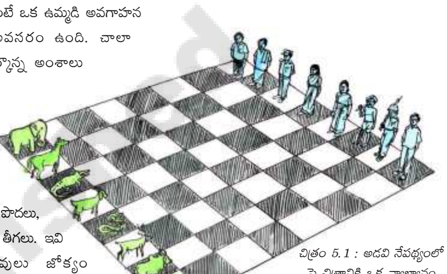

చిత్రం 5.1 : అడవి నేపథ్యంలో పై చిత్రానికి ఒక వ్యాఖ్యానం రాయండి

- అడవులు ఉండటం ముఖ్యమా? అడవులన్నింటినీ నరికివేసి వ్యవసాయానికి, గనుల తవ్వకానికి, కర్మాగారాల నిర్మాణానికి, మనుషుల నివాసానికి ఉపయోగిస్తే ఏమవుతుంది? అడవులు లేకుండా మనం జీవించలేమా? మీ తరగతిలో చర్చించండి.

అడవుల రకాలు, అవి ఉండే ప్రాంతాలు

అడవులు ఎక్కడ పెరుగుతాయి? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పటం కష్టం. ఎందుకంటే కొన్ని వేల సంవత్సరాల క్రితం మట్టి, సూర్యరశ్మి, వర్షపాతం ఉన్న ప్రతి చోటా అడవులు పెరిగేవి. ఆర్కిటిక్ ప్రాంతాల్లో, మంచుతో కప్పి ఉండే హిమాలయాల్లో, ఇసక, రాళ్లతో ఉండే ఎడారులలో, ఇసకతో కూడిన తీర ప్రాంతాల్లో మాత్రమే అడవులు లేవు. ఈ ప్రాంతాలు తప్పించి మిగిలిన అన్ని చోట్లా అడవులు పెరిగేవి. అయితే మనుషులు వ్యవసాయం చేపట్టి, ఊళ్లు, పట్టణాల్లో నివసించటం మొదలుపెట్టిన తరవాత వ్యవసాయం, గనులు, పండ్లతోటలు, పరిశ్రమలు వంటి వాటికోసం అడవులను నరికివేయటం మొదలుపెట్టారు. 20వ శతాబ్దపు ఆరంభం నాటికి వ్యవసాయానికి అనువుకాని ప్రాంతాలలో మాత్రమే అడవులు మిగిలాయి. గుట్టలు, కొండలు ఉన్న ప్రాంతాలు, చిత్తడి భూములు, చాలా చలిగా ఉండే ప్రాంతాలు, లేదా జనావాసాలకి దూరంగా ఉండే ప్రాంతాలలో మాత్రమే అడవులు మిగిలాయి.

- మీ ఊరికి, పట్టణానికి దగ్గరలో ఉన్న అటవీ ప్రాంతం ఏది? ఈ ప్రాంతం వ్యవసాయ భూమిగా, గనులుగా, నివాసప్రాంతంగా మారకుండా ఇంకా చెట్లతో ఎందుకు ఉందో తెలుసుకోండి.

రకరకాల సూచికల ఆధారంగా అడవులను వర్గీకరించవచ్చు. ఉదాహరణకు చెట్ల సాంద్రతను బట్టి అడవులను వర్గీకరించవచ్చు: చాలా దట్టమైన, పొదలతో కూడిన, క్షీణతకు గురైన అడవులుగా వీటిని వర్గీకరించవచ్చు. ఈ వర్గీకరణ వల్ల అడవులు ఎక్కడ దట్టంగా ఉన్నాయో, ఎక్కడ క్షీణతకు గురయ్యాయో తెలుసుకోవచ్చు. అడవులలో ఏరకమైన చెట్లు పెరుగుతున్నాయి అన్నదానిని బట్టి కూడా వాటిని వర్గీకరించవచ్చు. వర్షపాతం, ఉష్ణోగ్రతలబట్టి, పొడిగా, తడిగా ఉండే నేలల బట్టి ఏర్పడే ప్రత్యేక వాతావరణ పరిస్థితుల్లో వేరు వేరు ప్రదేశాల్లో వేరు వేరు చెట్ల రకాలు పెరుగుతాయి. ఉదాహరణకు బాగా చలిగా ఉండి, మంచు కూడా కురిసే ప్రాంతాలలో మాత్రమే కోనిఫెరస్ జాతికి చెందిన దేవదారు చెట్లు పెరుగుతాయి. వేడిగా ఉండి, ఓమాదిరి వర్షాలు పడే ప్రాంతంలో టేకు వంటి కొన్ని రకాల చెట్లు పెరుగుతాయి. చెట్ల సాంద్రత కూడా వర్షపాతం, ఉష్ణోగ్రతల మీద ఆధారపడి ఉంటుంది.

కొన్ని రకాల ప్రధాన అడవుల గురించి ఇక్కడ తెలుసుకుందాం.

1. సతత హరిత అడవులు: చాలా ఎక్కువ వర్షపాతంతో పాటు అధిక ఉష్ణోగ్రతలు ఉండే భూమధ్యరేఖా ప్రాంతాలు, కేరళ, అండమాన్‌లలో సతత హరిత (ఎల్లప్పుడూ పచ్చగా ఉండే చెట్ల) అడవులు ఉంటాయి. చెట్లు ఆకులు రాల్చటానికీ, తిరిగి చిగుళ్లు తొడగటానికీ మధ్య చాలా తక్కువ వ్యవధి ఉంటుంది కాబట్టి అవి ఎప్పుడూ పచ్చగా ఉంటాయి. నిరంతరం ఎదగటానికి తేమ, వేడిమి అందుతూ ఉంటాయి కాబట్టి ఇలా జరుగుతుంది. అదేవిధంగా ఒక రకం చెట్లు ఆకులు రాల్చినప్పుడు మరొక రకం చెట్లు ఆకులతో పచ్చగా ఉంటాయి. కదంబం, వెదురు, నేరేడు వంటి చెట్లు ఈ అడవులలో ఉంటాయి. ఇటువంటి అడవులు మన రాష్ట్రంలో లేవు.

హిమాలయాల్లో వేరే రకపు సతత హరిత అడవులు ఉన్నాయి. ఇవి సంవత్సరమంతా పచ్చగా ఉండే దేవదారు చెట్ల అడవులు. అయితే వీటి ఆకులు సన్నగా సూదుల మాదిరి ఉంటాయి. ఈ చెట్లు పూలు పూయవు, శంకువుల వంటి పునరుత్పత్తి భాగాలు ఉంటాయి. ఈ చెట్లు మంచు కురిసే ప్రాంతంలో పెరుగుతాయి

చిత్రం 5.2 : (పైన) పశ్చిమ కనుమలలోని అనైముడిలోని సతత హరిత అడవులు, (కింద) హిమాలయాలలోని గుల్‌మార్గ్‌లో మంచుతో నిండిన దేవదారు చెట్ల అడవి

కాబట్టి ఆకుల మీద మంచు నిలవకుండా అవి సూదులలాగా సన్నగా ఉంటాయి. చెట్టు కూడా పెంకుటిల్లు కప్పు మాదిరి మధ్యలో ఎత్తుగా ఉండి మంచు నిలవకుండా రెండు వైపులా కిందికి ఉంటుంది.

2. ఆకురాల్చే అడవులు: కొన్ని నెలలపాటే వర్షాలు పడి, సంవత్సరంలో అధిక భాగం పొడిగా, వెచ్చగా ఉండే ప్రాంతాలలో ఈ రకమైన అడవులు పెరుగుతాయి. బాగా వేడిగా ఉండే నెలల్లో ఈ చెట్లు ఆకులను రాలుస్తాయి. చెట్ల ఆకుల ద్వారా తేమ నష్టమవుతుంది కాబట్టి వేడిగా ఉండే నెలల్లో ఆకులను రాల్చటం ద్వారా తేమ నష్టం కాకుండా చేసుకుంటాయి. చెట్లు తమ ఆహారం తయారు చేసుకునేలా వానాకాలం నాటికి అవి కొత్త ఆకులు వేస్తాయి. మన రాష్ట్రంలో తక్కువ వానలు, అదీ కొద్ది నెలలు మాత్రమే పడతాయి, సంవత్సరంలో ఎక్కువకాలం వేడిగా ఉండటం వల్ల ఎక్కువగా ఆకులు రాల్చే అడవులే ఉన్నాయి.

మన రాష్ట్రంలో ఆకులు రాల్చే అడవులు రెండు రకాలు ఉన్నాయి – ఒక రకంలో ఎక్కువ వర్షం,

©SCERT

మరొక రకంలో తక్కువ వర్షం పడుతుంది. ఎక్కువ వానలుపడే ప్రాంత ఆకులు రాల్చే అడవులలో వేగి, ఏగిస, మద్ది (అర్జున), బండారు, జెట్టెగి వంటి చెట్లు ఉంటాయి. ఈ అడవులు మన రాష్ట్రంలో శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్టణం జిల్లాల్లోనూ, తూర్పుగోదావరి ఏజెన్సీ ప్రాంతంలోనూ ఉన్నాయి.

తక్కువ వర్షపాతం ఉండే ప్రాంతంలో మద్ది, టేకు, వెలగ, ఏగిస, ఏపి, చిగురు, బిల్లు, వేప, దిరిశన, బూరుగ, మోదుగ వంటి చెట్లు ఉంటాయి. ఈ రకమైన అడవులు మన రాష్ట్రంలో ఆదిలాబాదు, వరంగల్, వైఎస్ఆర్ కడప, కర్నూలు, ఖమ్మం, నిజామాబాదు, కరీంనగర్ జిల్లాల్లో విస్తృతంగా ఉన్నాయి.

3. ముళ్ల అడవులు: చాలా తక్కువ వర్షపాతం, అధిక ఉష్ణోగ్రతలు ఉండే పొడి ప్రాంతాలలో ఈ రకమైన అడవులు పెరుగుతాయి. తుమ్మ, బులుసు రేగ, చందనం, వేప వంటి చెట్లు ఇక్కడ పెరుగుతాయి. ఇటువంటి అడవులు వైఎస్ఆర్ కడప, చిత్తూరు, అనంతపురం, నల్గొండ జిల్లాల్లో ఉన్నాయి. ఈ జిల్లాల్లో వర్షపాతం చాలా తక్కువగా ఉండి, ఎడారిలాంటి పరిస్థితులు ఉన్నాయని మీకు గుర్తుండే ఉంటుంది. ఈ రకమైన చెట్లకు చాలా చిన్న ఆకులు, ముళ్లు ఉండి నీటి నష్టాన్ని తగ్గిస్తాయి. ఈ రకమైన అడవులు అంత దట్టంగా ఉండవు: తక్కువ చెట్లు, పొదలు, ఎక్కువ ఖాళీ ప్రదేశాలు ఉంటాయి.

చిత్రం 5.4: ముళ్ళ పొదలు

4. సముద్ర తీరపు చిత్తడి అడవులు: ఈ అడవులు ఎక్కువగా సముద్ర తీరాల్లో చిత్తడి నేలల్లోనూ, సముద్ర అలల ప్రభావిత నేలల్లోనూ పెరుగుతాయి. ఉప్పునీటికీ, సముద్ర అలల ప్రవాహానికీ అనుగుణంగా ఈ చెట్లు పెరుగుతాయి (సముద్ర అలలు ఈ ప్రాంతాలను రోజులో కొన్ని గంటలపాటు ముంచెత్తి తరవాత వెనక్కి తగ్గుతాయి, అంటే కొన్ని గంటలపాటు ఉప్పునీటితోనూ, కొన్ని గంటలపాటు నీళ్లు లేకుండానూ ఉంటుంది). ఈ అడవులను మడ అడవులు అంటారు. ఇటువంటి క్లిష్ట పరిస్థితులలో బతకటానికి ఈ చెట్లు కొన్ని ప్రత్యేక అంశాలను అలవరచుకున్నాయి. ఉప్పు పొన్న, బొడ్డుపొన్న, ఉరడ, మడ, తెల్ల మడ,

చిత్రం 5.3 : (పైన) వేసవిలో టేకు అడవులు (చత్తీస్‌గఢ్), (కింద) పొద అడవులు (రాయలసీమ)

గుండు మడ, కదిలి, బెల్ల వంటివి ఈ ప్రాంతంలో ఉండే ప్రధానమైన చెట్లు.

- సముద్రతీరంలోని ప్రత్యేక పరిస్థితులకు మడ చెట్లు ఎలా మలుచుకున్నాయో కనుక్కోండి.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో అడవులు

మన రాష్ట్రంలోని ముఖ్యమైన అడవుల గురించి తెలుసుకున్నారు. అయితే, మన అడవులు ఎంత పెద్దవి? అవి పెరుగుతున్నాయా, తగ్గుతున్నాయా? తెలుసుకుందాం రండి.

రాష్ట్రంలో 64,000 చదరపు కిలోమీటర్ల మేర అడవులు ఉన్నాయని ప్రభుత్వం ప్రకటించింది.

చిత్రం 5.5 : మడ అడవులు – తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని కోరింగ.

- నైజీరియాలోని భూమధ్యరేఖా ప్రాంత అడవుల గురించి చదివింది గుర్తుండి ఉంటుంది. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని అడవులకూ, భూమధ్యరేఖా ప్రాంత అడవులకూ మధ్య ముఖ్యమైన తేడాలు ఏమిటి?
- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో అడవులను చూపించే పటం (పక్క పేజీలో) చూడండి. మీ జిల్లాలో అడవులు ఉన్నాయా? ఉంటే, అవి ఎటువంటి అడవులు?

రాష్ట్రంలోని మొత్తం భూవిస్తీర్ణంలో ఇది 23 శాతం, లేదా పావు వంతు. అయితే ఇది మొత్తం అడవి కాదు. కేవలం 16 శాతం విస్తీర్ణంలో అడవి అనగల చెట్లు ఉన్నాయి. అంటే 7 శాతం అడవులు వాస్తవానికి చాలా తక్కువ చెట్లతో, ఖాళీ ప్రదేశాలతో ఉన్నాయి. ఉన్న కొద్ది అడవి కూడా చెట్లు నరకటం వల్ల, ఆక్రమణల వల్ల, గనుల తవ్వకం వల్ల తగ్గిపోతూ ఉంది. మన రాష్ట్రంలో ప్రతి సంవత్సరం వంద చదరపు కిలో మీటర్ల మేర అడవి తగ్గిపోతూ ఉంది.

- ఈ పరిస్థితి సరైనదేనా? తరగతిలో చర్చించండి.

© SCERT not to be republished

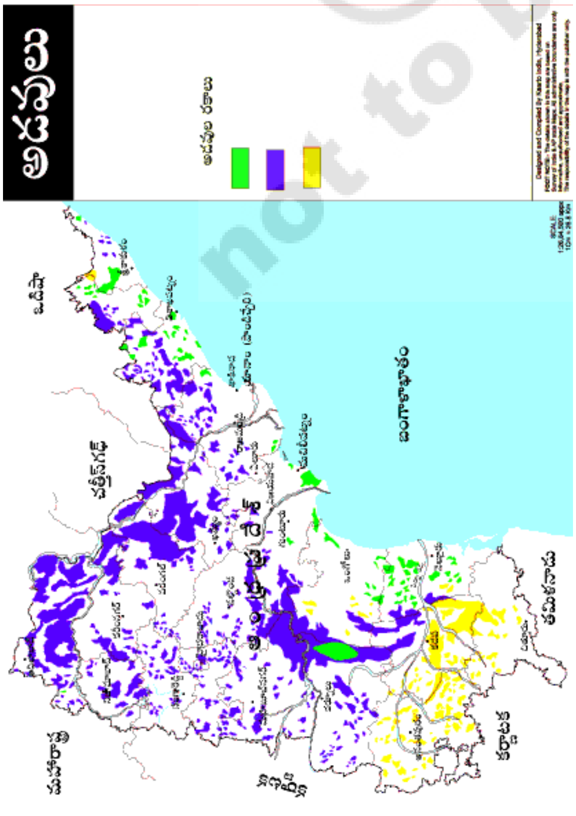

గిరిజన ప్రజలు, అడవులు

అడవులను ఉపయోగించుకుంటూ, అడవుల్లోనే నివసించే మనుషులు లేకుండా మన దేశంలో అడవులను ఊహించుకోవటం కష్టం. మన రాష్ట్రంలో అత్యంత పేదల జీవనానికి అడవులు కీలకమైన వనరులను అందిస్తున్నాయి. ఉదాహరణకు ఉత్తర కోస్తా ప్రాంతంలో 20 శాతం ప్రజలు అడవుల నుంచి కట్టెలు కొట్టి, నెత్తిమీద మోపులుగా మోసుకొచ్చి బజారులో అమ్మి జీవనం కొనసాగిస్తున్నారు. రాయలసీమ జిల్లాలలో చాలామంది ప్రజలు అడవులలో గొర్రెలు, మేకలు మేపి బతుకుతున్నారు. తెలంగాణలో 75 శాతం ప్రజలు అడవుల నుంచి అనేక వస్తువులు సేకరించి (వీటిని కలపేతర అటవీ ఉత్పత్తులంటారు) స్థానిక మార్కెట్లో అమ్మటం ద్వారా జీవనోపాధి పొందుతున్నారు. కోస్తా ప్రాంతంలో కూడా అటవీ ఉత్పత్తుల సేకరణపై 50 శాతం ప్రజలు ఆధారపడి ఉన్నారు. ప్రజలు సేకరించే అటవీ ఉత్పత్తుల జాబితాను మీరు తయారుచేసి ఉంటారు. అయితే ప్రజలు సేకరించే ఉత్పత్తుల జాబితా చాలా పెద్దది, దాంట్లో అరవై దాకా వస్తువులు ఉన్నాయి.

జీవనోపాధి కోసం అడవులపై ఆధారపడిన వాళ్లలో గిరిజనులు అందరికంటే ముఖ్యమైన వాళ్లు. గిరిజన ప్రజలు వేల సంవత్సరాలుగా అడవుల్లో ఉంటూ వాటిని కాపాడుతూ, వాటిని తమ జీవనోపాధికి వినియోగించుకుంటున్నారు. వీళ్ల గురించి ఇంతకు ముందు తరగతుల్లో మీరు చదివారు.

ఈనాటికి కూడా ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో 60 శాతం అడవులు గిరిజనులు నివసిస్తున్న ప్రాంతాల్లో ఉన్నాయి. అదే విధంగా రాష్ట్రంలోని గిరిజనులలో 60 శాతం మంది అడవులలో నివసిస్తున్నారు. గిరిజనులు అడవులను ఎలా ఉపయోగించుకుంటారు? కూనవరం కొండల్లోని కొండరెడ్లు అడవులను పోడు వ్యవసాయానికి, (పళ్లు, దుంపల వంటి) ఆహార పదార్థాలను, అమ్మకానికి బీడీ ఆకులు, మూలికలు, వెదురు, చింతపండు వంటివి సేకరించటానికి ఉపయోగించుకుంటారు.

మైదాన ప్రాంత గ్రామాలలో మాదిరి గిరిజన ప్రజలలో భూమి వ్యక్తిగత ఆస్తి అన్న భావన లేదు. గ్రామ పెద్దల అనుమతితో తెగలోని సభ్యులందరూ అడవిని ఉపయోగించుకుంటారు. ప్రతి కుటుంబానికి కొంత మేర భూమి మీద సంప్రదాయ హక్కు ఉంటుంది. పోడు వ్యవసాయం, అంటే ప్రతి కొద్ది సంవత్సరాలకు సాగుచేసే భూమి మారుతూ ఉంటుంది కాబట్టి భూ యాజమాన్యానికి సంబంధించి స్థిరమైన రికార్డులు ఏమీ ఉండవు. అంతేకాకుండా జనాభా పెరిగి కొత్త కుటుంబాలు ఏర్పడినప్పుడు కొత్తగా అడవిని నరికి సాగు చేయటానికి గ్రామ పెద్దలు వాళ్లకు అనుమతి ఇస్తారు. బ్రిటిష్ పాలనకు ముందు అడవులను గిరిజనులు తమవిగా భావించారు. అయితే అది వాళ్లకు పవిత్ర ప్రదేశం. అడవికీ, అడవి జంతువులకు నష్టం వాటిల్లకుండా అడవిని ఉపయోగించుకునేవారు. జంతువులను వేటాడినప్పుడు, పోడు కోసం అడవిని నరికినప్పుడు అవి పునరుద్ధరణ చెందేలా చూసేవారు. రైతు కుటుంబం పొలాల సంరక్షణ చేపట్టినట్లు గిరిజనులు అడవులను సంరక్షిస్తూ, వాటిని ఉపయోగించుకునేవారు.

- అడవులను ప్రజలు ఉపయోగించుకుంటూ, వాటిని సంరక్షించటం సాధ్యమేనా? చెట్లను కొట్టి, మార్కెట్టులో అమ్మి డబ్బు చేసుకోవచ్చని ఎవరైనా ఆశపెట్టి ఉంటే వాళ్లు ఏమి చేసి ఉండేవాళ్లు?

మన దేశంలో రెండు వందల సంవత్సరాల బ్రిటిషు పాలనలో గిరిజనులు క్రమేపీ అడవులపై తమ అధికారాన్ని, హక్కులనూ కోల్పోయారు. అప్పటినుంచి అడవులు వేగంగా అంతరించిపోసాగాయి. ఇది రెండు రకాలుగా జరిగింది. మొదటిది, రైలుమార్గాల నిర్మాణం, ఓడల తయారీ, కర్మాగారాలు, ఇళ్లు, చెక్క సామాను వంటి వాటి కోసం కలపకు గిరాకి గణనీయంగా పెరగటం. ఏడవతరగతిలో చదివినట్లు కాగితపు మిల్లు వంటి అనేక పరిశ్రమలకు గుజ్జునిచ్చే కలప పెద్ద

మొత్తంలో కావాలి. ఈ రకమైన వత్తిడి వల్ల చాలా విస్తీర్ణంలో అడవులను నరికేసి కలపను అమ్ముకున్నారు. అనేక ప్రాంతాలలో తేయాకు, కాఫీ, రబ్బరు వంటి తోటలు పెంచడానికీ, తరవాత కాలంలో వేగంగా పెరిగే నీలగిరి (యూకలిప్టసు), వెదురు చెట్లు పెంచటానికీ అడవులను నరికివేశారు. ఈ విధంగా అటవీ విస్తీర్ణం గణనీయంగా తగ్గింది.

- నీలగిరి చెట్లు, తేయాకు తోటలకూ అడవికీ మధ్య ఏమైనా తేడాలు ఉన్నాయా? తరగతిలో చర్చించండి.

రెండవది, బ్రిటిషు ప్రభుత్వం అధిక ప్రయోజనం పొందేలా అడవులు నరకటాన్ని నియంత్రించాలని అనుకుంది, మిగిలి ఉన్న అడవులను కాపాడాలని అనుకుంది. 1864, 1878లో చట్టాలు చేసి అటవీశాఖను ఏర్పాటు చేసి దానికి అడవులపై నియంత్రణను అప్పగించింది. తమ అధీనంలో ఉన్న ప్రాంతాలకు నిజాం ప్రభుత్వం ఇదే రకమైన చట్టాలను చేసింది. అడవులను 'రక్షిత', 'రిజర్వు' అడవులని వర్గీకరించటం ద్వారా గిరిజనులకు, అటవీ వినియోగదారులకు సంప్రదాయంగా వస్తున్న హక్కులను ఈ చట్టం అనుమతించలేదు. రిజర్వు అడవులలోకి ఎవరూ ప్రవేశించటానికి లేదు. 'రక్షిత' అడవులను ప్రజలు వినియోగించుకోవచ్చు. నెత్తిమీద కట్టెల మోపును తీసుకెళ్లవచ్చు, సొంత అవసరాలకు అటవీ ఉత్పత్తులు సేకరించవచ్చు, పశువులను మేపుకోవచ్చు. అయితే ఇక్కడ కూడా చెట్లు కొట్టటంపై అనేక షరతులు ఉన్నాయి, అటవీశాఖ విధించిన పరిమితులకి మించి పశువులను మేపకూడదు.

కానీ అడవులలో చాలా మంది వాటిపై ఆధారపడి జీవిస్తున్నారని మనకు తెలుసు. ఆ సమయంలో ప్రభుత్వం వాళ్ల గురించి పట్టించుకోలేదు. అటవీ ప్రాంతం అని నిర్ధారించే లేదా గుర్తించే సమయంలో గిరిజనులు వాడుకుంటున్న అడవిని ప్రభుత్వానికి చెందిన అడవిగా ప్రకటించింది. మైదాన ప్రాంతాల గ్రామాలలో మాదిరి కాకుండా గిరిజనులు ఎటువంటి యాజమాన్య పట్టాలు, రికార్డులు లేకుండా వాటిని సాగు చేస్తుండడం వల్ల ఇలా జరిగింది. తెలంగాణలోని ఉత్తర జిల్లాల్లో గోండులు స్థిర వ్యవసాయం చేసేవారు, కానీ కొలాంలు వంటి తెగలు కొండవాలుల మీద పోడు వ్యవసాయం చేసేవాళ్లు. స్థిర వ్యవసాయం చేసే గోండులు కూడా కొంత భూములను పడావు పెట్టి మార్చి, మార్చి రెండు సంవత్సరాలకు ఒకసారి సాగు చేసేవారు. రిజర్వు అడవులను గుర్తించే ప్రక్రియ వీటినన్నింటినీ పరిగణనలోకి తీసుకోలేదు. ఒక్క కలం పోటుతో గిరిజనుల హక్కులు చెల్లకుండా పోయాయి, వాళ్లని బలవంతంగా అడవుల నుంచి తొలగించసాగారు.

ఒక్క చర్య ఫలితంగా తమ సొంత ప్రాంతంలో గిరిజనులు నిరాశ్రయులైపోయారు! ఇంతటితో ఆగకుండా ప్రభుత్వం ఇతర ప్రాంత జమీందార్లకు, రైతులకు ఈ భూమిని వ్యవసాయానికి ఇచ్చి ఆదాయం పొందాలన్న ఆతృతలో ఉంది. ఏ హక్కులూ లేకుండా పోయిన గిరిజనులు ఇప్పుడు ఈ భూస్వాముల వద్ద కూలీలుగా పనిచెయ్యాల్సి వచ్చింది. గిరిజనులు సాగు

చేసుకోటానికి అనుమతి ఇచ్చిన భూములకు వాళ్లు పెద్ద మొత్తంలో శిస్తులు కట్టాల్సి వచ్చేది. ఈ మొత్తాలు చెల్లించటానికి వాళ్లు తరచు వ్యాపారస్తుల నుంచి అప్పు తీసుకోవాల్సి వచ్చేది. చివరికి తమ భూముల్ని ఆ వడ్డీ వ్యాపారస్తులకే అమ్ముకోవలసి వచ్చేది. ఆ విధంగా తమకు ఉన్న కొంచెం భూమిని సైతం చాలా మంది కోల్పోయారు.

ఆ కాలంలో ఏర్పడిన అటవీశాఖకు అడవుల రక్షణ, కొత్త చెట్లు నాటటం, 'అడవుల నుంచి పంట తియ్యటం', అంటే బాగా పెరిగిన చెట్లు నరికి, వాటిని అమ్మటం ద్వారా ప్రభుత్వానికి ఆదాయం సమకూరేలా చేయటం వంటి బాధ్యతలు ఉండేవి. అటవీశాఖ అధికారులుగా సాధారణంగా దూరప్రాంత ధనిక కుటుంబాలకు చెందినవాళ్లు ఉండేవాళ్లు. గిరిజనులకు ఏమీ తెలియదని, వాళ్లు చాలా ప్రమాదకరమైన వాళ్లని ఈ అధికారులు భావించేవాళ్లు. గిరిజనుల పట్ల ఏమాత్రం సానుభూతి ఉండేది కాదు. నిస్సహాయులైన గిరిజనులను వాళ్లు దోపిడీకి గురి చేసేవాళ్లు, మోసగించేవాళ్లు, నిత్యమూ వేధించేవాళ్లు. అటవీ సంరక్షణ పేరుతో 1920లలో అడవులనుంచి పెద్ద ఎత్తున గిరిజనులను తొలగించారు, ఈ చర్యలు 1940 వరకు కొనసాగాయి. దీనివల్ల గిరిజనులు అంతులేని అభద్రతకు గురయ్యారు.

గిరిజనులు వీటికి వ్యతిరేకంగా మొదటినుంచి పోరాడారు. ఈశాన్యప్రాంతం వంటి వాటిలో ప్రభుత్వం నుంచి కొంత రక్షణను కూడా పొందగలిగారు.

- గత 200 సంవత్సరాలలో అడవులు తగ్గిపోతూ ఉండటానికి కారణాల జాబితా తయారు చేయండి. దీనికి పోడు వ్యవసాయం కూడా ఒక కారణమా? మీ వాదనలు పేర్కొనండి.
- అడవిని గిరిజనులు రక్షించటానికీ, అటవీ అధికారులు రక్షించటానికీ మధ్య తేడాలు ఏమిటి?

- ప్రభుత్వం విధించిన భూమి శిస్తును గిరిజనులు కట్టలేకపోవటానికి కారణాలు ఏమిటి?

స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన సమయంలో గిరిజన ప్రజలను అడవులలో తమ సంప్రదాయ జీవితాలు కొనసాగించటానికి వదిలేయాలా లేదా స్థిర వ్యవసాయం, ఆధునిక విద్య, పారిశ్రామిక పని అవలంబించేలా చేయాలా అని జాతీయ నాయకులు చర్చించారు.

- ఏ పద్ధతి అనుసరించి ఉంటే బాగుండేదో తరగతిలో చర్చించండి.

1988-90లలో వచ్చిన మార్పు

గిరిజనులకు అడవులపై ఎటువంటి హక్కులు ఇవ్వకుండా వాళ్ల అభివృద్ధి గురించి ఆలోచించలేమని, అదేవిధంగా వాళ్ల క్రియాత్మక భాగస్వామ్యం లేకుండా అడవులను సంరక్షించలేమని 1988 నాటికి ప్రభుత్వం గుర్తించింది. అడవుల రక్షణ, పునరుద్ధరణ, అభివృద్ధిలలో గిరిజన ప్రజలను భాగస్వామ్యం చేయటం ప్రధాన కర్తవ్యంగా జాతీయ అటవీ విధానం, 1988 గుర్తించింది. అడవులలో, వాటి చుట్టుపక్కల నివసించే ప్రజలకు లాభసాటి ఉపాధి కల్పించాలని కూడా ఇది గుర్తించింది. అడవుల రక్షణలోనూ, క్షీణతకు గురైన అడవుల అభివృద్ధిలోనూ అడవులకు దగ్గరగా నివసిస్తున్న గ్రామ ప్రజలను భాగస్వాములుగా చేయాలని ప్రభుత్వం తలపెట్టింది. క్షీణతకు గురైన అడవుల పునరుద్ధరణ, అభివృద్ధిలో అటవీశాఖ, అటవీ/పల్లె ప్రజల మధ్య క్రియాశీల సహకారానికి ఇది శ్రీకారం చుట్టింది. ఆ విధంగా 1988లో ఆచరణలోకి వచ్చిన కొత్త విధానం ఉమ్మడి అటవీ యాజమాన్యానికి (జె.ఎఫ్.ఎం.) దారి తీసింది. దీంట్లో భాగంగా అటవీశాఖ, స్థానిక ప్రజలు కలిసి చెట్లు నాటుతారు, క్షీణతకు గురైన అడవుల పునరుద్ధరణను చేపడతారు. గడ్డి ఇతర చిన్న చిన్న అటవీ ఉత్పత్తులను

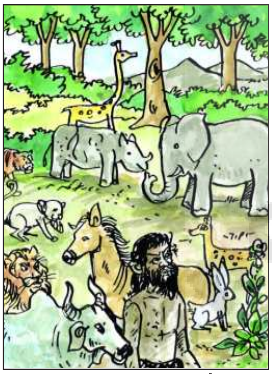

1. ఒకానొకప్పుడు మనుషులు మా మధ్య ఉండేవాళ్లు.

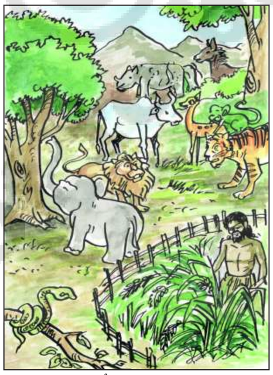

2. ఆ తరవాత కంచె వేసుకుని మమ్మల్ని బయట ఉంచారు.

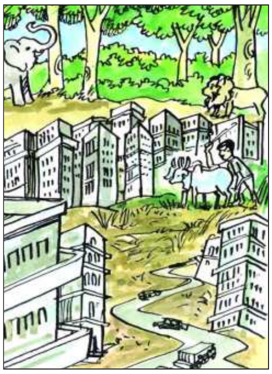

3. వాళ్లు మరిన్ని పల్లెలు, పట్టణాలు నిర్మించి అడవి అన్నది లేకుండా చెట్లను నరికి వేశారు, అయినా ఇంకా 'రిజర్వు అడవి' అంటారు.

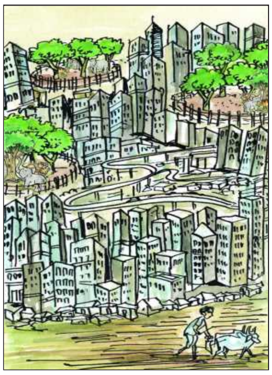

4. మనుషుల నుంచి జంతువులకు రక్షణ ఉందా? ఏదైనా రక్షిత అడవి గురించి మీరు విన్నారా?

వినియోగించుకోటానికి అక్కడి ప్రజలను అనుమతించారు.

ఈ కార్యక్రమానికి ప్రజా అటవీ యాజమాన్యం (సి.ఎఫ్.ఎం.) అని ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం పేరు మార్చింది. అటవీశాఖ, స్థానిక ప్రజలు కలిసి పనిచేసేలా ఈ కార్యక్రమం సహాయపడింది. కానీ గిరిజనులు అంతకు ముందు నుంచి సాగుచేస్తున్న పోడు భూములలను అటవీ పునరుద్ధరణ కోసం వదులుకోవాల్సి వచ్చింది. ఇదే సమయంలో అటవీ జంతువుల సంరక్షణకు పులుల అభయారణ్యాలు అనేకం ఏర్పాటయ్యాయి.

- సి.ఎఫ్.ఎం., ఇతర సామాజిక అటవీ పథకాలకు సంబంధించి మీ పెద్దవాళ్ల అనుభవాలను తెలుసుకోండి.

అటవీ హక్కుల చట్టం, 2006

ఈ మార్పులకు వ్యతిరేకంగా గిరిజనులు నిరసనలు వ్యక్తం చేస్తూ వచ్చారు, పోరాడుతూ వచ్చారు. వీళ్ల తరపున అనేక స్వచ్ఛంద సంస్థలు నిలబడి అడవులపై గిరిజనుల హక్కుల కోసం జాతీయస్థాయి ప్రచార ఉద్యమాన్ని చేపట్టాయి. సుదీర్ఘ చర్చల తరవాత 2006లో పార్లమెంటు అటవీ హక్కుల చట్టాన్ని చేసింది. గిరిజనులకు చెందిన అడవులలో వాళ్లకు సంప్రదాయంగా వస్తున్న హక్కులను తిరస్కరించి గత రెండు వందల సంవత్సరాలుగా గిరిజనులకు తీవ్ర అన్యాయం చేశామని మొదటిసారి అంగీకరించారు. గిరిజనుల హక్కులు పునరుద్ధరించకుండా అడవులను సంరక్షించటం అసాధ్యమని కూడా గుర్తించారు.

ఈ కొత్త చట్టం చేయటానికి మూడు ప్రధాన కారణాలను అది పేర్కొంది:

మొదటిది, అడవులను సంరక్షించటమే కాకుండా అదే సమయంలో అటవీ వాసులకు జీవనోపాధి కల్పించటం, ఆహార భద్రత ఉండేలా చూడటం.

రెండవది, అడవుల సుస్థిరత, మనుగడలలో అంతర్భాగమైన అటవీ వాసులు తరతరాలుగా సాగుచేస్తున్న భూములపై, నివాస ప్రాంతాలపై హక్కులను వలసపాలనలో, స్వతంత్రం వచ్చిన తరవాత కూడా గుర్తించకపోవటం వల్ల చారిత్రిక అన్యాయం జరిగింది.

మూడవది, ప్రభుత్వం చేపట్టిన అభివృద్ధి పనుల వల్ల (ఆనకట్టలు, పులుల అభయారణ్యాలు వంటివి) నిర్వాసితులైన వారితో సహా అటవీ వాసుల భూమి హక్కులు, అడవిలోకి వెళ్లే హక్కుల విషయంలో దీర్ఘకాలంగా కొనసాగుతున్న అభద్రతను పరిష్కరించటం.

ఈ చట్టం వల్ల అటవీవాసులకు, సంప్రదాయంగా అటవీ వస్తువులపై ఆధారపడిన వాళ్లకు అడవులపై తమ హక్కులు తిరిగి లభించాయి, సాగుచేస్తున్న భూములకు పట్టాలు వచ్చాయి. ఈ చట్టాన్ని సరిగా అమలు చేస్తే తరతరాలుగా గిరిజనులకు జరుగుతున్న అన్యాయాన్ని కొంతమేరకు సరిదిద్దవచ్చు.

- గత 200 సంవత్సరాలుగా గిరిజనులకు జరిగిన అన్యాయాన్ని ఈ చట్టం ఎంతవరకు తీరుస్తుంది?

అడవుల సంరక్షణ కోసం పనిచేస్తున్న అనేకమంది ఈ చట్టం వల్ల అడవులను సంప్రదాయంగా వస్తున్న కుటుంబ అవసరాల కోసం కాకుండా ఇతర వాణిజ్య అవసరాల కోసం ఉపయోగించుకుని అడవులు మరింతగా అంతరించిపోతాయని ఆందోళన చెందుతున్నారు. ఇందుకు విరుద్ధంగా కొంతమంది సంప్రదాయంగా అటవీ సంరక్షణ చేస్తున్న అటవీవాసులనే ప్రధాన రక్షకులుగా చేయటం ద్వారా అడవులను ఇంకా బాగా కాపాడవచ్చని భావిస్తున్నారు.

- ఈ విషయాన్ని తరగతిలో చర్చించండి – గిరిజన ప్రజలకు జరిగిన అన్యాయాలను సరిచేయడానికి ఇదే సరైన మార్గమా? అడవులను కాపాడటంలో ఇది ఎలా ఉపయోగపడుతుంది? దీనికి ఏ ఇతర చర్యలు చేపట్టాలి?

ఉపాధ్యాయుల సహాయంతో చట్టంలోని దిగువ అంశాలను అర్థం చేసుకోటానికి ప్రయత్నించండి.

అ. *అడవులలో ఉంటున్న షెడ్యూల్డ్ తెగలు, లేదా సంప్రదాయంగా అడవులలో ఉంటున్న ఇతర జాతులకు చెందిన వాళ్లు తమ జీవనోపాధికి స్వయంగా సాగు చేసుకునే భూమిపై, ఒక్కరిగా లేదా సమూహంగా నివసించటానికి ఏర్పరచుకున్న నివాస ప్రాంతంపై ఈ చట్టం ద్వారా హక్కు లభిస్తుంది (అక్కడ ఉండే హక్కు).*

ఆ. *నిస్తార్ వంటి సామూహిక హక్కులు.*

ఇ. *గ్రామ సరిహద్దుల లోపల లేదా బయట సంప్రదాయంగా సేకరిస్తూ వస్తున్న కలపేతర అటవీ ఉత్పత్తులను సేకరించే, ఉపయోగించుకునే, అమ్మే హక్కు, వాటిపై యాజమాన్యం.*

ఈ. *చేపలను పట్టటం, జలాశయాలు, పశువులను మేపుకోవటం వంటి సామూహిక వినియోగ హక్కులు.*

ఉ. *వ్యవసాయ పూర్వసమాజాలు, అనాగరిక (ప్రిమిటివ్) గిరిజన బృందాల నివాసం, సంచారానికి సంబంధించిన సామూహిక హక్కులు.*

ఊ. *అటవీ భూములపై స్థానిక లేదా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఇచ్చిన కౌలుహక్కు, గ్రాంటు వంటి వాటిని పట్టాగా మార్చుకునే హక్కు.*

ఎ. *అటవీ గ్రామాలు, పురాతన నివాసాలు వంటి వాటిల్లో నివాస హక్కులు, అలా మార్చుకునే హక్కు.*

ఏ. *ఉమ్మడి అటవీ వనరుల రక్షణ, పునరుద్ధరణ, సంరక్షణ, యాజమాన్య హక్కులు.*

ఐ. *జీవవైవిధ్యతను ఉపయోగించుకునేహక్కు, జీవ వైవిధ్యత, సాంస్కృతిక వైవిధ్యతకు సంబంధించిన సంప్రదాయ విజ్ఞానం, మేధోసంబంధ ఆస్తులపై ఉమ్మడి హక్కు.*

కీలక పదాలు

1. అడవుల పునరుద్ధరణ
2. అడవులు నరికివేయటం
3. అటవీ యాజమాన్యం
4. అటవీ హక్కులు
5. రిజర్వు అడవులు

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. కింది వాక్యాలతో మీరు అంగీకరిస్తారా? అంగీకరించటానికీ, అంగీకరించకపోటానికీ కారణాలను పేర్కొనండి.
   - అడవులను సంరక్షించటానికి వ్యక్తిగత ఆస్తి అన్న భావన ముఖ్యమైనది.
   - అడవులన్నింటినీ మనుషులు కాపాడాలి.
   - గత కొద్ది శతాబ్దాలుగా భూమిమీద నివసిస్తున్న ప్రజలు తమ జీవనోపాధికి అడవులపై ఆధారపడటం తగ్గింది.
2. గత కొన్ని శతాబ్దాలలో అటవీ వినియోగంలో వచ్చిన ప్రధాన మార్పులతో ఒక పట్టిక తయారు చేయండి. గత తరగతుల పాఠ్య పుస్తకాలు చూడాల్సిన అవసరం రావచ్చు.

అంశం	గిరిజన జీవనంపై ప్రభావం	అడవిపై ప్రభావం
వ్యవసాయ ఆవిర్భావం		
వలస పాలకుల రాక		
ప్రభుత్వ నియమాలు		

3. పైన ఇచ్చిన వాటి ఆధారంగా, లేదా అడవుల గురించి మీకు తెలిసిన దానిబట్టి మీరు నివసిస్తున్న ప్రదేశానికి దగ్గరలో ఉన్న అడవిని ఈ దిగువ అంశాలలో వివరించండి:

చెట్ల సాంద్రత	కనిపించే చెట్లు	చెట్ల ప్రత్యేక అంశాలు

4. 'ఆంధ్రప్రదేశ్ – అడవులు' పటాన్ని పరిశీలించి ఏ జిల్లాలో/జిల్లాల్లో అత్యధికంగా అడవులు ఉన్నాయో పేర్కొనండి.
5. ఒక పాఠశాలలో కొంతమంది విద్యార్థులు 'వన మహోత్సవ కార్యక్రమం'లో పాల్గొని కొన్ని మొక్కలు నాటారు. దీనికి మీరు ఎలా స్పందిస్తారు?
6. 'ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో అడవులు' శీర్షిక కింద ఉన్న పేరాను చదివి కింది ప్రశ్నకు జవాబు రాయండి. మన రాష్ట్రంలో అటవీ విస్తీర్ణ అభివృద్ధికై మీరు సూచించే సలహాలు ఏమిటి?
7. ఈ పాఠంలో ఇచ్చిన వివిధ రకాలైన అడవుల చిత్రాలలో ఉన్న ప్రదేశాలను మీ దగ్గరున్న అట్లాస్‌లో గుర్తించండి. వాటి మధ్య ఉన్న పోలికలు, భేదాలను నీవు గుర్తించగలవా?

© SCERT not to be republished

పాఠం 6

ఖనిజాలు, గనుల తవ్వకం

మన ఇంట్లో ఖనిజాలు

మీ ఇల్లును మట్టితో చేసిన ఇటుకలు లేదా సిమెంటు, ఇసుక కలిపిన గోడలతో కట్టి ఉంటారు. గోడలకు తెల్లసున్నం వేసి ఉంటారు. గచ్చుకి కడప రాళ్లు వేసి ఉంటారు. స్తంభాలకి, ఇతర చోట్ల గ్రానైట్ రాళ్లు వాడి ఉంటారు. వీటిలో అనేకం – మట్టి, ఇసక, సున్నం, నాపరాయి (కడపరాయి) లేదా గ్రానైటు రాయి భూమి నుంచి వచ్చే ఖనిజాలే. ఇంట్లో చూస్తే ఇనుము, రాగి, సీసం, క్రోం, అల్యూమినియం వంటి లోహాలతో చేసిన వస్తువులు కనపడతాయి. మీరు వెండి, బంగారంతో చేసిన ఆభరణాలు వేసుకుని ఉండవచ్చు. గనులనుంచి తవ్విన ఖనిజాల నుంచి ఈ లోహాలను వేరు చేస్తారు. మనం పెట్రోల్, డీజిల్, కిరోసిన్ వంటి ఇంధనాలను వాడుతున్నాం. ఖనిజనూనె నుంచి ముడి చమురు తీస్తారు. బొగ్గు, సహజవాయువు వంటి ఇతర ఇంధనాలు కూడా ఖనిజాల రూపాలే. ఇంకా చెప్పాలంటే సహజ సిద్ధంగా బావులు, బోరుబావుల నుంచి వెలికి తీసే భూగర్భ జలం కూడా ఖనిజమే. ఇంకోమాటలో చెప్పాలంటే భూమి లోపలినుండి పొందే ప్రతిదీ (మొక్కలు, జంతువుల రూపంలో లేనిది) ఖనిజమే అవుతుంది.

పునరుద్ధరింపబడే, అంతరించిపోయే వనరులు

పర్యావరణవేత్తలు వనరులను రెండు రకాలుగా విభజిస్తారు – పునరుద్ధరింపబడేవి, అంతరించిపోయేవి. కలపలాగా మళ్లీ మళ్లీ పొందగల వనరులను పునరుద్ధరింపబడే వనరులని అంటారు. ఒక చెట్టును నరికితే మరొక చెట్టును నాటవచ్చు, కొన్ని సంవత్సరాల తరవాత అది కలపను ఇస్తుందని ఆశించవచ్చు. కానీ గుట్టలనుంచి గ్రానైటురాళ్లు తీసి, అమ్మివేస్తే మరొక రాయిని పాతవచ్చా, లేదా ఏదైనా విధంగా తిరిగి తయారు చేయగలమా? ఈ వనరుని తిరిగి తయారు చేయలేం కాబట్టి వీటిని అంతరించిపోయే వనరులు, లేదా పునరుద్ధరించటానికి వీలులేని వనరులు అంటారు. చాలా రకాల ఖనిజాలు పునరుద్ధరింపబడనవి. వీటిని ఉపయోగించుకుంటూ వెళితే ఏదో ఒక దశలో ఇవి మనకిక మిగలవు. ఉదాహరణకు బంగారాన్ని తీసుకుందాం: ఇది పరిమితమైన మోతాదులలో చాలా లోతైన గనులలో మాత్రమే లభ్యమవుతుంది. భారతదేశంలోని ఏకైక బంగారు గని అయిన కోలార్ బంగారు గనిలో బంగారం అయిపోవటం వల్ల దానిని మూసివేశారు. అదేవిధంగా బొగ్గు, ముడిచమురు. భూమి మీద వీటి నిల్వలు పరిమిత మోతాదులలోనే ఉన్నాయి. వీటిని వాడేస్తే ఇక భవిష్యత్తు తరాలకు మిగలవు. వీటినే పునరుద్ధరించటానికి వీలులేని ఇంధనాలు అంటారు.

- రైళ్లు, కార్లు నడపటానికి వీలులేని ప్రపంచాన్ని మీరు ఊహించండి.
- తనకుతానుగా పునరుద్ధరింపబడే ఖనిజం ఒకటి చెప్పండి. ఈ ప్రక్రియలో మనం ఎలా సహాయపడగలం?
- మనం వాడుతున్నా తరిగిపోని, మనం ఏమీ చేయకపోయినా పునరుద్ధరింపబడే ఇంధన వనరు ఏదో చెప్పండి.

- కింద ఇచ్చిన సహజ వస్తువులను పునరుద్ధరింపబడేవి, అంతరించిపోయేవిగా వర్గీకరించండి.

ఖనిజం అయితే టిక్కు (√) పెట్టండి, కాకపోతే ఇంటూ (×) పెట్టండి: వెదురు, బొగ్గు, సముద్రపు నీరు, మట్టి, చీమలు, ఇసక, ఇనప ఖనిజం, వజ్రాలు, చెట్లు, ముడి చమురు, గడ్డి, గాలి, పాలరాయి, చేపలు, బావినీళ్లు, సూర్యకాంతి.

పునరుద్ధరింపబడే వనరు	అంతరించిపోయే వనరు	ఖనిజాలు
1. వెదురు		×
2.	బొగ్గు	√
3.		
4.		

- కింద ఇచ్చిన ఖనిజాలను లోహాలు, లోహాలు కాని వాటిగా వర్గీకరించి, ఇంధన వనరులను పేర్కొనండి: ఇనప ఖనిజం, బాక్సైట్ (అల్యూమినియం ఖనిజం), బొగ్గు, రాగి ఖనిజం, సున్నపురాయి, జిప్సం, మైకా, భూగర్భ జలాలు, ముడి చమురు, సైంధవ లవణం, ఇసక, వజ్రపురాళ్లు.

లోహాలు	లోహాలు కానివి	ఇంధన వనరు
ఇనుప ఖనిజం		

కొన్ని ముఖ్యమైన ఖనిజాలు, వాటి వినియోగాలు

ఇనప ఖనిజం, ఇసుక, ముడిచమురు, సున్నపురాయి, బొగ్గు మొదలైన ఖనిజాల ఉపయోగాలు మీకు తెలిసే ఉంటుంది. ఆధునిక పరిశ్రమలలో అనేక రకాల ఖనిజాలను ఉపయోగిస్తున్నాం. కాబట్టి ఈ ఖనిజాలు మన జీవితాల్లో చాలా ముఖ్యభాగం అయ్యాయి. కొన్ని ముఖ్యమైన ఖనిజాల ఉపయోగాల గురించి ఇక్కడ తెలుసుకుందాం. మీరు గ్రంథాలయం, లేదా ఇంటర్నెట్‌లలో చూసి వీటి గురించి మరింత సమాచారం సేకరించవచ్చు.

బాక్సైట్: బాక్సైట్ ఖనిజం నుంచి అల్యూమినియంను తయారు చేస్తారు. అల్యూమినియం చాలా తక్కువ బరువు ఉండటం వల్ల మన జీవితాల్లో చాలా ముఖ్యమైన ఖనిజంగా మారింది. విమానాలు, పాత్రలు, విద్యుత్తు తీగలు వంటివి తయారు చేయటంలో, ఆహార పదార్థాల ప్యాకేజింగ్‌లో దీనిని విస్తృతంగా ఉపయోగిస్తున్నారు.

మైకా (అభ్రకం): ఇది మెరిసే ఖనిజం. విద్యుత్తు, ఎలక్ట్రానిక్ పరిశ్రమలలో దీనిని విస్తృతంగా ఉపయోగిస్తారు. దీనికి ఉపయోగపడే అనేక గుణాలు ఉన్నాయి. ఇది సన్నటి పొరలలో లభ్యమవుతుంది. ఇది విద్యుత్ నిరోధకం.

క్రోమ్: 'స్టేన్‌లెస్‌స్టీల్' పాత్రలు తయారు చేయటానికి దీనిని ఉపయోగిస్తారు. (ఇనుము, రాగి లాగా) అది తుప్పు పట్టదు కాబట్టి దానిని అన్నం వండటానికి, ఆమ్లాల వంటి పారిశ్రామిక ద్రవాల నిల్వకు ఉపయోగిస్తారు.

ఆస్బెస్టాస్: ఇది వేడిని నిరోధించే పదార్థం, అందుకే పరిశ్రమలలోనూ, ఇళ్లకి పైకప్పుగానూ విస్తృతంగా వాడుతున్నారు. అయితే వాటిపై పనిచేసే వారి ఆరోగ్యం దెబ్బతీస్తుంది కాబట్టి దీనిని ప్రపంచమంతటా ప్రస్తుతం నిషేధిస్తున్నారు.

బెరైటిస్: ఇది కొన్ని ఖనిజాల సమూహం. వీటి నుంచి బేరియం అనే మూలకాన్ని వెలికితీస్తారు. పారిశ్రామిక, వైద్య అవసరాల కోసం బేరియంని ఉపయోగిస్తారు. ముడి చమురు, సహజవాయువుల కోసం చాలా లోతుగా తవ్వటానికి కూడా బెరైటిస్‌ని ఉపయోగిస్తారు.

ఫెల్డ్‌స్పార్: గాజు, (వాష్‌బేసిన్ వంటి) సెరామిక్ వస్తువులు తయారు చేయటానికి ఇది ముడి సరుకుగా ఉపయోగపడుతుంది.

© SCERT not to be republished

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఖనిజ వనరులు

మన రాష్ట్రంలో ఖనిజ వనరులు చాలా సమృద్ధిగా ఉన్నాయి. భవన నిర్మాణంలో ఉపయోగించే అనేక రంగుల గ్రానైటురాయి, కడప రాయిని పెద్ద మొత్తంలో మన రాష్ట్రం ఉత్పత్తి చేస్తుంది. సిమెంటు పరిశ్రమలో ఉపయోగించే సున్నపురాయి, డోలమైట్ కూడా ఉత్పత్తి చేస్తుంది. ఉత్తరాది జిల్లాలలో (గోదావరి లోయలో కొత్తగూడెంలో) పెద్ద ఎత్తున బొగ్గు నిల్వలు ఉన్నాయి. కృష్ణా–గోదావరి బేసిన్‌లో ఖనిజనూనె, వాయువుల నిక్షేపం ఉంది. ఆంధ్రప్రదేశ్ చారిత్రికంగా వజ్రపు గనులకు ప్రఖ్యాతిగాంచింది. ప్రపంచంలోనే అతి పెద్ద వజ్రాలు ఇక్కడే దొరికాయి.

ఇవే కాకుండా ఆస్బెస్టాస్, బెరైటిస్, మైకా, ఫెల్డ్‌స్పార్ వంటి ఖనిజాల విస్తార నిక్షేపాలు ఉన్నాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ఖనిజాల పటం చూసి కింది పట్టిక నింపండి:

జిల్లా	ఖనిజం

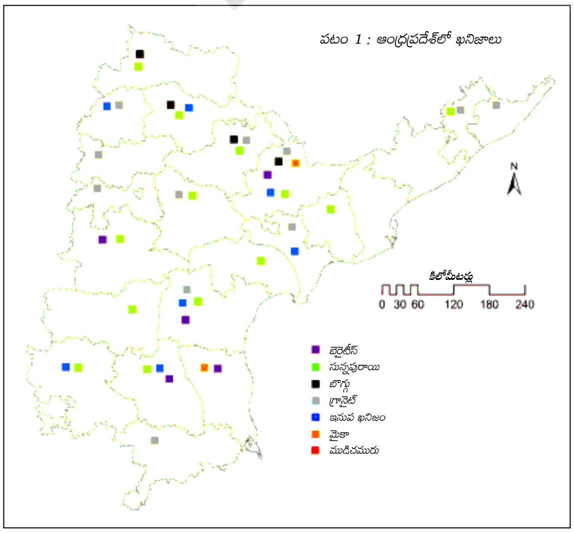

ఖనిజాలను వెలికి తీయటం

భూమిని తవ్వటం, లేదా గనుల తవ్వకం అనే ప్రక్రియ ద్వారా ఖనిజాలను మానవ వినియోగానికి వెలికి తీస్తారు. గనులు తవ్వటానికి అనేక పద్ధతులు ఉన్నాయి. పెద్ద గొయ్యి తవ్వి, ఖనిజాలను వెలికితీస్తూ ఉండవచ్చు. గుట్టలను పేల్చి, తొలిచి గ్రానైటు రాళ్లు వంటివి తీస్తారు. ఇటువంటి వాటిని 'ఓపెన్ కాస్ట్ మైనింగ్' అంటారు. భూమి చాలా లోతుల్లో ఉండే ఖనిజాలను వెలికి తీయటానికి భూగర్భ సొరంగాలను నిర్మించవచ్చు. దీనిని భూగర్భ మైనింగ్ అంటారు. భూగర్భ జలాలను వెలికి తీయటానికి బోరుబావులు తవ్వినట్లే ముడిచమురు, సహజవాయువులను వెలికి తియ్యటానికి లోతుగా బావులు తవ్వుతారు. ముంబయి దగ్గరలోని బాంబే హై లో మాదిరిగా చాలా ప్రదేశాలలో సముద్రపు అడుగు భాగంలో డ్రిల్లింగ్ చేస్తారు.

గనుల తవ్వకంలోని అనేక పద్ధతుల వల్ల ఉపరితల ప్రదేశం దెబ్బతింటుంది – అంటే అడవులను నరికి వేయటం కావచ్చు లేదా పెద్ద పెద్ద గోతులతో నివాస ప్రాంతాలు, వ్యవసాయ భూములను నాశనం చేయటం కావచ్చు. ఖనిజాలను కడగటానికి గనుల వద్ద పెద్ద మొత్తంలో నీళ్లు కావాలి. దీని కారణంగా దగ్గరలోని నదులు, నీటి వనరులు కలుషితం అవుతాయి. దీని వల్ల భూమిని మునుపటి ప్రయోజనాల కోసం వాడటం సాధ్యంకాదు, అక్కడ నివసించే గిరిజనులు, రైతులు ఆ భూమిని వదిలి వెళ్లాల్సి వస్తుంది. గనుల తవ్వకం వల్ల చుట్టుపక్కల నివసించే ప్రజలు కూడా సమస్యలు ఎదుర్కొంటారు. అదే సమయంలో గనులు చాలా మందికి ఉద్యోగం కల్పిస్తాయి. వీళ్లకోసం చుట్టుపక్కల కొత్తగా కాలనీలు నిర్మిస్తారు. గనుల ద్వారా భారతదేశంలో సుమారు పది లక్షలమందికి, ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో లక్షకు పైగా మందికి ఉపాధి దొరుకుతోంది. గని కార్మికుల జీవితాలు చాలా ప్రమాదకరంగా ఉంటాయి – వాళ్లు నిరంతరం ప్రమాదాల ముప్పును ఎదుర్కొంటారు, విషపూరిత వాయువులను పీల్చటం వల్ల దీర్ఘకాలంలో వాళ్ల ఆరోగ్యం దెబ్బతింటుంది.

- కింద చిత్రాలు చూసి వాటిల్లో ఏది ఓపెన్ కాస్ట్ గనుల తవ్వకమో, భూగర్భ తవ్వకమో, చమురు కోసం బోరుబావుల తవ్వకమో చెప్పండి.

చిత్రం 6.1

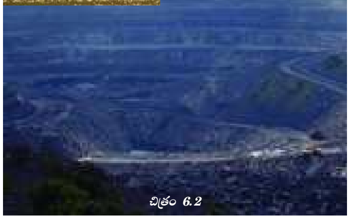
చిత్రం 6.2

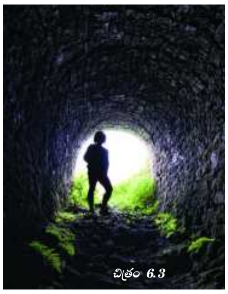
చిత్రం 6.3

- మీ ప్రాంతంలో గనుల తవ్వకం జరుగుతూ ఉంటే అక్కడ పనిచేసే, నివసించే ప్రజల గురించి తెలుసుకోండి. చుట్టుపక్కల వాతావరణాన్ని గనుల తవ్వకం ఎలా ప్రభావితం చేస్తుందో తెలుసుకోండి. గనుల తవ్వకం వల్ల ఎంతమంది ప్రయోజనం పొందుతున్నారో తెలుసుకోండి.

ఖనిజాలు ఎవరికి చెందుతాయి?

ఖనిజాలు సాధారణంగా భూమి లోపలి పొరల్లో ఉంటాయి. ఇవి ఏ ఒక్క వ్యక్తికో చెందవు. ఇవి దేశ ప్రజలందరికీ చెందుతాయి, వీటిని అందరి ప్రయోజనం కోసం ఉపయోగించాలి. అందుకే దేశంలోని యావత్తు ఖనిజ సంపదను ఆ దేశ ప్రభుత్వ ఆస్తిగా భావిస్తారు. దేశంలోని ప్రజలందరి ప్రయోజనాలను దృష్టిలో ఉంచుకుని ప్రభుత్వం ఆ ఖనిజాలను వినియోగిస్తుంది.

- ఖనిజాలను ప్రభుత్వం ఎలా వినియోగించుకుంటుంది?

స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తొలినాళ్లలో గనులు చాలా వరకు ప్రైవేటు కంపెనీలు, వ్యక్తుల చేతుల్లో ఉండేవి. వాళ్లు అతి తక్కువ సమయంలో అతి ఎక్కువ లాభాలపై ఆసక్తి చూపించినంతగా గనులను సక్రమంగా అభివృద్ధి పరచటంపైనా, కార్మికుల భద్రతపైనా దృష్టి నిలపలేదు. 1970లలో గనులన్నింటినీ ప్రభుత్వం జాతీయం చేసింది. ప్రస్తుతం చాలా గనులు ప్రభుత్వ అధీనంలో ఉన్నాయి. గనుల తవ్వకాన్ని కూడా ప్రభుత్వమే చేపట్టి ఖనిజాలను వివిధ కర్మాగారాలకు లేదా వ్యాపారస్తులకు అమ్మేది, లేక ఎగుమతి చేసేది. దీని ద్వారా గనుల తవ్వకాన్ని నియంత్రించగలిగి అవి దుర్వినియోగం కాకుండా ప్రభుత్వం చూడగలిగింది. అదేవిధంగా ప్రజలకు, ప్రత్యేకించి గని కార్మికులకు ప్రమాదకరం, హానికరం కాని పద్ధతులను అవలంబించేలా చూడగలిగింది. అంతేకాకుండా ఇంధనాలు, విలువైన లోహాలు వంటివి కేవలం లాభాపేక్షతో పనిచేసే ప్రైవేటు కంపెనీల చేతుల్లో లేకుండా ప్రజల ప్రయోజనం కోసం ఉపయోగించేలా చూసింది. అయితే గనుల తవ్వకానికి ప్రభుత్వం ఆధునిక, సంక్లిష్ట సాంకేతిక విజ్ఞానాన్ని ప్రవేశపెట్టలేకపోయింది, సర్వేచేసి ఖనిజాల కొత్త నిక్షేపాలను కనుగొనలేకపోయింది. ఫలితంగా ఖనిజాల ఉత్పత్తిలో ఎదుగుదల లేకుండా పోయింది. అందుకని ప్రభుత్వ నియంత్రణలకు లోబడి ఖనిజాల తవ్వకం, వాటి అమ్మకాలకు ప్రైవేటు కంపెనీలను అనుమతించాలని అనుకున్నారు. 1993లో కొత్త జాతీయ ఖనిజ విధానాన్ని ప్రకటించారు. ప్రభుత్వం గనులను ప్రైవేటు కంపెనీలకు కౌలుకి ఇచ్చి వాటిని నిర్వహించమంది. ప్రైవేటు కంపెనీలు తవ్వి, అమ్మిన ఖనిజాలకు ప్రభుత్వానికి రాయల్టీ చెల్లించాలి. ఈ విధంగా గనుల తవ్వకం మీద ప్రభుత్వానికి నియంత్రణాధికారం ఉంటూనే కొంత ఆదాయం సమకూరుతోంది. అదే సమయంలో పెట్టుబడులు పెట్టి కొత్త సాంకేతిక విజ్ఞానం తీసుకురావటానికి ప్రైవేటు కంపెనీలకు ప్రోత్సాహం లభిస్తోంది. అణు ఇంధనాలకు సంబంధించిన గనుల తవ్వకం మొత్తం ఇప్పటికీ ప్రభుత్వం చేతుల్లోనే ఉంది.

ఈ విధాన ఫలితంగా గత ఇరవై సంవత్సరాలలో గనుల తవ్వకం ఊపందుకుంది. గనుల సంఖ్య, తవ్వి తీసే ఖనిజాలు, ఈ రంగంలో ఉపాధి గణనీయంగా పెరిగింది.

అయితే పర్యావరణ, భద్రతా అంశాలు పట్టించుకోకుండా, ప్రభుత్వం ఇచ్చిన అనుమతుల కంటే ఎంతో ఎక్కువ మొత్తంలో ప్రైవేటు కంపెనీలు అడ్డూ అదుపూ లేకుండా గనులను తవ్వేస్తున్నాయి. ఎక్కువ మొత్తంలో గనుల తవ్వకం వల్ల దీర్ఘకాల సుస్థిరతకు భంగం కలుగుతుంది. అంతేకాకుండా ప్రభుత్వానికి రాయల్టీ చెల్లించకుండా ప్రైవేటు కంపెనీలు ఖనిజాలను తరలించి వేస్తున్నాయి. అంటే నిజంగా ఖనిజాలు ఎవరికైతే చెందాలో ఆ ప్రజలకు ఎటువంటి మేలు జరగటం లేదు. అంతేకాకుండా

పర్యావరణ రీత్యా ఇది ఎంతో నష్టం కలిగించవచ్చు. ఉదాహరణకు వాగులు, నదుల నుంచి ఎక్కువ మొత్తంలో ఇసక తవ్వేస్తే, అది నదీ ప్రవాహాన్ని ప్రభావితం చేసి వరదలకు దారి తీయవచ్చు లేదా తొందరగా ఎండిపోవచ్చు. అదేవిధంగా భూగర్భ గనుల తవ్వకానికి ఎక్కువ ఖర్చు అవుతుంది కాబట్టి కొత్త కంపెనీలు ఈ విధానాన్ని చేపట్టకుండా ఓపెన్‌కాస్ట్ పద్ధతిలో గనుల తవ్వకానికి మొగ్గు చూపుతున్నాయి. ఈ పద్ధతిలో గనుల తవ్వకానికి చాలా తక్కువ ఖర్చు అవుతుంది. తవ్వి పోసిన గుట్టలు, తవ్వగా ఏర్పడిన గోతులను సరి చేయకపోతే నదీ ప్రవాహానికి అడ్డు పడటం వంటి తీవ్ర పర్యావరణ సమస్యలు ఎదురవుతాయి.

- మన ఖనిజాలను తవ్వటానికి ప్రైవేటు కంపెనీలను అనుమతించటంలోని లాభ నష్టాలను చర్చించండి. వాటిని ఎలా నియంత్రించవచ్చు? పర్యావరణ సమస్యలు తలెత్తకుండా ఏమి చేయవచ్చు?
- ప్రజలందరూ ఖనిజ వనరుల అసలైన యజమానులు అయితే వాళ్లందరి మేలుకోసం వీటిని ఉపయోగించుకోవడం ఎలా?
- రానున్న తరాలకు, అంటే మన పిల్లలు, వాళ్ల పిల్లలకు కూడా ఈ వనరులు ఉండాలా, వద్దా? ఈ వనరులు అంతరించిపోకుండా వాళ్లకి కూడా అందేలా ఎలా చూడగలం?

సింగరేణి బొగ్గు గనులు (SCCL)

ఖమ్మం, కరీంనగర్, అదిలాబాద్, వరంగల్ జిల్లాల్లో విస్తార బొగ్గు గనులు ఉన్నాయి. ఈ బొగ్గును సింగరేణి కాలరీస్ కంపెనీ లిమిటెడ్ (SCCL) వెలికి తీస్తుంది. దీనిని మొదట 1886లో ఒక ప్రైవేటు బ్రిటిష కంపెనీ నెలకొల్పింది. 1920లో దీనిని హైదరాబాదు నిజాం కొన్నాడు. స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరవాత భారత ప్రభుత్వం దీనిని జాతీయం చేసింది. ప్రస్తుతం ఎస్‌సిసిఎల్ భారత ప్రభుత్వం, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల ఉమ్మడి కంపెనీ. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో పైన పేర్కొన్న నాలుగు జిల్లాలలో ఈ కంపెనీ ప్రస్తుతం 15 ఓపెన్ కాస్ట్ గనులలో, 35 భూగర్భ గనులలో తవ్వకాలు చేపడుతోంది. ఈ కంపెనీలో 65,000 ఉద్యోగులు ఉన్నారు (2012).

ప్రఖ్యాతిగాంచిన సింగరేణి బొగ్గుగనులలోని ఒక గనిని ఇద్దరు ఉపాధ్యాయులు సందర్శించారు.

హైదరాబాదు బస్‌స్టాండ్‌లో కొత్తగూడెం వెళ్లే బస్సు ఎక్కాం. కొత్తగూడెంలో దిగి ఎస్‌సిసిఎల్ కార్యాలయానికి వెళ్లి గనులను సందర్శించటానికి అనుమతి పొందాం. కొత్తగూడెం నుంచి పశ్చిమంగా 40 కిలోమీటర్లు ప్రయాణించి ఇల్లందు చేరుకున్నాం. ఇక్కడ కూడా ఎస్‌సిసిఎల్ కార్యాలయానికి వెళ్లి నెం. 21 ఇంక్లైన్‌లోకి వెళ్లటానికి అనుమతి తీసుకున్నాం. చిత్రం 6.4 చూడండి.

గూడ్సు బండి నిలిచి ఉన్న రైల్వే పట్టాల మీద ఉన్న ఇనప వంతెన (over bridge)ను దాటాం. గని

చిత్రం 6.4 : నెం. 21 ఇంక్లైన్ గని ప్రవేశ ద్వారం

© SCERT not to be republished

ప్రవేశం వద్ద భద్రతా అధికారి మాకు కలిశాడు. భూమిలోపల పొరల్లో బొగ్గు దొరుకుతుందని అతడు వివరించాడు. పైనుంచి తవ్వటం మొదలుపెడితే ముందుగా మట్టి వస్తుంది. ఆ తరవాత రాళ్లు, నీళ్లు ఉంటాయి. 200–300 అడుగుల లోతు వరకు వెళితే బొగ్గు పొరలు తగులుతాయి. ఒక ప్రాంతంలో రాళ్లు లేదా మట్టితో వేరు చేయబడిన అనేక బొగ్గు పొరలు ఉండవచ్చు.

ప్రమాదాలు, భద్రతా చర్యలు

ప్రమాదాలు జరిగే అవకాశం ఉంది కాబట్టి గనిలోకి ప్రవేశించటం ఎప్పుడూ ముప్పుతో కూడుకున్నదని భద్రతా అధికారి వివరించాడు. ఒక సొరంగం కూలిపోవచ్చు, లేదా నీటితో నిండిపోవచ్చు. విషవాయువులతో నిండి గాలి ఆడకపోవచ్చు, అగ్ని ప్రమాదం సంభవించవచ్చు. ఇటువంటి ప్రమాదాలు నివారించడానికి యాజమాన్యం విస్తృతమైన భద్రతా ఏర్పాట్లు చేసిందని అతడు మాకు వివరించాడు, మనం కూడా తగిన జాగ్రత్తలు పాటించాలని చెప్పాడు. ప్రమాదాలు జరిగినప్పుడు భద్రతా పెట్టెలోని పరికరాలతో ఎలా ఎదుర్కోవాలో వివరించాడు. భద్రతా పరికరాలు తీసుకుని గనిలోకి దిగటానికి మేం సిద్ధమయ్యాం. మస్టర్ పాయింట్ దగ్గర హాజరయ్యి కంప్యూటరులో నమోదు చేసుకున్నాం.

చిత్రం 6.5 : భద్రతా పరికరాలు

- *ఈ పరికరాలు ఏమిటో చెప్పండి.*
- *కర్ర ఉపయోగం ఏమిటి?*
- *హెల్మెట్‌పై దీపం ఎందుకు ఉంది?*
- *చిత్రంలోని లాంతరును గుర్తించారా? ఇది ఎందుకు ఉపయోగపడుతుంది?*
- *కింద ఇచ్చిన హామీ పత్రం చూడండి. ఏఏ షరతులకు మేం అంగీకరించవలసి వచ్చింది.*

చిత్రం 6.6 : గంట సంజ్ఞలు సూచించే బోర్డు

ఇప్పుడు మేం గని ముఖం చేరుకున్నాం. మనుషులను లోపలికి, బయటికి చేరవేయటానికి అక్కడ ఒక లిఫ్టు ఉంది. ముగ్గురు గని కార్మికులు, భద్రతా అధికారితో పాటు మేం ఇద్దరం లిఫ్టులోకి ప్రవేశించాం. లిఫ్టు చాలకుడు తలుపులు వేసి కింద ఉన్న లిఫ్టు చాలకుడికి గంట మోగించటం ద్వారా సంకేతమిచ్చాడు.

గని లోపల

మా లిఫ్టు భూగర్భంలోకి 500 అడుగుల వరకు వెళ్లింది. ఒక లోతైన బావిలోకి దిగుతున్నట్టు ఉంది. లిఫ్టు వేగంగా కిందికి దిగుతుండటం, బయట ఎక్కడో నీళ్లు పడుతున్న చప్పుడు వినపడటంతో మేం కొంచెం భయానికి లోనయ్యాం. "గనులు తవ్వినప్పుడు నీళ్లు వస్తాయి. నీటిని బయటకు పంపించకపోతే గనులు నీటితో నిండిపోతాయి. నీటినంతటినీ ఒక మడుగులోకి చేర్చి అక్కడి నుంచి పంపుతో బయటకు తోడేస్తారు. మడుగులోకి చేరుతున్న నీటిచప్పుడు మీరు విన్నారు," అంటూ వివరించాడు భద్రతా అధికారి. గనులలో ఈ అంశాలను పట్టించుకోటానికి కంపెనీలో ప్రాజెక్టు, ప్రణాళికా తయారీ విభాగం ఉందని కూడా అతడు చెప్పాడు. లిఫ్టు ఆగిన తరవాత 'మైన్ షాఫ్ట్' అనే సన్నటి సొరంగంలోకి ప్రవేశించాం. నడుస్తున్న మాకు విద్యుత్తు తీగలు, నీటిపైపులు, సన్నటి రైలుమార్గం వంటివి కనపడ్డాయి. బొగ్గు తవ్విన తరవాత చిన్న చిన్న బళ్లల్లో నింపి ఈ పట్టాలమీద లిఫ్టు వరకు లాక్కెళతారు. అక్కడి నుంచి లిఫ్టు ద్వారా పైకి తీసుకెళతారు. నిజానికి మేం ఒక బొగ్గు పొర (దీనినే 'కోల్ సీమ్' అని కూడా అంటారు) గుండా వెళుతున్నామని మార్గదర్శి చెప్పాడు. అంటే మాకు రెండువైపులా, పైనా, కిందా బొగ్గేనన్నమాట! గోడలు నల్లగా కాక ప్రకాశిస్తూ ఉండటం మాకు ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించింది. బొగ్గు క్షీణతకు గురి కాకుండా, ఆక్సీకరణ చెందకుండానూ, కాంతిని పరావర్తనం చేసి వెలుతురు ఇవ్వటానికీ గోడలకు డోలమైట్ పూస్తారని మా మార్గదర్శి చెప్పాడు.

చిత్రం 6.7 : డోలమైట్ పూసిన బొగ్గుగని గోడ

బొగ్గును పేల్చటం

ఆ తరవాత మేము బొగ్గు తవ్వే ప్రాంతాన్ని చేరుకున్నాం. దీన్నే 'ముఖం' (ఫేస్) అంటారు. ప్రతిరోజూ సూపర్‌వైజర్లు బొగ్గు పొరను పరిశీలించి ఆరోజు తవ్వకాలకు సూచనలు ఇస్తారు – ఎక్కడ తవ్వాలో, ఎటువంటి భద్రతా చర్యలు చేపట్టాలో చెబుతారు. వేరు వేరు బృందాలకు వేరు వేరు పనులు అప్పగిస్తారు. న్యూమాటిక్ గాలి వత్తిడి పరికరంతో కొంతమంది పేలుడు కడ్డీలు ఉంచటానికి రంధ్రాలు చేస్తున్నారు. అవి జారిపోకుండా ఉండటానికి రెసిన్ పొట్లాలు ఉంచుతున్నారు. ఒక విద్యుత్ పరికరంతో పేలుడు జరిగేటట్లు చేస్తారు. ఈ పేలుడుకి రాయిలాగా ఉండే బొగ్గు ముక్కలవుతుంది. ఆవిధంగా ముక్కలైన బొగ్గును చిన్న పరిమాణంలో కోసి రవాణా చేస్తారు. ఈ పద్ధతిని 'పేల్చటం' (బ్లాస్టింగ్) అంటారు. ఇది ప్రమాదంతో కూడుకున్నది. ఒక్కొక్కసారి పేలుడు వల్ల బొగ్గు పొరలు కూలిపోయి కార్మికులు చనిపోవచ్చు. కాబట్టి ఈ పనిని ఎంతో జాగ్రత్తగా, పద్ధతిగా చెయ్యాలి. గని కార్మికులపై కప్పు కూలిపోకుండా మరొక బృందం కార్మికులు ఇనుము, చెక్క దుంగలను ఉంచుతున్నారు. ఇంకొక బృందం డ్రిల్లింగ్ యంత్రంతో సిద్ధంగా ఉంది. దీనిని ఎక్కడికి కావాలంటే అక్కడికి తీసుకెళ్లవచ్చు. పేలుడు తరవాత దీనితో బొగ్గును కోస్తారు. పేలుడు రంధ్రం తయారయ్యింది, దీనిని చిత్రం 6.8లో చూడవచ్చు.

పేలుడికి అంతా సిద్ధమైన తరవాత అందరూ ప్రమాదం లేని ప్రదేశాలకు వెళ్లారు. అప్పుడు

చిత్రం 6.8 :
(ఎడమ) డిటొనేటర్
(కుడి) బ్యాటరీ
(కింద ఎడమ) పేలుడు పదార్థాలతో రంధ్రం నింపటం
(కింద కుడి) పేలుడు పదార్థాలు

హెచ్చరికగా ఒక ఈల వేసి డిటొనేటర్ నొక్కారు. ఉన్నట్టుండి గని అంతా పేలుడు శబ్దంతో ప్రతిధ్వనించింది. భూకంపం వచ్చినట్లు నేల, గోడలు కూడా అదిరాయి. అంతటా దుమ్ము, పొగ అలముకుంది. కొంతసేపటికి మళ్లీ ఈల వినిపించిన తరవాత మేమంతా ముఖంవైపుకి వెళ్లాం. దుమ్ము మెల్లగా తగ్గుతోంది. ఇద్దరు, ముగ్గురు గని కార్మికులు దగ్గుతూ దుమ్ము మేఘంలోకి ప్రవేశించారు. కింద పడిన బొగ్గుపై నడుస్తూ కడ్డీలతో బొగ్గు పేల్చిన ప్రదేశాలను పరిశీలిస్తున్నారు. ఒకచోట పైకప్పు బలహీనంగా ఉంది. చెక్క పలకలు, దుంగలతో అక్కడ ఊతం నిలబెట్టారు.

బొగ్గు రవాణా

ఈ గనిలో బొగ్గుని కన్వేయరు బెల్టులతో రవాణా చేస్తారు. అంతకుముందు గని కార్మికులు బొగ్గుని చిన్న బళ్లల్లో నింపి తీసుకెళ్లేవారు. ఇప్పుడు యంత్రపరికరాలు బొగ్గును కన్వేయరు బెల్టుల మీదకి ఎత్తితే అవి బొగ్గును పైకి తీసుకెళతాయి. అక్కడ బొగ్గును నాణ్యత ప్రకారం వేరు చేసి ట్రక్కులు, రైల్వే వ్యాగన్లలోకి ఎత్తుతారు. ప్రధానంగా ప్రభుత్వ థర్మల్ విద్యుదుత్పత్తి కేంద్రాలకు బొగ్గును సింగరేణి సరఫరా చేస్తుంది. అదనంగా ఉన్న బొగ్గును ఇతర కంపెనీలు కొనుగోలు చేస్తాయి.

సంక్షేమం

రోడ్లు, మంచినీళ్లు వంటి సౌకర్యాలతో సింగరేణి కాలరీస్ గృహ వసతులను కల్పిస్తుంది. నామమాత్రపు రుసుముపై విద్యుత్తు సరఫరా చేస్తుంది. బడులు, ఆసుపత్రులు స్థాపిస్తుంది.

భద్రత, ఆరోగ్య పరీక్ష

గనుల భద్రతకు డైరెక్టర్ జనరల్ స్థాయిలో ఒక అధికారి ఉంటాడు. భద్రతా అంశాలు, కార్మికులకు జరిపే వైద్య పరీక్షలను అతడు పర్యవేక్షిస్తుంటాడు. గనుల లోపల పనిచేసే కార్మికులు ప్రమాదాల ముప్పును ఎదుర్కోటమే కాకుండా నిరంతరం బొగ్గు ధూళిని పీలుస్తుంటారు. దీని వల్ల భయంకరమైన 'నల్ల ఊపిరితిత్తులు' అనే ఒక రకమైన క్షయ వచ్చే అవకాశం ఉంది. గని కార్మికుల వైద్య పరీక్షలు, చికిత్సకు సంబంధించి వివరణాత్మక మార్గదర్శకాలు ఉన్నాయి. 45 సంవత్సరాలలోపు ఉద్యోగస్తులకు ప్రతి అయిదు సంవత్సరాలకు ఒకసారి పూర్తి వైద్య పరీక్షలు చేస్తారు. 45 సంవత్సరాలు పైబడిన ఉద్యోగస్తులకు ఈ పరీక్షలు ప్రతి మూడు సంవత్సరాలకు చేస్తారు. నల్ల ఊపిరితిత్తుల రోగం వచ్చిన గని కార్మికులను సాధారణంగా గనులలో కాకుండా వేరే విభాగాలకు బదిలీ చేస్తారు.

గనుల పరిశ్రమ, గనులు తవ్వే వాళ్లల్లో కొత్త ధోరణులు

ఇటీవలి కాలంలో, ప్రత్యేకించి థర్మల్ విద్యుత్తు ఉత్పత్తి కేంద్రాలనుంచి బొగ్గుకి బాగా గిరాకి పెరుగుతోంది. అయితే తక్కువ ఉత్పాదకత వల్ల మన గనులు ఈ గిరాకీకి తగినట్టుగా సరఫరా చేయలేకపోతున్నాయి. కాబట్టి ఓపెన్ కాస్ట్ గనుల తవ్వకానికి మారటం ద్వారా ఉత్పత్తి పెంచటానికి ఎస్‌సిసిఎల్ ప్రణాళికలు చేస్తోంది. ప్రస్తుతం ఇది 15 ఓపెన్ కాస్ట్ గనులను నిర్వహిస్తోంది, ప్రైవేటు గుత్తేదారుల ద్వారా పూర్తిగా స్వయంచాలిత యంత్రాలను ప్రవేశపెట్టింది. వీటి ద్వారా ఎక్కువ బొగ్గు ఉత్పత్తి అవుతుంది, కానీ తక్కువ మందికి ఉపాధి దొరుకుతుంది. ఓపెన్ కాస్ట్ తవ్వకం చేపట్టిన ప్రాంతాలలో బొగ్గు నిల్వలు 10–15 సంవత్సరాలలో అయిపోతాయి. ఆ తరవాత అక్కడ తవ్వడానికి ఏమీ ఉండదు.

2009 జూన్ 29న ప్రచురితమైన ఈ వార్తను చదవండి.

సింగరేణి ఓపెన్‌కాస్ట్ బొగ్గుగనుల వల్ల తలెత్తిన సమస్యలు

మా ప్రతినిధి:

వరంగల్, జూన్ 28: బొగ్గుకి ఉన్న గిరాకీని దృష్టిలో ఉంచుకుని ఓపెన్‌కాస్ట్ గని తవ్వకం చేపట్టాలని సింగరేణి కాలరీస్ కంపెనీ లిమిటెడ్, SCCL నిర్ణయించింది. ఈ నిర్ణయం వల్ల 200 గ్రామాలు ప్రభావితం కావచ్చు, 20,000 మంది నిరాశ్రయులు కావచ్చు. ఈ గనుల వల్ల 3000 హెక్టార్ల అడవులు కూడా ప్రభావితం అవుతాయని అంచనా.

"భూగర్భ గనుల ద్వారా రోజుకి 1500 టన్నుల బొగ్గు తవ్వగలిగితే, ఓపెన్ కాస్ట్ ద్వారా రోజుకి పదివేల టన్నుల బొగ్గు తియ్యవచ్చు. దీనికి ఖర్చు కూడా చాలా తక్కువ అవుతుంది," SCCLలో ఉన్నతాధికారి ఒకరు తెలిపారు.

ఇది ఇలా ఉండగా, ఓపెన్‌కాస్ట్ గనుల తవ్వకం వల్ల వేలాది కుటుంబాలు నిర్వాసితులవుతాయి, పదుల సంఖ్యలో గ్రామాలు దెబ్బతింటాయి, స్థానికుల జీవనోపాధులు దెబ్బ తింటాయి. కంపెనీ అధికారి ప్రకారం అడవులు నరికివేసినంత విస్తీర్ణంలో కొత్తగా అడవులను వృద్ధి చేస్తారు, దానికి అయ్యే ఖర్చును భరిస్తారు. ఒక హెక్టారుకు 4.38 నుంచి 10.43 లక్షల రూపాయలు ఇందుకు చెల్లిస్తారని ఆ అధికారి చెప్పాడు. ఈ గనుల వల్ల తవ్విన మట్టి, రాళ్లు గుట్టలుగా ఏర్పడి వాగులు, నదుల ప్రవాహానికి ఆటంకం కల్పిస్తున్నాయని, భూగర్భ జలాలు కలుషితమవుతున్నాయని, తాగునీటికి కూడా కొరత ఏర్పడుతోందని స్థానిక ప్రజలు ఫిర్యాదు చేస్తున్నారు.

© SCERT be republished

చిత్రం 6.9 : వై.యస్.ఆర్. కడప జిల్లా మంగంపేటలోని బెరైటీస్ గని వల్ల ఏర్పడిన మట్టి కొండలు

- ఈ సమస్యను ఎలా పరిష్కరించవచ్చు? పర్యావరణం, భూములను నష్టపరుస్తూ జీవనోపాధులు నష్టపోయేలా చేస్తూ తక్కువ ఖర్చుతో బొగ్గు తవ్వకం చేపట్టటం సమంజసమైనదేనా?

మంగంపేట బెరైటీస్ ఓపెన్ గనులు

మంగంపేట వై.యస్.ఆర్. కడప జిల్లాలో ఉంది. ప్రపంచంలోకెల్లా అత్యధిక బెరైట్ ఖనిజ నిల్వలు కడప జిల్లాలోనే ఉన్నాయి. ఇక్కడ బెరైటీస్ నిల్వలను 1960లో కనుగొన్నారు, 1967 నుంచి దీని తవ్వకం కొనసాగుతోంది. ఈ గ్రామంలో 1200 కుటుంబాలు ఉండేవి. వీరిని కొత్త ప్రాంతానికి తరలించి ఆంధ్రప్రదేశ్ ఖనిజ అభివృద్ధి కార్పొరేషన్ (ప్రభుత్వరంగ కంపెనీ–ఎన్ఎండిసి) వారికి పునరావాసం కల్పించింది. ఈ గనులు ఈ కంపెనీకి చెందుతాయి, వాటి తవ్వకాన్ని అది చేపడుతోంది. ఖనిజ అభివృద్ధి కార్పొరేషన్ ఈ గనుల ద్వారా అధిక మొత్తంలో లాభాలు సంపాదిస్తోంది కాబట్టి వీటిని తలమానికంగా భావిస్తోంది.

- 64వ పేజిలో ఇచ్చిన బాక్స్ ఆధారంగా బెరైటీస్ ఉపయోగాలు ఏమిటో తెలుసుకోండి. బెరైటీస్‌కు గిరాకీ ఎందుకు పెరుగుతోంది?

ఇక్కడ భూగర్భ గనుల ద్వారా కాకుండా గొయ్యి తవ్వి ఖనిజాన్ని తీస్తారు. చిత్రం 6.9 చూడండి.

తవ్వకుండా వదిలేసిన ఒక భాగం మీకు చిత్రంలో కనపడుతుంది. ఇది ఈ గనికి కీర్తిస్తంభం లాంటిది, దీని వల్ల ఎంత లోతువరకు తవ్వారో తెలుస్తుంది. పై పొరలలో దొరికే బెరైటీస్ నాణ్యత తక్కువగానూ, లోపలి పొరల్లో దొరికే దాని నాణ్యత ఎక్కువగాను ఉంటుంది. బెరైటీస్ రాయి పరిమాణాన్ని బట్టి దాని నాణ్యతను నిర్ణయిస్తారు. పై పొరలలో దొరికే బెరైటీస్ బూడిద రంగులో ఉంటుంది, లోపలి పొరలలో దొరికేది మీగడ తెలుపులో ఉంటుంది. ఈ ఖనిజ నిల్వలను గుర్తించిన తరవాత ప్రయోగశాలలో దీనిని పరీక్షించి నాణ్యత బాగా ఉన్నదిగా నిర్ధారించారు. ఇది చాలా పెద్ద మొత్తంలో దొరుకుతుందని సర్వేలలో తేలింది. గ్రామంలోని బెరైటీస్ తవ్వకానికి ప్రణాళిక తయారు చేసి అక్కడి ప్రజలకు పునరావాసం కల్పించారు.

గొయ్యిగా తవ్వే గనులలో అన్ని పనులు యంత్రాలతో చేస్తారు. పైన ఉన్న పనికిరాని మట్టిని బుల్‌డోజర్లు, పారలతో తొలగిస్తారు. పది మీటర్ల వెడల్పు ఉండే రోడ్డు పక్కన ఆరు మీటర్ల ఎత్తు గదులు గుర్తిస్తారు, ఈ గదులనుంచి ఖనిజాన్ని తీస్తారు. ఇలా అన్ని గదులను కలుపుతూ రోడ్డు కిందికల్లా వెళుతుంది. ఖనిజాన్ని, పనికిరాని రాళ్లను పక్కలనుంచి బ్లాస్టింగ్ ద్వారా తీస్తారు. పది టన్నుల టిప్పర్ ట్రక్కులలోకి ఖనిజాన్ని యంత్రాలతో ఎత్తి పోస్తారు.

చిత్రం 6.10 : బెరైటీస్‌ను ట్రక్కుల్లో నింపటం

- చిత్రం 6.10 లో ఏం జరుగుతోందో చెప్పండి. ఈ పనులలో ఎంత మందికి పని దొరుకుతుంది?

- ఈ విధంగా మంగంపేటలో ఒక నెలలో ఒక లక్ష టన్నుల బెరైటీస్ ఖనిజాన్ని తవ్వి తీస్తారు.
- ఈ చిత్రం ఎడమ పై మూలలో భూగర్భ జలాలు చేరిన మడుగును చూశారా? ఈ నీరు ఏమవుతుంది?

ప్రతి రోజూ 16,000 టన్నుల వ్యర్థ పదార్థాలు, 3000 టన్నుల బెరైటీస్ తవ్వి, రవాణా చేస్తారు. పర్యావరణానికి మరీ ఎక్కువ నష్టం కలగకుండా వ్యర్థ పదార్థాలను పారవెయ్యటం అనేది ఒక పెద్ద సమస్య.

చిత్రం 6.11 : పేల్చడానికి రంధ్రాలు చేస్తున్న మహిళలు

పాఠం 7

ద్రవ్యం - బ్యాంకింగ్

డబ్బు లేకుండా వ్యాపారం

మోహన్ రాగులు తీసుకుని శ్యామల వద్ద మామిడిపళ్లు కొందామని వచ్చాడు. శ్యామల రాగులను రెండు సమకుప్పలుగా చేసింది. ఒక కుప్పలోని రాగుల బరువుకు సమానంగా మోహన్‌కి కొన్ని మామిడిపళ్లు ఇచ్చింది. మోహన్ మామిడిపళ్లను ఇంటికి తీసికెళ్లాడు, రెండు కుప్పల రాగులను శ్యామల ఉంచేసుకుంది. మామిడి పండ్ల మారక విలువ మొత్తం రాగులలో సగభాగం. 'ధాన్యంలో సగానికి' మామిడిపళ్ల మార్పిడి జరిగింది. ఇతర రకాలుగా కూడా మార్పిడి జరగవచ్చు. ఉదాహరణకు 'ధాన్యంతో సమానంగా'.

శ్రీకాకుళం జిల్లాలో కొన్ని గ్రామాలలో పిల్లలు బియ్యమిచ్చి వెదురుతో చేసిన బొమ్మలు తీసుకుంటారు. ఈ రకంగా డబ్బులు లేకుండా ఒక వస్తువును ఇచ్చి మరొక వస్తువును తీసుకోవటాన్ని వస్తుమార్పిడి అంటారు.

కమ్మరివాళ్లు రైతులకు నాగలి కర్రులు, బండి చక్రాలు, కొడవళ్లు వంటివి తయారు చేసి ఇచ్చేవాళ్లు. అయితే ఈ పనులకు డబ్బు కాకుండా ప్రతి సంవత్సరం పంట వచ్చిన తరవాత కొంత ధాన్యం తీసుకునేవాళ్లు. ఒక బండికి లేదా ఒక నాగలి తయారీకి రైతు ఇంత చొప్పున ఇవ్వాలి అన్న అంగీకారం ఉండేది. డబ్బు అడగకుండ రైతులకు కావలసిన పనులను కమ్మరి చేసే సాంప్రదాయం కొనసాగుతుందని ప్రజలకు తెలుసు.

- డబ్బులు లేకుండా జరిగే మార్పిడులు ఏమైనా మీకు తెలుసా?
- పాతబట్టలు, ప్లాస్టిక్ సామాను, దిన పత్రికలు, వెంట్రుకలు, ధాన్యం ఇచ్చి ఏమైనా వస్తువులు మీరు కొని ఉండవచ్చు. ఈ లావాదేవీ ఎలా జరిగిందో చర్చించండి.

మరొక ఉదాహరణ తీసుకుందాం. రామయ్య దగ్గర బియ్యం ఉన్నాయి, అతడికి బంగాళదుంపలు కావాలి. రామయ్య బంగాళదుంపలు పండించే వీరయ్య దగ్గరకు వెళ్లాడు. వీరయ్యకు బియ్యం కావాలి, బంగాళదుంపలు ఇచ్చి బియ్యం తీసుకోటానికి అతడు సిద్ధంగా ఉన్నాడు. దాంతో ఇద్దరూ వస్తువులను మార్చుకున్నారు. వారిద్దరు తృప్తి చెందారు, దీనినే వస్తు మార్పిడి పద్ధతి అంటారు. ఈ రకమైన వస్తుమార్పిడిలో డబ్బు లేకుండానే వస్తువులను నేరుగా ఒకదానితో మరొకటి మార్చుకుంటారు. మరొక ఉదాహరణలో గోపాల్ దగ్గర మేక ఉంది, అతడికి బియ్యం

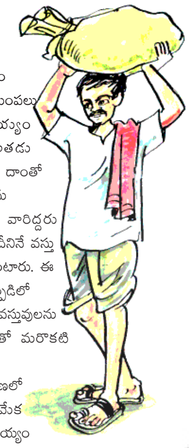

కావాలి. గోపాల్ శీను దగ్గరకు వెళ్లాడు. అతడికి మేక కావాలి, కాని అతని దగ్గర బియ్యం కాక గోధుమలు ఉన్నాయి. బియ్యం పండించే రామూని గోపాల్ కలిశాడు. కానీ తన బియ్యానికి బదులుగా మేకని తీసుకోవాలని అతడికి లేదు, అతడికి గోధుమలు కావాలి.

- ఈ పట్టిక పూరించండి:

	గోపాల్	శీను	రాము
కొనాలని ఉంది			
అమ్మాలని ఉంది			

- పై పట్టిక నుంచి మీరు ఏ నిర్ధారణకు వస్తారు?
- గోపాల్‌కు, శీనుకు మధ్య వస్తుమార్పిడికి ఎందుకు వీలుకాదో మీ సొంతమాటల్లో వివరించండి.
- డబ్బు వినియోగం దీనికి సహాయపడుతుందా?

ఖాళీలు పూరించండి.

గోపాల్ తన మేకను .... ఇచ్చి .... తీసుకుంటే అప్పుడు గోపాల్ ఈ డబ్బును ఉపయోగించి .... నుంచి బియ్యం కొంటాడు. ఇప్పుడు .... ఈ డబ్బుతో శీను నుంచి .... కొంటాడు.

- గ్రామాలలో, పట్టణాలలో బట్టలు ఉతికేవాళ్లు, జుట్టు కత్తిరించేవాళ్లు, నీరటి (చెరువు నీటిని కావలి కాసేవారు) మొదలైన వారి పనికి తగిన వేతనం చెల్లిస్తారా? మీ తల్లిదండ్రులను అడిగి తెలుసుకోండి.

డబ్బుతో మార్పిడి

డబ్బు వినియోగిస్తే సరుకుల మార్పిడిలో సమస్యలు ఉండవు. అప్పుడు ఏదైనా వస్తువులు అదనంగా ఉన్న వ్యక్తి వాటి అవసరం ఉండి, తనకు కావలసినవి ఉన్న వ్యక్తి కోసం వెతకాల్సిన పనిలేదు. డబ్బు మాధ్యమంగా పనిచేస్తుంది. ఈ మార్పిడికి డబ్బును వినియోగిస్తే ఆ డబ్బును మళ్లీ ఉపయోగించుకోవచ్చు. ఈ పరిస్థితిని పై ఉదాహరణల్లో చూశాం. డబ్బు అందరికీ ఆమోదయోగ్యం అయినప్పుడు ఇది సాధ్యమవుతుంది. అంటే ఏదైనా అమ్మేవాళ్లు తమ వస్తువులకు బదులుగా డబ్బు తీసుకుంటారు, ఏదైనా కొనాలనుకునే వాళ్లు అందుకు డబ్బు చెల్లిస్తే సరిపోతుంది. ఏ సరుకునైనా, సేవనైనా డబ్బు ఇచ్చి పొందవచ్చు. అంటే డబ్బును సరుకు, సేవలతో మార్చుకోవచ్చు. డబ్బుకి దానంతట దానికి ఎటువంటి ఉపయోగం ఉండకపోవచ్చు. మార్పిడిలో డబ్బు పోషించే పాత్రవల్ల అందరికీ డబ్బు కావాలి. డబ్బు రూపంలో అప్పు తీసుకుని, తిరిగి చెల్లించవచ్చు కూడా.

- గోపాల్, శీను, రాముల మధ్య లావాదేవీలో డబ్బు ఎలా ఉపయోగపడుతుంది? ఫ్లో చార్ట్ సహాయంతో వివరించండి.
- పైన వివరించిన విధంగా డబ్బు పాత్ర మార్పిడి మాధ్యమంగా పని చేయటం అంటే దానితో

మీరు ఏకీభవిస్తారా? కారణాలతో వివరించండి.

- తన మేకను గోపాల్ ఎంత బియ్యంతో మార్చుకోవాలి?
- వస్తు మార్పిడి వ్యవస్థలో మీ జుట్టు కత్తిరించిన వ్యక్తికి ఎలా చెల్లిస్తారు? చర్చించండి.

వస్తుమార్పిడికి మరొక సమస్య ఉంది.

గోపాల్ : ఈ మేకకు ఎన్ని బస్తాల బియ్యం ఇస్తావు?

సీతయ్య : రెండు బస్తాలు.

గోపాల్ : పక్క ఊరిలో దీనికి 4 బస్తాలు ఇస్తామన్నారు.

సీతయ్య : వేరే ఊరిలో ఒక బస్తాకే నాకు మేక దొరుకుతుంది.

గోపాల్ : ....

సీతయ్య : ....

గోపాల్‌కు తన మేకకి 6 బస్తాల బియ్యం కావాలి. ఏ ధరకి వాటిని మార్చుకోవాలి? ఇంకో మాటలో చెప్పాలంటే బియ్యం లెక్కలో మేక విలువ ఎంత? వస్తు మార్పిడిలో ఒక వస్తువు విలువను మరొక వస్తు విలువతో నిర్ణయించాలి. అనేక సరుకులతో మార్పిడి చేయాల్సి ఉంటే, ఇది చాలా కష్టమవుతుంది. దీని వల్ల మార్పిడి, లేదా వ్యాపారం చాలా సంక్లిష్టం అవుతుంది. ఇది అంత వీలుగా ఉండదు. అందుకే ఇతర మార్పిడి విధానాలు ఏర్పడ్డాయి. వాటి గురించి తరవాత చదువుదాం. అయితే ఈనాటికీ, ప్రత్యేకించి పల్లెటూళ్లలో వస్తుమార్పిడిని ఇంకా ఉపయోగిస్తున్నారు.

- పైన ఇచ్చిన ఉదాహరణలో లావాదేవీ పూర్తయ్యేలా సంభాషణను పూర్తిచేయండి.
- మీరు, సంతలలో వ్యాపారస్తులు డబ్బు వినియోగించకపోతే ఏమవుతుంది? ఒక పేరాలో వివరించండి.
- సరుకులు, సేవల విలువను డబ్బుతో అంచనా వేయవచ్చా? వివరించండి.

- హరి టమాటాలు, బెండకాయలు, ఆకుకూరలు వంటి కూరగాయలు పండిస్తాడు. మూడు నెలల తరవాత అతడు ఎరువులు కొనుక్కోవాలి. కూరగాయలు ఇచ్చి ఎరువులు తీసుకోటానికి అప్పటిదాకా వాటిని నిలవ ఉంచలేడు. డబ్బు ఉపయోగించకపోతే ఎరువులు సరఫరా చేసే వ్యక్తితో హరి ఎటువంటి ఒప్పందం చేసుకుంటాడు? మీ చుట్టుపక్కల గ్రామాల్లో ఇటువంటి ఏర్పాట్లు ఇంకా ఉన్నాయా? ఇటువంటి ఏర్పాట్లు చాలాసార్లు రైతులకు లాభసాటిగా ఉండకపోవచ్చు. చర్చించండి.

గోపాల్ దగ్గర మేక ఉంది, అతడు అగ్గిపెట్టె కొనుక్కోవాలి. ఇది న్యాయమైన మార్పిడి అవుతుందా? మేకను విభజించలేడు కాబట్టి దాంట్లో కొంత భాగమిచ్చి అగ్గిపెట్టె తీసుకోలేడు. కానీ డబ్బుతో మీరు చిన్న చిన్న వస్తువులు కూడా కొనగలుగుతారు. డబ్బును విభజించవచ్చు – రూపాయలు, పైసలు ఉన్నాయి. కూరగాయల వంటి సరుకులు పాడైపోతాయి కాబట్టి వాటిని వెంటనే మార్చుకోవాలని మీకు తెలుసు. సరుకులను డబ్బుకి అమ్మటం ద్వారా ఇటువంటి సమస్యలన్నీ పరిష్కారమవుతాయి. డబ్బు చాలా కాలం ఉంటుంది. భవిష్యత్తులో వినియోగానికి డబ్బును దాచుకోవచ్చు. గొర్రెలు, మేకలు, బియ్యం వంటి సరుకులు నిల్వ చేయటానికి చాలా చోటు కావాలి. అంతేకాకుండా మీ వస్తువులను మార్చుకోటానికి వాటిని బజారుకి బండి లేదా లారీలో తీసుకెళ్లాలి. అయితే డబ్బుకి అంత చోటు అవసరం ఉండదు. సంచి లేదా పర్సులో దానిని ఎక్కడికైనా తీసుకెళ్లవచ్చు. అది రవాణాకి అనువైనది.

పరిణామ క్రమంలో డబ్బు

ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ప్రజలు వస్తుమార్పిడి విధానాన్ని అవలంబించారు, దాంట్లో ఇబ్బందులను కూడా ఎదుర్కొన్నారు. వ్యాపారం విస్తరించినప్పుడు అనేక సరుకులను కొని, అమ్మేవారు. వాటిని దూరప్రాంతాలకు రవాణా కూడా చేసేవారు.

చిత్రం 7.1 : వివిధ కాలాల, రాజ్యాల నాటి నాణాలు

ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో అన్ని సమాజాలలో ఏదో ఒక రూపంలో డబ్బు చెలామణిలోకి వచ్చింది. ఉదాహరణకు చాలా పురాతన కాలంలో ధాన్యం, పశువులను సంపదగా ఉపయోగించేవారు. అయితే వీటి నిల్వ, రవాణాలు కష్టంగా ఉండేవి. వాటికి రోగాలు వంటివి సోకే అవకాశం ఉంది కాబట్టి వాటి మన్నిక కూడా సమస్యగా ఉండేది.

కాలక్రమంలో అరుదైన, ఆకర్షణీయమైన లోహాలను మార్పిడి మాధ్యమంగా ప్రజలు ఉపయోగించటం మొదలుపెట్టారు. రాగి, ఇత్తడి, వెండి, బంగారం వంటివి పాడవ్వకుండా చాలా కాలం ఉంటాయి, చిన్న భాగాలుగా చేయవచ్చు, తేలికగా రవాణా చేయవచ్చు. ఇది కొరత వస్తువు కాబట్టి అందరూ దీనిని ఆమోదిస్తారు. ప్రజలు తమ చేతిలో ఉన్న డబ్బు విలువైనదని, ఇతరులు కోరుకొనేది అనే నమ్మకంతో అమ్మడం, కొనడం చేసేవారు. ఈ డబ్బుకి విలువ ఉందని, ఇతరులు దానిని ఆమోదిస్తారని ప్రజలకు తెలుసు కాబట్టి తమ సరుకులను డబ్బుకి అమ్ముకునేవారు. ధాన్యం, పశువుల విలువ పడిపోయినట్టు డబ్బు విలువ పడిపోతుందని వాళ్లు భయపడాల్సిన అవసరం లేదు. అయితే వస్తు మార్పిడిలోని అన్ని సమస్యలు ఈ రకమైన డబ్బు వల్ల పరిష్కారం కాలేదు, కొత్త సమస్యలు కూడా వచ్చాయి. లోహాలతో మార్పిడి చేసేటప్పుడు ప్రతిసారీ దానిని తూకం వేయాల్సి వచ్చేది. తరవాత లోహాల నాణ్యత పట్ల వ్యాపారస్తులకు అనుమానం కలిగేది. మార్పిడిలో స్వచ్ఛమైన వెండి, బంగారం లభించకపోవచ్చు. కొంతకాలం తరవాత మార్పిడికి ఉపయోగించిన లోహ నాణ్యతలో నమ్మకం పెద్ద సమస్యగా మారింది.

ఈ పరిస్థితులలో కొంతమంది రాజులు పైన పేర్కొన్న సమస్యలను కొన్నింటిని పరిష్కరిస్తూ వాళ్లకి అనుకూలమైన విధానాలను రూపొందించారు. ప్రామాణికమైన ఆకారం, బరువు, నాణ్యతలు కలిగిన నాణాలను రాజుగారి టంకశాలలో తయారు చేయటం మొదలయింది. ప్రతిసారీ వీటిని తూకం వేయాల్సిన పనిలేదు, నాణ్యతకు సంబంధించి భరోసా ఏర్పడింది, వాటిని తీసుకెళ్లటం తేలిక. రోమన్ల కాలంలో 'బీసెంట్' అనే బంగారు నాణెం ప్రామాణికంగా ఉండేది, మౌర్యుల కాలంలో 'పాణా' అనే వెండి నాణెం ప్రామాణికంగా ఉండేది. వ్యాపారస్తులు, ప్రజలు నాణాలను డబ్బు రూపంగా ఆమోదించసాగారు.

- డబ్బుగా లోహాలను ఎందుకు ఎంచుకున్నారు?
- నాణాలను ముద్రించటం మంచి ఆలోచనేనా?
- నాణాలను ముద్రించటం వల్ల పాలకులకు ఎటువంటి ప్రయోజనం ఉంటుంది? మూడు వివిధ కారణాలను పేర్కొనండి.

కాగితం డబ్బు, బ్యాంకుల ఆవిర్భావం

పెద్ద మొత్తంలో సరుకులు కొని, అమ్మేవాళ్లు ఈ లావాదేవీల కోసం పెద్ద మొత్తంలో వెండి, బంగారు నాణాలను జాగ్రత్తపరిచే ప్రదేశాల కోసం వెదకటం మొదలు పెట్టారు. వారు డబ్బుకు రక్షణ కల్పించే స్వర్ణకారుల దగ్గరకు వెళ్ళారు. స్వర్ణకారుడు తగిన రుసుము తీసుకొని వాటిని భద్రపరిచి వారు కోరినప్పుడు వాటిని అందుబాటులో ఉంచేవాడు. ఈ విధానం ప్రాచుర్యం పొందినది. స్వర్ణకారుల మీద, షరాఫ్ (అకౌంటెంట్) మీద నమ్మకం పెరిగింది. స్వర్ణకారులు రుణాలను కూడా ఇచ్చేవారు. వీరికి అనేక

© SCERT not to be republished

ప్రసిద్ధిచెందిన పట్టణాలలో శాఖలు ఉండేవి. ఈ విధానం "కాగితపు డబ్బు" లేదా హుండీలనే కొత్త విధానానికి దారి తీసింది. ఉదాహరణకు సోము విజయవాడకు చెందిన బట్టల వ్యాపారి. హైద్రాబాద్‌లోని చందు దగ్గర యంత్రాలను కొనడానికి వెళ్ళాలి. హైద్రాబాద్‌లో చెల్లించడానికి బంగారు నాణాలు తీసుకెళ్ళడం ప్రమాదం కాబట్టి తన పది బంగారు నాణాలను స్వర్ణకారుడి వద్ద ఉంచి అతని వద్ద నుండి తన పేరుతో ఒక రశీదును పొందాడు. నేను 10 బంగారు నాణాలను చెల్లిస్తానని ప్రమాణం చేస్తున్నాను అని ఆ రశీదు చెబుతుంది. ఇప్పుడు చందూ నుంచి సోము యంత్రాలు కొన్నాడు. స్వర్ణకారుడు ఇచ్చిన రశీదుని చందుకి ఇచ్చి వాళ్ల శాఖనుంచి పది నాణాలు తీసుకొమ్మని సోము చెప్పాడు. ఆ శాఖకు ఎప్పుడు కావాలంటే అప్పుడు వెళ్లి 10 నాణాలు తీసుకోవచ్చని చందుకి తెలుసు. అయితే అతడు నాణాలు తీసుకోటానికి వెళ్లలేదు. ఇనుము, ఉక్కు అమ్మే సయ్యద్ దగ్గరకు వెళ్లి వాటిని కొనుక్కున్నాడు, అందుకు బదులుగా సోము ఇచ్చిన పది నాణాల రశీదు ఇచ్చాడు. ఆ స్వర్ణకారుడి నుంచి పది నాణాలు తీసుకొమ్మని సయ్యద్‌కి చెప్పాడు. ఆ స్వర్ణకారుడు అందరికీ తెలుసు కాబట్టి, రశీదు చూపించిన వాళ్లకి నాణాలు ఇస్తాడన్న నమ్మకం ఉంది కాబట్టి సయ్యద్ ఎటువంటి అభ్యంతరాలు పెట్టకుండా ఆ రశీదును తీసుకున్నాడు. సోము మొదటగా తీసుకున్న రశీదు ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఒకరినుంచి మరొకరికి చెలామణి అవుతూ, చెల్లింపులకు మాధ్యమంగా అందరి అంగీకారం పొందింది. ఇటువంటి రశీదులకు ఉన్న నమ్మకం కారణంగా కొత్తరకం డబ్బుగా పని చేస్తుంది.

ప్లాస్టిక్ లేదా పాలిమర్ బ్యాంక్ నోట్లు

కాగితపు నోట్లకు కూడా కొన్ని లోపాలు ఉన్నాయి. అది మురికి అవుతుంది, చిరిగిపోతుంది. దాంతో నోట్లకు ప్లాస్టిక్‌ను ఉపయోగించాలన్న భావన ఏర్పడింది. ప్లాస్టిక్ లేదా పాలిమర్ నోట్లు పాడవ్వకుండా చాలా కాలం మన్నుతాయి. వీటిలో నకిలీ నోట్లను కూడా తేలికగా గుర్తించవచ్చు. ఇది నీటికి తడవదు, పర్యావరణానికి హాని చెయ్యదు (దీంతో తిరిగి నోట్లు తయారు చేయవచ్చు). లోహాల వాడకం నుండి కాగితపు డబ్బు వాడకం, కాగితపు డబ్బు నుండి ప్లాస్టిక్ డబ్బు వాడకంలోకి రావచ్చు. డబ్బుకు వాడే పదార్థాల వల్ల దాని విలువ ప్రభావితం అవుతుందని భావిస్తున్నారా?

చిత్రం 7.2 : భారతదేశంలో డబ్బును ముద్రించి పంపిణీ చేసే బాధ్యత భారతీయ రిజర్వు బ్యాంక్‌ది

భారతదేశంలో తొలి బ్యాంకర్లు అయిన బెంగాల్‌కి చెందిన జగత్‌సేఠ్‌లు, పాట్నాకి చెందిన షా, సూరత్‌కి చెందిన అరుణ్‌జీనాథ్‌జీ, మద్రాసుకి చెందిన చెట్టియార్ మొదలైన వారు ఎంతో డబ్బును, పరపతిని అనుభవించారు. వారి రశీదులను, హుండీలనే కాగితపు డబ్బులను దేశమంతటా, విదేశాలలో కూడా అంగీకరించేవారు.

బ్యాంకులు ఆవిర్భవించటానికి మరొక భిన్న కథనాన్ని చూద్దాం. 1606లో యూరపులో ఆమ్‌స్టర్‌డాం ప్రధాన వాణిజ్య కేంద్రంగా ఉండేది. ఇక్కడ మార్పిడికి ప్రభుత్వం ఆమోదించిన 846 రకాల బంగారు, వెండి నాణాలు ఉండేవి. అయితే వ్యాపారస్తులు ఒకరినొకరు అనుమానిస్తూ ఉండే వాళ్లు – ఈ నాణాల బరువు, నాణ్యతల పట్ల ఎవరికీ నమ్మకం ఉండేది కాదు. ఆమ్‌స్టర్‌డాం వర్తకులందరూ సమావేశమై ఈ సమస్యకు ప్రత్యేక పరిష్కారాన్ని కనుగొన్నారు. ఆ నగర యాజమాన్యంలో ఉండే ఒక బ్యాంకును వాళ్లు స్థాపించారు. ఒక వర్తకుడు తన నాణాలను బ్యాంకుకు తీసుకెళ్లి ఇస్తే బ్యాంకు అతడు

ఇచ్చిన నాణాల బరువు తూచి, నాణ్యతను పరిశీలించి ఒక రశీదు ఇచ్చి అతని పేరున ఒక ఖాతా తెరుస్తుంది. ఆ వ్యాపారి తనకు కావలసినప్పుడు స్వచ్ఛమైన బంగారం పొందవచ్చు, అవసరమైతే దీంట్లో కొంత మొత్తం ఇంకొక వ్యక్తికి బదిలీ చేయవచ్చు. ఇది వర్తకులకు సౌకర్యంగా మారింది.

బ్యాంకు నిజాయితీగా పని చేసేది, దానిని వ్యాపారస్తులందరూ నమ్మేవాళ్లు. నాణాలకు బదులు బ్యాంకు రశీదులను అడిగేవారు, లేదా తమ ఖాతాలో బదిలీ చేయమనేవాళ్లు. అడిగినప్పుడు బ్యాంకు తమకు స్వచ్ఛమైన బంగారం ఇస్తుందని వ్యాపారస్తులకు నమ్మకం ఉండేది. బ్యాంకులో జమచేసిన మొత్తం కొత్త రకం డబ్బుగా మారింది. ఈ బ్యాంకు వ్యాపారం పెరిగి అది రెండు శతాబ్దాలపాటు విజయవంతంగా పనిచేసింది.

- స్వర్ణకారులు ఇచ్చిన రశీదులు డబ్బుగా ఎందుకు పని చేస్తాయి?
- స్వర్ణకారులపై నమ్మకం విఫలమయ్యే సందర్భాలు ఏమిటి?
- ఆమ్‌స్టర్‌డాంలో వర్తకులు ఎటువంటి సమస్యలు ఎదుర్కొన్నారు? వాటికి వాళ్లు ఏ పరిష్కారం కనుగొన్నారు?
- రెండు శతాబ్దాల తరవాత ఈ బ్యాంకు కుప్పకూలిపోయింది. దానికి కారణాలు ఏమై ఉంటాయి? చర్చించండి.
- ప్రస్తుత కాలంలో రూపాయల నోట్ల మీద ఉండే హామీని చదవండి. ఎవరు హామీ ఇస్తున్నారు? ఎవరికి? ఇది ఎందుకు ముఖ్యం? చర్చించండి.

బ్యాంకింగ్

ఆధునిక బ్యాంకులు

- మీరు ఎప్పుడైనా బ్యాంకు లోపలకు వెళ్లారా? మీకు తెలిసిన కొన్ని బ్యాంకుల పేర్లు చెప్పండి.
- మీరు బ్యాంకు లోపలికి వెళితే వివిధ కౌంటర్ల దగ్గర ఖాతాపుస్తకాలు/ కంప్యూటర్ల సహాయంతో ఖాతాదారులతో వ్యవహరించే ఉద్యోగస్తులు కనవడతారు. కొన్ని కౌంటర్ల దగ్గర ఖాతాదారులు డబ్బులు జమ చేయటం, కొన్నింటి దగ్గర డబ్బు తీసుకోవటం కూడా చూసి ఉంటారు. ఒక క్యాబిన్‌లో బ్యాంకు మేనేజరు కూర్చుని ఉంటారు. ఈ బ్యాంకు ఉద్యోగస్తులు ఏం చేస్తారు?

వాణిజ్య బ్యాంకులు

వాణిజ్య లావాదేవీలను నిర్వహించేది బ్యాంకింగ్. దీంట్లో ప్రజల దగ్గరనుంచి డబ్బు జమ చేసుకుంటారు. ఈ డబ్బును ఒక వ్యక్తినుంచి మరొక వ్యక్తికి బదిలీ చేయవచ్చు. వ్యాపారవేత్తలు, పారిశ్రామిక వేత్తలు, రైతులు, వ్యక్తులకు బ్యాంకులు అప్పులు కూడా ఇస్తాయి. ఇటువంటి బ్యాంకులను వాణిజ్య బ్యాంకులు అంటారు. ఈ రెండు రకాల అంశాలను పరిశీలిద్దాం.

డబ్బు జమ

ప్రజలు బ్యాంకులలో దాచుకునే డబ్బును జమ అంటారు. బ్యాంకులో డబ్బు జమ చేయటంలో అనేక విధానాలు ఉన్నాయి. వీటిల్లో కొన్నింటి గురించి ఇక్కడ తెలుసుకుందాం.

పొదుపు ఖాతాలు, జమలు:

గీత తన జీతంలోంచి 5000 రూపాయలు పొదుపు చేసింది, ఆ మొత్తాన్ని భద్రంగా దాచాలని అనుకుంది. ఆమె తన ఇంటికి దగ్గరగా ఉన్న స్టేట్ బ్యాంక్ ఆఫ్ హైదరాబాదు శాఖకు వెళ్లి అక్కడ ఒక పొదుపు ఖాతా తెరిచింది. ఆ డబ్బుపై ఆమెకు కొంత వడ్డీ వస్తుంది. డబ్బు క్షేమంగా ఉంటుంది. అన్నింటికన్నా ముఖ్యమైనది ఎప్పుడు కావాలంటే అప్పుడు ఆమె తన డబ్బు తీసుకోవచ్చు. అడిగినప్పుడు డబ్బు చెల్లిస్తానన్న హామీ బ్యాంకు ఇస్తుంది.

బ్యాంకులోనే డబ్బును ఎందుకు పొదుపు చేయాలి?

- ద్రవ్యంను ఇంటిలో దాచుకున్నట్లయితే ఎలాంటి వడ్డీ లభించదు. అదే బ్యాంకు ఖాతాలో దాచుకున్నట్లయితే మన డబ్బుకు వడ్డీ లభించి ద్రవ్యంలో పెరుగుదల కనిపిస్తుంది.
- గ్రామీణ ప్రాంతాలలోని పేద ప్రజల ఆదాయాలు క్రమంగా ఉండకపోవడమేగాక, వీరి ఆదాయాలను సరిగ్గా అంచనా కూడా వేయలేం. అదేవిధంగా, పంటలు సరిగ్గా పండని కాలంలో, ఉపాధి దొరకని సమయంలో, కుటుంబంలో అనుకోని మరణాలు సంభవించినప్పుడు, పెళ్లిళ్లకోసం, పండుగల సమయాల్లో ప్రజలు డబ్బు కోసం ఇబ్బందులకు గురి అవుతారు. ఇలాంటి పరిస్థితులలో బ్యాంక్ ఖాతాలో ముందుచూపుగా దాచుకున్న డబ్బు వారి అవసరాలకు పనికి వస్తుంది. అంతేకాకుండా బ్యాంకులో డబ్బుకు రక్షణ ఉంటుంది.

చిత్రం 7.3 : బ్యాంక్‌లో జమలు, చెల్లింపులు జరిగే ప్రదేశం

తెలుసుకోండి

- గీత ఎటిఎంకి వెళ్లి డబ్బు ఎలా తీసుకోవచ్చు?
- ఆమె తన ఖాతా ఉన్న బ్యాంకుకి వెళితే ఏమి చేస్తుంది?

బేసిక్ సేవింగ్ బ్యాంక్ డిపాజిట్ అకౌంట్ (BSBDA):

బ్యాంకులో ఎటువంటి నగదు నిల్వలు అవసరం లేకుండా ఉచితంగా ఖాతా తెరవవచ్చు. ఒక నెలలో ఎన్నిసార్లయినా ఈ ఖాతాలలో డిపాజిట్లను జరపవచ్చు. అదేవిధంగా ATM తో సహా గరిష్ఠంగా నాలుగుసార్లు నగదును ఉపసంహరించుకోవచ్చు.

చెక్కులు

ప్రస్తుతం డబ్బులు చెల్లించటానికి, తీసుకోటానికి చెక్కులను విస్తృతంగా ఉపయోగిస్తున్నారు. ఎవరికైనా డబ్బులు ఇవ్వాలంటే ఆ వ్యక్తి పేరుతో చెక్కు ఇస్తారు. వేరే ఊళ్లో ఉన్న వ్యక్తికి డబ్బు పంపించాలంటే ఆమె పేరుమీద చెక్కు రాసి దానిని పోస్టులో పంపించవచ్చు. బ్యాంకు ద్వారా మరొకరి ఖాతాలోకి డబ్బుని బదిలీ చేయటానికి కూడా చెక్కును ఉపయోగించవచ్చు. వ్యాపారాలలో డబ్బులు తీసుకోవటం, చెల్లించటానికి

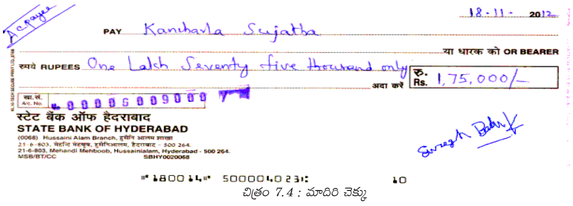
A/c payee
18-11-2012
PAY Kancharla Sujatha
या धारक को OR BEARER
रुपये RUPEES One Lakh Seventy five thousand only
अदा करें
रु. Rs. 1,75,000/-
खा. सं. A/c. No.
स्टेट बैंक ऑफ हैदराबाद
STATE BANK OF HYDERABAD
(0068) Hussaini Alam Branch, हुसैनि आलम शाखा
21-6-803, मेहन्दि महबूब, हुसैनिआलम, हैदराबाद - 500 264.
21-6-803, Mehandi Mehboob, Hussainialam, Hyderabad - 500 264.
MSB/BT/CC SBHY0020068
Suresh Babu
⑈180014⑈ 500004023⑆ 10

చిత్రం 7.4 : మాదిరి చెక్కు

సంబంధించి అనేక లావాదేవీలు ఉంటాయి, ఈ లావాదేవీలలో మాధ్యమంగా చెక్కులు ముఖ్యపాత్ర పోషిస్తాయి.

చెక్కు ఎలా రాయాలో ఉదాహరణ (పేజి 83) చూడండి.

స్టేట్ బ్యాంక్ ఆఫ్ హైద్రాబాద్‌లో సురేష్ ఒక ఖాతాదారుడు. అతడు కంచర్ల సుజాతకు రూ. 1,75,000 లు చెల్లించాలి. అతడు కంచర్ల సుజాత పేరు మీద క్రాస్ చెక్కు ఇస్తాడు.

- మీ నోట్ పుస్తకంలో బ్యాంక్ చెక్కు చిత్రాన్ని గీసి మీ పక్కన కూర్చున్న స్నేహితుని పేరు మీద 1,50,000 రూపాయలకు ఒక చెక్కు రాయండి.
- క్రాస్ చేసిన చెక్కు ఇవ్వటం ఎందుకు మంచిది? చర్చించండి.
- కంచర్ల సుజాత ఖాతాకు సురేష్ 1,75,000 రూపాయలను డిపాజిట్ చేయాలి. అది ఎలా జరుగుతుంది? బ్యాంక్‌ను సందర్శించి వివరాలు రాయండి.
- చెక్కు ఉపయోగించకుండా బ్యాంకు ద్వారా నేరుగా ఏఏ చెల్లింపులు చేస్తారో చర్చించి, వాటి జాబితా తయారు చేయండి.

కరెంటు ఖాతా జమలు

చాలామంది వ్యాపారవేత్తలు, దుకాణదారులు, కంపెనీలకు రోజువారీ ఆదాయం, ఖర్చులు పెద్ద మొత్తంలో ఉంటాయి. సరుకులు కొనటం, వేతనాలు చెల్లించటం వంటి వాటి కోసం అనేకమార్లు బ్యాంకు నుంచి డబ్బు తీసుకోవలసి ఉంటుంది. అదేవిధంగా పెద్ద పెద్ద వ్యాపార సంస్థలకు తమ సరుకులు, సేవలు కొనుగోలు చేసేవాళ్లనుంచి రోజూ డబ్బులొస్తాయి, తమకు వివిధ వస్తువులు సరఫరా చేసిన వాళ్లకు, పనులు చేసిన వాళ్లకు చెల్లింపులు చేయాల్సి ఉంటుంది. ఈ రకమైన డబ్బు అవసరాలకు బ్యాంకులు కరెంటు ఖాతా అనే ప్రత్యేక ఖాతాలను కలిగి ఉంటాయి. కరెంటు ఖాతా నుంచి ఎన్నిసార్లయినా డబ్బులు తీసుకోవచ్చు, జమ చేయవచ్చు, వీటిపై పరిమితి ఏదీ లేదు. చెక్కు ద్వారా లావాదేవీలు చేపట్టవచ్చు కాబట్టి పెద్ద మొత్తంలో నగదుతో వ్యవహరించాల్సిన ప్రమాదం ఉండదు. అయితే కరెంటు ఖాతాలో ఉన్న మొత్తంపై బ్యాంకు ఎటువంటి వడ్డీ చెల్లించదు, అదనంగా సేవా రుసుము వసూలు చేస్తుంది.

- పొదుపు, కరెంటు ఖాతాల మధ్య తేడాలేమిటి?

బ్యాంకు వ్యవస్థ ఎలా పని చేస్తుంది?

ఒక బ్యాంకు ఖాతాలో జమచేసిన చెక్కు ద్వారా ఇంకొక ఖాతాలోకి డబ్బు బదిలీ చేయవచ్చు. బ్యాంకింగ్ వ్యవస్థ నిర్వహించే ఈ విధానం వల్ల బ్యాంకులో చేసిన జమ డబ్బులాగా పనిచేస్తుంది. అంటే బ్యాంకు జమలు డబ్బుతో సమానం.

అనేక పట్టణాలు, నగరాల్లో అన్ని బ్యాంకుల ప్రతినిధులు ప్రతిరోజూ సమావేశమై ఆ రోజు ప్రతి బ్యాంకుకీ ఇతర బ్యాంకుల నుంచి రావలసిన మొత్తాలను, అలాగే ఇతర బ్యాంకులకు చెల్లించాల్సిన మొత్తాలను నిర్ధారించుకుంటారు. సరిచూసిన చెక్కులు ఒకరికొకరు మార్చుకుంటారు. ఒక బ్యాంకు 'క్లియరింగ్ బ్యాంకు'గా పని చేస్తుంది, ఆ బ్యాంకులో మిగిలిన బ్యాంకులన్నింటికీ ఖాతాలు ఉంటాయి. బ్యాంకుల మధ్య వసూళ్లు, చెల్లింపులను ఈ క్లియరింగ్ బ్యాంకు నిర్వహిస్తుంది.

కొత్త విధానంలో అన్ని బ్యాంకులు, వాటి అన్ని శాఖలూ కంప్యూటర్ల ద్వారా అనుసంధానమై ఉన్నాయి. అన్ని బ్యాంకు ఖాతాలను, వారి సంతకాలను ఎక్కడ ఉన్న శాఖలోనైనా సరిచూసుకోవచ్చు. కాబట్టి బ్యాంకు ప్రతినిధులు కలవాల్సిన పనిలేదు, అదే విధంగా వేరే ఊళ్లో ఉన్న శాఖలకు బ్యాంకులు చెక్కులు పంపించాల్సిన అవసరం లేదు. ఒక బ్యాంకు మరొక బ్యాంకు మధ్య లావాదేవీలను అనుసంధానం చేయబడిన కంప్యూటర్ల ద్వారా నిర్వహిస్తారు. దీని వల్ల పనులు చాలా తేలికగానే కాకుండా చాలా తొందరగా కూడా పూర్తవుతాయి.

ఇంటర్నెట్ బ్యాంకింగ్

ప్రస్తుతం కంప్యూటర్లు, ఇంటర్నెట్‌లను అంతటా వాడుతున్నారు. అనేక బ్యాంకులలో ఉద్యోగులు, యంత్రాలు నిర్వహించే టెల్లర్ కౌంటర్ల స్థానాన్ని **'ఆటోమేటెడ్ టెల్లర్ మెషీన్లు'** (ఎటిఎంలు) తీసుకుంటున్నాయి. బ్యాంకింగ్ కార్యకలాపాలను ఇంటర్నెట్ ఉన్న కంప్యూటర్లతోనూ, ఎలక్ట్రానిక్ ప్రసార మాధ్యమాలతోనూ నిర్వహిస్తున్నారు. దీనినే ఎలక్ట్రానిక్ లేదా ఇంటర్నెట్ బ్యాంకింగ్ అంటున్నారు. అనేక బ్యాంకులు డెబిట్ కార్డ్, క్రెడిట్ కార్డ్, నెట్ బ్యాంకింగ్, ఫోన్ బ్యాంకింగ్ వంటి వాటి ద్వారా తమ ఖాతాదారులకు ఆన్‌లైన్ బ్యాంకింగ్ సేవలను అందిస్తున్నాయి.

చిత్రం 7.5 : ఎటిఎమ్ నుండి డబ్బు తీసుకుంటున్న వ్యక్తి

చిత్రం 7.6 : కింది చిత్రం ద్వారా డబ్బులు చెల్లించడం కోసం మొబైల్ నంబరును నమోదు చేసుకొనటం గమనించవచ్చు

ఇంటర్నెట్ బ్యాంకింగ్ ద్వారా ఒక వ్యక్తి తన బ్యాంకు ఖాతానుంచి మరొక వ్యక్తికి చెందిన మరొక బ్యాంకు ఖాతాకు డబ్బులు బదిలీ చేయవచ్చు, వస్తువులు కొనవచ్చు, అమ్మవచ్చు, పెట్టుబడులు పెట్టవచ్చు, అప్పులు తిరిగి చెల్లించవచ్చు, కరెంటు, ఫోను వంటి ఇతర బిల్లులు చెల్లించవచ్చు.

ఇంటర్నెట్ బ్యాంకింగ్ వల్ల ఖాతాదారునికి తన బ్యాంకుకు వెళ్లవలసిన పని, కాగితాలు నింపవలసిన పని వంటి ఇబ్బందులు తప్పుతాయి. ఒక క్లిక్ ద్వారా ఎవరైనా వారి డబ్బును బదిలీ చేయడం, బిల్లులు చెల్లించడం లాంటివి సులభంగా చేయవచ్చు. పని ఎక్కువగా ఉన్నవారు ఇంటర్‌నెట్ బ్యాంక్‌కు ప్రాధాన్యత ఇస్తారు. రఘుకు స్టేట్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా, సికింద్రాబాద్ శాఖలో ఖాతా ఉంది. అతను ఆన్‌లైన్ బ్యాంకింగ్‌కై పేరు నమోదు చేసుకున్నాడు. రఘు తన ఫోన్ బిల్లు చెల్లించటానికి ఎస్‌బిఐ బ్యాంకు వెబ్‌సైట్‌లోకి తన యూజర్ పేరు, పాస్‌వర్డ్ ఉపయోగించి ప్రవేశిస్తాడు. అందులో ఆన్‌లైన్ ద్వారా ఫోన్ బిల్లు చెల్లింపు అన్న దానిని ఎంచుకుంటాడు, తన ఫోను నంబరు, చెల్లించాల్సిన మొత్తాన్ని టైప్ చేస్తాడు. ఆ మొత్తం అతని ఎస్‌బిఐ ఖాతాలో తగ్గించబడి, ఇన్‌వాయిస్ తయారవుతుంది. ఆన్‌లైన్ సేవల ద్వారా బిల్లులు చెల్లించటం వల్ల సమయం, శ్రమ ఆదా అవుతాయి, అంతేకాకుండా సకాలంలో బిల్లులు చెల్లించవచ్చు.

- వరస ఎలో ఉన్న వాటిని వరస బిలోని వాటితో జతపరచండి

వరస ఎ		వరస బి
(అ) మనం నగదు తీసుకువెళ్లాల్సిన అవసరం లేకుండా మన ఖాతాలోంచి చెల్లింపులు చేయటానికి వీలు కల్పించే బ్యాంకింగ్ సౌకర్యం	( )	(i) ఎటిఎం
(ఆ) రోజులో 24 గంటలలో ఎప్పుడైనా డబ్బులు జమ చేయటానికి, తీసుకోటానికి వీలు కల్పించే బ్యాంకింగ్ సౌకర్యం	( )	(ii) ఫోన్ బ్యాంకింగ్
(ఇ) ఇంటర్నెట్ ద్వారా బ్యాంకింగ్ లావాదేవీలు నిర్వహించటానికి సహాయం చేసే సౌకర్యం	( )	(iii) క్రెడిట్ కార్డ్
(ఈ) ఈ సౌకర్యం ఉపయోగించి మొబైల్ ఫోను ద్వారా మన ఖాతాలో ఎంత సొమ్ము ఉందో తెలుసుకోవచ్చు	( )	(iv) డెబిట్ కార్డ్
(ఉ) ఈ సౌకర్యం ఉపయోగించి రకరకాల చెల్లింపులు చేయవచ్చు	( )	(v) నెట్ బ్యాంకింగ్

ఫిక్స్‌డ్ డిపాజిట్లు

మనస్విని వాళ్ల తాతయ్య ఆమెకు ఒక బహుమతి ఇవ్వాలని అనుకున్నాడు. అతడు ఆమెకు పదివేల రూపాయల ఫిక్స్‌డ్ డిపాజిట్టు పత్రం ఇచ్చాడు. "అయిదు సంవత్సరాల తరవాత నీ కళాశాల ప్రవేశానికి సరిపోయేటంతగా ఈ మొత్తం పెరుగుతుంది," అని తాతయ్య చెప్పాడు. ఆ డబ్బు ఎలా పెరుగుతుంది?

ఫిక్స్‌డ్ డిపాజిట్టు లేదా టర్మ్ డిపాజిట్టు అన్న దానిని అది వేసిన కాలంలోపు డబ్బు తీసుకోటానికి లేదు, అది ఒక సంవత్సరం, రెండు సంవత్సరాలు, అయిదు లేదా ఏడు సంవత్సరాలు కావచ్చు. ఫిక్స్‌డ్ డిపాజిట్టుపై ఎక్కువ వడ్డీ లభిస్తుంది.

- పొదుపు కోసం ఫిక్స్‌డ్ డిపాజిట్టును ఎప్పుడు ఎంచుకోవాలి?
- వడ్డీ 8 శాతం అయితే, 5 సంవత్సరాల తరవాత మనస్వినికి ఎంత డబ్బు వస్తుంది?
- వైద్య ఖర్చుల కోసం ఆమెకు అత్యవసరంగా డబ్బులు అవసరమయ్యాయని అనుకుందాం. బ్యాంకులో ఉన్న ఫిక్స్‌డ్ డిపాజిట్టు నుంచి ఆ మొత్తాన్ని ఆమె తీసుకోవచ్చా? ఏమవుతుంది?

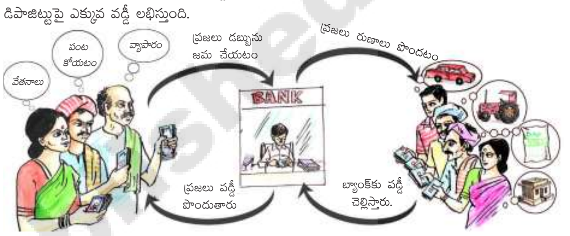

చిత్రం 7.7 : బ్యాంక్ పనిచేసే విధానం

అప్పులు

బ్యాంకు అనేది ఒక వాణిజ్య సంస్థ. డబ్బులు జమ చేసిన వారికి అది వడ్డీ ఇవ్వాలి, ఉద్యోగస్తులకు జీతాలు ఇవ్వాలి, పరికరాలు కొని, నిర్వహించాలి, అద్దెలు చెల్లించాలి, బ్యాంకు నడపటానికి అయ్యే ఇతర ఖర్చులు భరించాలి. అంతిమంగా లాభాలు సంపాదించాలి. మరి దానికి ఆదాయం ఎలా వస్తుంది?

ప్రజలు పొదుపు చేసిన డబ్బు జమల రూపంలో బ్యాంకులోకి వస్తుంది. అడిగినప్పుడు తమ డబ్బు తమకు లభిస్తుందన్న నమ్మకం ఉన్నంతవరకు డబ్బు జమ చేసినవాళ్లు దానిని తిరిగి తీసేసుకోవాలని అనుకోరు. చాలా మంది నెల మొదట్లో డబ్బు తీసుకుంటారు. డబ్బులు జమ చేసింది రైతులు అయితే వాళ్లకు కొన్ని ప్రత్యేక సమయాల్లో (వానా కాలంలో) డబ్బులు అవసరమవుతాయి. తమ వద్ద జమ అయిన డబ్బులో కొంత మొత్తమే నగదుగా పెట్టుకుంటే అడిగిన వాళ్లందరికీ డబ్బులు ఇవ్వవచ్చని అనుభవం మీద బ్యాంకులు గ్రహించాయి. కావలసినప్పుడు డబ్బులు తీసుకోగలిగి, తమ ఖాతాలోని డబ్బుని చెల్లింపులకు ఉపయోగించుకోగలిగినంత కాలం బ్యాంకులపై ప్రజల నమ్మకం కొనసాగుతుంటుంది.

ఇంకొక వైపున బ్యాంకులు ప్రజలకు అప్పులు ఇస్తాయి. ఈ అప్పులను వాళ్లు వడ్డీతో తిరిగి ఇస్తారు. బ్యాంకులు ప్రభుత్వానికి కూడా అప్పులిచ్చి కొంత వడ్డీ పొందుతాయి. బ్యాంకులు ఇచ్చిన అప్పుపై వచ్చే వడ్డీ వాటి ఆదాయమవుతుంది.

- బ్యాంకు నుంచి అప్పు తీసుకునే వాళ్లందరి నుంచి ఒకే రకమైన వడ్డీ వసూలు చేస్తారా?
- అప్పు తీసుకున్నవాళ్లు ఎవరైనా తిరిగి బ్యాంకుకు చెల్లించకపోతే ఏమవుతుంది?

అప్పుల రకాలు

వ్యాపారస్తులు, పారిశ్రామికవేత్తలు, విద్యార్థులు (విద్యా ఋణాలు), రైతులు, చేతివృత్తుదారులు వంటి అనేకమందికి బ్యాంకులు అప్పులిస్తాయి. వీటిల్లో కొన్నింటిని చూద్దాం.

రహీం చిన్న రైతు. అతడికున్న 4 ఎకరాల భూమిలో వరి పండిస్తాడు. నారుమడి సమయంలో విత్తనాలకు, ఎరువులకు అతడికి డబ్బు అవసరం అయ్యింది. అతడు 10,000 రూపాయల అప్పు చేశాడు. అతడు తన పంటను తాకట్టు పెట్టాడు (హామీగా చూపించాడు). పంట అమ్మిన తరవాత సంవత్సరంలోపే రహీం తన అప్పు తీర్చేస్తాడు.

లీల ఒక ఫ్లాటు కొనుక్కోవాలని అనుకుంది. ఆ ఫ్లాటు తాకట్టు పెట్టి బ్యాంకునుండి 8 లక్షల రూపాయల గృహ రుణం తీసుకుంది. నెలనెలా ఆమె జీతం నుంచి కొంత మొత్తాన్ని వాయిదా కింద బ్యాంకుకి జమ చేస్తుంది. బ్యాంకు అప్పు మొత్తం తీర్చిన తరవాతనే ఫ్లాటుకి సంబంధించిన పత్రాలు ఆమె చేతికి అందుతాయి.

శాంత స్వయం సహాయక సంఘం (ఎస్‌హెచ్‌జి)లో సభ్యురాలు. ఆమె ఇంటి మరమ్మతు కోసం బ్యాంకునుంచి అప్పు తీసుకుంది. ఆమె హామీ కింద ఎటువంటి ఆస్తులు చూపించాల్సిన అవసరం లేదు. తమ సభ్యులు అప్పులు తిరిగి చెల్లించేలా చూసే బాధ్యత సంఘం తీసుకుంటుంది.

చిత్రం 7.8 : ఎస్. హెచ్.జి సభ్యుల సమావేశం

రకరకాల వ్యక్తులు, రకరకాల అవసరాల కోసం బ్యాంకు నియమ, నిబంధనలకు లోబడి అప్పులు తీసుకోవచ్చు. వడ్డీ శాతం, హామీ, ఇవ్వాల్సిన పత్రాలు, తిరిగి చెల్లించే విధానం వంటివన్నీ ఈ రుణ షరతులలో భాగంగా ఉంటాయి.

- బ్యాంకులు అప్పు ఇచ్చేటప్పుడు హామీ ఎందుకు తీసుకుంటాయి?
- అప్పు తీసుకోటానికి బ్యాంకులు మంచివా, వడ్డీ వ్యాపారస్తులా? ఎందుకు?
- వ్యక్తిగతంగా తీసుకునే అప్పుకు, స్వయం సహాయక సంఘంగా తీసుకునే అప్పుకు తేడా ఏమిటి?

మీ ప్రాంతంలో ఉన్న వాణిజ్య బ్యాంకును సందర్శించి ఈ పట్టికను నింపండి.

క్రమ సంఖ్య	అప్పు రకం	అప్పు మొత్తం	తిరిగి చెల్లించే కాలం	కావలసిన పత్రాలు	వడ్డీ శాతం	తిరిగి చెల్లించే విధానం	హామీ, అవసరమైతే విధానం
1	వాహన రుణం						
2							
3							

కీలక పదాలు

1. వస్తుమార్పిడి
2. డబ్బు రూపాలు
3. జమలు
4. పొదుపు
5. అప్పు/ రుణం
6. వడ్డీ
7. చెక్కు

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. కొన్ని లావాదేవీల ఉదాహరణలతో కింది పట్టిక నింపండి.

రూపాయినోట్లు, నాణాలతో జరిగే లావాదేవీలు	రూపాయలు, నాణాలు లేకుండా జరిగే లావాదేవీలు

2. బ్యాంకులో డబ్బు పెట్టడం వల్ల ఏమైనా నష్టాలు, సమస్యలు ఉంటాయా? ఆలోచించి రాయండి.
3. మీకు రెండు వేల రూపాయలు అవసరం ఉందనుకోండి. ఒక చెక్కు రాసి మీ చెల్లెలికిచ్చి నగదు తీసుకురమ్మని పంపించండి.
4. డబ్బు మార్పిడిని చెక్కులు ఏవిధంగా సులభతరం చేశాయి?

© SCERT not to be republished

5. బ్యాంకు తన దగ్గర కొంత డబ్బును మాత్రమే నగదుగా ఉంచుకుంటుంది. ఇలా ఎందుకు జరుగుతుంది? దీని వల్ల బ్యాంకుకు లాభం ఏమిటి?

6. ఖాతాదారులలో చాలామంది బ్యాంకులో డబ్బు ఉంచాలని అనుకోకపోతే అది బ్యాంకు పనితీరును ఏరకంగా ప్రభావితం చేస్తుంది?

7. అప్పులలో చాలా వాటిని మాఫీ చేస్తే (అంటే అప్పు తీసుకున్న వాళ్లు తిరిగి డబ్బు కట్టాల్సిన అవసరం లేదు) అది బ్యాంకు పని తీరును ఏ రకంగా ప్రభావితం చేస్తుంది?

8. ఒక కాలానికి చేసిన ఫిక్స్‌డ్ డిపాజిట్టుపై ప్రజలకు లభించే వడ్డీ కంటే అదే కాలానికి తీసుకున్న అప్పుపై ఎక్కువ వడ్డీ చెల్లించాలి. ఇలా ఎందుకు ఉండాలి?

9. ఈ సంవత్సరం వర్షాలు తక్కువ పడి ఆశించినదాంట్లో వానలు సగమే పడ్డాయని అనుకుందాం. ఇలా జరిగినప్పుడు రైతులు తీసుకున్న అప్పులో సగమే తిరిగి చెల్లించాలని కొంతమంది అంటారు. వచ్చే సంవత్సరం పంటను దృష్టిలో ఉంచుకుని తీసుకున్న అప్పు మొత్తం తిరిగి చెల్లించాలని కొంతమంది అంటారు. మీ అభిప్రాయం ప్రకారం బ్యాంకులు ఏం చేయాలి? మీ కారణాలు పేర్కొనండి.

10. "అప్పులు రకాలు" శీర్షిక కింద ఉన్న పేరాను చదివి దిగువ ప్రశ్నకు సమాధానం ఇవ్వండి.
మీ ప్రాంతంలో తీసుకున్న రుణాల రకాలను పేర్కొనండి.

11. స్వయం సహాయక సంఘాల ద్వారా రుణాలు పొందిన సభ్యులకు రుణాలు ఉపయోగకరంగా ఉన్నాయా? ఎలా?

ప్రాజెక్టు:

1. బ్యాంకుకు వెళ్లండి, లేదా బ్యాంకు అధికారిని మీ బడికి ఆహ్వానించిన ఈ కింది విషయాలు తెలుసుకోండి:

(అ) మీ పేరుతో పొదుపు ఖాతా తెరిచే విధానం

(ఆ) బ్యాంకులు చెక్కుల మొత్తాలను ఎలా చెల్లిస్తాయి?

(ఇ) నెఫ్ట్ (NEFT) బదిలీలను బ్యాంకులు ఎలా చేస్తాయి? (National Electronic Funds Transfer)

(ఈ) ఎటిఎం పని చేయటానికి భద్రతాపరంగా ఎటువంటి జాగ్రత్తలు అవసరం? కంప్యూటరు ఏమి సరి చూస్తుంది?

(ఉ) చెక్కుల ద్వారానే కాకుండా డ్రాఫ్టులు / ఆన్‌లైన్ లావాదేవీల ద్వారా కూడా డబ్బులు బదిలీ చేయవచ్చు. ఆ వివరాలు తెలుసుకోండి.

(ఊ) డబ్బులు పొందవలసిన వ్యక్తికి చెక్కుతో పోలిస్తే ఆన్‌లైన్ లావాదేవీ వల్ల ప్రయోజనం ఏమిటి?

(ఋ) వివిధ రకాల అప్పులకు వర్తించే వడ్డీ.

పొదుపు డిపాజిట్లపై చెల్లించే వడ్డీ	
ఫిక్స్‌డ్ డిపాజిట్టుపై చెల్లించే వడ్డీ	
రైతులకు ఇచ్చే అప్పులపై వడ్డీ	
గృహ రుణాలపై వసూలు చేసే వడ్డీ	
విద్యా రుణాలపై వసూలు చేసే వడ్డీ	

2. www.rbi.org.in లో కామిక్స్, థీమ్స్, ఆర్థిక కార్యకలాపాల కొరకు అంతర్జాలంను సందర్శించండి.

© SCERT not to be republished

పాఠం 8 జీవనోపాధులు - సాంకేతిక విజ్ఞాన ప్రభావం

సాంకేతిక విజ్ఞానంలో మార్పులు

సాంకేతిక విజ్ఞానాన్ని మనం రోజూ చూస్తున్నాం, వినియోగించుకుంటూ ఉన్నాం. టీవి పెట్టినా, మొబైల్ ఫోన్‌లో మాట్లాడినా, కంప్యూటర్‌పై పని చేస్తున్నా మీరు అత్యంతాధునిక సాంకేతిక విజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించుకుంటున్నారు. ఇది కొత్త ఉత్పత్తులకు దారితీస్తుంది. ఏదైనా పని విధానం మెరుగుపరుచటం లేదా ఏదైనా జ్ఞానాన్ని రోజువారీ జీవితావసరాలకు ఉపయోగించుకుంటే అది సాంకేతిక విజ్ఞానం అవుతుంది. పెన్సిలు చెక్కినా, కూరగాయలు తరిగినా, కోసినా, వేరువేరు పాత్రలలో వంట చేసినా మీరు సాంకేతిక విజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించుకుంటున్నారు అని అర్థం. మనం వాడే చిన్న చిన్న పరికరాల నుంచి, సంక్లిష్ట యంత్రాల వరకు అన్నీ సాంకేతిక విజ్ఞానంలో భాగమే. ఇది ఇంటిలో కావచ్చు, కర్మాగారంలో కావచ్చు లేక ప్రసార సాధనాలకు కావచ్చు, రవాణాకు కావచ్చు.

ప్రస్తుతం అంతరిక్ష పరిశోధన, పరిశ్రమలు, రవాణా వంటి వాటిల్లో వినియోగంలో ఉన్న అన్ని రకాల సంక్లిష్ట యంత్రాల గురించి ఆలోచించండి. ఇవి కాలక్రమంలో అభివృద్ధి చెందాయి. పారిశ్రామిక విప్లవం గురించి, 18వ, 19వ శతాబ్దాలలో ఉత్పత్తి విధానంలో వచ్చిన పెనుమార్పుల గురించి మీరు ఇంతకు ముందు తరగతుల్లో చదివారు.

చిత్రం 8.1: నేతనేసే స్త్రీ

- ఈ పారిశ్రామిక విప్లవానికి దోహదం చేసిన వాళ్లు ఎవరు?

ఆవిరియంత్రం వల్ల కర్మాగారంలో పని విధానం పూర్తిగా మారిపోయింది. ఆ తరవాత విద్యుత్తు వంటి కొత్త ఇంధన వనరుల వల్ల ఈనాడు మనం చూస్తున్న కర్మాగారాలు ఆవిర్భవించాయి. ఒక కొత్త యంత్రాన్ని, లేదా ఉత్పత్తి విధానాన్ని తొలిసారిగా కనుక్కొన్నప్పుడు దానిని ఆవిష్కరణ అంటారు. అయితే ఈ ఆలోచనలు రోజువారీ ఉపయోగంలోకి రావటానికి ఎంతో సమయం పడుతుంది. ఇది అనేక అంశాల మీద ఆధారపడి ఉంటుంది: ఇవి సాంకేతిక విజ్ఞానం మెరుగుపరచటంకావచ్చు, కొత్త విధానాలు ఖర్చు తగ్గించటం కావచ్చు లేదా కొత్త ఉత్పత్తులకు, విధానానికి ఆమోదం లభించటం కావచ్చు. సాంకేతిక విజ్ఞానంలో అభివృద్ధి లేదా పెరుగుదల పూర్తిగా కొత్త యంత్రాల వల్ల (ఎక్స్‌రే యంత్రాలు, మర మగ్గాలు) రావచ్చు, ముడిసరుకులలో (రబ్బరుకు బదులు ప్లాస్టిక్) మార్పు వల్ల రావచ్చు, లేదా ఉత్పత్తి ప్రక్రియల పున: వ్యవస్థీకరణ వల్ల రావచ్చు.

చిత్రం 8.2 : (ఎడమ) తాటికాయను వత్తుతున్న కోయ స్త్రీ, పురుషులు; (కుడి) హైదరాబాదులో తివాచి నేతగాళ్లు

ఉదాహరణకు అమెరికాలో కార్ల ఉత్పత్తిని వేగవంతం చేయటానికి హెన్రీ ఫోర్డు 'అసెంబ్లీ లైన్' విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టాడు. దీనివల్ల కర్మాగారాలలో ఉత్పత్తి పెరిగి, పెద్ద సంఖ్యలో సరుకులు తయారు కాసాగాయి. రోజువారీ జీవితాల వినియోగంలోకి వచ్చిన వాటిల్లో అంతర్గత దహన ఇంజను, కొత్త పదార్థాలు, రసాయనిక ఉత్పత్తులు, రేడియో వంటి ప్రసారసాధనాలు, కంప్యూటర్ మొదలైన వాటిని పేర్కొనవచ్చు. సాంకేతిక విజ్ఞానంలో మార్పు ఒక కొత్త ఉత్పత్తికి దారితీయవచ్చు, లేదా అదే సరుకు లేదా సేవను కొత్త విధంగా ఉత్పత్తి చేయవచ్చు/అందించవచ్చు. ఈ కొత్త పరికరాల తయారీకి ముడి సరుకులు అందించటానికి (ఉదా: ఇనుము, బొగ్గు వంటివి) కొత్త ఉద్యోగాలు ఏర్పడతాయి. ఈ యంత్రాల వినియోగం కూడా కొత్త ఉద్యోగాలకు దారితీస్తుంది. ఉదాహరణకు ఉక్కు, ఇనుము ఉపయోగించి కార్లు, బస్సులు తయారు చేస్తారు, వీటివల్ల డ్రైవర్లు, మెకానిక్కులు, పెట్రోల్ బంకులు వంటి వాటికి గిరాకి పెరుగుతుంది.

- మీ చుట్టుపక్కల జీవితాలను కంప్యూటర్లు ఎలా మార్చివేశాయి?
- వినోదాన్ని సాంకేతిక విజ్ఞానం మార్చివేసిందా? ఎలా?
- మొదటి ఆవిరి యంత్రం ఆవిర్భావం గురించి తెలుసుకోండి. భారతదేశంలో రైల్వేమార్గాల నిర్మాణానికి ఇది ఎలా దారి తీసింది?
- మీ చుట్టుపక్కల ప్రాంతాల్లో, పట్టణాల్లో, నగరాల్లో సౌరశక్తిని దేనికైనా వినియోగించటం మీరు చూశారా? వాటి జాబితా తయారు చేయండి. ఈ ఇంధనాన్ని ఇంకా ఎక్కువగా ఎందుకు వినియోగించుకోవటం లేదు? చర్చించండి.

సాంకేతిక విజ్ఞానాన్ని అన్నివేళలా స్వాగతించరు. కొత్త యంత్రాల వల్ల తమ ఉద్యోగాలు పోతాయని ప్రజలు భయపడతారు. ఉదాహరణకు 19వ శతాబ్దంలో ఇంగ్లాండులో తమ ఉపాధిని మరమగ్గాలు తీసేసుకుంటాయని చేతివృత్తి కళాకారులు వాటిని తీవ్రంగా వ్యతిరేకించారు. వ్యవసాయంలో (వరి) కోత యంత్రాల పట్ల కూడా ప్రజల ప్రతిస్పందన ఇదేవిధంగా

ఉంది. భారతదేశంలో మొదట కంప్యూటర్లను ప్రవేశపెట్టినప్పుడు తమ ఉద్యోగాలు పోతాయని ప్రజలు భావించారు.

కొన్ని ఉద్యోగాలు పోయేమాట నిజమే, కాని కొత్త ఉద్యోగాలు కూడా కల్పించబడతాయి. అయితే సాంకేతిక విజ్ఞానం సమాజంలో వివిధ వర్గాలను వేరువేరుగా ప్రభావితం చేస్తుంది. ఈ పరిస్థితికి పరిష్కారం ఉందా? మొత్తంగా ప్రయోజనాలు ఉన్నాయా? వీటిని విశ్లేషించటానికి భారతదేశంలో మూడు భిన్న రంగాలను పరిశీలిద్దాం.

వ్యవసాయంలో సాంకేతిక మార్పులు

స్వాతంత్ర్యం నాటికి వ్యవసాయం సంప్రదాయ వద్ధతిలో జరిగేది. రైతులు వరి, గోధుమ, కూరగాయలు, పత్తి వంటి పంటలు సాగు చేసేవారు. వ్యవసాయం ప్రధానంగా వర్షాధారంగా ఉండేది, కొన్ని ప్రాంతాలలో చెరువులు, నదుల నుంచి సాగునీరు లభించేది. అధిక శాతం రైతులు సంవత్సరంలో ఒక పంట మాత్రమే పండించగలిగేవారు. కొయ్యనాగలి, కొడవలి, పార, గునపం వంటి సాధారణ పరికరాలను పంటల సాగులో ఉపయోగించేవారు. మరుసటి సంవత్సరానికి రైతులు సొంతంగా విత్తనాలు దాచుకునేవారు. సరుకులు రవాణా చేయటానికి, పొలాలు దున్నటానికి, ఇతర వ్యవసాయ పనులకు ఎడ్లను ఉపయోగించేవారు. వ్యవసాయ ఉత్పత్తి ప్రధానంగా సొంత వినియోగానికి ఉండేది, కొద్ది మొత్తం మాత్రమే మార్కెట్టులో అమ్మేవారు.

స్వాతంత్ర్యం తరవాత ప్రభుత్వం ఆనకట్టలు కట్టి సాగునీటి సౌకర్యాలు మెరుగుపరచసాగింది. బోరుబావుల వాడకాన్ని ప్రోత్సహించసాగింది. నీళ్లు తోడటానికి విద్యుత్తు లేదా డీజిలుతో నడిచే మోటారు పంపులు వాడసాగారు. వ్యవసాయాన్ని తీవ్రంగా ప్రభావితం చేసే కొత్త సాంకేతిక విజ్ఞానం ఎంతో చోటు చేసుకుంది: దేశంలో కొన్ని ప్రాంతాల్లో పొలాలకు సంవత్సరమంతా సాగు నీరు అందించసాగారు. పరిశోధనా కేంద్రాలలో రూపుదిద్దుకున్న అధిక దిగుబడినిచ్చే రకాలు అందుబాటులోకి వచ్చాయి. రసాయనిక ఎరువులు, పురుగుమందులను సహకార సంఘాలు లేదా మార్కెట్లో అమ్మటం మొదలుపెట్టారు. వివిధ పనులకు ట్రాక్టర్ల వంటి కొత్త యంత్ర పరికరాలను కొని, వినియోగించేలా రైతులను ప్రోత్సహించసాగారు.

సాంకేతిక విజ్ఞాన ప్రభావం

ఉత్పత్తిలో పెరుగుదల: వ్యవసాయంలో ఆధునిక సాంకేతిక విజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించి రైతులు అధిక మొత్తంలో ఆహార ధాన్యాలు, ఇతర ఉత్పత్తులు పండించసాగారు. సాగు చేస్తున్న అదే విస్తీర్ణం నుంచి రైతులు ఎక్కువ మొత్తం ఉత్పత్తి చేయసాగారు. కింద ఉన్న పట్టిక చూడండి. వరి, గోధుమ, గింజధాన్యాలు, పప్పుధాన్యాల వంటి వాటి ఉత్పత్తిలో గత నాలుగు దశాబ్దాల కాలంలో భారతదేశ ఉత్పత్తి రెండు రెట్లు పెరిగింది. 1990 కాలంలో, 21వ శతాబ్దపు

పట్టిక : భారతదేశంలో ఆహార ధాన్యాల వార్షిక ఉత్పత్తి సంవత్సరానికి మిలియన్ టన్నులలో

కాలం	ఉత్పత్తి
1961–75	101
1976–90	157
1991–2009	229

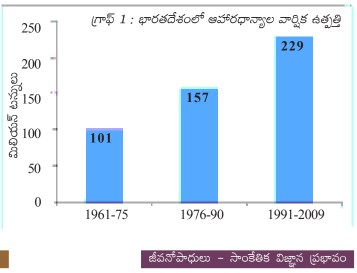

ప్రారంభంలో రైతులు ప్రతి సంవత్సరం 200 మిలియన్ టన్నుల ఆహార ధాన్యాలను ఉత్పత్తి చేశారు.

ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో మార్పులు:

వ్యవసాయిక యంత్రాలను ఉపయోగించటం కూడా ఉత్పత్తి ప్రక్రియను గణనీయంగా మార్చింది. కొన్ని ప్రాంతాలలో రైతులు సంవత్సరంలో రెండు పంటలు పండించటం మొదలుపెట్టారు. దీని వల్ల కూలీలకు ఉపాధి అవకాశాలు పెరిగాయి.

వ్యవసాయిక యంత్రాలు వినియోగంలోకి రావటంతో వ్యవసాయ కూలీలు సంవత్సర కాల జీతగాళ్లుగా పని చేయటం కంటే రోజువారీ కూలీగా పని చేయటానికి మొగ్గు చూపసాగారు. రోజువారీ కూలీగా ఉంటే ఏ రైతు ఎక్కువ కూలీ ఇస్తే ఆ రైతు దగ్గర పని చేసే స్వేచ్ఛ ఉంటుంది. అయితే సంవత్సరం పొడవునా పని దొరుకుతుందన్న హామీ ఏదీ లేదు. వ్యవసాయ పనులకు బాగా వత్తిడి ఉండే వరినాట్లు, వరి కోతల సమయాల్లో మాత్రమే కూలీలు ఎక్కువ కూలీ అడిగే వీలుంటుంది. అయితే, ఇటీవల కాలంలో పెద్దరైతులు ఈ పనులను యంత్రాలతో చేయించుకోటానికి మొగ్గు చూపుతున్నారు. కూలీలకు ఒక వైపున పని పెరిగింది కానీ మరో వైపు సంప్రదాయంగా చేసే పనులు కోల్పోసాగారు.

పశువుల వినియోగంలో తగ్గుదల:

రవాణాకు, అనేక ఇతర వ్యవసాయ పనులకు ట్రాక్టర్లను ఉపయోగించటం మొదలుపెట్టారు. దున్నటం, విత్తటం, కలుపు తీయటం, కోత వంటి పరికరాలలో సైతం గణనీయమైన మార్పులు చోటు చేసుకున్నాయి. కాలక్రమంలో వ్యవసాయంలో పశువుల వినియోగం తగ్గుతోంది. ఈ విషయం కింద గ్రాఫ్ 2లో చూడవచ్చు.

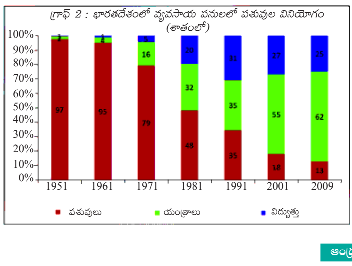

పెద్ద పెద్ద కమతాలలో మాత్రమే ఆధునిక వ్యవసాయ పద్ధతులను వినియోగించటం సాధ్యం అవుతుంది కాబట్టి చిన్న రైతులు వీటిని ఉపయోగించలేకపోతున్నారు. దీంతో వీళ్లు సంవత్సరంలో కొంత సమయంలో ఇతరుల పొలాల్లో లేదా పట్టణాలలో పని చేయసాగారు.

వరికోత యంత్రం వల్ల ఉపాధి నష్టం

వరికోత యంత్రాన్ని ఇటీవల కాలంలో ఎక్కువగా వినియోగిస్తున్నారు. ఈ యంత్రం వరిని కోస్తుంది, ధాన్యం నూర్పిడి చేస్తుంది, పోత పోసి గింజ–పొల్లును వేరు చేస్తుంది. ఈ మూడు పనులను చేయటం వల్ల దీనిని 'కంబైన్డ్ హార్వెస్టర్' అంటారు.

చిత్రం 8.3 : వరికోత యంత్రం

వరికోత యంత్రాన్ని వినియోగించటం వల్ల సకాలంలో వరిని కోయటం వీలవుతుంది. దీనితో వరికోతకు తక్కువ సమయం పడుతుంది, పంట నష్టం కాదు. దీని వల్ల రైతులు పని వత్తిడి సమయంలో కూలీల కొరతను ఎదుర్కోగలుగుతారు. ఆంధ్రప్రదేశ్, ఒడిషా తీరప్రాంతాలలో వాతావరణ అనిశ్చితిని ఎదుర్కోటానికి కూడా ఇది సహాయపడుతుంది. దీని వల్ల ఆలస్యం కాకుండా రైతులు రెండో పంటను నాటగలుగుతున్నారు. రైతులు కూలీలపై ఆధారపడటం కూడా తగ్గింది.

© SCERT not to be republished

2003 లో వరికోత యంత్ర వినియోగంపై అధ్యయనం ఈ కింది విషయాలను వెల్లడి చేసింది: రైతులకు ఎకరానికి ఒక క్వింటాలు ధాన్యం అదనంగా వస్తోంది, కూలీలతో పంట కోస్తే ఈ మేర పంట రాలిపోయి నష్టమవుతుంది. వరికోత యంత్రంతో గంటకు 1100–1400 రూపాయలు తీసుకుంటున్నారు. పెద్ద రైతులు తమ వరికోత యంత్రాన్ని అద్దెకు ఇచ్చి అదనంగా సంపాదించగలుగుతున్నారు.

వరికోత యంత్రంతో ఒక గంటలో ఒక ఎకరం వరిని కొయ్యవచ్చు. ఇదే కూలీలతో చేస్తే అయిదుగురు వ్యక్తులు 4 రోజులపాటు పనిచేయాల్సి ఉంటుంది. పదిమంది కూలీలను పెట్టుకుంటే వాళ్లు రెండు రోజుల్లో ఈ పనులు పూర్తి చేస్తారు. ఉదాహరణకు వెయ్యి ఎకరాల వరి సాగు ఉన్న గ్రామంలో 250 కూలీలు ఉన్నారనుకుందాం. వరికోత యంత్రాన్ని ఉపయోగిస్తే అది రోజుకి 18 గంటలు పని చేసి 55 రోజుల్లో పని పూర్తిచేస్తుంది. అయితే దీని వల్ల 250 కూలీలు 80 రోజుల ఉపాధి కోల్పోతారు.

వ్యవసాయ యంత్రాలను విస్తృతంగా వాడటం వల్ల కూలీలకు పని లేకుండా పోతోంది. వ్యవసాయ కూలీలకు, ఇతర పొలాల్లో పనిచేసే చిన్న రైతులకు పనులు దొరకటం లేదు. గ్రామాలలో తగినంత ఉపాధి దొరకనప్పుడు ప్రజలు ఎక్కడికి వెళ్లాలి? పట్టణాలలో కూడా ఉపాధి అవకాశాలు అంతగా లేవు.

- వ్యవసాయ ఉత్పత్తిలో వరికోత యంత్రాన్ని ఉపయోగించటం వల్ల లాభాలు ఏమిటి? పైన పేర్కొన్న దానినుంచి ఒక జాబితా తయారు చేయండి.
- అనేక గ్రామాలలో వ్యవసాయ కూలీలు, ప్రత్యేకించి మహిళా కూలీలు వరికోత యంత్రం వినియోగంతో ఆందోళన చెందుతున్నారు. ఎందుకు?
- వరికోత యంత్రాన్ని ఉపయోగించటం వల్ల వ్యవసాయ కూలీలు కోల్పోయే పనులను రాయండి.

- భారతదేశంలో చాలామంది పేద వ్యవసాయ కూలీలు ఉన్నారు, గ్రామీణ ప్రాంతాలలో నిరుద్యోగం తీవ్రంగా ఉంది. ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో వరికోత యంత్రాన్ని వినియోగించటం సరైనదేనా?

యంత్రాల వినియోగం వల్ల వ్యవసాయ కూలీల పనుల్లో కూడా మార్పు వచ్చింది. వివిధ వ్యవసాయ పనులకు ట్రాక్టరు నడపటం, పంపుసెట్లు ఉపయోగించి నీళ్లు పెట్టటం, పిచికారీ పరికరాలు ఉపయోగించటం, రసాయనిక ఎరువులు చల్లటం, వరికోత యంత్రాలు, నూర్పిడి యంత్రాలతో పనిచేయటం వంటి పనులు వచ్చాయి. అనేక చిన్న పట్టణాలలో వ్యవసాయ పరికరాల మరమ్మతులకు మెకానిక్ షెడ్డులు ఏర్పడ్డాయి. దీనివల్ల కొత్త ఉద్యోగాలు ఏర్పడ్డాయి. అయితే వీటి వల్ల పెద్ద సంఖ్యలో పని దొరకదు.

- మౌలిక సదుపాయాల ద్వారా గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో పనులు కల్పించవచ్చన్న వాదన ఉంది. కూలీలు అవసరమయ్యే పథకాల ద్వారా లింకు రోడ్లు, చెరువులు, కట్టలు వంటి నిర్మాణాత్మక క్రియల ద్వారా పని కల్పించవచ్చు. మీరు గ్రామీణ ప్రాంతంలో ఉంటున్నట్లయితే ఇటువంటి పనులు ఏమైనా జరుగుతున్నాయేమో తెలుసుకోండి, అక్కడి ప్రజల జీవనోపాధికి సరిపోతాయేమో తెలుసుకోండి.

చిత్రం 8.4 : ఫోర్డ్ 'అసెంబ్లీ లైన్' ఫోటో

సాంకేతిక విజ్ఞానం, పరిశ్రమ

ఏడవ తరగతిలో ఇక్కత్ చీరలు నేసే జగతయ్య కుటుంబాన్ని గుర్తుకు తెచ్చుకోండి. వస్త్ర పరిశ్రమలో బట్ట తయారీలో అనేక పనులు ఉన్నాయి. ఈనాడు వస్త్ర పరిశ్రమలోని వివిధ విభాగాలలో 10 కోట్ల మంది పని చేస్తున్నారు. భారతదేశంలో వ్యవసాయం తరవాత వస్త్ర పరిశ్రమ ఎక్కువ మందికి ఉపాధి కల్పిస్తుంది.

నూలుమిల్లుల ప్రభావం: భారతదేశంలో మిల్లుల ద్వారా ఉత్పత్తిని బ్రిటిష్‌వాళ్లు ప్రవేశపెట్టారు. మిల్లులు బట్ట తయారు చేయడం మొదలుపెట్టడంతో చేనేత వస్త్రాలకు గిరాకి తగ్గిపోయింది. తరవాత కాలంలో చిన్న చిన్న షెడ్లలో పనిచేసే మరమగ్గాల నుంచి నూలు మిల్లులు పోటీని ఎదుర్కోసాగాయి.

మరమగ్గం కేంద్రానికి, నూలు మిల్లుకు తేడా ఉత్పత్తి స్థాయిలో ఉంటుంది. నూలు మిల్లులో పెద్ద ప్రదేశంలో వందల మగ్గాలు ఉంటాయి, ఇది కర్మాగారంలాగా ఉండి వివిధ విభాగాలలో వందల మందికి ఉపాధి కల్పిస్తుంది.

మరమగ్గం కేంద్రంలో కొన్ని మగ్గాలు మాత్రమే ఉంటాయి. దీంట్లో కొంతమంది మాత్రమే పనిచేస్తారు. వీటిని ఇంటి దగ్గర, లేదా చిన్న చిన్న షెడ్లలో నిర్వహిస్తారు.

చాలావరకు మిల్లులు నాణ్యమైన బట్టను ఉత్పత్తి చేస్తాయి. మరమగ్గాల మీద నేసే బట్ట నాణ్యత ఓమాదిరిగా ఉంటుంది. చొక్కాలు, ప్యాంటులు, చీరలు, పంచెలు, దుప్పట్లు, తువ్వాళ్లు, ఇతర అవసరాలకు బట్టను మరమగ్గాలు నూలు, సింథటిక్, బ్లెండెడ్, ఉన్ని, పట్టు వంటి దారాలతో తయారుచేస్తాయి.

మరమగ్గాల ప్రభావం:

1940లలో 40,000 మరమగ్గాలు మాత్రమే ఉండేవి. ప్రస్తుతం మన దేశంలో 5 లక్షల మరమగ్గాల కేంద్రాలలో 23 లక్షల మరమగ్గాలు పనిచేస్తున్నాయి. చాలా కేంద్రాలు చిన్నవి, వీటిల్లో 1–8 మరమగ్గాలు ఉంటాయి. తమిళనాడు, మహారాష్ట్ర, గుజరాత్‌లలో మరమగ్గం కేంద్రాలు ఎక్కువగా ఉన్నాయి. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో 50,000 మరమగ్గాలు ఉన్నాయి.

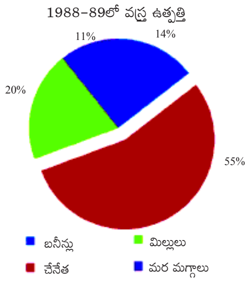

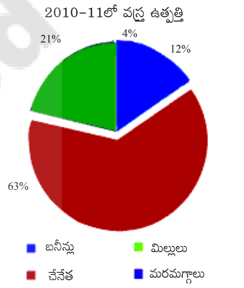

© SCERT not to be republished

ముందు పేజిలోని 'పై' (pie diagrams) చిత్రాలను చూడండి. 1980ల నుంచి భారతదేశంలో వస్త్ర ఉత్పత్తిలో మరమగ్గాల వాటా ఎక్కువగా ఉంది. అప్పటినుంచి ప్రతి సంవత్సరం ఇది పెరుగుతూ ఉంది.

మరమగ్గాలు పెద్ద మిల్లుల నుంచి చిన్న షెడ్లకు, ఇళ్లకు మారాయి. దీనివల్ల వస్త్ర పరిశ్రమలో గణనీయమైన మార్పులు వచ్చాయి. మరమగ్గాలలో 60 లక్షల మందికి ఉపాధి లభిస్తోంది.

చేనేత క్షీణత

చేనేతలో క్షీణత అనేది స్పష్టంగా కనిపించే ఒక ప్రధానమైన మార్పు. ఉదాహరణకు 1988లో వివిధ రాష్ట్రాలలో 33 లక్షల చేనేత మగ్గాలు పని చేస్తుండేవి, 2009–10లో ఇది 24 లక్షలకు తగ్గిపోయింది. గత రెండు దశాబ్దాల కాలంలో వివిధ రాష్ట్రాలలో చేనేత ఎలా తగ్గిపోయిందో తెలియచేసే దిగువ పట్టికను చూడండి. అయితే సంప్రదాయ బట్ట, డిజైన్లలో చేనేతకు కొత్త మార్కెట్టు దొరికింది. ప్రభుత్వ మద్దతు, సబ్సిడీల సహాయంతో మరమగ్గాల నుంచి పోటీని తట్టుకుని, నిలబడగలుగుతున్నారు.

చేనేత యూనిట్లలో మార్పు

రాష్ట్రం	1988	2009
ఆంధ్రప్రదేశ్	5,29,000	1,24,700
గుజరాత్	24,000	3,900
కర్నాటక	1,03,000	40,500
మహారాష్ట్ర	80,000	4,500
మధ్యప్రదేశ్	43,000	3,600
పంజాబ్	22,000	300
తమిళనాడు	5,56,000	1,55,000

చిత్రం 8.5 : పోచంపల్లి చీర నేయటం

గ్రాఫ్ 3 చూడండి. యాంత్రిక విజ్ఞానాన్ని వినియోగించటం వల్ల ప్రతి కార్మికునికి చేనేతలో కంటే మర మగ్గాల మీద ఆరు రెట్ల బట్ట ఎక్కువ ఉత్పత్తి అవుతుంది. భారతదేశంలో గత అయిదు దశాబ్దాల కాలంలో మరమగ్గాలు పుట్టగొడుగుల్లా ఎందుకు పుట్టుకు వచ్చాయో ఇది తెలియచేస్తుంది.

అయితే మరమగ్గాలలో పనిచేసే కార్మికులకు కొన్ని సమస్యలు ఉన్నాయి. మిల్లులతో పోలిస్తే మరమగ్గాలలో చాలా తక్కువ జీతం దొరుకుతుంది. మిల్లులో కార్మికులకు నెలవారీ జీతాలు లభిస్తే మరమగ్గాలలో ఉత్పత్తి చేసిన బట్టను బట్టి కూలీ చెల్లిస్తారు. వైద్య సదుపాయాలు, పెన్షను, ఇతర సామాజిక భద్రతలు కల్పించాలన్న బాధ్యత మరమగ్గ కేంద్రాలకు లేదు. విద్యుత్తు కోత ఉంటే మరమగ్గ కార్మికులకు ఎటువంటి జీతమూ లభించదు. మిల్లుల్లో కార్మికులు సంఘాలుగా ఏర్పడతారు, కూలి రేట్లు నిర్ణయించడానికి యజమానులు ఈ సంఘాలతో సంప్రదించవలసి ఉంటుంది. అనేక మరమగ్గ కేంద్రాలలో కార్మిక సంఘాలు లేవు. 2008లో మరమగ్గ కేంద్రాలపై జరిపిన ఒక అధ్యయనం ఈ విషయాలు వెల్లడి చేసింది: 'మరమగ్గ కేంద్రాల కార్మికులు ఆహార అభద్రత, పోషకాహారలోపం, రక్తహీనత, క్షయ, ఆస్తమా, మహిళలలో గర్భసంచి సంబంధిత వ్యాధులు వంటి ఆరోగ్య సమస్యలు ఎదుర్కొంటున్నారు. గృహ వసతి లేకపోవటం, పిల్లల్లో ఎక్కువ శాతం మధ్యలో బడి మానుకోవటం వంటివి ప్రధాన సమస్యలుగా ఉన్నాయి.'

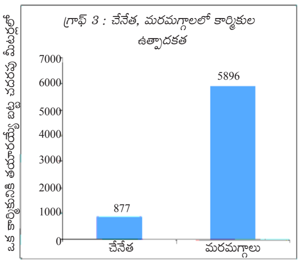

- వస్త్ర ఉత్పత్తిని నాలుగు ప్రధాన వర్గాలుగా విభజించారు, మిల్లు, చేనేత, ___________, ___________.

చిత్రం 8.6 : రాజస్థాన్‌లో గ్రామీణ కళాశాలలో కమ్యూనిటీ రేడియో మరమ్మతు చేస్తున్న మహిళలు, (కుడి) టెలిఫోన్ అసెంబ్లీ లైన్ – చైనా

- 1988లో ____________ రాష్ట్రంలో చేనేత మగ్గాలు అత్యధికంగా ఉన్నాయి, 2009 __________ రాష్ట్రంలో ఇవి ఎక్కువగా ఉన్నాయి. 2009లో అతి తక్కువ చేనేత మగ్గాలు ఉన్న రాష్ట్రం ఏది?
- కార్మికులకు నెల జీతం ఇస్తే __________ కార్మికులకు __________ బట్టి కూలీ చెల్లిస్తున్నారు.

సేవారంగంలో సాంకేతిక విజ్ఞాన మార్పులు

సాంకేతిక విజ్ఞాన మార్పులు సేవారంగాన్ని కూడా ప్రభావితం చేస్తాయి. వ్యవసాయం, పరిశ్రమలకు మద్దతు ఇచ్చేవి కూడా సేవారంగంలోకి వస్తాయి. ఉదాహరణకు పత్తి పండిస్తే దానిని అమ్మటానికి దగ్గరలోని పట్టణానికి రవాణా చేయాలి. లేదా మరమగ్గ కేంద్రంలో బట్ట ఉత్పత్తి చేయాలంటే నూలుకేంద్రాల నుంచి నూలు రవాణా చేయాలి. అన్ని వ్యాపార కార్యకలాపాలు కూడా సేవారంగం కిందకు వస్తాయి. నేరుగా ఉత్పత్తికి దోహదం చేయని అత్యవసర కార్యక్రమాలు కూడా సేవారంగం కిందకు వస్తాయి.

ఉదాహరణకు మనకు టీచర్లు, డాక్టర్లు, లాయర్లు, వ్యక్తిగత సేవలు అందించే బట్టలు ఉతికే వాళ్లు, జుట్టు కత్తిరించేవాళ్లు, చెప్పులు తయారు చేసేవాళ్లు కావాలి. అదేవిధంగా జమ, ఖర్చు లెక్కలు చూసేవాళ్లు, పరిపాలన సంబంధ పనులు చేసేవాళ్లు, బ్యాంకులలో పని చేసేవాళ్లు కావాలి. వ్యాపారాన్ని వేగంగా, బాగా చేయటంలో ప్రసారసాధనాలు ఎలా సహకరిస్తాయో చూద్దాం. సాంకేతిక విజ్ఞానంలో మార్పు వల్ల సమాచారం వేగంగా అందుతుంది, అందరికీ తేలికగా అందుబాటులోకి వస్తుంది.

మారుతున్న సాంకేతిక పరిజ్ఞానం: సమాచార రంగం – అందరికీ సులభంగా, వేగంగా అందుబాటు

దారం వినోద్ కరీంనగర్‌లో నివసిస్తున్న వయసుమళ్లిన వ్యాపారి. అతడు గత 35 సంవత్సరాలుగా ఒక ఆటోమొబైల్ దుకాణాన్ని నడుపుతున్నాడు. అన్ని రకాల విడి భాగాలను అతడు అమ్ముతాడు. అతడికి ఒక ల్యాండ్‌లైన్ ఫోను ఉండేది. బయటి పట్టణాల ప్రజలతో మాట్లాడాలంటే ఒకప్పుడు ట్రంక్‌కాల్ బుక్ చేయాల్సి వచ్చేది. కనెక్షన్ దొరికే వరకు తాను వేచి ఉండాల్సి వచ్చేది. ఒక్కొక్కసారి తనకు కావలసిన వ్యక్తి దొరికేవాడు కాదు. పరికరంలోగానీ, టెలిఫోన్ తీగలలోగానీ ఏదైనా సమస్య ఉంటే అవి బాగు కావడానికి కొన్ని వారాలపాటు వేచి ఉండాల్సి వచ్చేది.

ఇప్పుడు పరిస్థితులు మారాయి. మొబైల్ ఫోన్లు వినియోగంలోకి వచ్చాయి. తనకు కావలసిన వ్యక్తితో వెంటనే, తేలికగా మాట్లాడ గలుగుతున్నాడు. వస్తువుల కొనుగోలుకు, సరుకు అందుబాటులో ఉందీ, లేనిదీ, వాటి ధరలు తెలుసుకోటానికి, సరుకులు అందివ్వటానికి అతడు మొబైల్ ఫోనును వినియోగిస్తున్నాడు. ఇప్పుడు అతడికి తన వ్యాపార విషయాలు తేలికగా తెలుస్తున్నాయి. కుటుంబ సభ్యులు, బంధువులు, స్నేహితుల నుంచి వ్యక్తిగత విషయాలకే కాకుండా ఫలానా విడిభాగం ఉందో లేదో తెలుసుకోటానికి మెకానిక్కులు అతడికి ఫోను చేస్తుంటారు. ఒకప్పుడు హైదరాబాదు నుంచి ఏదైనా సరుకు తెప్పించాలంటే అది ఎన్ని రోజులకు వస్తుందో తెలిసేది కాదు. ఇప్పుడు ఆ సరుకు రవాణా అవుతున్న లారీ డ్రైవరుకు ఫోను చేసి ఎక్కడిదాకా చేరుకున్నారో కనుక్కుంటూ ఉంటాడు.

భారతదేశంలో టెలీకమ్యూనికేషన్ నెట్‌వర్క్ ప్రపంచంలో మూడవ అతి పెద్దదన్న విషయం మీకు తెలుసా? ప్రస్తుతం ఫోను ద్వారా ఎవరితోనైనా తేలికగా మాట్లాడవచ్చు – ఇందుకోసం లాండ్‌లైన్ ఫోను కానీ, మొబైల్ ఫోను కానీ వినియోగించవచ్చు. కానీ 1990ల వరకు పరిస్థితి ఇలా లేదు. అప్పుడు కేవలం లాండ్‌లైన్ ఫోనులు ఉండేవి, వాటిని కూడా ప్రభుత్వమే ఇచ్చేది. భారతదేశంలో మొబైల్ ఫోనుల సంఖ్య 2001లో 50 లక్షల నుంచి 2012 మే నాటికి 92.9 కోట్లకు చేరింది. ల్యాండ్‌లైన్ ఫోనుల కంటే మొబైల్ ఫోనులు 20 రెట్లు ఎక్కువ. టెలిఫోన్ సాంకేతిక విజ్ఞానంలో మార్పువల్ల సమాచారం అందుకునే ఖర్చు ఎంతో తగ్గిపోయింది. 1995లో మొదటిసారి మొబైల్ ఫోనులు అందుబాటులోకి వచ్చినప్పటి నుంచి 2002 వరకు ఫోను చేసిన వాళ్లు, ఫోను అందుకున్న వాళ్లు కూడా డబ్బులు చెల్లించాల్సి వచ్చేది. దాంతో మొబైల్ ఫోనులు కొనటానికి చాలా తక్కువమంది ఆసక్తి కనబరిచారు. ఈ విధానం 2003లో మారింది. ఇప్పుడు ఫోను చేసిన వాళ్లకే ఖర్చువుతుంది. 1994లో ఒక వ్యక్తి లాండ్‌లైన్ ఫోనులో 500 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉన్న మరో వ్యక్తితో 3 నిమిషాల పాటు మాట్లాడటానికి ఆ వ్యక్తికి 28 రూపాయల ఖర్చు అయ్యేది. 2003 నాటికి దీనికి 2.40 నుంచి 4.80 రూపాయలు మాత్రమే అవుతోంది.

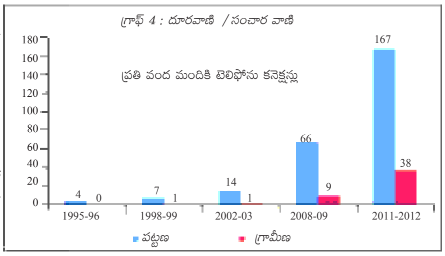

చిత్రం 8.7 : సౌర ఇంజనీరింగ్ యూనిట్‌లో శిక్షణ ఇస్తున్న మహిళ. ఈ పాఠంలో సాంకేతిక అంశాల్లో నిమగ్నమైన అనేక మహిళల చిత్రాలున్నాయి. పై చిత్రంలో వలె అనేక మంది మహిళలు ఇంజనీరింగ్ డిగ్రీ లేనివాళ్లే. మహిళలు విద్యావంతులైతే ఎలా

- ప్రస్తుత రేట్లు ఎలా ఉన్నాయో కనుక్కోండి. ఒక కంపెనీకి మరో కంపెనీకి రేట్లలో తేడాలు ఎందుకున్నాయో, అవి ఎందుకు తగ్గుతున్నాయో తెలుసుకోండి.

కొత్త నైపుణ్యాలు, కొత్త ఉద్యోగాలు

ప్రభుత్వ కంపెనీయే కాకుండా అనేక ప్రైవేటు కంపెనీలు లాండ్‌లైన్, మొబైల్ ఫోను సేవలను అందిస్తున్నాయి. టెలికమ్యూనికేషన్ సేవలలో ప్రైవేటు కంపెనీల వాటా పెరుగుతూ ఉంది. మొబైల్ ఫోనులు తయారుచేసే అనేక కంపెనీలు భారతదేశంలో నెలకొల్పబడుతున్నాయి. ఈ కంపెనీలు వీటిని ప్రపంచవ్యాప్తంగా 80 దేశాలకు ఎగుమతి చేస్తున్నాయి. టెలిఫోను మొబైల్ సాంకేతిక విజ్ఞానానికి కొత్త నైపుణ్యాలు కూడా అవసరం కాసాగాయి. బహుళజాతి కంపెనీలలో, మొబైల్ ఫోనుల తయారీలో, టెలిఫోన్ బూత్‌లలో, మొబైల్ ఫోనుల అమ్మకాలలో, మరమ్మతులలో, రీచార్జ్/ టాప్-అప్ సేవలలో యువతకు కొత్త ఉపాధులు ఏర్పడ్డాయి.

కీలక పదాలు

1. సాంకేతిక విజ్ఞానం 2. ఆవిష్కరణ 3. సాగునీటి సౌకర్యాలు
4. రసాయనిక ఎరువులు, పురుగు మందులు 5. వ్యవసాయ పనులు 6. సేవలు

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. సాంకేతిక విజ్ఞానం అవసరం లేని పనులు అంటూ నరహరి కింద ఇచ్చిన జాబితా తయారుచేశాడు. మీరు అతడితో ఏకీభవిస్తారా? ఏకీభవించకపోతే అతడు తప్పు అని నిరూపించండి.

©SCERT Not to be republished

అ) పాటలు పాడేటప్పుడు ఆ) ఇడ్లీలు చేసేటప్పుడు
ఇ) రంగస్థలం మీద నాటకం వేసేటప్పుడు ఈ) అమ్మకానికి దండ తయారు చేసేటప్పుడు

2. నూలు మిల్లులు, మరమగ్గాలలో కార్మికుల పరిస్థితి ఎలా మారిందో వివరించండి. ఈ మార్పువల్ల కూలీలకు మేలు జరిగిందా లేదా యజమానులకా? మీ సమాధానానికి కారణాలు ఇవ్వండి.
3. వరికోత యంత్రాలు వినియోగించటంలో ప్రయోజనాలు ఏమిటి? ఎవరికి ఎక్కువ ప్రయోజనం? వరికోత యంత్రాలను రైతులు ఎందుకు వినియోగిస్తున్నారు?
4. సాంకేతిక విజ్ఞానంలో మార్పుల వల్ల ఉపాధి అవకాశాల్లో మార్పులు వస్తాయి. ఈ వాక్యంతో మీరు ఏకీభవిస్తారా? ఎందుకు?
5. శ్రీపురం అనే గ్రామంలో మల్లయ్య ఒక రైతు. ఆ గ్రామంలో 100 ఇళ్లు ఉన్నాయి. ప్రస్తుతం నాటటం, కలుపుతీయటం, పంటకోయటం, రసాయనిక ఎరువులు వేయటం, పురుగుమందులు చల్లటం వంటి అన్ని పనులు యంత్రాలతో జరుగుతున్నాయి. గతంలో ఈ పనులన్నింటినీ మనుషులు చేసేవారు. ఆ గ్రామంలో 33 ట్రాక్టర్లు, 15 వరికోత యంత్రాలు ఉన్నాయి. వాటిల్లో కొన్నింటిని అద్దె (బాడుగ)కు ఇస్తారు. పొలం దున్నటానికి ట్రాక్టరు యజమానులు గంటకు 300 రూపాయలు తీసుకుంటున్నారు. తమ పొలాల్లో ఈ యంత్రాలను ఉపయోగించే వాళ్ల సంఖ్య రోజురోజుకీ పెరుగుతోంది. ఈ సమాచారం ఆధారంగా చిత్రాలతో, గ్రామంలోని వివిధ వర్గాల మధ్య జరిగే చర్చలతో ఒక గోడ పత్రిక తయారు చేయండి.
6. టెలిఫోనులో సాంకేతిక విజ్ఞానం మారిందని ప్రభావతి భావిస్తోంది. కొత్త ఉద్యోగాలు చదువుకున్న వాళ్లకే వస్తాయని ఆమె అభిప్రాయం. భారతదేశంలో నిరక్షరాస్యులు ఎక్కువమంది ఉన్నారని, ఆధునిక సాంకేతిక జ్ఞానం చదువుకున్నవాళ్లకే ఎక్కువ ప్రయోజనకరంగా ఉందని ఆమె అంటుంది. మీరు ఆమెతో ఏకీభవిస్తారా? మీ కారణాలను పేర్కొనండి.
7. ఈ అధ్యాయంలో మూడు రంగాలలో వచ్చిన మార్పులను చర్చించాం. కింద పట్టికలో ప్రతి ఒక్కదానికి పుస్తకంలో ఇచ్చింది కాకుండా ఒక కొత్త ఉదాహరణను పేర్కొనండి.

క్రమ సంఖ్య	రంగం	పాత సాంకేతిక విజ్ఞానం	కొత్త సాంకేతిక విజ్ఞానం	ఉపాధి/ ఉత్పత్తి/ మానవ శ్రమ తగ్గటం లేదా పెరగటం పై ప్రభావం
1	వ్యవసాయం			
2	పరిశ్రమ			
3	సేవారంగం			

8. కొత్త నైపుణ్యాలు, కొత్త ఉద్యోగాలు అనే పేరాను చదివి క్రింది ప్రశ్నకు జవాబు ఇవ్వండి. మీ ప్రాంతంలో యువతకు కొత్తగా సృష్టించబడిన ఉద్యోగాలు ఏవి?
9. ప్రపంచ పటంలో కింది వాటిని గుర్తించండి.
   ఎ) ఇంగ్లాండ్ బి) అమెరికా సి) ఇండియా
10. అడవులు, అడవుల చుట్టు పక్కల నివసించేవారు నూతన సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించలేని స్థితిలో ఉంటారు. అలాంటి వారి మెరుగైన జీవనానికి మీరిచ్చే సలహాలు ఏమిటి ?

పాఠం 9

ప్రజారోగ్యం - ప్రభుత్వం

ప్రజల ప్రాథమిక అవసరాలను ప్రభుత్వం తీరుస్తుందని దేశ పౌరులుగా మీరు ఆశిస్తారు. స్వచ్ఛమైన నీరు, సరియైన పరిశుభ్రత, కనీస ఆహారం, విద్య, ఆరోగ్య సౌకర్యాలు అందరికి అవసరం. ఎవరినీ మినహాయించకూడదు. లేదా ఇది ధనికులా లేదా పేదవారా అనే దాని మీద ఆధారపడకూడదు. పౌరులందరూ సమానమే అని భావిస్తున్నాం కాబట్టి ఈ ప్రాథమిక అవసరాలు అందరికీ అందుబాటులో ఉంచాలి. ఆరోగ్యరంగ అధ్యయనం ద్వారా మన దేశంలో రాజ్యాంగం కల్పించిన సదుపాయాలు ఎంతవరకు సంతృప్తికరంగా ఉన్నాయో ఈ పాఠంలో మనం పరిశీలిద్దాం.

తెలుసుకోండి

- మలేరియా నివారణకు ఏ చర్యలు తీసుకోవాలి?
- గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో డాక్టర్లు పని చేయటానికి ఇష్టపడక పోవటానికి కారణాలు ఏమిటి?
- మీరు పాఠశాలలో తాగుతున్న నీళ్లు శుభ్రంగా ఉన్నాయా?
- అంగన్‌వాడీలలో పిల్లలకు ఆహారం ఎందుకు ఇస్తున్నారు? మీ ప్రాంతంలోని అంగన్‌వాడీలలో వాళ్లకి తగినంత ఆహారం దొరుకుతోందా?

రోగాలను నివారించటానికి, వైద్యం చేయటానికి ఆరోగ్యకేంద్రాలు, ఆసుపత్రులు, రోగ నిర్ధారణకు పరీక్షా కేంద్రాలు, అంబులెన్స్ సదుపాయాలు, రక్త నిధి వంటివి అవసరం అవుతాయి. అర్హతలున్న ఆరోగ్య కార్యకర్తలు, నర్సులు, డాక్టర్లు, పరీక్షా కేంద్రాల టెక్నీషియన్లు వంటివాళ్లు సలహాలు ఇవ్వటానికి, రోగాలను నిర్ధారించటానికి, చికిత్స చేయటానికి కావాలి. రోగులకు అవసరమయ్యే మందులు, వైద్యపరికరాలు కూడా కావాలి. రోగాలను నివారించటానికి టీకాలతోపాటు తగినంత ఆహారం, శుభ్రమైన తాగునీరు, పారిశుద్ధ్యం (మలాన్ని సరిగా తొలగించటం), శుభ్రమైన వాతావరణం కావాలి.

భారత దేశంలో పెద్దసంఖ్యలో డాక్టర్లు ఉన్నారు, అధిక సంఖ్యలో ఆసుపత్రులు, చికిత్సా కేంద్రాలు ఉన్నాయి. ప్రజా ఆరోగ్య వ్యవస్థను నడిపే విజ్ఞానమూ, అనుభవమూ భారత దేశానికి ఉన్నాయి. లక్షకి పైగా ఉన్న గ్రామాల్లోని కోట్లాది ప్రజల కోసం ప్రభుత్వం చికిత్సా కేంద్రాలు, ఆసుపత్రులను నిర్వహిస్తోంది. సాంకేతిక విజ్ఞానంలోనూ, చికిత్సా విధానాలలోనూ వైద్యశాస్త్రం గణనీయమైన ప్రగతిని సాధించింది.

ఔషధాలు తయారు చేయడంలో ప్రపంచంలో భారతదేశం నాల్గవ పెద్ద దేశం. ఔషధ ఎగుమతులలో కూడా భారతదేశం ముందుంది. ప్రపంచంలోకెల్లా భారతదేశంలోనే అధికంగా వైద్య కళాశాలలున్నాయి. ప్రతి సంవత్సరం 15,000 మంది డాక్టర్లు అర్హత పొందుతున్నారు. ప్రతి సంవత్సరం క్రమంగా ఆరోగ్య సౌకర్యాలు పెరుగుతున్నాయి. భారతదేశంలో 1950లో 2715 ఆసుపత్రులు ఉండేవి. 1991 నాటికి అవి 11,174 ఆసుపత్రులుగా అయ్యాయి. 2000 సంవత్సరం నాటికి వాటి సంఖ్య 18,218కి పెరిగింది.

కొంతమందికి మంచి సదుపాయాలు అందుబాటులో ఉండగా, మరికొందరు కనీస ఆరోగ్య సేవలను పొందలేకపోతున్నారు. దేశంలోని ప్రజలందరి అవసరాలు తీర్చాలనే మన రాజ్యాంగ ఆకాంక్షకు ఇది విరుద్ధం. ఈ పరిస్థితిని మార్చడానికి కావలసిన డబ్బు, జ్ఞానం, అనుభవం మనకు ఉన్నాయి. వైద్య సేవలు ఎలా అందించాలో ఈ పాఠంలో చర్చిద్దాం.

ఆరోగ్య సేవలు

కాకినాడలో కిరణ్, సరితలు ఒకే తరగతిలో చదువుతున్నారు. వాళ్లు మంచి మిత్రులు. సరిత సంపన్నుల కుటుంబం నుండి వచ్చింది. కిరణ్ తల్లిదండ్రులు కుటుంబాన్ని నడపటానికి ఎంతో కష్టపడుతుంటారు. వానాకాలం అప్పుడే ముగిసింది. ఊళ్లో అంతటా వైరల్ జ్వరాలు వ్యాపించాయి. ఇద్దరూ ఒకే సమయంలో జబ్బు పడ్డారు. పాఠశాలకు తిరిగి వచ్చిన తరవాత వాళ్లు తమ అనుభవాలు పంచుకున్నారు.

సరితకు జబ్బుచేసిన వెంటనే వాళ్ల ఇంటి దగ్గర ఆసుపత్రికి వాళ్ల నాన్న తీసుకెళ్లాడు. సరిత వాళ్ల నాన్న 100 రూపాయలు కట్టి పేరు నమోదు చేయించాడు. వాళ్లకు ఒక కార్డు ఇచ్చి వేచి ఉండమన్నారు. కొంచెం సేపటికి ఒక డాక్టరు వచ్చి రక్త పరీక్షలు, ఛాతీ ఎక్స్‌రే చేయించమని చెప్పాడు. ఆ పరీక్షలు చేసే చోటుకు వాళ్లు వెళ్లారు. అన్ని చోట్లా చాలా తేలికగా, చాలా తొందరగా పనులు జరిగి పోయాయి. అందరూ వాళ్లతో ఎంతో మర్యాదగా ప్రవర్తించి ఏ ఇబ్బందీ లేకుండా చూశారు. పరీక్షలు చేయించుకుని డాక్టరు దగ్గరకు తిరిగి వెళ్లిన వాళ్లకు కొన్ని మందులు రాసిచ్చి పరీక్షల రిపోర్టులతో మరునాడు మళ్లీ రమ్మన్నాడు. మరునాడు డాక్టరు పరీక్షల రిపోర్టులను పరిశీలించి, అంతా బాగానే ఉందన్నాడు. సరితకు వైరల్ ఇన్‌ఫెక్షన్ సోకిందనీ, ఆందోళన పడవలసింది ఏమీ లేదని అతడు చెప్పాడు. తరవాత చాలా మందులు రాసిచ్చాడు. మందులు వాడిన తరవాత ఆమెకు బాగా అనిపించసాగి బడికి రావటం మొదలుపెట్టింది.

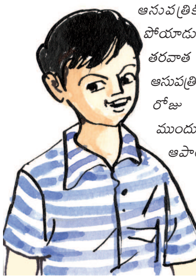

కిరణ్‌కు కూడా జ్వరం, ఒళ్లు నొప్పులు ఉన్నాయి. అతని తండ్రి పనిమానుకోలేక ఆసుపత్రికి తీసుకెళ్ల లేక పోయాడు. రెండు రోజుల తరవాత కిరణ్‌ను ప్రభుత్వ ఆసుపత్రికి తీసుకెళ్లాడు. ఆ రోజు వాళ్లు చాలా ముందుగానే వెళ్లారు కానీ ఆపాటికే చాలామంది వరుసలో వేచి ఉన్నారు. కిరణ్‌కు చాలా నీరసంగా ఉండి నిలబడే ఓపిక కూడా లేదు. కానీ ఏం చేస్తాడు? మూడు గంటల తరవాత వాళ్ల వంతు వచ్చి డాక్టరు అతడిని చూశాడు. రక్త పరీక్ష చేయించుకోమని డాక్టరు చెప్పాడు. ఆ పరీక్ష చేయించుకోటానికి మరో రెండు గంటలు పట్టింది. పరీక్ష నివేదిక కోసం మరుసటి రోజు రమ్మన్నారు. ఆ రోజు కూడా డాక్టరు చూడటానికి చాలా సమయం పట్టింది. ఈ పరీక్ష నివేదికను చూసిన డాక్టరు ఊళ్లో చాలామందికి మాదిరిగానే కిరణ్‌కు కూడా వైరల్ జ్వరం వచ్చిందని చెప్పాడు. జ్వరానికి కొన్ని మందులు రాసిచ్చి కిరణ్‌ను చాలా ద్రవాలు (Fluids) తాగమని, బాగా విశ్రాంతి తీసుకొమ్మని చెప్పాడు. జ్వరం తగ్గి కిరణ్ బడికి వచ్చాడు.

వైద్యం కోసం కిరణ్ అన్ని ఇబ్బందులు పడాల్సి రావటం సరితకు బాధ కలిగించింది. పనులు చాలా తేలికగా, తొందరగా అయిపోయిన ఆధునిక, ప్రైవేటు ఆసుపత్రికి వెళ్లగలగటం తన అదృష్టంగా భావించింది.

ఆమె వైద్యానికి ఎంత ఖర్చు అయ్యింది అన్న ప్రశ్నకు సరిత మందులు, ఆసుపత్రి రుసుము కలిపి 3500 రూపాయలు అని చెప్పింది. "మాకు వంద రూపాయలే ఖర్చయ్యింది," అన్నాడు కిరణ్.

- సరిత అంత డబ్బు ఎందుకు ఖర్చు పెట్టాల్సి వచ్చింది? కారణాలు ఇవ్వండి.
- ప్రభుత్వ ఆసుపత్రిలో కిరణ్ ఎటువంటి సమస్యలు ఎదుర్కొన్నాడు? ఆ ఆసుపత్రి ఇంకా మెరుగ్గా ఎలా పనిచేయవచ్చు? చర్చించండి.
- ప్రైవేటు ఆసుపత్రులలో ఎటువంటి సమస్యలు ఎదుర్కొంటాం? తరగతిలో చర్చించండి.
- మీకు జబ్బు చేసినప్పుడు మీరు ఎక్కడికి వెళతారు? మీరు ఎదుర్కొనే సమస్యలు ఏమైనా ఉన్నాయా? మీ అనుభవం ఆధారంగా ఒక పేరా రాయండి.

పైన ఇచ్చిన కథనాలను బట్టి ఆరోగ్య సదుపాయాలను అ) ప్రజా ఆరోగ్య సేవలు, ఆ) ప్రైవేటు ఆరోగ్య సేవలు అంటూ ప్రధానంగా రెండుగా విభజించ వచ్చని మీకు అర్థమయ్యి ఉంటుంది.

ప్రజా ఆరోగ్య సేవలు

ఆరోగ్య కేంద్రాలు, ఆసుపత్రులతో కూడిన ప్రజా ఆరోగ్య సేవలను ప్రభుత్వం నిర్వహిస్తోంది. గ్రామీణ, పట్టణ ప్రాంతాల్లో సాధారణ జబ్బులనుంచి అన్ని రకాల సమస్యలకు, అందరికీ ప్రత్యేక సేవలను ప్రభుత్వం అందిస్తోంది. గ్రామస్థాయిలో ఒక 'ఆశ' (ASHA) కార్యకర్త ఉంటారు. ప్రజలకు వైద్య సదుపాయాలు అందటంలో అతడు/ఆమె సహాయం చేస్తారు. గ్రామంలోని అంగన్‌వాడీ కేంద్రంలో చిన్న పిల్లలకు పోషకాహారంతోపాటు టీకాలు కూడా అందిస్తారు. పిల్లల బరువు తూస్తూ వయసుకు తగిన బరువుతో వాళ్లు పెరుగుతున్నారో లేదో చూస్తారు. ఒక ఉపకేంద్రం కింద 5000 ప్రజలు ఉంటారు.

చిత్రం 9.1 : ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రం

గ్రామీణ ప్రాంతాలలో ఒకటి లేదా అంతకంటే ఆవాసాలు ఒక ఉపకేంద్రం కింద ఉంటాయి. ఈ కేంద్రంలో బహుళ ఉద్దేశ ఆరోగ్యసహాయకులు (మల్టిపర్పస్ హెల్త్ అసిస్టెంట్‌లు-ఎంపిహెచ్ఎలు) (స్త్రీ, పు) ఉంటారు. సాధారణ రోగాలతో వ్యవహరించటంలో, చిన్న పిల్లలకు టీకాలు వేయటంలో, గర్భవతుల సంరక్షణలో, విరేచనాలు, మలేరియా వంటివి నివారించటంలో వాళ్లు శిక్షణ పొంది ఉంటారు. ఈ ఉపకేంద్రాలు మండలస్థాయిలో ఉండే ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాల (పిహెచ్‌సిల) ఆధ్వర్యంలో పని చేస్తాయి. ప్రతి ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రం కింద 30,000 జనాభా (సుమారుగా 5 ఉపకేంద్ర ప్రాంతాలు) ఉంటుంది. ప్రతి 4-5 ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాలకు ఒక ప్రజా ఆరోగ్య కేంద్రం ఉంటుంది. ఇది 30 పడకల ఆసుపత్రి, ఇక్కడ కొంతమంది ప్రత్యేక వైద్య నిపుణులు ఉంటారు. ఇక్కడ కొన్ని ఆపరేషన్లు కూడా చేస్తారు. డివిజన్ స్థాయిలో 100 పడకలతో ప్రాంతీయ ఆసుపత్రి ఉంటుంది. జిల్లా స్థాయిలో జిల్లా ఆసుపత్రి ఉంటుంది. పెద్ద పట్టణాలలో ప్రభుత్వ ఆసుపత్రులు చాలా ఉంటాయి. అటువంటి వాటిల్లో ఒకదానికే కిరణ్ వెళ్లాడు.

దీనిని 'ప్రజా' ఆరోగ్యసేవలు అనటానికి ఎన్నో కారణాలు ఉన్నాయి. పౌరులందరికీ వైద్యసేవలు అందించాలన్న తన లక్ష్యానికి అనుగుణంగా ప్రభుత్వం ఈ ఆరోగ్యకేంద్రాలు, ఆసుపత్రులను నెలకొల్పింది. ఈ సేవల నిర్వహణకు అవసరమైన నిధులు మనం - ప్రజలందరం - ప్రభుత్వానికి చెల్లించే పన్నులనుండి వస్తున్నాయి. ప్రజా ఆరోగ్య వ్యవస్థ ముఖ్య ఉద్దేశాలలో ఒకటి పేదలు కూడా వైద్యం పొందేలా తక్కువ ఖర్చుకు లేదా ఉచితంగా నాణ్యమైన వైద్యసేవలు అందించటం. క్షయ, మలేరియా, కామెర్లు, కలరా, విరేచనాలు, చికున్‌గున్యా వంటి వ్యాధులను, వాటి వ్యాప్తిని నివారించటం ప్రజా ఆరోగ్య వ్యవస్థ మరొక ముఖ్య ఉద్దేశం. ప్రజల భాగస్వామ్యంతో ప్రభుత్వం దీనిని నిర్వహించాలి, లేకపోతే అది సమర్థవంతంగా పని చేయదు. ఉదాహరణకు వాటర్ కూలర్లు, ఇళ్లపైన, నీరు నిలబడే ప్రాంతాలలో దోమలు వృద్ధి చెందకుండా చూడటాన్ని ఆ ప్రాంతంలో ఉంటున్న వారందరితో కలిసి చేయాలి. గ్రామాలలో అందరిని భాగస్వాముల్ని చేసి నీటి కుళాయిలు/ చేతి పంపుల దగ్గర నీళ్లు నిలబడి దోమలు వృద్ధికాకుండా చూడాలి.

చిత్రం 9.2 : ఆసుపత్రిలో ఒక వార్డు

- ప్రజా ఆరోగ్య వ్యవస్థ కింద ప్రతి గ్రామంలో ఏమేమి అందుబాటులో ఉండాలి?
- మీకు దగ్గరలో ఉన్న ప్రభుత్వ ఆరోగ్య కేంద్రాలు, ఆసుపత్రుల జాబితా రాయండి. (వీటిల్లో ఏదో ఒకదానికి వెళ్లి) మీ అనుభవంలో అక్కడ లభ్యమయ్యే సదుపాయాలు, దానిని నిర్వహించే వాళ్ల గురించి రాయండి.

ప్రైవేటు ఆరోగ్య సేవలు

మన దేశంలో ప్రైవేటు రంగంలో అనేక రకాల వైద్యసేవలు అందుబాటులో ఉన్నాయి. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో నమోదు చేసుకున్న వైద్య సేవకులు (ఆర్ఎంపిలు) ఉన్నారు. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో నాటువైద్యులు కూడా ఉన్నారు. పట్టణ ప్రాంతాలలో పెద్ద సంఖ్యలో డాక్టర్లు ఉన్నారు. వాళ్లలో చాలామంది తమ ప్రైవేటు ఆసుపత్రులలో ప్రత్యేక సేవలు అందిస్తున్నారు. రక్తం, మల, మూత్రాల పరీక్షలు, ఎక్స్‌రే, అల్ట్రాసౌండ్ వంటి ప్రత్యేక పరీక్షలు చేసే అనేక ప్రైవేటు పరీక్షా కేంద్రాలు ఉన్నాయి. ప్రస్తుతం అనేక పెద్ద పెద్ద కంపెనీలు ఆసుపత్రులతోపాటు మందుల తయారీ, అమ్మకాలను కూడా చేపడుతున్నాయి. దేశంలో అన్నిచోట్లా మందుల దుకాణాలు ఉన్నాయి.

పేరు సూచిస్తున్నట్లుగానే ప్రైవేటు ఆరోగ్యసేవలు ప్రభుత్వానికి చెందినవి కావు, ప్రభుత్వ నియంత్రణలో ఉండవు. ప్రజా వైద్యసేవలలో మాదిరి కాకుండా ఇక్కడకు వెళ్లే రోగులు ప్రతీ సేవకు పెద్ద మొత్తంలో డబ్బు చెల్లించాలి. ప్రైవేటు సదుపాయాలను లాభాలకోసం నడుపుతారు. కాబట్టి ప్రతిదానికీ (ఉదాహరణకు మందులు, పరీక్షలకు) వాస్తవంగా అంత ఖర్చు కాకపోయినప్పటికీ పెద్ద మొత్తంలో రుసుములు వసూలు చేస్తారు.

- ప్రైవేటు ఆరోగ్య సేవలు అంటే అనేకం ఉండవచ్చు. మీ ప్రాంతంలో ఉన్న కొన్నిటిని ఉదాహరణలతో వివరించండి.
- గ్రామీణ ప్రాంతాలలోని ప్రజలు నాటువైద్యుల దగ్గరకు, వాళ్లకు సరైన వైద్యంరాదని తెలిసీ, ఎందుకు వెళుతుంటారు? మీ చర్చలో ఈ విషయాలను దృష్టిలో పెట్టుకోండి - శిక్షణ పొందిన డాక్టర్లు పల్లెల్లో లేరు. ప్రజలకు ఇంజెక్షన్‌లపై నమ్మకం ఉంది. నాటు వైద్యులకు డబ్బులు తర్వాత కూడా ఇవ్వవచ్చు. వాళ్లకు ధాన్యం, కోడి వంటి వాటి రూపంలో చెల్లింపులు చెల్లించవచ్చు.

© SCERT

ఆరోగ్య బీమా

దీర్ఘకాలిక వ్యాధులచే ఇబ్బందిపడే ప్రజలకు వైద్యం అత్యంత ఖర్చుతో కూడుకుంది. వీరు 'ఆరోగ్య బీమా' కలిగి ఉన్నట్లయితే వాని ద్వారా నాణ్యమైన వైద్య సేవలను పొందవచ్చు. ప్రస్తుతం ప్రభుత్వం, ప్రైవేటు బీమా సంస్థలు జారీ చేసిన అనేక బీమా సదుపాయాలు మార్కెట్‌లో అందుబాటులో ఉన్నాయి.

వైద్య సేవలు, సమానత్వం

భారతదేశంలో ప్రైవేటు సేవలు విస్తరిస్తుండగా, ప్రజా వైద్యసేవలు విస్తరించటం లేదు. ప్రైవేటు సేవలు ప్రధానంగా పట్టణ ప్రాంతాల్లో కేంద్రీకృతమై ఉన్నాయి. ఇవి లాభాల కోసం నడుస్తాయి కాబట్టి వీటి ఖర్చులు ఎక్కువ.

కాని ప్రస్తుతం ప్రజాసేవలో '108', '104' సేవల వల్ల పరిస్థితి కొంత వరకు మెరుగైంది. 108 వాహన సేవలు అత్యవసర సమయాల్లో ఫోన్ చేయగానే చేరుకొని ప్రథమ చికిత్స అందించడమేకాక బాధితుల (రోగుల)ను తదుపరి వైద్య సేవల నిమిత్తం దగ్గరలోని ఆసుపత్రికి చేరుస్తుంది. 104 వాహనంలో ఆరోగ్య సిబ్బంది మందులతో సహా ప్రతి గ్రామానికి నెలనెలా వెళ్లి ఆరోగ్య పరీక్షలు జరిపి ఉచితంగా మందులు అందజేస్తున్నారు.

వాస్తవం ఏమిటంటే దేశ జనాభాలో 20 శాతం మంది మాత్రమే వాళ్లు జబ్బుపడినప్పుడు అవసరమైన మందులు కొనగల స్థితిలో ఉన్నారు. పేదలు కాని వాళ్లు కూడా వైద్య ఖర్చుల వల్ల కష్టాల పాలవుతున్నారు. ఏదైనా జబ్బు, లేదా గాయం కారణంగా ఆసుపత్రిలో చేరినవాళ్లలో 40 శాతం మంది వైద్య ఖర్చులు భరించటానికి తమకున్నదాంట్లో ఎంతో కొంత అమ్ముకోవాల్సి వస్తోంది, లేదా అప్పు చేయాల్సి వస్తోందని ఒక అధ్యయనంలో వెల్లడయ్యింది.

కుటుంబంలో ఏ ఒక్కరు అనారోగ్యంపాలైనా పేదలు ఆందోళనకు గురవుతారు. విషాదం ఏమిటంటే ఇటువంటి పరిస్థితి మళ్లీ, మళ్లీ ఎదురౌతూ ఉంటుంది. తాగునీళ్లు, సరైన గృహవసతి, శుభ్రమైన పరిసరాలు వంటి మౌలిక సదుపాయాలు పేదలకు అందుబాటులో లేని కారణంగా రోగాలబారిన పడే అవకాశాలు ఎక్కువ.

ఈ కుటుంబాలు తినవలసినంత ఆహారం తినకపోవటం వల్ల పోషకాహార లోపానికి గురవుతున్నాయి. రోగాలకు అయ్యే ఖర్చు వల్ల వాళ్ల పరిస్థితి మరింత దిగజారుతుంది, లేదా ఉన్న ఆస్తులను అమ్ముకోవలసి వస్తోంది. జబ్బుపడిన మనిషిని ఆసుపత్రికి తీసుకెళ్లటమంటే ఆ రోజుకి మరొక వ్యక్తి కూలీ కోల్పోవటమే అవుతుంది, ఆసుపత్రిలో చేర్పించాల్సి వస్తే ఎన్నో రోజుల కూలీ నష్టపోతారు.

మౌలిక ప్రజా సౌకర్యాలు

జీవనానికి, మంచి ఆరోగ్యానికి నీళ్లు తప్పని సరి. మన రోజువారీ అవసరాలకు నీళ్లు కావాలి. రక్షిత మంచి నీటిద్వారా అనేక రోగాలను నివారించవచ్చు. నీళ్ల వల్ల వ్యాపించే విరేచనాలు, కలరా వంటి రోగాలు భారతదేశంలో చాలా ఎక్కువగా ఉన్నాయి. మన దేశంలో ప్రతిరోజూ నీటి సంబంధిత వ్యాధుల కారణంగా 1600 మంది చనిపోతూ ఉంటే, అందులో చాలామంది 5 సంవత్సరాల లోపు పిల్లలే. ప్రజలకు రక్షిత మంచినీరు అందుబాటులో ఉంటే ఈ చావులు లేకుండా చేయవచ్చు.

నీటి లాగానే ప్రతి ఒక్కరికి అందించాల్సిన ఇతర మౌలిక సదుపాయాలు ఉన్నాయి. ఆరోగ్యసేవలు, పారిశుద్ధ్యం, విద్యుత్తు, ప్రజా రవాణా, పాఠశాలలు కూడా ఈ జాబితాలోకి వస్తాయి. వీటిని ప్రజా సదుపాయాలు అంటారు.

ప్రజా సదుపాయాల ముఖ్య లక్షణం ఏమిటంటే ఒకసారి దానిని కల్పిస్తే దాని ప్రయోజనాలను ఎంతోమంది పొందవచ్చు. ఉదాహరణకు ఒక బడి స్థాపిస్తే ఎంతోమంది పిల్లలు అందులో చదువుకోవచ్చు. అదేవిధంగా ఒక ప్రాంతానికి విద్యుత్తుతో సౌకర్యం

కల్పిస్తే ఎంతోమందికి ఉపయోగకరంగా ఉంటుంది: రైతులు తమ పొలాలకు సాగునీరు అందించటానకి పంపులు వాడుకోవచ్చు, విద్యుత్తుతో నడిచే చిన్న చిన్న వర్క్‌షాపులు నడపవచ్చు, యంత్రాలు నడపటానికి కర్మాగారాలకు విద్యుత్తు కావాలి, విద్యార్థులు చదువుకోటం తేలిక, ఇంకా చాలా మంది ఏదో ఒక రకంగా ప్రయోజనం పొందుతుంటారు.

ప్రభుత్వ పాత్ర

ప్రజా సదుపాయాలు చాలా ముఖ్యమైనవి కాబట్టి వాటిని ప్రజలకు అందించే బాధ్యత ఎవరో ఒకరు చేపట్టాలి. ఇది ప్రభుత్వమే అవుతుంది. ఈ ప్రజా సౌకర్యాలన్నీ ప్రజలందరికీ అందుబాటులో ఉండేలా చూడటం ప్రభుత్వ ముఖ్యమైన కర్తవ్యాలలో ఒకటి. ఈ బాధ్యతను ప్రభుత్వమే ఎందుకు చేపట్టాలో అర్థం చేసుకోటానికి ప్రయత్నిద్దాం.

ప్రైవేటు కంపెనీలు మార్కెట్టులో లాభాలకోసం పనిచేస్తాయని చూశాం. అనేక ప్రజా సదుపాయాల కల్పనలో వీటికి ఎటువంటి లాభాలు ఉండవు. ఉదాహరణకు మురుగుకాల్వలు శుభ్రం చేయటంలో, మలేరియా వ్యతిరేక ప్రచారం నిర్వహించటంలో ప్రైవేటు కంపెనీలకు ఏం లాభాలు ఉంటాయి? ఇటువంటి పనులు చేపట్టటానికి ప్రైవేటు కంపెనీలు సుముఖత చూపించక పోవచ్చు. పాఠశాలలు, ఆసుపత్రులు వంటి ఇతర ప్రజా సదుపాయాల కల్పనలో ప్రైవేటు కంపెనీలకు ఆసక్తి ఉండవచ్చు. ఇటువంటివి, ప్రత్యేకించి పెద్ద పట్టణాలలో చాలా కనపడతాయి. అదేవిధంగా మీరు పట్టణాల్లో నివసిస్తుంటే బాటిళ్లలో మంచినీళ్లు సరఫరా చేస్తున్న ప్రైవేటు కంపెనీలను చూసి ఉండవచ్చు. ఇటువంటి సందర్భాలలో ప్రైవేటు కంపెనీలు అందించే సదుపాయాల ధరలు కొంతమంది మాత్రమే భరించగలిగేటట్లు ఉంటాయి. ఈ సౌకర్యాల ధరలు భరించలేని చాలామంది గౌరవప్రదమైన జీవితం నుంచి వంచితులు అవుతుంటారు. అందరికీ సమాన అవకాశాలు, గౌరవప్రద జీవన హక్కును కల్పిస్తామన్న రాజ్యాంగ హామీకి ఇది విరుద్ధంగా ఉంటుంది.

ప్రజా సదుపాయాలు ప్రజల మౌలిక అవసరాలకు సంబంధించినవి. ప్రజల అవసరాలు తీరేలా ఈ సదుపాయాలు కల్పించటం ప్రతి సమాజానికి అవసరం. జీవించే హక్కు రాజ్యాంగం అందరికీ కల్పిస్తోంది. కాబట్టి మౌలిక సదుపాయాలు అందరికీ కల్పించే బాధ్యతను ప్రభుత్వం చేపట్టాలి. సైనిక అవసరాలపై ఖర్చుపెడుతున్న దానితో పోలిస్తే ఆరోగ్యంపై ప్రభుత్వం పెడుతున్న ఖర్చు చాలా తక్కువ. వైద్య సదుపాయాల కోసం తాము సొంతంగా పెద్ద మొత్తాలు ప్రజలు ఖర్చు చేయాల్సిన దేశాలలో భారతదేశం ఒకటి. తీర్చలేని అప్పుల ఊబిలో ప్రజలు కూరుకుపోవటానికి వైద్య ఖర్చులు కూడా ఒక కారణం.

- ఈ పాఠంలో ప్రభుత్వంపై పెట్టుకున్న ఆశలు, ప్రజా ఆరోగ్యానికి మధ్య సంబంధాలను సూచించే వాక్యాల కింద గీత గీయండి.

కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు రెండూ వైద్య సదుపాయాల కల్పనకు బాధ్యత వహిస్తున్నాయి. పక్కపేజిలో ఇచ్చిన చార్టు ద్వారా కేంద్ర ప్రభుత్వ సంస్థల పనితీరును అర్థం చేసుకోవచ్చు.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో పౌష్టికాహార పరిస్థితి

ఆరోగ్యకరమైన జీవనానికి సరిపోయేటంత ఆహారం, రక్షిత మంచినీరు, పారిశుద్ధ్యం, రోగ నివారణ చర్యలు కీలకమైనవి. ఆరోగ్య సేవలంటే రోగాలు వచ్చినప్పుడు చికిత్స చేయటం మాత్రమే కాదు, ఈ మౌలిక అవసరాలను కూడా అందించాలి. మనం ఇది చేయగలుగుతున్నామా? మన పరిస్థితి ఏమిటో తెలుసుకుందాం. దేశంలో ప్రజల పోషకాహారస్థాయి ఆందోళన కలిగించే రీతిలో చాలా తక్కువగా ఉందని ఇటీవలి కాలంలో అధ్యయనాలు సూచిస్తున్నాయి. జనాభాలో అధిక భాగం అన్నివేళలా పోషకాహార

లోపానికి గురవుతున్నారని కూడా గమనించడానికి సాధ్యం కాని స్థితిలో జీవిస్తున్నారు. అందరికీ సరిపోయేటంత ఆహార నిల్వలు ఉన్నా అందరికీ అందడం లేదు. ఈ ప్రజలకు తమ కుటుంబానికి సరిపోయేటంత ఆహారం కొనుగోలు చేసే శక్తి లేదు. దేశ వ్యాప్తంగా నిర్వహించిన పోషకాహార అధ్యయనాల ద్వారా ఈ విషయం వెల్లడవుతుంది.

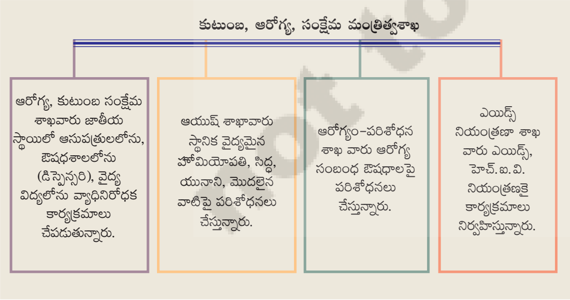

మనందరం ఆరోగ్యంగా ఉండటానికి, రోజువారీ పనులు చేయటానికి, రోగాలబారిన పడకుండా ఉండటానికి ప్రతి ఒక్కళ్లకీ శరీరంలో కొంత కొవ్వు పదార్థం అవసరం. పోషకాహారలోపం ఉన్నవాళ్లు/ తగినంత ఆహారం తినని వాళ్లల్లో రోజువారీ పనులకు అవసరమయ్యే కొవ్వు పదార్థం వాళ్ల ఆహారం నుంచి అందటం లేదు. వాళ్లు రోగాల బారిన పడకపోవచ్చు, కాని తరచు బలహీనంగా, అలసటగా అనిపిస్తుంటుంది. రోగాల బారిన పడటానికి వీళ్లకు అవకాశాలు ఎక్కువ. ఈ పరిస్థితిని అధిగమించటానికి సరిపడా ఆహారం కావాలి కాని మందులు కాదు. ఇది కనపడని ఆకలి వంటిది. వాళ్లకి తినటానికి ఆహారం దొరుకుతుంది కానీ సరిపడేటంత దొరకదు కాబట్టి దీనిని కనపడని ఆకలి అంటారు. పేజి 201లో శరీర పదార్థ సూచిక (బిఎంఐ) పై ఉన్న బాక్స్ చదవండి.

ఆంధ్రప్రదేశ్ మానవ అభివృద్ధి నివేదిక 2007 ఆధారంగా మన రాష్ట్రంలో పరిస్థితి ఏమిటో తెలుసుకుందాం. *"ఆకలి, పోషకాహారలోపం నుంచి స్వేచ్ఛ అన్నది ప్రాథమిక హక్కులలో ఒకటి. మానవ జాతి పురోభివృద్ధికి ఇది ఎంతో అవసరం. మెరుగైన పోషకాహారం ఉంటే రోగనిరోధక శక్తి బాగా ఉంటుంది, రోగాలు తక్కువగా ఉండి, ఆరోగ్యం బాగా ఉంటుంది. ప్రపంచ ఆరోగ్య సంస్థ ప్రకారం అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో అయిదేళ్లలోపు పిల్లల్లో అంటువ్యాధుల కారణంగా మరణాలలో రెండింట ప్రతి ఒకదానికి (53 శాతానికి) పోషకాహారలోపమే కారణం. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో అయిదు సంవత్సరాల లోపు పిల్లల్లో వయస్సుకు తగ్గ బరువులేని వాళ్లు 33 శాతం ఉన్నారు.... 31 శాతం మహిళలు, 25 శాతం పురుషులు పోషకాహారలోపానికి గురవుతున్నారు," అని ఈ నివేదిక పేర్కొంటోంది.*

ఏం చేయవచ్చు?

(నలుగురు లేదా ఐదుగురు విద్యార్థులతో కూడిన చిన్న బృందాలలో పనిచేయాలి. ప్రతి బృందం తాము తెలుసుకున్న దాని ఆధారంగా అందరి ఫలితాలను సమగ్రపరచాలి.)

- మీ ఊరు లేదా పట్టణంలో అందుబాటులో ఉన్న వైద్య సదుపాయాల గురించి క్లుప్తంగా రాయండి. మీ చుట్టుపక్కల ఉంటున్న వాళ్లు ప్రభుత్వ/ ప్రైవేటు ఆసుపత్రికి వెళ్లినప్పుడు ఎటువంటి సమస్యలు ఎదుర్కొంటున్నారు?
- ప్రజా, ప్రైవేటు వైద్య సేవలలో అనేకం పట్టణాలలో ఉన్నాయి. 2003లో ఎంపిక చేసిన ప్రాంతాలలో చేపట్టిన నమూనా సర్వే ఆధారంగా అర్హులైన ప్రైవేటు డాక్టర్లలో ఎక్కువమంది (73 శాతం) పట్టణాలలో ఉంటున్నారని వెల్లడయ్యింది. కొంతమంది డాక్టర్లను గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో నియమించినప్పటికీ ఉద్యోగాలకు సరిగా వెళ్లకపోవడం వల్ల వాళ్ల అందుబాటు నామమాత్రంగానే ఉంది. ఈ పరిస్థితికి కారణాలను చర్చించండి. ఈ సమస్య గురించి మీ ప్రాంతంలో పెద్దవాళ్లతో మాట్లాడండి, దీనిని ఎలా పరిష్కరించవచ్చో చర్చించండి.
- మీ ప్రాంతంలో చిన్న పిల్లలకు టీకాలపై (రెండు సంవత్సరాలలోపు పిల్లలున్న కనీసం 5 కుటుంబాలలో) దిగువ ఇచ్చిన ప్రశ్నావళి ఆధారంగా ఒక చిన్న సర్వే చేపట్టండి.

అ. మీ పిల్లలకు టీకా కార్డు ఉందా?
ఆ. మీ పిల్లలకు ఎడమ చెయ్యిపై మచ్చ మిగిలే టీకా వేశారా? (వీలైతే మీరు స్వయంగా చూడండి.)
ఇ. నడుము కింద మీ పిల్లలకు టీకా వేశారా?
ఈ. మీ పిల్లలకు పోలియో చుక్కలు వేశారా? ఎన్ని సార్లు?
ఉ. తొమ్మిది నెలలప్పుడు మీ పిల్లలకు తొడ మీద టీకాతోపాటు ఒక చెంచా మందు ఇచ్చారా?
ఊ మీ పిల్లలకు 18 నెలలప్పుడు (పిల్లలకు ఆ వయసు ఉంటే) ఏమైనా టీకా వేశారా? వాళ్లకి ఆ సమయంలో తాగటానికి కూడా ఏమైనా మందు ఇచ్చారా?

ప్రతి ప్రశ్నకు అవును/ కాదు (వర్తించే చోట) అని నింపి ఎన్ని డోసులో రాయండి. తెలియదు/ వర్తించదు వంటి సమాధానాలతో నింపండి (ఉదాహరణకు 'ఊ' అన్న ప్రశ్నకు బిడ్డ వయసు ఒక సంవత్సరం అయితే సమాధానం వర్తించదు అవుతుంది). మీ ఫలితాలను చర్చించండి.

గమనిక:

క్షయకి వ్యతిరేకంగా బిసిజి టీకా ఎడమ చెయ్యిమీద వేస్తారు, దీనివల్ల ఒక మచ్చ పడుతుంది. డిపిటి (మూడు రోగాలకు వ్యతిరేకంగా) నడుముకిందగానీ, తొడమీదగానీ వేస్తారు, దానితోపాటు నోటిలో రెండు పోలియో చుక్కలు వేస్తారు. సాధారణంగా దీనిని 1½ , 2½, 3½ నెలలప్పుడు ఇస్తారు, ఆ తర్వాత కూడా ఇవ్వచ్చు.

అమ్మవారికి (మీజిల్స్‌కి) టీకా తొమ్మిది నెలలప్పుడు తొడమీద వేస్తారు, అదే సమయంలో 1 మి.లీ విటమిన్-ఎ నోట్లో వేస్తారు.

18 నెలలప్పుడు డిపిటి బూస్టర్ డోసు, ఒపివి ఇస్తారు. దానితోపాటు మరొక డోసు విటమిన్-ఎ ఇస్తారు (ఈసారి ఒక మి.లీ కాకుండా 2 మి.లీ ఇస్తారు).

© SCERT not to be republished

- తెల్లకార్డు ఉన్న కుటుంబాలకు ఆరోగ్య బీమా పథకంగా ఆరోగ్యశ్రీని మొదలుపెట్టారు. ఆసుపత్రిలో చేరాల్సిన వైద్యానికి అయ్యే ఖర్చులను దీని కింద చెల్లిస్తారు. ఈ పథకం కింద అనేక రకాల రోగాలకు వైద్యం చేయించుకోవచ్చు, చాలా ప్రైవేటు ఆసుపత్రులలో కూడా ఈ సౌకర్యాన్ని పొందవచ్చు. మీ చుట్టుపక్కల వాళ్లతో మాట్లాడి ఈ పథకం ఎంత బాగా పని చేస్తోందో రాయండి.
- మీ బడిలో పెట్టే మధ్యాహ్న భోజనంలో చెయ్యదగిన ముఖ్యమైన మార్పు ఏమిటి?
- గర్భధారణలో సమస్యల వల్ల ప్రతి సంవత్సరం భారతదేశంలో లక్షమంది మహిళలు చనిపోతున్నారు. తల్లి ఆరోగ్యం, పోషకాహారస్థాయి సరిగా ఉండకపోవటం, కాన్పు సమయంలో సరైన సేవలు అందించకపోవటం వల్ల శిశు మరణాలు అధికంగా సంభవిస్తున్నాయి. పై పరిస్థితిలో 104, 108 సేవలు ఏమైనా మార్పులు తెచ్చాయా? చర్చించండి.

కీలక పదాలు

1. ప్రజా ఆరోగ్య సేవలు
2. ప్రాంతీయ ఆసుపత్రి
3. ప్రజాసదుపాయాలు
4. పోషకాహారం
5. ఆరోగ్యశ్రీ పథకం

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. తప్పు వాక్యాలను సరిచేయండి:

అ. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో చాలా వాటిల్లో అర్హులైన డాక్టర్లు ఉన్నారు.

ఆ. ప్రభుత్వ ఆసుపత్రులలో కంటే ప్రైవేటు ఆసుపత్రులలో ఎక్కువ సేవలు అందుబాటులో ఉన్నాయి.

ఇ. ఆరోగ్య స్థితిని మెరుగుపరచటంలో పోషకాహారం దోహదం చేస్తుంది.

ఈ. డబ్బులు సంపాదించటానికి కొంతమంది డాక్టర్లు అనవసరమైన చికిత్సలు చేయవచ్చు.

2 జయమ్మ ఈ కింది వాటిని ఉపయోగిస్తుంది. వీటిల్లో ఏవి మౌలిక ప్రజా సదుపాయాల కిందకు వస్తాయి:

అ. బడికి స్కూటరు వేసుకుని వెళుతుంది.

ఆ. అంగన్‌వాడికి తన బిడ్డను పంపుతుంది.

ఇ. ఇంట్లో టివి ఉంది.

ఈ. ఆమెకు మొబైల్ ఫోన్ ఉంది. ఉ. పోస్టాఫీసు ద్వారా ఉత్తరం పంపిస్తుంది.

3. ఈ పాఠంలో ప్రజా ఆరోగ్యంలో ప్రభుత్వ పాత్ర గురించి చర్చించే వాక్యాలను గుర్తించండి.

4. ఈ పాఠంలో కింద వాటిల్లో ఏవి ప్రజా ఆరోగ్యాన్ని మెరుగుపరిచే చర్యలుగా భావిస్తున్నారో, ఏవి అటువంటి చర్యలు కాదని భావిస్తున్నారో రాయండి. మీ సమాధానానికి కారణాలు రాయండి.

అ. క్షయ రోగులకు ఉచితంగా మందులు ఇస్తారు.

ఆ. కొన్ని గ్రామాలలో రక్షిత మంచినీటి సౌకర్యాన్ని కల్పించారు.

ఇ. జలుబు, జ్వరం, వంటినొప్పులు వంటి వాటికి దుకాణదారులు మందులు అమ్ముతున్నారు.

ఈ. చౌక ధరల దుకాణాల ద్వారా ప్రభుత్వం ఆహార ధాన్యాలను అందిస్తోంది.

5. ప్రియంవద ఒక ప్రైవేటు ఆసుపత్రి నడుపుతోంది. ప్రభుత్వ ఆసుపత్రిలో కంటే ఇక్కడ ఎక్కువ సౌకర్యాలు ఉన్నాయి. మండల ప్రభుత్వ ఆసుపత్రిలో సత్యనారాయణ డాక్టరుగా పని చేస్తున్నాడు. వాళ్లిద్దరి మధ్య వైద్య సేవలు ప్రజలకు అందటంపై జరిగే చర్చను ఊహించి రాయండి.

6. మందులు మాత్రమే ఇవ్వటం వల్ల ఆరోగ్యం సమకూరదు. ఈ అధ్యాయంలో ఆరోగ్యానికి సంబంధించి ఇతర అంశాలు (ఉదా: శుభ్రమైన తాగునీరు వంటివి) పేర్కొన్నారు. వాటన్నిటిని ఒక చోటుకి తెచ్చి వాటి గురించి ఒక పేరా రాయండి.

7. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ప్రజలు వైద్యంపై పెట్టే ఖర్చులను కింది చిత్రం వివరిస్తుంది. పేదరికంలో ఉన్నవారిలో 65 శాతం దాకా ప్రజలు అప్పు చేయవలసి వస్తోంది. చిత్రంలో దీనిని గుర్తించి, శాతాన్ని కూడా గుర్తించండి. పేదరికానికి ఎగువన ఉన్నవారిలో ఆసుపత్రి ఖర్చులో 45 శాతం వరకు తమ పొదుపులోంచి భరిస్తున్నారు. దీనిని కూడా పటంలో గుర్తించండి. పేదరికానికి ఎగువన ఉన్న వారిలో 35 శాతం మంది మాత్రమే అప్పు చేయాల్సి వస్తోంది. దీనిని, ఆ శాతాన్ని పటంలో గుర్తించండి.

కింద చూపించిన పట్టికల ఆధారంగా ఆసుపత్రి ఖర్చులు ఏ విధంగా సమకూర్చుకుంటున్నారో, అందులో సుమారుగా ఎంత శాతం ప్రజలు ఉన్నారో చెప్పండి.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఆర్థికస్థాయి బట్టి ఆసుపత్రి ఖర్చులను సమకూర్చుకునే మార్గాలు

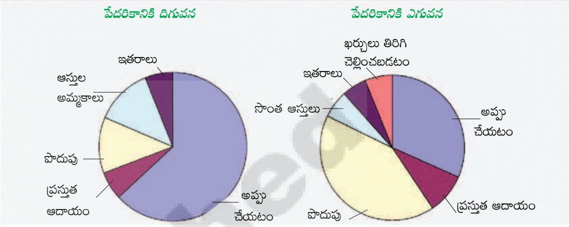

8. మీ ప్రాంతంలో ప్రభుత్వ ఆరోగ్య పథకాలపై సర్వేచేసి లబ్ధి పొందుతున్న వారి జాబితా తయారు చేయండి.

9. “మౌలిక ప్రజా సౌకర్యాలు” శీర్షిక కింద గల మొదటి పేరా చదివి కింది ప్రశ్నకు జవాబు రాయండి. మీ ప్రాంతంలో ఏదైనా రక్షిత మంచినీటి సదుపాయం ఉందా? వివరించండి.

© SCERT not to be republished

పాఠం 10

బ్రిటిష్, నిజాంల పాలనలో భూస్వాములు, కౌలుదార్లు

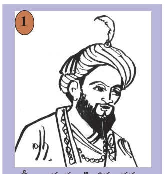

1 జమీందార్ల నుండి శిస్తు వసూలు చేసుకునే రాజు

2 ప్రజల నుండి శిస్తు వసూలు చేసి రాజుకు చెల్లించే జమీందారు

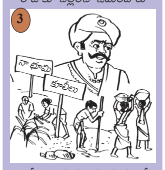

3 జమీందార్ల స్వంత భూముల్లో పనిచేస్తున్న కూలీలు

4 స్వంత భూమి కలిగి శిస్తు చెల్లించే రైతు

మొఘల్ కాలంలో జమీందారులు, రైతాంగం

మొఘల్ చక్రవర్తుల పాలనలో రైతాంగం నుంచి జమీందారులు శిస్తు వసూలు చేసి మొఘల్ అధికారులకు అందచేసేవారు. శిస్తు వసూలు చేసినందుకు జమీందారులకు అందులో కొంత వాటా, ఒక్కొక్కసారి స్థానికంగా చిన్న చిన్న పన్నులు వసూలు చేసే అధికారం ఇవ్వబడింది. గుర్రాలు, తుపాకులతో కూడిన చిన్నదైన సైనికుల బృందం కూడా ఉండేది. వీళ్ల ఇళ్లు చిన్న కోటల మాదిరిగా ఉండేవి. తెలంగాణలో వీటిని గడీలనేవారు. ఇక్కడి నుంచి చుట్టుపక్కల గ్రామాలను నియంత్రించేవాళ్లు. జమీందారులు శిస్తు వసూలు చేసేవాళ్లుగా రైతాంగానికీ, ప్రభుత్వానికీ మధ్య మధ్యవర్తులుగా ఉండేవాళ్లు. రైతాంగం ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలను ప్రభుత్వానికి తెలియచేసేవాళ్లు. అదే సమయంలో ప్రభుత్వ నిబంధనలు రైతాంగం పాటించేలా చూసేవాళ్లు.

జమీందారులకు సొంత భూమి కూడా ఉండేది, దీంట్లో కూలీలతో పని చేయించేవాళ్లు. వీటిని 'ఖుద్‌ఖాస్త్' అంటే సొంతంగా సాగు చేసుకునే భూములనేవారు. తమ భూములను వాళ్లు రైతాంగానికి ఇచ్చి పంటలో కొంత భాగం కానీ, ముందుగా నిర్ణయించిన కౌలుకి కానీ ఇచ్చేవారు. ఈ రకంగా భూమి ఉన్న వాళ్లను భూస్వాములంటారు. వీరి భూములను సాగుచేసే వాళ్లను కౌలుదార్లు అంటారు. అంటే జమీందారులకు రెండు పార్శ్వాలు ఉండేవి – ఒకటి శిస్తు వసూలు చేయటం, రెండు భూమి కలిగి ఉండటం. రైతాంగంలో రెండు రకాలు ఉండేవారు – మొదటిది సొంతంగా భూమి కలిగి ఉండి, దానిని సాగుచేస్తూ జమీందారు ద్వారా శిస్తు చెల్లించేవాళ్లు, రెండవది భూస్వాముల కింద కౌలుదార్లుగా భూమి సాగుచేసేవాళ్లు. భారతదేశ గ్రామాల్లో చాలామంది చేతివృత్తుల వాళ్లు, వివిధ సేవలను అందించే కులాల వాళ్లు ఉండేవాళ్లు. వీళ్ళు శారీరక శ్రమ, నైపుణ్యంతో కూడిన పనులు చేసేవాళ్లు. వీరిలో చాలామందిని తక్కువకులాల వాళ్లుగా, అంటరానివాళ్లుగా భావించేవాళ్లు. కొంతమందికి కొద్దిగా భూమి ఉండేది కానీ ప్రధానంగా భూస్వాములకు, రైతులకు సేవలు అందించటం ద్వారా జీవనోపాధిని పొందేవారు.

- మొఘల్ కాలంలో గ్రామాల్లోని భూములన్నీ జమీందారుల కింద ఉండేవా?
- మొఘల్ ప్రభుత్వానికి జమీందారులు ఏం చేసేవాళ్లు, దానికి ప్రతిఫలంగా వాళ్లకు ఏం లభించేది?

- జమీందారులు చిన్న కోటల్లాంటి ఇళ్లల్లో ఉంటూ, సైన్యాన్ని ఎందుకు కలిగి ఉండేవాళ్లు?
- స్వంతంగా వ్యవసాయం చేసుకుంటున్న వాళ్లకు జమీందారులు ఏవిధంగానైనా సహాయపడి ఉంటారా? మీ సమాధానానికి కారణాలు ఇవ్వండి.

శాశ్వత శిస్తు ఒప్పందం : బ్రిటిష్ పాలకులు ప్రవేశపెట్టిన మార్పులు

జమీందార్ల నుండి శిస్తు వసూలుచేసే కంపెనీ అధికారి

అధిక శిస్తు వసూలుచేసే అధికారం గల జమీందారు

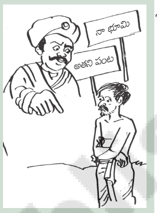

పంటను పండించే, శిస్తును నిర్ణయించే జమీందారు

భారతదేశంపై బ్రిటిష్‌వాళ్ళు ఆధిపత్యం పొందిన తరవాత యుద్ధాలకు, వాణిజ్యానికి డబ్బులు సమకూర్చుకోటానికి భూమి శిస్తును సాధ్యమైనంత పెంచాలని అనుకున్నారు. ఇటువంటి పరిస్థితులలో రైతులు భూమిని సాగు చేయలేకపోవటంతో వ్యవసాయం దెబ్బతింది. అనేక కరువుకాటకాలు సంభవించటం వల్ల వేలాది ప్రజలు చనిపోయారు. భూమి శిస్తు విధానం వ్యవసాయాన్ని ప్రోత్సహించేలా ఉండాలని బ్రిటిష్ పాలకులు గుర్తించారు. రైతాంగం సాధ్యమైనంత ఎక్కువ భూమిని సాగులోకి తేవాలని, ఇంగ్లాండ్‌కు ఎగుమతి చేయగల పత్తి, నీలిమందు, చెరుకు, గోధుమ వంటి డిమాండ్ ఉన్న వాణిజ్య పంటలు సాగుచేయాలని వాళ్లు కోరుకున్నారు. వ్యవసాయాన్ని మెరుగు పరచాలని, అందులో పెట్టుబడులను ప్రోత్సహించాలని కంపెనీ అధికారులు భావించారు. దీనిని ఆచరణలోకి తేవటం ఎలా?

ఈ అంశంపై రెండు దశాబ్దాలపాటు చర్చలు జరిగిన తరవాత కార్న్‌వాలిస్ గవర్నర్ జనరల్‌గా ఉన్న సమయంలో కంపెనీ శాశ్వత శిస్తు నిర్ణయ ఒప్పందను 1793లో ప్రవేశపెట్టింది. ఈ విధానంలోని నిబంధనల ప్రకారం వేలం ద్వారా అంగీకరించిన శిస్తులను వసూలుచేసే అధికారం జమీందారులకు ఇవ్వబడింది. అందుకే దీనిని జమీందారీ పద్ధతి అని కూడా అంటారు. వసూలుచేసిన శిస్తులో 90 శాతం ప్రభుత్వానికి చెల్లించి వసూలు చేసినందుకుగాను 10 శాతం వాళ్ళు ఉంచుకోవచ్చు. శిస్తు మొత్తాన్ని శాశ్వతంగా నిర్ణయించారు, అంటే భవిష్యత్తులో దానిని పెంచటానికి వీలులేదు. దీనివల్ల కంపెనీకి క్రమం తప్పకుండా ఆదాయం వస్తుందనీ, అదే సమయంలో భూములను అభివృద్ధిపరచటానికి జమీందారులు పెట్టుబడులు పెడతారని భావించారు. ప్రభుత్వానికి కట్టే శిస్తు పెరగదు కాబట్టి ఎక్కువ పంట పండితే భూస్వాములు లాభపడతారు. అయితే వేలంలో అంగీకరించిన దానికంటే ఎక్కువ శిస్తును జమీందారులు వసూలు చేయసాగారు. వాళ్లు నిరంతరం శిస్తు పెంచుతూ అందుకు సిద్ధంగా లేని సాగుదారులను తొలగిస్తూ ఉండేవాళ్లు. ఈ సెటిల్‌మెంటు వల్ల రైతాంగం కాస్తా కౌలుదారులుగా మారిపోయింది. జమీందారులు భూమిశిస్తు కాకుండా కౌలు వసూలు చేయసాగారు. శిస్తుకంటే కౌలు చాలా ఎక్కువగా ఉండటం వల్ల రైతులు ఆ మొత్తాలు చెల్లించలేక కొన్ని సందర్భాలలో భూములు వదిలి పారిపోయేవాళ్లు.

© SCERT not to be republished

భూసారంతో సంబంధం లేకుండా అధిక శిస్తు చెల్లిస్తూ, జమీందారు కోరిక మేరకు ఉత్పత్తి చేయని పక్షంలో భూమి నుండి వైదొలగాలి.

కొన్ని సంవత్సరాల తరవాత భూమిపై సర్వాధికారాలు పొందిన జమీందారు

దీర్ఘకాలంలో జమీందారులు కూడా ప్రభుత్వానికి కట్టవలసిన శిస్తు కట్టలేక రుణగ్రస్తులై బాధలు అనుభవించారు.

- అనేక తరాలుగా భూమిని సాగు చేస్తున్న రైతు స్థితిని ఈ మార్పులు ఎలా ప్రభావితం చేశాయి?
- శిస్తుకు, కౌలుకు మధ్య తేడా ఏమిటి?
- శాశ్వత శిస్తు నిర్ణయ పద్ధతి ద్వారా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం, జమీందారులు, రైతాంగాల్లో ఎవరు ఎక్కువ లాభపడ్డారు? కారణాలు పేర్కొనండి.

ఫలితాలు: భూమిని అభివృద్ధిపరచటానికి జమీందారులు పెట్టుబడులు పెట్టడం లేదని అనతికాలంలోనే కంపెనీ అధికారులు గుర్తించారు. శిస్తు చాలా ఎక్కువగా ఉండి జమీందారులకు రైతులు ఆ మొత్తం చెల్లించటం కష్టంగా ఉండేది. పంట నష్టపోయినప్పుడు, కరువు సమయంలో శిస్తులో ఎటువంటి మినహాయింపులు ఉండేవి కాదు. శిస్తు చెల్లించకపోతే జమీందారీని కోల్పోవలసి వచ్చేది. కంపెనీ నిర్వహించే వేలాల్లో వీటిని తిరిగి అమ్మేవారు. దీనివల్ల గ్రామాల్లో అస్థిరత్వం నెలకొనేది. పాత జమీందారులు వేగంగా మారుతూ వాళ్ల స్థానంలో కొత్త జమీందారులు వచ్చేవాళ్లు.

1820ల నాటికి ఈ పరిస్థితి మారింది. మార్కెట్టులో ఆహార ధాన్యాల ధరలు పెరుగుతుండటంతో సాగు మెల్లగా విస్తరించసాగింది. దీనివల్ల జమీందారులకు ఆదాయం పెరిగింది కానీ కంపెనీకి ఎటువంటి లాభం లేదు. భూమి శిస్తును శాశ్వతంగా నిర్ణయించటం వల్ల దానిని పెంచే వీలు లేకపోయింది.

అయినప్పటికీ భూమిని అభివృద్ధిపరచటంలో జమీందారులకు ఆసక్తి కలగలేదు. సెటిల్‌మెంటు తొలి సంవత్సరాలలో కొంతమంది జమీందారులు తమ భూములను కోల్పోయారు. ఇప్పుడు ఎటువంటి పెట్టుబడులు, ముప్పు లేకుండా సంపాదించటానికి లభించిన అవకాశాన్ని మరి కొంతమంది వినియోగించుకున్నారు. కౌలుదారులకు సాగు చేయటానికి భూమి ఇచ్చి, కౌలు పొందుతూ ఉన్నంతకాలం భూమిని అభివృద్ధిపరచడానికి జమీందారులు ఆసక్తి కనబరిచేవారు కాదు.

జనాభా వేగంగా పెరుగుతున్నందున జమీందారులు కౌలుదారులను తొలగించి ఎక్కువ కౌలుకు కొత్తవాళ్లకు తేలికగా ఇవ్వగలిగారు. ఇంకోవైపు గ్రామాలలో పరిస్థితులు సాగుదారులను పీల్చి పిప్పిచేసేవిగా ఉండేవి. జమీందారుకు పెద్ద మొత్తంలో కౌలు చెల్లించినప్పటికీ, భూమి అతడికిందే ఉంటుందన్న నమ్మకం ఏమీ లేదు. కౌలు చెల్లించటానికి రైతు వడ్డీ వ్యాపారస్తుని

వద్ద అప్పు తీసుకోవాల్సి వచ్చేది. ఒకవేళ కౌలు చెల్లించలేకపోతే తరతరాలుగా సాగుచేస్తున్న భూమినుంచి తొలగించేవాళ్లు.

- బ్రిటిషు ప్రభుత్వం జమీందారీ వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టిన ఉద్దేశాలు ఎందుకు నెరవేరలేదు?
- భూమి మీద ఎటువంటి పెట్టుబడులు పెట్టకుండా తమ ఆదాయాలను పెంచుకోవటం జమీందారులకు ఎలా సాధ్యమయ్యింది?
- బ్రిటిషు పాలనను జమీందారులు సమర్థించారా, వ్యతిరేకించారా? మీ కారణాలు పేర్కొనండి.

రైత్వారీ పద్ధతి

రైత్వారీ పద్ధతిలో నేను ఎక్కువ పంట పండించాను

స్థిరీకరించబడిన శిస్తును రైతు నుండి వసూలు చేసే కంపెనీ అధికారి

కౌలుదారులతో జమీందారు

19వ శతాబ్దం ఆరంభంనాటికి శిస్తు విధానాన్ని మరొకసారి మార్చటం తప్పనిసరి అన్న అభిప్రాయానికి చాలామంది కంపెనీ అధికారులు వచ్చారు. పరిపాలనకు, వాణిజ్యానికి అయ్యే ఖర్చులకు మరింత ఆదాయం సమకూర్చుకోవాల్సిన పరిస్థితుల్లో శిస్తుని శాశ్వతంగా నిర్ణయిస్తే ఎలా కుదురుతుంది?

బ్రిటిష్ సైనికుల నిర్వహణకు చెల్లించాల్సిన మొత్తాలను బాకీ పడినందువల్ల నిజాం రాజు బళ్లారి, అనంతపురం, కడప, కర్నూలు జిల్లాలను బ్రిటిష్ పరం చేశాడు, వీటినే 'సీడెడ్' జిల్లాలంటారు. ఈ ప్రాంతాన్నే రాయలసీమ అంటారు. 1800 నవంబరులో ఈ జిల్లాలకు థామస్ మన్రో ప్రధాన కలెక్టరుగా నియమితుడయ్యాడు. ఆ సమయంలో సీడెడ్ జిల్లాల్లో పూర్తి అరాచకత్వం నెలకొని ఉంది. ఈ ప్రాంతం 8మంది పాలెగార్ల పాలనలో ఉండేది. వీరు బ్రిటిషు పాలనను వ్యతిరేకిస్తూ నిరంతరం దాడులు, దోపిడీలు కొనసాగిస్తూ ఉండేవారు. ముందుగా మన్రో ఈ పాలెగార్లను లొంగదీసుకుని వాళ్ల సాయుధ అనుచరులను చెల్లాచెదురు చేశాడు. శాంతిభద్రతలను నెలకొల్పిన తరవాత మన్రో తన దృష్టిని భూమి సర్వే, శిస్తు స్థిరీకరణపై నిలిపాడు. ఉత్తర భారతదేశంలోమాదిరి దక్షిణాదిన జమీందారులు లేరని మన్రో గుర్తించాడు. అందుకు భిన్నంగా ఆంధ్ర, తమిళ ప్రాంతాలలో చిన్న చిన్న రైతాంగ సమూహాలు భూమిని కలిగి, దానిని సాగుచేస్తూ, శిస్తు చెల్లించేవి. రైతుల ప్రాముఖ్యతను గుర్తించిన అతడు 'రైత్వారీ స్థిరీకరణను' దక్షిణ, పశ్చిమ భారత దేశాలలో ప్రవేశపెట్టాడు.

రైతు అంటే భూమిని సాగు చేసేవాడు. 'రైత్వారీ' అంటే రైతులకు సాగుహక్కు ఇవ్వటం. భూమిని సొంతంగా సాగుచేసే, లేదా ఇతరులతో సాగు చేయించే భూమి వాస్తవ యజమానులు/ సాగుదారులనుంచి నేరుగా శిస్తు వసూలు చేయాలని నిర్ణయించారు. ఈ స్థిరీకరణ కింది భూమిని సాగుచేసే రైతులను గుర్తించారు. వాళ్లు సాగుచేస్తున్న భూములను గుర్తించారు. ప్రతి భూఖండానికి సర్వే నంబరు

ఇచ్చి దానికి చట్టబద్ధ యజమానులు ఎవరో నిర్ణయించారు. దిగుబడులు, ధరలు, మార్కెట్ పరిస్థితులు, సాగుచేసే పంటలు వంటివాటిని దృష్టిలో పెట్టుకుని ఎకరానికి చెల్లించాల్సిన శిస్తుని నిర్ణయించారు. 1801–02లో పంటలసాగు మొదలు కాకముందు విత్తనాలు, పరికరాలు, ఎడ్లు కొనటానికి, పాత బావులు మరమ్మతు చేయటానికి, కొత్తబావులు తవ్వటానికి రైతులకు మన్రో అప్పులు ఇప్పించాడు. రైతులకు రక్షణగా ఉండే తండ్రి స్థానంలో బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ఉండాలని అతడు వాదించాడు. ఈ చర్యల వల్ల ఆ సంవత్సరం పంటలు బాగా పండి శిస్తు వసూళ్లు బాగా జరిగాయి. మన్రో అనుసరించిన విధానం సరయినదేనని ఇది నిరూపించింది.

అభివృద్ధి కార్యక్రమాలు

చిత్రం : 10.1 ప్రకాశం బ్యారేజ్

భారీ నీటిసాగు పథకాలలో పెట్టుబడులు పెట్టటం ప్రభుత్వ విధి అని కొంతమంది బ్రిటిషు పరిపాలకులు భావించారు. వీటివల్ల రైతులు పొలాలను సాగుచేసి అధిక విలువైన వాణిజ్య పంటలు పండించటం వీలవుతుందని భావించారు. సర్ ఆర్థర్ కాటన్ అవిశ్రాంత కృషివల్ల 1849లో ధవళేశ్వరం వద్ద గోదావరి నదిపై ఆనకట్ట నిర్మాణం పూర్తయ్యింది. 1833లో తీవ్ర కరువుకు గురైన ఈ జిల్లాలో ఈ ఆనకట్ట వల్ల సంపద వెల్లివిరిసింది. అదేవిధంగా విజయవాడ వద్ద కృష్ణానదిపై 1854లో ఆనకట్ట కట్టారు. దీనివల్ల డెల్టాప్రాంతాలు సంపన్నమయ్యాయి. రాయలసీమలోని మెట్ట భూములకు నీళ్ల అందించటానికి 1857 తరవాత కర్నూలు–కడప (కెసి) కాలువలు నిర్మించారు. ఈ చర్యలు చెప్పుకోదగినవే అయినప్పటికీ వాటి వల్ల కొన్ని ప్రాంతాలు మాత్రమే లాభపడ్డాయి. దేశంలోని అధికశాతం భూమి ఇంకా వర్షాధారంగానే ఉంది. చిన్న చెరువులు, బావులు వంటి సాగునీటి పథకాలలో జమీందారులు, ధనిక రైతులు పెట్టుబడులు పెడతారన్న ఆశలు నెరవేరలేదు.

- ‘శాశ్వత స్థిరీకరణ’ను ప్రవేశపెట్టినప్పుడు పెద్ద ఎత్తున భూసర్వే చేపట్టలేదు. ‘రైత్వారీ స్థిరీకరణ’ సమయంలో ఇది ఎందుకు అవసరమయ్యిందని మీరు భావిస్తున్నారు?
- రైత్వారీ స్థిరీకరణను ప్రవేశపెట్టేకంటే ముందు పాలెగార్లను ఎందుకు ఓడించాల్సి వచ్చింది?
- మీరు ‘సీడెడ్ జిల్లాల్లో’ నివసిస్తున్నట్లయితే బ్రిటిషు వాళ్లకి వ్యతిరేకంగా పోరాడిన పాలెగార్ల గురించి తెలుసుకోండి.
- బ్రిటిషు పాలన ఆరంభంలో వ్యవసాయంలో ప్రభుత్వం ఏ విధమైన పెట్టుబడులు పెట్టింది? ఈ పనిని రైతులు స్వయంగా చేయగలిగి ఉండేవాళ్లా?

- రైత్వారీ స్థిరీకరణ వల్ల రైతులు, భూస్వాములు, బ్రిటిషు పాలకులలో ఎవరు లబ్ధి పొందారు? మీ సమాధానానికి కారణాలు ఇవ్వండి.

ఫలితం: రైత్వారీ ప్రాంతాలలో కూడా భూమి శిస్తుని చాలా ఎక్కువగా నిర్ణయించారు. జమీందారీ ప్రాంతాలలో మాదిరి కాకుండా దీనిని 20, 30 సంవత్సరాలకు ఒకసారి నిర్ణయిస్తారు. ఈ కాలం ముగిసిన తరవాత మారిన పరిస్థితుల్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని శిస్తును తిరిగి నిర్ణయించేవాళ్లు. భూమి శిస్తు చాలా ఎక్కువగా ఉండి మొదట్లో దానిని బలవంతంగా వసూలు చేయాల్సి వచ్చేది. అయితే కొంతకాలానికి భూమి శిస్తు కంటే ధరలు వేగంగా పెరగటంతో ‘రైతులు’ తమ భూములను సాగు చేయటానికి కౌలుదారులకు ఇచ్చి వారినుంచి పంట వసూలు చేయటం సైతం లాభసాటిగా ఉండేది. అనతికాలంలోనే రైత్వారీ ప్రాంతాలలో కూడా భూస్వాములు ఏర్పడి తమ భూములను నిస్సహాయులైన కౌలుదారులకు అధిక మొత్తం కౌలుకు ఇవ్వసాగారు. ‘రైతులు’ ప్రభుత్వానికి చెల్లించే భూమి శిస్తు కంటే కౌలుదారులు మూడునుంచి ఏడు రెట్లు ఎక్కువ కౌలు చెల్లించేవాళ్లు. (అంటే రైతు కొంత భూమికి వందరూపాయలు భూమి శిస్తుగా ప్రభుత్వానికి చెల్లిస్తుంటే అదే భూమినుంచి కౌలుగా 300 నుంచి 700 రూపాయలు కౌలుగా లభించేది.) ఫలితంగా వాళ్లకు కూడా వ్యవసాయాన్ని మెరుగుపరచటానికి పెట్టుబడులు పెట్టటంలో ఆసక్తి లేకుండా పోయింది, ఎక్కువ మొత్తాలకు భూమిని కౌలుకు ఇవ్వటంపైనే దృష్టి పెట్టారు.

- మీరు ఊహించిన దానినీ, వాస్తవంగా జరిగిన దానినీ పోల్చండి. మీ అంచనాలు ఎంతవరకు నిజమయ్యాయి?
- వ్యవసాయాన్ని విస్తరించటంలోగానీ, మెరుగుపరచటంలోగానీ రైతులు పెట్టుబడులు ఎందుకు పెట్టలేదు?

- భూమిలేని కౌలురైతుల స్థితిగతులను ఊహించి ఒక వ్యాసం రాయండి.

వాణిజ్యీకరణ, వడ్డీవ్యాపారస్తులు

భూమినుంచి ఆదాయాన్ని పెంచాలన్న కోరికతో భూమి శిస్తును రెవెన్యూ అధికారులు గణనీయంగా పెంచేశారు. ఆ శిస్తులను రైతాంగం చెల్లించలేక ఊళ్లు విడిచి పారిపోసాగారు. ఆ విధంగా అనేక ప్రాంతాల్లో ఊళ్లు నిర్మానుష్యంగా మారాయి. కొత్త విధానం వల్ల రైతులు ధనిక భూస్వాములుగా మారతారని ఆశావహులైన అధికారులు భావించారు. కాని అధిక భూ శిస్తులవల్ల ఇది జరగలేదు.

శిస్తులు కట్టటానికి రైతులు వడ్డీవ్యాపారస్తుల నుంచి చాలాసార్లు అప్పులు చేయాల్సి వచ్చేది. అయితే, వాళ్లు సకాలంలో అప్పులు చెల్లించకపోతే వడ్డీ వ్యాపారస్తులు కోర్టుకు వెళ్లి భూములు వేలం వేయించి తమ అప్పులు వసూలు చేసుకునేవాళ్లు. శిస్తు వసూలుకు బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన కొత్త విధానం వల్ల అనేకమంది రైతులు అప్పుల ఊబిలో కూరుకుపోయారు.

రైతుల అప్పులు పెరగటానికి మరొక కారణం కూడా ఉంది. వ్యవసాయ ఉత్పత్తులు ఎగుమతి అవుతుండటం వల్ల వాటి ధరలు అంతర్జాతీయ మార్కెట్లో నిర్ణయింపబడేవి. ఉదాహరణకు 1861లో అమెరికాలో అంతర్యుద్ధం తలెత్తడం వల్ల పత్తి సరఫరా కోసం బ్రిటిషు కర్మాగారాలు భారతదేశంపై ఆధారపడ్డాయి, దాంతో ధరలు గణనీయంగా పెరిగాయి. 1865లో అమెరికాలో అంతర్యుద్ధం ముగియటంతో భారత పత్తికి గిరాకి తగ్గి దాని ధరలు పడిపోయాయి. 1864లో కిలోకి 12 అణాల ధర ఉండగా 1865లో అది 6 అణాలకి పడిపోయింది. తీసుకున్న అప్పులు తిరిగి తీర్చలేక రైతులు చాలా కష్టాలపాలయ్యారు. తమ పట్టులోకి వచ్చే రైతుల సంఖ్య

© SCERT not to be republished

పెరుగుతుండటంతో వడ్డీ వ్యాపారస్తుల సంపద కూడా పెరుగుతూ వచ్చింది. పత్తి పంటతో ఇబ్బడి ముబ్బడిగా లాభాలు సంపాదించవచ్చనుకున్న గంజాం రైతులు ఉన్నట్టుండి బికారులుగా మారారు. అంతేకాదు, అంతకుముందు వరి పండించే పొలాల్లో పత్తి సాగు చేయటం వల్ల బియ్యానికి కొరత ఏర్పడింది. దీనివల్ల అన్నివర్గాల ప్రజలు ప్రభావితులయ్యారు. గంజాం కరువుగా పేర్కొనే ఆ కరువు వల్ల ఆకలితో వేలాదిమంది చనిపోయారు. అనేకమంది దక్షిణాఫ్రికా మారిషస్, ఫిజి, ఇతర దూర ప్రాంతాలకు కూలీలుగా వలస వెళ్లారు.

- అధిక శిస్తు రేట్ల వల్ల భూస్వాములు, రైతులు వ్యవసాయాన్ని అభివృద్ధి చేసే పనులను ఎందుకు చేపట్టలేకపోయారు?
- భూమి శిస్తు వల్ల రైతుల భూములు ఏ విధంగా వడ్డీ వ్యాపారస్తుల పరం చేయబడ్డాయి? వడ్డీ వ్యాపారస్తులు ఆ భూమితో ఏం చేసి ఉంటారు?
- ఎగుమతి కోసం ఉత్పత్తి చేపట్టినందువల్ల అంతిమంగా ఎవరు లాభపడ్డారు? వాళ్లు ఏ విధంగా లాభపడ్డారు?
- అమెరికాలో యుద్ధం వల్ల భారతదేశంలో పత్తి ధరలు ఎందుకు పెరిగాయి?
- ప్రస్తుత కాలంలో వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల ధరలు వేగంగా పెరిగి, పడిపోయిన సందర్భం గురించి విన్నారా? దాని ప్రభావం రైతులపై ఎలా ఉంటుంది.

రైతాంగాన్ని దోచుకున్న జమిందారులు

వలస పాలనలో భూస్వాములు వారి సొంత భూములలో రైతాంగంతో బలవంతంగా, డబ్బులు ఇవ్వకుండా పని చేయించుకునేవాళ్లు. దీనినే వెట్టి అంటారు. ఒకవేళ ఎవరైనా అందుకు నిరాకరిస్తే సైనికులతో బలప్రయోగం చేసేవాళ్లు. రోడ్డుమీద వెళ్లుతున్న వాళ్లను కూడా సైనికులు పట్టుకొచ్చి జమీందారుల భూముల్లో వెట్టి చేయించేవాళ్లు.

ఈ విధంగా జమీందారుల భూముల్లో పనిచేయాల్సి రావటం వల్ల రైతులు తమ సొంత పొలాల్లో సరిగా పనిచేయలేక పోయేవాళ్లు. తమ భూములను బాగుచేసుకోలేక పోయేవాళ్లు. 1878లో వెలువడిన ఒక ప్రభుత్వ నివేదిక ఆధారంగా వాళ్ల దీనస్థితి తెలుస్తుంది. రైతులు తమ పొలాల్లో బావులు తవ్వరు, వాటికి సాగునీళ్లు అందించరు, మురుగుకాల్వలు తీయరు, గట్లు వేయరు, ఎరువులు వేయరు అని ఈ నివేదిక తెలియచేసింది. “ఏ క్షణంలో తమ భూమినుంచి వెళ్లగొడతారోనన్న భయంతో తమ భూములను బాగుపరిచే పని ఏదీ వాళ్లు చేసేవాళ్లు కారు. వాళ్లు తమ భూమి బాగుపరచిన మరుక్షణం వాళ్లనుంచి తీసుకునే కౌలును జమిందారు వెంటనే పెంచేస్తాడు. అంతేకాదు రైతులు తమ భూములు బాగుచేసుకుంటే తమ హక్కుల కోసం పోరాడతారన్న భయంతో కూడా ఆ పనులు చేయకుండా జమీందార్లు వాళ్లకు అడ్డుపడతారు.”

అంతులేని వసూళ్లు, శిస్తులు, చెల్లింపులు

రకరకాల సాకులతో రైతులనుంచి సాధ్యమైనంత డబ్బు వసూలు చేయటానికి జమీందారులు ప్రయత్నించారు. జమీందారు ఇంటికి నెయ్యి, పాలు, కూరగాయలు, బెల్లం, గడ్డి, పిడకలు వంటివి రైతులు ఉచితంగా నిత్యం సరఫరా చేయాలి. భారతదేశంలోని అనేక రాష్ట్రాలలో ఇదే పరిస్థితి ఉండేది. బెంగాల్, బీహార్, ఉత్తరప్రదేశ్‌లలో పెద్ద పెద్ద భూస్వాములు చాలామంది ఉండేవాళ్లు. ఒక్కొక్కరి కింద డజన్లు, వందల గ్రామాలు ఉండేవి. జమీందారుల ఆగడాలను ప్రతిఘటించటానికి రైతులు ప్రయత్నించేవాళ్లు.

హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో దొరలు, రైతులు

నిజాం పాలనలోని హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో జాగీర్‌దారులు, సంస్థానాలు, ఇనాందారులు వంటి మధ్యస్థాయి పెత్తందారులు చాలా మంది ఉండేవాళ్లు.

వీళ్లకింద ఉన్న ప్రాంతానికి వీళ్లే స్వతంత్ర అధిపతులు. వీళ్లు భూమి శిస్తు వసూలు చేసి అందులోంచి కొంతమొత్తం ‘పేష్‌కష్’ గా నిజాంకి చెల్లించి మిగిలిన మొత్తం తాము ఉంచేసుకునేవాళ్లు. తమ ప్రాంతాల పరిపాలనకు వాళ్లే బాధ్యత వహించేవారు. హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో 6535 గ్రామాలతో 1500 జాగీర్లు, 497 గ్రామాలతో 14 సంస్థానాలు ఉండేవి. నిజాం సొంత జాగీరు కింద (దీనిని సర్ఫ్–ఎ–ఖాస్ అంటారు) 1400 గ్రామాలు ఉండేవి. మిగిలిన ప్రాంతంలో పాలన కింది విధంగా సాగేది:

హైదరాబాదును పాలించిన నిజాంలు బ్రిటిషు పాలన కింద ఉండి వాళ్ల విధానాలను అనుసరించాల్సి వచ్చేది. 19వ శతాబ్దపు తొలి సగంలో దేశ్‌ముఖ్‌ల ద్వారా సాధ్యమైనంత ఎక్కువ భూమిశిస్తు వసూలు చేయటానికి ప్రయత్నించారు. దీని వల్ల వ్యవసాయం కుంటుపడింది. రైతులు భూమి వదిలి పారిపోసాగారు. ఈ పరిస్థితి దృష్ట్యా నిజాం ప్రభుత్వం భూమి శిస్తు వసూళ్లకు కొత్త విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టింది. దీనికింద జిల్లాలో నియమితులైన అధికారుల ద్వారా నేరుగా శిస్తు వసూలు చేయసాగారు. పాత భూస్వాములకు నష్టపరిహారంగా ‘రుసుం’ అనే వార్షిక మొత్తాలు ఇచ్చేవాళ్లు. వాళ్ల భూములకు, చుట్టుపక్కల ఉన్న బంజరు, అటవీ భూములకు పూర్తి హక్కులతో పట్టాలు ఇచ్చారు. ఆముదం, వేరుశనగ వంటి పంటలకు పెద్ద ఎత్తున ఎగుమతి మార్కెటు ఉందని తెలుసుకున్న భూస్వాములు ఈ పంటలు పండించటానికి మరిన్ని బంజరు భూములను సాగుకిందకు తెచ్చారు. అయితే ఈ భూములమీద పని ఎవరు చేయాలి? భూస్వాములు ‘వెట్టి’ పరిధి పెంచి తమ భూములపై మామూలు రైతులు, చేతివృత్తులవాళ్లు, సేవలు అందించే కులాలవాళ్లు వేతనం లేకుండా పనిచేసేలా బలవంతం చేశారు. ఈ పెద్ద పెద్ద భూస్వాములను ‘దొర’లని వ్యవహరించే వారు. వీళ్లు ‘గడీ’లనే కోటల్లాంటి పెద్ద పెద్ద ఇళ్లల్లో, పెద్ద సంఖ్యలో సేవకులు, సైనికులతో ఉండేవారు. వాళ్లకింద కౌలుదార్లు సాగుచేసే భూములు, బలవంతపు చాకిరితో నేరుగా సాగుచేసే భూములు విస్తృతంగా ఉండేవి. గ్రామంలో వడ్డీ వ్యాపారస్తులు కూడా వీళ్లే. మొత్తం గ్రామం మీద తీర్పులుచెప్పే హక్కు వీళ్లకు ఉండేది. గ్రామంలోని తగాదాలన్నింటినీ వాళ్లు పరిష్కరించేవారు. ఇటువంటి సందర్భాలలో పైకులాల పట్ల పక్షపాతం చూపేవారు. పట్వారీల వంటి ఇతర గ్రామస్థాయి అధికారులు, ఇతర చిన్న భూస్వాములు సైతం వాళ్ల ఆదేశాలను పాటించాల్సిందే. తక్కువ కులాలకు చెందిన శ్రామికులు పైకులాల వాళ్లకి, ప్రత్యేకించి భూస్వాములకు ఉచితంగా పనిచేసేలా చూసేవాళ్లు. కింది కులాలకు చెందిన వ్యక్తులు చొక్కా వేసుకోకూడదు, తలపాగా పెట్టుకోకూడదు, చెప్పులు వేసుకోకూడదు వంటి నియమాలను అమలు చేసే వాళ్లు. దొరల ముందు వీళ్లు వంగి వంగి నిలబడి, ‘దొర’ అని సంభోదించాలి.

తెలంగాణ ప్రాంతంలో మహబూబ్‌నగర్, నల్గొండ జిల్లాల్లో వెయ్యి ఎకరాలకు పైగా భూమి ఉన్న దొరలు 550 మంది ఉన్నారు. విస్నూరు రామచంద్రారెడ్డి, జన్నారెడ్డి ప్రతాపరెడ్డి మాదిరి లక్ష ఎకరాలు ఉన్న భూస్వాములు ఉండేవారు.

- రైతులు తమ భూములపై పెట్టుబడులు పెట్టటానికి ఎందుకు ఆసక్తి చూపే వారు కాదు?
- కౌలుదారులు ఉత్పత్తులను జమీందారులు ఏయే రూపాలలో కొల్లగొట్టేవారు?
- గ్రామ కళాకారులు, సంప్రదాయ చేతి వృత్తిదారుల జీవితాల్లో వస్తున్న మార్పుల గురించి చర్చించండి.

- నిజాం రాష్ట్రంలో శిస్తు వసూలు చేసేవాళ్ల పరిస్థితి ఎలా మారుతూ వచ్చింది?
- వివిధ దోపిడీలలో రైతాంగం 'వెట్టి'ని తీవ్రంగా ద్వేషించేవాళ్లు. కారణాలు పేర్కొనండి.
- 'దొర'కు, మామూలు భూస్వామికీ తేడా ఏమిటి?

కరువులు

బ్రిటిషు పాలనలో కరువులు, తీవ్ర ఆహార కొరతల వల్ల తరచు సంక్షోభాలు తలెత్తేవి. అధిక శిస్తులు, కౌళ్లవల్లగానీ, పంటలు పండనప్పుడు గానీ ఏర్పడే క్లిష్ట పరిస్థితులను తట్టుకోటానికి రైతాంగం వద్ద తగినంత నిల్వలు ఉండేవి కావు. మరోవైపు ఆహారధాన్యాలు ఇతర దేశాలకు ఎగుమతి అవుతూ ఉండేవి. ఆహార ధాన్యాలను అక్రమంగా నిలువచేసి వ్యాపారస్తులు కృత్రిమ కొరత సృష్టించినప్పుడు కూడా ప్రభుత్వం జోక్యం చేసుకోటానికి నిరాకరించేది.

మిగిలిన ప్రాంతాల మాదిరిగానే 19, 20వ శతాబ్దాలలో ఆంధ్రప్రాంతం తీవ్ర కరువులతో కుదేలయ్యింది. అన్నింటిలోకి తీవ్రమైన కరువు 1865–66లో గంజాంలో సంభవించింది. దీని గురించి ఇంతకు ముందే మీరు చదివారు. సాగునీటి సౌకర్యాలులేని రాయలసీమ ప్రాంతంలో కరువులు తరచుగా సంభవించేవి. 19వ శతాబ్దం ద్వితీయార్థంలో 11 కరువులు వచ్చాయి. వీటివల్ల వేలాది ప్రజలు చనిపోయారు. ఆంధ్రా జిల్లాల్లో పలుచోట్ల ప్రజలు ఆహార లూటీలకు పాల్పడ్డారు. ఈ దౌర్జన్యాలను అరికట్టడానికి సైనికులను పంపించారు.

రైతాంగ ఉద్యమాలు

అధిక భూమి శిస్తులు, భూస్వాములు, వడ్డీ వ్యాపారస్తుల దోపిడీల కారణంగా రైతాంగం తీవ్ర ఇబ్బందుల పాలయ్యిందని పైన చూశాం. వలస పాలనలో దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలలోని రైతులు, భూస్వాములు, వ్యాపారస్థులు, అధికారులకు వ్యతిరేకంగా పోరాటాలు చేశారు. వీటిల్లో ముఖ్యమైనవి 1860ల నాటి డెక్కన్ తిరుగుబాటు, రంపా ఫితూరీలు, మొప్లా పోరాటం. ఇవి సంఘటిత రూపాన్ని సంతరించుకున్నాయి. 19వ శతాబ్దంలో రైతాంగ ఉద్యమాలు తిరుగుబాటు రూపం తీసుకోగా, 20వ శతాబ్దంలో రైతులు పెద్ద ఎత్తున జాతీయ ఉద్యమ శ్రేణుల్లో చేరారు. 1920–22లో ఉత్తరప్రదేశ్‌లోని అవధ్ ప్రాంతంలో అక్రమంగా డబ్బులు వసూలు చేస్తున్న జమీందారులకు వ్యతిరేకంగా రైతులు పెద్ద ఎత్తున ప్రదర్శనలు నిర్వహించారు. అనేక మంది జమీందారులను సామాజికంగా బహిష్కరించి గ్రామాలనుంచి తరిమి కొట్టారు. ఎక్కువ కౌలు వసూలు చేయటానికి లేదా కౌలుదారులను తొలగించటానికి ప్రయత్నించిన జమీందారుల భూములను సాగు చేయటానికి రైతాంగం తిరస్కరించింది. తమ ఆందోళనను కొనసాగించటానికి రైతులు 'కిసాన్ సభ'లుగా సంఘటితమయ్యారు. భూస్వామ్య వ్యవస్థ రద్దు చేయాలనీ, భూమి శిస్తు తగ్గించాలనీ, వడ్డీ వ్యాపారస్తులను నియంత్రించాలనీ వీళ్లు ప్రభుత్వాన్ని కోరారు. ఈ తిరుగుబాట్లను అణచివేయటంలో జమీందారులకు బ్రిటిషు ప్రభుత్వం సహాయం చేసింది. తరవాత అధ్యాయాలలో మీరు తెలంగాణ రైతాంగ పోరాటం గురించి చదువుతారు.

కీలక పదాలు

1. భూస్వాములు	2. వడ్డీ వ్యాపారస్తులు	3. జాగీర్లు
4. సంస్థానం	5. ఇనాందారులు	6. పట్టా
7. రైత్వారీ	8. దేశ్‌ముఖ్	

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. అధ్యాయంలోని ఒక్కొక్క భాగం ఆధారంగా చిన్న చిన్న ప్రశ్నలు తయారుచేసి ఒకరినొకరు అడగండి. సమాధానాలు సరిగానే ఉన్నాయేమో చూడండి.
2. స్వాతంత్ర్యానికి ముందు కౌలు రైతుల పరిస్థితిని నేటి రైతుల పరిస్థితితో పోల్చండి. ఏయే తేడాలు, పోలికలు ఉన్నాయి?
3. స్వాతంత్ర్య ఉద్యమ సమయంలో జమీందారులు సాధారణంగా బ్రిటిషు ప్రభుత్వానికి మద్దతు ఇచ్చారు. కారణాలు ఏమై ఉంటాయో తెలియచేయండి.
4. రైతాంగ జీవితాలలో వడ్డీ వ్యాపారస్తుల పాత్ర ఏమిటి? వాళ్లకు బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ద్వారా ఏ విధమైన మద్దతు లభించింది?
5. తెలంగాణ దొరలు, అవధ్ జమీందారుల మధ్య తేడాలు, పోలికలు ఏమిటి?
6. వ్యవసాయాన్ని అభివృద్ధి చేయటానికి బ్రిటిషువాళ్లు ఎటువంటి చర్యలు తీసుకున్నారు? వాళ్లు ఆశించిన ఫలితాలు వచ్చాయా? మీ కారణాలు తెలియచేయండి.
7. రైత్వారీ వ్యవస్థ కూడా భూస్వామ్యానికి ఎలా దోహదం చేసింది?
8. బ్రిటిషు పాలనలో కరువులు ఎందుకు సంభవించాయి? అవి వరదలు లేక వర్షాలు పడకపోవటం వల్ల వచ్చాయని మీరు భావిస్తున్నారా?
9. పంటలు పండనప్పుడు కూడా కరువు రాకుండా ప్రభుత్వం ఎలా సహాయపడగలదు?
10. బ్రిటిషు ప్రభుత్వ విచారణ సంఘానికి ఒక వినతి పత్రాన్ని ఇవ్వబోతున్నారని ఊహించుకోండి. కౌలు రైతుల సమస్యలను పేర్కొంటూ ఒక వినతి పత్రాన్ని తయారు చేయండి.
11. భారతదేశ పటంలో కింది వానిని గుర్తించండి.
    1. గంజాం 2. అవధ్ 3. హైద్రాబాద్ 4. గోదావరి నది
12. "అంతులేని వసూళ్లు, శిస్తులు, చెల్లింపులు" శీర్షిక కింద గల పేరాను చదివి కింది ప్రశ్నకు జవాబు రాయండి. ప్రస్తుత రోజులలో శిస్తును ఏవిధంగా చెల్లిస్తున్నారు?

ప్రాజెక్టులు:

1. అయిదుగురు విద్యార్థులతో ఒక బృందంగా ఏర్పడండి. గ్రామంలో అయిదుగురు పెద్దవాళ్లను ఇంటర్వ్యూ చేసి బ్రిటిషు కాలంలో పరిస్థితులు ఎలా ఉండేవో తెలుసుకోండి. వీరిలో కనీసం ఇద్దరు మహిళలు ఉండాలి, కనీసం ఒకరు చేతివృత్తులకు చెందిన వాళ్లై ఉండాలి. వాళ్లతో సుదీర్ఘంగా మాట్లాడి, వాళ్లు చెప్పిన దాని ఆధారంగా ఒక నివేదిక తయారు చేయండి.
2. మీ ప్రాంతంలో సంభవించిన కరువుల గురించి తెలుసుకోండి. ఆ సమయంలో ప్రజలు ఏం చేశారు?
3. మీ ప్రాంతం నుంచి కువైట్, సౌదీ అరేబియా వంటి దూరప్రాంతాలకు వలస వెళ్లిన కుటుంబాల గురించి తెలుసుకోండి.

© SCERT not to be republished

పాఠం 11 ఎ

జాతీయోద్యమం : తొలి దశ 1885 - 1919

భారతదేశంలో జాతీయోద్యమం ఒక చారిత్రక ఘటన. ఇది సమాజంలోని విభిన్న ప్రజలు, వర్గాలను ఒక్క తాటికిందకు తెచ్చి బ్రిటిషు పాలనకు వ్యతిరేకంగా పోరాడటమే కాకుండా ఒక నూతన దేశ నిర్మాణానికి కృషి సలిపేలా చేసింది.

తొలి సంఘాలు

7వ తరగతిలో మీరు 1857 తిరుగుబాటు గురించి చదివారు. దీంట్లో బ్రిటిషు పాలనకు వ్యతిరేకంగా సైనికులు, సాధారణ రైతులు, చేతివృత్తుల వాళ్ళు, రాజులు సైతం చేతులు కలిపారు. ఈ తిరుగుబాటు బ్రిటిషు పాలనను వ్యతిరేకించింది కానీ దేశానికి ఒక కొత్త దార్శనికతను అది ఇవ్వలేకపోయింది. వాస్తవానికి అది పాతకాలపు రాజులు, రాణుల పాలనను, కుల ఆధారిత సమాజాన్ని కోరుకుంది.

19వ శతాబ్దపు అంతిమ దశలో కలకత్తా, మద్రాసు, బొంబాయి వంటి పెద్ద నగరాలలో ఆంగ్ల విద్యా వ్యాప్తితో ఒక కొత్త చైతన్యం రూపుదిద్దుకోసాగింది. కొత్తగా వచ్చిన మేధావులు పాత సామాజిక వ్యవస్థలోని అన్యాయాలను, అసమానతలను వ్యతిరేకించసాగారు. వాళ్ళు ప్రజాస్వామిక రాజకీయ వ్యవస్థను కోరుకోసాగారు. అదే సమయంలో బ్రిటిషు పాలనవల్ల జరుగుతున్న అన్యాయాలు, దోపిడీలను ఎత్తి చూపుతూ దానిని అంతం చేయటానికి పోరాడసాగారు. ఇది భారతదేశంలో కొత్త జాతీయోద్యమానికి దారి తీసింది.

19వ శతాబ్దపు ద్వితీయార్థంలో కొత్త చైతన్యానికి పునాదులు పడ్డాయి. చదువుకున్న భారతీయులు బ్రిటిషు పాలన స్వభావాన్ని, భారతదేశం మీద దాని ప్రభావాన్ని అర్థం చేసుకున్న తరవాత భారతదేశంలో బ్రిటిషు విధానాలను తీవ్రంగా విమర్శించసాగారు. వాళ్ళందరూ ఒకచోట చేరి ఈ అంశాల మీద చర్చించసాగారు. దీనికోసం వాళ్ళు సంఘాలను కూడా ఏర్పాటు చేశారు. భారతదేశ సమస్యను చర్చించటానికి దాదాభాయి నౌరోజి 1866లో లండన్‌లో 'ఈస్ట్ ఇండియా అసోసియేషన్'ని ఏర్పాటు చేశాడు. 1866 నుంచి 1885 మధ్య సురేంద్రనాథ్ బెనర్జీ, జస్టిస్ ఎం.జి. రనడే, బద్రుద్దీన్ త్యాబ్జీ, కె సి తెలంగ్, జి సుబ్రహ్మణ్యం లాంటి వాళ్లు కలకత్తా, పూనా, బొంబాయి, మద్రాసు వంటి నగరాలలో వివిధ సంఘాలను ఏర్పాటుచేసి ఆయా రాష్ట్రాలలో భారతీయులు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యల గురించి చర్చించసాగారు. ఈ సంఘాలు జాతీయ స్ఫూర్తితో పని చేశాయి. మేధావులందరినీ ఒక గొడుగు కిందకు తీసుకు రావటానికి ఇవి ప్రయత్నించాయి. ఈ సంఘాలలో అనేకం దేశంలోని ఒక ప్రత్యేక ప్రాంతంలో పనిచేసినా వాళ్ల లక్ష్యాలు ఏ ఒక్క ప్రాంతానికో, సమాజానికో, వర్గానికో చెందినవిగా కాక మొత్తం

సురేంద్రనాథ బెనర్జి

గోపాలకృష్ణ గోఖలే

దాదాభాయి నౌరోజి

© SCERT ... be republished

చిత్రం 11ఎ.1 : సూరత్ సమావేశం

భారత ప్రజలకు చెందినవిగా పేర్కొన్నారు. ప్రజలు సార్వభౌమాధికారం కలిగి ఉండాలన్న భావనతో వాళ్లు పని చేశారు - ఆధునిక చైతన్యం, జాతీయవాదంలో ఇది కీలక అంశం. ఇంకో మాటలో చెప్పాలంటే తమ వ్యవహారాలకు సంబంధించి నిర్ణయాలు తీసుకోవటంలో ప్రజలు సాధికారత పొందాలని వాళ్లు నమ్మారు. నూలుబట్టపై పన్నులు, భారతీయుల పట్ల జాతి వివక్షత, భారతీయ దినపత్రికలకు వ్యతిరేకంగా నిర్బంధకర చట్టాలు చేయడం వంటి బ్రిటిషు విధానాలకు వ్యతిరేకంగా ఈ మేధావులలో అనేకమంది పోరాడారు. ప్రభుత్వ విధానాల గురించి చర్చించటం, వాటిని మార్చటానికి ఉద్యమాల ప్రాముఖ్యతను వాళ్లు గుర్తించారు.

- మీ ఊళ్లో, లేదా పట్టణంలో (ఒక కులం, లేదా ఒక మతానికి సంబంధించికాక) మొత్తం అందరి సమస్యల గురించి మాట్లాడే ఏదైనా సంఘం గురించి తెలుసా? వాళ్లు ఏం చర్చిస్తారు? ఈ సమస్యల పరిష్కారానికి వాళ్ల సలహాలు ఏమిటి? కొన్ని ఉదాహరణలను మీ తరగతిలో చర్చించండి.

భారత జాతీయ కాంగ్రెసు : మితవాద దశ 1885-1905

వివిధ రాష్ట్రాలలో ఉన్న జాతీయవాద మేధావులు 1885 డిసెంబరులో బొంబాయిలో భారత జాతీయ కాంగ్రెసు సమావేశపు తొలి రోజు కార్యక్రమంలో కలిశారు. దీనికి డబ్ల్యు. సి. బెనర్జీ అధ్యక్షత వహించారు. భారతదేశ వివిధ ప్రాంతాలనుంచి 72 మంది ప్రతినిధులు పాల్గొన్నారు. తొలికాలపు నాయకులలో కొందరైన దాదాభాయి నౌరోజి, ఫిరోజ్‌షా మెహతా, బద్రుద్దీన్ త్యాబ్జి, డబ్ల్యుసి బెనర్జీ, సురేంద్రనాధ్ బెనర్జీ, రమేష్ చంద్ర దత్ (ఆర్.సి.దత్), ఎస్ సుబ్రహ్మణ్యం అయ్యర్ వంటి వాళ్లు ప్రధానంగా బొంబాయి (ముంబయి), మద్రాసు (చెన్నై), కలకత్తా (కోల్‌కతా) వంటి నగరాలనుంచి వచ్చారు. కాంగ్రెస్‌ను స్థాపించటంలో పదవీ విరమణ చేసిన బ్రిటిషు అధికారి అయిన ఏ ఓ హ్యూమ్ కూడా ప్రధానపాత్ర పోషించాడు. కాంగ్రెసు నాయకులు తమ ముందున్న ప్రధాన కర్తవ్యం భారతదేశపు ప్రజలందరిలో జాతీయతా భావాన్ని కలిగించి, వాళ్లని సమైక్యపరచటమని గుర్తించారు. భారతదేశంలోని వివిధ ప్రాంతాల, వివిధ మతాల ప్రజల ప్రత్యేక అవసరాలకు చోటు కల్పించటం ద్వారా

చిత్రం 11ఎ.2 : భారత జాతీయ కాంగ్రెసు, 1885 మొదటి సమావేశానికి హాజరైన ప్రతినిధులు

మాత్రమే ఈ ఐక్యతను సాధించగలమని వాళ్లు గుర్తించారు. దీనికోసం ప్రతి సంవత్సరం జరిగే కాంగ్రెసు సమావేశాలను దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో జరప తలపెట్టారు. ఏ ఒక్క మత బృందం వ్యతిరేకించినా సరే ఆ తీర్మానాన్ని ఆమోదించగూడదని నిర్ణయించారు.

కాంగ్రెసు రెండవ లక్ష్యం దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాల రాజకీయ కార్యకర్తలు అందరూ పాల్గొనగలిగే ఉమ్మడి రాజకీయ వేదిక లేదా కార్యక్రమం తయారు చేయటం. తద్వారా వాళ్లు అఖిల భారత ప్రాతిపదికన ప్రజలను సమీకరిస్తూ, వాళ్లకు అవగాహన కల్పించాలి, రాజకీయ కార్యక్రమాలు చేపట్టాలి. పాలకుల పట్ల భారతీయులకు ఉన్న సమస్యలను దృష్టిలో పెట్టుకుని వాటిని పరిష్కరించటానికి, హక్కులు సాధించుకోటానికి పోరాటాలు చేయటం ద్వారా దీనిని సాధించదలుచుకున్నారు. వాళ్లు ప్రజల సమస్యలను అధ్యయనం చేసి వాటి పరిష్కారానికి ప్రభుత్వాలకు అర్జీలు రాసేవాళ్లు. ప్రజలకు వారి రాజకీయ హక్కుల పట్ల అవగాహన కల్పించటానికి ఈ అర్జీలను ఉపయోగించుకునే వాళ్లు.

భారతదేశంలో ప్రజాస్వామిక భావనలు, పని విధానాన్ని ప్రోత్సహించటం కాంగ్రెసు మూడవ ప్రధాన లక్ష్యంగా ఉంది. భారత జాతీయ కాంగ్రెసు ప్రజాస్వామిక పద్ధతుల్లో పని చేసేది. అన్ని విషయాలను చర్చించి ఏకాభిప్రాయం సాధించటానికి ప్రయత్నించే వాళ్లు, అవసరమైతే ఓటింగు కూడా చేపట్టేవాళ్లు.

భారతదేశ ప్రజల మధ్య విభజన ఏర్పడుతుందన్న ఉద్దేశంతో సామాజిక సంస్కరణల జోలికి పోవద్దని ఈ దశలో భారత జాతీయ కాంగ్రెసు నిర్ణయించుకుంది. ఇతర వేదికల ద్వారా సంస్కరణల కోసం ప్రయత్నాలు జరిగేవి.

1886లో కాంగ్రెసుకు వివిధ స్థానిక సంస్థలు 436 ప్రతినిధులను ఎన్నుకున్నాయి. ఒక సంవత్సరంలో భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ ఎంత ప్రజాదరణ పొందిందో ఇది తెలియచేస్తుంది. అప్పటినుంచి ప్రతి సంవత్సరం డిసెంబరులో దేశంలో ఏదో ఒక ప్రాంతంలో సమావేశాలను కాంగ్రెసు నిర్వహించసాగింది. అనతికాలంలోనే ప్రతినిధుల సంఖ్య వేలకు పెరిగింది. కాంగ్రెసు ప్రతినిధులలో ప్రధానంగా న్యాయవాదులు,

పాత్రికేయులు, వ్యాపారస్తులు, పారిశ్రామికవేత్తలు, ఉపాధ్యాయులు, భూస్వాములు ఉండేవాళ్ళు. ప్రతినిధులలో చాలా తక్కువమంది మహిళలు ఉండేవాళ్లు. కలకత్తాకు చెందిన కాదంబరి గంగూలి మొదటి మహిళా గ్రాడ్యుయేట్ ప్రతినిధి. ఈ సమావేశాలకు ఉన్నత సామాజిక నేపథ్యానికి చెందిన పురుషులు అధిక సంఖ్యలో హాజరయ్యేవాళ్లు.

మొదటి 20 సంవత్సరాలు మితవాద జాతీయవాదులనబడే నాయకులు కాంగ్రెసును నడిపారు. సంస్కరణలు చేపట్టవలసిందిగా ప్రభుత్వానికి మితవాదులు అనేక అర్జీలు ఇచ్చేవాళ్లు. ప్రభుత్వం, పరిపాలనలో భారతీయులకు మరింత చోటు ఉండాలని వాళ్లు కోరసాగారు.

ఇంపీరియల్ విధాన సభలలో మరింత మందికి ప్రాతినిధ్యం ఉండాలని, వాటికి మరిన్ని అధికారాలు ఉండాలని, అవి లేని రాష్ట్రాలలో వాటిని నెలకొల్పాలని వాళ్లు కోరసాగారు. ప్రభుత్వంలో ఉన్నతాధికార స్థానాలలో మరింతమంది భారతీయులకు స్థానం కల్పించాలని కోరసాగారు. దీనికోసం సివిల్ సర్వీస్ పరీక్షలు లండన్‌లోనే కాక భారతదేశంలో కూడా నిర్వహించాలని కోరసాగారు. ముఖ్యమైన ఉద్యోగాలలో ప్రధానంగా యూరోపియన్లే ఉండేవాళ్లు కాబట్టి, ఈ రకమైన జాతి వివక్షతకు వ్యతిరేకంగా పరిపాలనలో భారతీయులను తీసుకోవాలని కోరసాగారు.

నౌరోజి, ఆర్ సి దత్, రనడే వంటి నాయకులు బ్రిటిషు పరిపాలన ఆర్థిక ప్రభావాన్ని అధ్యయనం చేసి పన్నులు, ఇతర మార్గాల ద్వారా బ్రిటిషు వాళ్లు భారతదేశ సంపదను దోచుకుంటున్నారనీ, భారతదేశం నానాటికీ పేద దేశంగా మారుతోందనీ నిర్ధారణకు వచ్చారు. అధిక భూమి శిస్తు, ఆహార ధాన్యాల ఎగుమతి వంటి బ్రిటిషు విధానాల వల్లనే కరువు, పేదరికం వంటి సమస్యలు ఎదురౌతున్నాయని ఆరోపించసాగారు. ఉప్పుపై పన్ను, విదేశాలలో భారతీయ కూలీలతో వ్యవహరిస్తున్నతీరు, అటవీశాఖ జోక్యం కారణంగా ఆదివాసులు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలు వంటి అంశాలపై కాంగ్రెసు ఎన్నో తీర్మానాలు చేసింది. భారతదేశంలో పేదరికాన్ని అంతం చేయటానికి జాతీయ పారిశ్రామిక అభివృద్ధి తప్పనిసరి అనే నిర్ధారణకు తొలి తరం నాయకులు వచ్చారు. అయితే భారతదేశ సంపదను ఇంగ్లాండుకు దోచిపెట్టడమే కాకుండా, బ్రిటిషు సరుకులను భారతదేశంలో చవకగా అమ్మటం ద్వారా, భారతీయ చేతివృత్తులు, పరిశ్రమలు క్షీణించాయి. తద్వారా భారతదేశ అభివృద్ధికి బ్రిటిషు పరిపాలన ఆటంకంగా నిలిచింది.

ఉపన్యాసాలు, సమావేశాలు, యాత్రల ద్వారా దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాల ప్రజలతో మితవాద నాయకులు సంబంధాలు ఏర్పరచుకున్నారు. బ్రిటిషువాళ్లు స్వేచ్ఛ, న్యాయాలకు కట్టుబడి ఉన్నారనీ, సరిగా వ్యక్తపరిస్తే తమ కోరికలను తీరుస్తారని వారు నమ్మారు. దినపత్రికలు, ఉపన్యాసాలు, తీర్మానాలు, ప్రభుత్వానికి వినతి పత్రాలివ్వటానికి ప్రతినిధి బృందాలు వంటి వాటి ద్వారా వాళ్లు తమ ఉద్యమం కొనసాగించారు. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే వారు విన్నపాలు, అర్జీలు, ఆందోళనలు అన్న విధానాలను అవలంబించారు. ప్రభుత్వం తన విధానాలను మార్చుకునేలా చేయటంలో తరచూ విఫలమైనప్పటికీ ముఖ్యమైన అంశాల మీద భారతదేశ అభిప్రాయాన్ని వీళ్లు తెలుపగలిగారు. భవిష్యత్తులో భారత జాతీయ ఉద్యమం బలోపేతం కావడంలో ఇది చాలా ముఖ్య పాత్ర పోషించింది.

- భారతదేశంలో పేదరికం, కరువులకు బ్రిటిషు పాలకులు కారణమని తొలి జాతీయవాదులు ఎందుకు విశ్వసించారు?
- భారతదేశపు పురాతన రాజుల పాలనను తిరిగి స్థాపించాలని తొలి జాతీయవాదులు ఎందుకు అనుకోలేదు? బ్రిటిషు పాలనకంటే అది మెరుగ్గా ఉండేది కాదా?

అతివాద దశ (స్వదేశీ ఉద్యమం) 1905-1920

1903 ప్రాంతంలో స్వదేశీ ఉద్యమం ప్రారంభించటంతో భారత జాతీయ ఉద్యమం ఒక పెద్ద ముందడుగు వేసింది. దేశంలో మొట్టమొదటి సారిగా బెంగాల్, ఇతర ప్రాంతాల నుంచి పట్టణ, పల్లె ప్రజలలో అధికభాగం, మహిళలు, విద్యార్థులు రాజకీయాలలో చురుకుగా పాల్గొన సాగారు. 1903లో బెంగాల్‌ను తూర్పు, పశ్చిమ బెంగాల్‌గా విభజించాలని కర్జన్ చేసిన ప్రతిపాదన జాతీయ భావాలను పెద్ద ఎత్తున రగిల్చింది. బెంగాలీ ప్రజలను విడదీసి, జాతీయోద్యమాన్ని బలహీనపరిచే ప్రభుత్వ రాజకీయ కుట్రగా జాతీయవాదులు బెంగాల్ విభజనను నిరసించారు. బెంగాల్‌లో సాధారణ ప్రజానీకం సైతం ఈ ప్రతిపాదనతో ఆగ్రహం చెంది దానికి వ్యతిరేకంగా ఉద్యమించింది. పెద్ద ఎత్తున సామూహిక నిరసనలు, అభ్యర్థనలు, ప్రచారం జరిగాయి. కానీ ప్రభుత్వం ఇవేమీ పట్టించుకోకుండా 1905లో బెంగాల్‌ను విభజించింది. దానికి నిరసనగా అనేక సమావేశాలు జరిగాయి. విదేశీ ఉప్పు, వస్త్ర బహిష్కరణకు పిలుపునిచ్చారు. ఈ పిలుపుతో ప్రజలు పెద్ద ఎత్తున స్పందించారు. దేశమంతటా ప్రధాన పట్టణాలు, నగరాలలో, బెంగాల్ మారుమూల ప్రాంతాల్లో విదేశీ వస్త్ర బహిష్కరణ, దహనం, విదేశీ వస్తువులు అమ్మే దుకాణాల ముందు పికెటింగ్ వంటివి సర్వసాధారణమై పోయాయి. విదేశీ గాజులు వేసుకోటానికీ, విదేశీ వంట పాత్రలను ఉపయోగించటానికీ మహిళలు నిరాకరించారు. విదేశీయుల బట్టలను ఉతకటానికి బట్టలు ఉతికే వాళ్లు నిరాకరించారు. విదేశీ పంచదార ఉన్న నైవేద్యాన్ని తీసుకోటానికి పూజారులు కూడా నిరాకరించారు. ఇలా వివిధ సామాజిక బృందాలు ఐక్యకార్యాచరణకి పూనుకోవటం జాతీయవాదానికి పునాదిగా నిలిచింది. ఈ భావనను నెలకొల్పటంలో తొలి తరం జాతీయ నాయకులు సఫలమయ్యారు.

ప్రభుత్వ సంస్థలయిన పాఠశాలలు, కళాశాలలు, న్యాయస్థానాలు వంటి వాటిని బహిష్కరించమని కూడా పిలుపునిచ్చారు. ప్రజలు స్వదేశి పాఠశాలలు, కళాశాలలు స్థాపించారు, తమ తగాదాలను పరిష్కరించుకోటానికి సమాంతర న్యాయస్థానాలను ఏర్పాటు చేశారు. ప్రభుత్వ పనిలో సహకరించకుండా దానిని బలహీన పరచాలన్నది వారి ఉద్దేశం. స్వదేశీ ఉద్యమం వల్ల భారతీయ పరిశ్రమలకు మంచి ప్రోత్సాహం లభించింది. స్వదేశీ ఉప్పు, పంచదార, అగ్గిపెట్టెలు, ఇతర వస్తువులను పెద్ద ఎత్తున తయారు చేయటానికి పూనుకున్నారు. ఈ ఉద్యమం ఫలితంగా ప్రఫుల్ల చంద్ర రే (పి.సి. రే) కి చెందిన బెంగాల్ కెమికల్ వర్క్స్‌కు మంచి ఆదరణ లభించింది. ఈ స్ఫూర్తితోనే బొంబాయికి చెందిన జంషెడ్జీ టాటా బీహార్‌లో ఉక్కు కర్మాగారం స్థాపించాడు. దేశీయ వస్తువులకు ఈ ఉద్యమం కారణంగా ఎంతో గిరాకీ ఏర్పడింది. స్వదేశీ ఉద్యమం వల్ల ప్రత్యేకించి భారతదేశంలోని వస్త్ర పరిశ్రమ ఊపందుకుంది.

మితవాదులు, అతివాదులు

మరుసటి సంవత్సరం కాంగ్రెసు సమావేశంలో అతివాద జాతీయ నాయకులైన తిలక్, బిపిన్ చంద్ర పాల్, లజ్‌పత్ రాయ్ వంటి వాళ్లు, బెంగాల్ విభజన రద్దు చేయమనే కాకుండా సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం, అంటే 'స్వరాజ్యం' కోరుతూ ఉద్యమాన్ని మిగిలిన ప్రాంతాలకు కూడా విస్తరింప చేయాలని భావించారు. 'స్వరాజ్యం నా జన్మ హక్కు, దానిని సాధించి తీరతాను' అనే ప్రఖ్యాత నినాదాన్ని బాలగంగాధర్ తిలక్ ఇచ్చాడు. ఇంతకు ముందులాగా ప్రభుత్వానికి వినతిపత్రాలు ఇవ్వటం కాకుండా బ్రిటిషు పాలనకు వ్యతిరేకంగా ప్రజలను సమీకరించి దేశం విడిచి వెళ్లిపోయేలా చేయాలని వాళ్లు అనుకున్నారు. అంతకు ముందు చేపట్టిన విధానాన్ని 'బిచ్చం అడుక్కోవటం'గా పేర్కొన్నారు. ఈ కారణాల వల్ల వాళ్లని 'అతివాద జాతీయవాదులు' అని పిలవసాగారు. ఇందుకు

బెంగాల్ విభజన రోజున

బంకించంద్ర చటర్జీ

బెంగాల్ విభజింపబడిన 1905 అక్టోబరు 16ను విషాద దినంగా పాటించారు. ఆ రోజు బెంగాల్‌లో ఎవరూ వంట చెయ్యలేదు, దుకాణాలు అన్నింటిని మూసివేశారు. కలకత్తాలో హర్తాళ్ ప్రకటించారు. ప్రజలు గంగానదిలో స్నానం చేసి 'వందేమాతరం' పాడుతూ వీధుల్లో ఊరేగారు. బెంగాల్ రెండు భాగాల ఐక్యతకు చిహ్నంగా ప్రజలు ఒకరికొకరు రాఖీ కట్టుకున్నారు. ఆ రోజు సాయంత్రం 75,000 మంది ప్రజలు హాజరైన రెండు బహిరంగ సభలలో ఆనందమోహన్ బోస్, సురేంద్రనాథ్ బెనర్జీ ఉపన్యసించారు.

విరుద్ధంగా 'మితవాద జాతీయవాదులు'గా పేరుబడ్డ ముందుతరం నాయకులు స్వాతంత్ర్యం, స్వపరిపాలనకు పూర్తిస్థాయి ఉద్యమానికి ప్రజలు ఇంకా సిద్ధంగా లేరని, దానిని మంద్ర స్థాయిలోనే కొనసాగించాలని భావించారు. ఈ రెండు వర్గాల నాయకుల మధ్య విభేదాలు పెరిగి అంతిమంగా 1907 సూరత్ సమావేశంలో కాంగ్రెసు రెండుగా చీలింది. తిలక్ వంటి అతివాద నాయకులు కాంగ్రెసును వదిలిపెట్టాల్సి వచ్చింది.

అతివాద నాయకులపైనా, స్వరాజ్య ఉద్యమకారుల కార్యకర్తలపైనా ప్రభుత్వం ఉక్కుపాదంతో విరుచుకు పడింది. తిలక్ వంటి చాలామంది నాయకులను ఖైదు చేశారు, దేశం నుంచి బయటకు పంపించారు. క్రమేపీ ఈ ఉద్యమం నీరుగారిపోయింది. ఈ పరిణామాలతో నిరుత్సాహపడిన స్వరాజ్య యువ ఉద్యమకారులు ప్రజలు ద్వేషించే బ్రిటిషు అధికారులపై తీవ్రవాద దాడులకు పూనుకున్నారు. ఈవిధంగా బ్రిటిషు వాళ్లు చేపట్టిన అణచివేతను తగ్గించవచ్చని ఆశించారు.

ఇందులో వాళ్లు విజయం సాధించలేదు. చాలామంది పట్టుబడి జైళ్లపాలయ్యారు, ఉరి తీయబడ్డారు. కానీ జాతీయతా భావాన్ని సజీవంగా ఉంచటంలో, దాని కోసం ఎంతటి త్యాగాలకైనా సిద్ధపడేలా చేయటంలో వీళ్లు సఫలమయ్యారు.

1915లో తిలక్ జైలు నుండి వచ్చిన తరవాత జాతీయ ఉద్యమం మళ్లీ ఊపందుకుంది. అతడు అనిబిసెంట్‌తో కలిసి 'హోం రూల్' కోసం ఉద్యమం ప్రారంభించాడు. 1916లో లక్నో ఒప్పందం ద్వారా కాంగ్రెసులోని రెండు వర్గాలు తిరిగి ఐక్యమయ్యాయి.

- విదేశీ బట్టలు తగులబెడుతున్న దాంట్లో పాల్గొంటున్న విద్యార్థిగా మిమ్మల్ని మీరు ఊహించుకోండి. ఆ రోజు ఏమి జరిగి ఉంటుంది, అప్పుడు మీ ఉద్వేగాలు ఎలా ఉంటాయో వివరించండి.
- ప్రజల న్యాయమైన కోరికలకు అధికారులు ఒప్పుకోకపోతే ప్రజలు ఏం చేయాలి?

లాలాలజపతి రాయ్

బాలగంగాధర తిలక్

బిపిన్ చంద్రపాల్

అనిబిసెంట్

© SCERT not to be republished

మచిలీపట్నం నుంచి కృష్ణా పత్రిక

ముట్నూరి కృష్ణారావు

కృష్ణా పత్రికను 1902లో మచిలీపట్నంలో స్థాపించారు. దాని స్థాపకులలో ముట్నూరి కృష్ణారావు ఒకరు. అతను 1902లో ఆ పత్రికలో ఉపసంపాదకుడిగా చేరాడు. 1907లో దాని సంపాదకుడై 1945లో అతడు చనిపోయేవరకు ఆ పత్రిక కోసం పని చేశాడు. భారతదేశ స్వాతంత్ర్యోద్యమ అన్ని దశలలో అంటే వందేమాతరం ఉద్యమం, హోం రూల్ ఉద్యమం, సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం, శాసనోల్లంఘన ఉద్యమం, క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం వంటి వాటిని పత్రిక ప్రచారం చేసింది. పట్టణాల్లో విద్యావంతులనే కాకుండా పల్లెటూళ్లలో సామాన్య జనాన్ని కూడా కృష్ణా పత్రిక ప్రభావితం చేసింది. పత్రిక, దాని సంపాదకుడు బ్రిటిషు పాలకుల ఆగ్రహానికి పలుమార్లు గురయ్యారు.

మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం: 1914-1919

1914లో మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం మొదలైంది. ఇందులో బ్రిటన్, ఫ్రాన్స్, రష్యా ఒకవైపు, జర్మనీ, దాని మిత్ర దేశాలు మరొకవైపు మోహరించాయి. ఈ యుద్ధం అయిదేళ్లపాటు జరిగింది. ఇందులో అంతిమంగా జర్మనీ ఓడిపోయింది. ఈ యుద్ధం కారణంగా అంతకు ముందు కనీ, వినీ ఎరుగని విధ్వంసం జరిగింది, ప్రజలు ఎన్నో కష్టాల పాలయ్యారు. యుద్ధం ముగిసిన తరవాత యూరపులో విప్లవాల యుగానికి తెర లేచింది. రష్యాలో సామ్యవాద విప్లవంలో విజయం సాధించింది. కమ్యూనిస్టుల నేతృత్వంలో రైతాంగం, కార్మిక వర్గం, సైనికులు చక్రవర్తిని తొలగించారు. భూస్వామ్యాన్ని, భూములు, కర్మాగారాలు వ్యక్తిగత ఆస్తిగా ఉండటాన్ని రద్దు చేశారు. వాళ్లు అన్ని దేశాల మధ్య సమానత్వం ఉండాలని కోరుకున్నారు. వలసపాలనలో మగ్గుతున్న దేశాల స్వాతంత్ర్యానికి మద్దతు ఇచ్చారు. భారతదేశంలో పన్నులు పెంచటం ద్వారా యుద్ధానికి కావలసిన వనరులను సమకూర్చుకోటానికి, సైన్యానికి కావలసిన ఆహారం, ఇతర వస్తువుల ఎగుమతికి బ్రిటన్ పూనుకోవటం వల్ల ఇక్కడి ప్రజలు ఎన్నో కష్టాలకు గురయ్యారు.

దీనివల్ల బ్రిటిషు పాలన పట్ల ప్రజల అసంతృప్తి మరింత పెరిగింది. రష్యా విప్లవం గురించి ప్రజలకు తెలియటంతో పీడిత పాలకులను తొలగించవచ్చునీ, అందరికీ సమానత్వం, న్యాయం అందించే సమాజాన్ని నిర్మించ కృష్ణా పత్రిక నింపింది. భారతదేశంలో ప్రజాస్వామిక పాలనకోసం చేస్తున్న న్యాయమైన కోరికలను బ్రిటిషు ప్రభుత్వం అంగీకరించి, సంస్కరణలు చేస్తుందని అందరూ భావించారు. అయితే ఇలా జరగలేదు. ఇందుకు విరుద్ధంగా బ్రిటన్ మరిన్ని తీవ్ర చట్టాలు చేసింది. బ్రిటిషు అణచివేత ధోరణి కారణంగా ప్రజలలో అసంతృప్తి రగులుతున్న ఈ తరుణంలో మహాత్మా గాంధీ దక్షిణాఫ్రికా నుంచి తిరిగి వచ్చి భారత స్వాతంత్రోద్యమంలో భాగమయ్యాడు.

- మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం గురించి, సామాన్య ప్రజలపై దాని ప్రభావం గురించి మరింత తెలుసుకోండి.
- ఆ సమయంలో యుద్ధాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ, ఇతర దేశాలతో శాంతిని పునరుద్ధరించమని తమ ప్రభుత్వాన్ని కోరుతూ ప్రజలు పెద్ద ఎత్తున ఉద్యమించారు. అలా చేయటం సరైనదేనా?

కీలక పదాలు

1. సార్వభౌమాధికారం	2. జాతి వివక్షత
3. తీర్మానం	4. మితవాదులు
5. వినతి పత్రాలు/ అర్జీలు	
6. స్వదేశీ	7. బహిష్కరణ
8. పికెటింగ్	9. స్వరాజ్యం
10. నిరసన	11. అతివాదం

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. తప్పు వాక్యాలను సరిచేయండి:
   అ. భారత జాతీయ కాంగ్రెసు తొలిరోజుల్లో బొంబాయి ప్రజలు మాత్రమే పాల్గొనేవారు.
   ఆ. దేశంలో వివిధ ప్రాంతాలలో భారత పారిశ్రామికవేత్తలు పరిశ్రమలు నెలకొల్పసాగారు.
   ఇ. మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం తరవాత భారతదేశం ప్రజాస్వామిక దేశంగా మారుతుందని ఇక్కడి ప్రజలు ఆశించారు.
2. భారత జాతీయ కాంగ్రెసు మితవాద, అతివాద నాయకుల మధ్య అ) ప్రధాన కోరికలు, ఆ) ప్రజల సమీకరణల దృష్ట్యా జరిగే సంభాషణ ఊహించి రాయండి.
3. ఈ అధ్యాయం చదివిన తరవాత జాతీయోద్యమం తొలి దశలో ఎక్కువగా చదువుకున్న భారతీయులు పాల్గొన్నారని మరియమ్మ అభిప్రాయ పడింది. వాళ్ల భావాలు చాలావరకు పాశ్చాత్య ప్రభావం వల్ల ఏర్పడ్డాయి అని కూడా అనుకుంటోంది. ఆమెతో మీరు ఏకీభవిస్తారా? మీ కారణాలు పేర్కొనండి.
4. భారతదేశంపై బ్రిటిషు పాలన ఆర్థిక ప్రభావాన్ని ఎందుకు అర్థం చేసుకోవాలి?
5. 'స్వదేశి' అంటే మీరు ఏం అర్థం చేసుకున్నారు? దానివల్ల ప్రభావితమైన ముఖ్యమైన రంగాలు ఏమిటి?
6. బెంగాల్ విభజనకు దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాల ప్రజలు ఎలా స్పందించారు?
7. భారతదేశ పటంలో కింది వాటిని గుర్తించండి:
   1. కలకత్తా (కోల్‌కతా) 2 మద్రాసు (చెన్నై) 3. బొంబాయి (ముంబాయి) 4. లక్నో
8. ప్రపంచ పటంలో కింది వాటిని గుర్తించండి.
   1. బ్రిటన్ 2. ఫ్రాన్స్ 3. రష్యా 4. జర్మనీ
9. మన దేశం కోసం తిలక్, భగత్ సింగ్, గాంధీజీ, సుభాష్ చంద్ర బోస్ వంటి నాయకులు జీవితాలను త్యాగం చేసారు. వారు తమ జీవితాలను దేశం కోసం త్యాగం చేయకుండా ఉన్నట్లయితే ఏమి జరిగేది?

ప్రాజెక్టు పని :

భారత జాతీయోద్యమంలో పాల్గొన్న జాతీయ నాయకుల చిత్రాలను సేకరించి ఆల్బమ్ తయారు చేయండి. దానిపై ఒక నివేదిక తయారుచేసి ప్రదర్శించండి.

పాఠం 11 బి

జాతీయోద్యమం : మలి దశ 1919-1947

మహాత్మా గాంధీ రాక

1915లో గాంధీజీ దక్షిణాఫ్రికా నుంచి భారత దేశానికి తిరిగి వచ్చాడు. అక్కడ జాతి వివక్షతకు వ్యతిరేకంగా అహింసాయుత నిరసనలలో భారతీయ ప్రజలను నడిపించి గౌరవప్రదమైన నాయకుడుగా అంతర్జాతీయ గుర్తింపు పొందాడు. దక్షిణ ఆఫ్రికాలో అతడు నడిపిన ఉద్యమాల కారణంగా అన్ని వర్గాల భారతీయులతో హిందువులు, ముస్లింలు, పార్శీలు, క్రిస్టియన్లు, గుజరాతీలు, తమిళులు, ఉత్తర భారతీయులు ధనిక వ్యాపారస్తులు, న్యాయవాదులు, కార్మికులతో అతడికి పరిచయాలు ఏర్పడ్డాయి.

భారతదేశంలో మహాత్మా గాంధీ దేశం మొత్తం తిరుగుతూ, ప్రజలను, వాళ్ల పరిస్థితులను, అవసరాలను అర్థం చేసుకుంటూ మొదటి సంవత్సరం గడిపాడు. మొదట అతడు చంపారణ్, ఖేడాలలో అధిక పన్నులు, దోపిడిచేసే విధానాలకు వ్యతిరేకంగా రైతాంగ పోరాటానికి నాయకత్వం వహించాడు. అహ్మదాబాదులో 1918లో నేతకార్మికుల సమ్మెకు విజయవంతంగా నాయకత్వం వహించాడు. జీవితాంతం అతడితో కలిసి పనిచేసిన రాజేంద్ర ప్రసాద్, వల్లభాయ్ పటేల్ వంటి నాయకులతో గాంధీజీకి ఈ ఉద్యమాలతో పరిచయం ఏర్పడింది. 1919–1922 మధ్య గాంధీ నిర్వహించిన ఉద్యమాలపై ప్రస్తుతం దృష్టి కేంద్రీకరిద్దాం.

గాంధీజి

రౌలట్ చట్టం, జలియన్‌వాలాబాగ్ మారణకాండ

మహాత్మా గాంధీ కాంగ్రెసులో ఏ వర్గంలో చేరకుండా సొంతంగా రాజకీయ కార్యక్రమాలను రూపొందించుకొన్నాడు, జాతీయ రాజకీయాలలో తనకంటూ ఒక స్థానం ఏర్పరచుకున్నాడు. ఈ క్రమంలో అతడు 1917లో చంపారణ్ ఆందోళన, 1918లో ఖైరా నిరసనలు, 1918 అహ్మదాబాదు నూలు మిల్లు కార్మికుల సమ్మె వంటి కార్యక్రమాలను చేపట్టాడు. అనతికాలంలోనే అతడు అత్యంత జనాదరణ పొందిన వ్యక్తిగా, రాజకీయ కార్యకలాపాలకు కేంద్ర బిందువుగా మారాడు. 1919లో బ్రిటిషు ప్రభుత్వం చేసిన రౌలట్ చట్టానికి వ్యతిరేకంగా సత్యాగ్రహానికి పిలుపు ఇచ్చాడు. భావ ప్రకటన స్వేచ్ఛవంటి మౌలిక హక్కులను కాలరాసే విధంగా పోలీసులకు అధికారాలను ఈ చట్టం కల్పించింది. ఎవరినైనా ఉగ్రవాది అని పోలీసులు అనుమానిస్తే వాళ్లను అరెస్టు చేసి ఎటువంటి విచారణ లేకుండా జైల్లో పెట్టవచ్చు. ఒకవేళ విచారణ జరిగినా అది చాలా రహస్యంగా సాగి తనకు వ్యతిరేకంగా రుజువులు ఏమున్నాయో ఆరోపణలకు గురైన వ్యక్తికి కూడా తెలియదు. ప్రజల మౌలిక స్వేచ్ఛను హరించే హక్కు ప్రభుత్వానికి లేదని మహాత్మా గాంధీ, మహమ్మద్ అలీ జిన్నా, ఇతర నాయకులు భావించారు. ఇది చాలా నిరంకుశత్వ, 'రాక్షస' చట్టమని వాళ్లు విమర్శించారు. 1919 ఏప్రిల్ 6న ఈ చట్టానికి వ్యతిరేకంగా అహింసాత్మకంగా హర్తాళ్ పాటించి, 'ప్రార్థన, గౌరవ భంగ' దినంగా నిర్వహించమని భారత ప్రజలను గాంధీజీ కోరాడు. ఈ ఉద్యమాన్ని ఆరంభించటానికి సత్యాగ్రహ సభలు ఏర్పాటు చేశారు. ప్రధానంగా పట్టణాలకు పరిమితమైనప్పటికీ బ్రిటిషు ప్రభుత్వానికి

మతతత్వం, మతతత్వ సంస్థలు

అందరి ప్రయోజనాల గురించి కాక ఒక ప్రత్యేక మతస్థుల ప్రయోజనాలను మతతత్వం ప్రోత్సహిస్తుంది. ఆ మతస్తుల ప్రయోజనాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని రాజ్యాన్ని, ప్రభుత్వాన్ని నడపాలని అది నమ్ముతుంది. ఇందుకు విరుద్ధంగా చిన్న సమూహాలకంటే జాతి పెద్దదని, ఏ మతమూ లేనివాళ్లతో సహా అందరి ప్రయోజనాలను జాతీయతావాదం కోరుకుంటుంది. ఈ దృక్పథాన్ని 'లౌకిక' దృక్పథం అంటారు. మతసంబంధ వ్యవహారాలలో ప్రభుత్వం జోక్యం చేసుకోగూడదు, అలాగే ప్రభుత్వంలో మతాలు జోక్యం చేసుకోగూడదని ఇది భావిస్తుంది. ఏ ఒక్క మతానికో ప్రాధాన్యతను ఇవ్వకుండా అన్ని మతాలను సమానంగా చూడాలి. ఈ విధంగా లౌకిక దృక్పథం, మతతత్వం విరుద్ధ అభిప్రాయాలు కలిగి ఉన్నాయి. ఇంతకుముందు చెప్పుకున్నట్టు మతతత్వం ఒక ప్రత్యేక మత ప్రయోజనాలకోసం పాటుపడుతుంది, ఆ మతం అవసరాల ప్రకారం ప్రభుత్వం కూడా నడుచుకోవాలని కోరుతుంది.

ఒకవైపున జాతీయతాభావాలు పెంపొందుతుండగా 20వ శతాబ్దం ఆరంభంలో భారతదేశంలో మతతత్వ సంస్థలు కూడా పుట్టుకొచ్చాయి. 1906లో ఢాకాలో ముస్లిం భూస్వాములు, నవాబులు కలిసి అఖిల భారత ముస్లిం లీగ్‌ను ఏర్పాటు చేశారు. ఇది బెంగాల్ విభజనను సమర్థించింది. ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు కావాలని అది కోరుకుంది. 1909లో ప్రభుత్వం దీనికి సమ్మతించింది. విధానసభలో కొన్ని సీట్లను ముస్లింలకు రిజర్వు చేశారు, ముస్లిం ఓట్ల ద్వారా వీళ్లు ఎన్నికవుతారు. తమ మత బృందాలకు కొన్ని ప్రయోజనాలను సమకూర్చటం ద్వారా రాజకీయ నాయకులు అనుచర వర్గాన్ని ఏర్పరచుకునేలా ఇది ప్రేరేపించింది.

హిందువులను ఏకం చేసే ఉద్దేశంతో, ఇతర మతాలకు మారిన వాళ్లని తిరిగి హిందువులుగా మార్చే ఉద్దేశంతో 1915లో హిందూ మహాసభ ఏర్పడింది. పండిత్ మదన్ మోహన్ మాలవీయ వంటి నాయకులు దీనికి నేతృత్వం వహించారు. భారతదేశంలో ముస్లిం లీగ్, ఇతర మత బృందాలకు జవాబుగా వీళ్లు దీనిని ఏర్పాటు చేశారు.

వ్యతిరేకంగా చేపట్టిన అఖిల భారత పోరాటంగా రౌలట్ సత్యాగ్రహాన్ని పేర్కొనవచ్చు. 1919 ఏప్రిల్ 6న దేశవ్యాప్తంగా అనేక ప్రదర్శనలు, హర్తాళ్‌లు జరిగాయి. వీటిని అణచివేయటానికి ప్రభుత్వం హింసకి కూడా వెనకాడలేదు. ఏప్రిల్ 13న పంజాబ్‌లోని అమృత్‌సర్‌లో జరిగిన జలియన్‌వాలాబాగ్ మారణకాండ ప్రభుత్వ అకృత్యాలకు పరాకాష్ఠ. ప్రజలు నిర్వహిస్తున్న శాంతియుత సమావేశంపై జనరల్ డయ్యర్ కాల్పులకు ఆదేశించాడు. ఈ కాల్పుల్లో సుమారు 400 మంది చనిపోయారు, వేలాదిమంది గాయపడ్డారు. ఈ మారణకాండ గురించి తెలుసుకున్న రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్ దేశ ప్రజల బాధను, అక్రోశాన్ని తెలియచేయటానికి తనకిచ్చిన 'నైట్‌హుడ్'ని పరిత్యజించాడు.

రౌలట్ సత్యాగ్రహంలో బ్రిటిషు పాలనకు వ్యతిరేకంగా హిందువులు, ముస్లింలు కలిసి పోరాడేలా కృషి చేశారు. మహాత్మా గాంధీ కూడా ఇదే పిలుపునిచ్చాడు – భారతదేశం అంటే అక్కడ నివసిస్తున్న – హిందువులు, ముస్లింలు, ఇతర మతాల వాళ్లందరిది అని ఎప్పుడూ అంటూ ఉండేవాడు. న్యాయమైన కోరికలకు హిందువులు, ముస్లింలు ఒకరికొకరు మద్దతు ఇవ్వాలని అతడు భావించాడు.

- తీవ్రవాదాన్ని అణిచివేయటానికి పోలీసులకు ఇటువంటి అధికారాలు ఇవ్వటం సరైనదేనా?
- స్వాతంత్ర్య ఉద్యమ కాలంలో ఇటువంటి చట్టాలను ప్రజలు అంతగా ఎందుకు వ్యతిరేకించారు?

ఖిలాఫత్ ఆందోళన, సహాయ నిరాకరణోద్యమం

ఇటువంటి వాటిలో ఖిలాఫత్ సమస్య ఒకటి. బ్రిటన్ 1920లో కఠినమైన ఒప్పందాన్ని టర్కీ సుల్తానుపై రుద్దింది. టర్కీ సుల్తాన్‌ను ఖలీఫా అంటారు. జలియన్‌వాలాబాగ్ హత్యాకాండ మాదిరిగానే ప్రజలు దీని పట్ల తీవ్ర వ్యతిరేకతను వ్యక్తపరిచారు. మునుపటి ఒట్టోమాన్ సామ్రాజ్యంలోని ముస్లిం పవిత్ర స్థలాలపై నియంత్రణ ఖలీఫాకే ఉండాలని భారతీయ ముస్లింలు కోరుకున్నారు. ఖిలాఫత్ ఆందోళనకు నాయకత్వం వహిస్తున్న మహమ్మద్ ఆలి, షౌకత్ ఆలిలు పూర్తిస్థాయి సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం చేపట్టాలని భావించారు.

గాంధీజీ వాళ్ల పిలుపుకి పూర్తి మద్దతు ఇచ్చాడు. "పంజాబ్ తప్పులు" (జలియన్‌వాలా మారణకాండ), ఖిలాఫత్ తప్పులకు వ్యతిరేకంగా ఉద్యమం చేపట్టి స్వరాజ్యం కోరాలని కాంగ్రెసుపై అతడు వత్తిడి తెచ్చాడు. 1920లో నాగపూర్‌లో జరిగిన కాంగ్రెసు సమావేశంలో గాంధీజీ కాంగ్రెసు నాయకుడుగా గుర్తింపబడ్డాడు. ఈ సమావేశంలో కాంగ్రెసు ఉద్దేశం శాంతియుత, చట్టబద్ధ మార్గాల ద్వారా స్వరాజ్యం సాధించటంగా పేర్కొన్నారు. స్వరాజ్య స్థాపనకు సహాయ నిరాకరణను మార్గంగా ఆమోదించారు.

1921–22 నాటికి సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం ఊపందుకుంది. ప్రభుత్వం నడుపుతున్న పాఠశాలలు, కళాశాలలను వేలాదిగా విద్యార్థులు విడిచిపెట్టారు. మోతిలాల్ నెహ్రూ, సి ఆర్ దాస్, సి రాజగోపాలాచారి, అసఫ్ ఆలి వంటి ఎంతోమంది న్యాయవాదులు తమ వృత్తిని వదిలిపెట్టారు. బ్రిటిషువాళ్లు ఇచ్చిన బిరుదులను తిరిగి ఇచ్చేశారు, శాసనసభలను బహిష్కరించారు. విదేశీ బట్టలను బజారులో కుప్పలుగా వేసి ప్రజలు తగలబెట్టారు. 1920–22 మధ్య విదేశీ వస్త్ర దిగుమతి గణనీయంగా తగ్గిపోయింది. ప్రజలు చరఖాపై నూలు బట్టలను వడకాలని (దీనినే ఖాదీ అంటారు) గాంధీ ఉద్యమం చేపట్టాడు. దేశాన్ని స్వావలంబన దిశగా నడపాలన్న కోరిక ప్రతి ఇంటా రగిలింది.

చిత్రం 11బి.1 : భారత జాతీయోద్యమ మలి దశలో చరఖాని స్వదేశీకి చిహ్నంగా గాంధీజీ ఎన్నుకున్నాడు.

అయితే ఇదంతా కొండలో శిఖర భాగమంతే. దేశంలో అనేక ప్రాంతాలు తిరగబడటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు ఆంధ్రాప్రాంతంలో ఏం జరుగుతోందో చూద్దాం.

జాతీయతా కార్యక్రమాలకు గుంటూరు జిల్లా కేంద్రంగా మారింది. ఇందులో విద్యార్థులే కాకుండా వ్యాపారస్తులు, పల్లెటూళ్లలో రైతులు పెద్ద ఎత్తున పాల్గొనసాగారు. సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమంలో చెప్పుకోదగింది చీరాల–పేరాల ఉద్యమం. ఈ పట్టణాన్ని నగరపాలికగా మార్చి ప్రభుత్వం ప్రజల మీద భారీగా పన్నులు వేసింది. దుగ్గిరాల గోపాల కృష్ణయ్య నాయకత్వంలో 15,000 మంది ప్రజలు పన్ను కట్టటానికి నిరాకరించి ఊరు వదిలి పెట్టారు. ఊరి బయట రాంనగర్ పేరుతో కొత్త నివాసం ఏర్పాటు చేసి పదకొండు నెలలు అక్కడే ఉండిపోయారు. రైతులు భూమి శిస్తులు కట్టకుండా సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమాన్ని పెద్ద ఎత్తున చేపట్టారు. అధిక సంఖ్యలో గ్రామ అధికారులు రాజీనామా చేశారు. "గాంధీజీ స్వరాజ్యం వస్తోంది, ఈ ప్రభుత్వానికి పన్నులు కట్టం," అని ప్రజలు ప్రకటించారు.

మరొక ముఖ్యమైన పరిణామం గుంటూరు జిల్లా పల్నాటి తాలూకాలోనూ, కడపజిల్లా రాయచోటి తాలూకాలోనూ జరిగిన అటవీ సత్యాగ్రహం. అటవీ శాఖకు పుల్లరి చెల్లించకుండానే రైతులు పశువులను అడవిలో మేపటానికి పంపించసాగారు. పల్నాడులోని అనేక గ్రామాలలో ప్రజలు గాంధి రాజ్యాన్ని ప్రకటించి పోలీసు బృందాలపై దాడులు చేయసాగారు. వలస పాలన అంతం అవుతోందని, అడవులు తిరిగి గ్రామప్రజల ఆధీనంలోకి వస్తాయని ప్రజలు నమ్మారు. ఈ రెండు తాలూకాలలో ఆందోళన జరుగుతున్న సమయంలో అటవీశాఖ పనిచేయటం దాదాపుగా సాధ్యం కాలేదు.

పైన పేర్కొన్న సంఘటనలు చూస్తుంటే తమ పేదరికం, కష్టాల నుంచి గాంధీజీ విముక్తి కల్పిస్తాడని ప్రజలు విశ్వసించారని తెలుస్తుంది. గాంధీజీ వర్గ వైరుధ్యాన్ని కాకుండా వర్గ ఐక్యతను కోరుకున్నాడు. అయినప్పటికీ, భూమిలేని వ్యవసాయ కూలీలు గాంధీజీ తమకు భూమి ఇప్పిస్తాడనీ, జమీందారులకు వ్యతిరేకంగా పోరాటంలో తమకు సహకరిస్తాడనీ రైతులు భావించారు. కొన్ని సందర్భాలలో తాము సాధించిన విజయాలను సాధారణ ప్రజలు గాంధీజీకి ఆపాదించసాగారు. ఉదాహరణకు ఉత్తరప్రదేశ్‌లోని ప్రతాప్‌గఢ్‌కి చెందిన ప్రజలు ఒక పెద్ద ఉద్యమం చేసి కౌలుదారులను అన్యాయంగా తొలగించటాన్ని ఆపివేయగలిగారు. అయితే గాంధీజీ నాయకత్వంలో తమ కోరికలు సాధించబడ్డాయని భావించారు. మరికొన్ని సందర్భాలలో గాంధీజీ పేరు చెప్పి ఆదివాసీలు, రైతాంగం గాంధీజీ ఆదర్శాలకు విరుద్ధమైన చర్యలు చేపట్టేవారు.

- చీరాల–పేరాల ఉద్యమం గురించి, అటవీ సత్యాగ్రహం గురించి మరిన్ని వివరాలు తెలుసుకోండి. వాటిపై ఒక నాటిక తయారుచేసి తరగతిలో ప్రదర్శించండి.

1922–29 మధ్య ఘటనలు

మహాత్మా గాంధీ హింసాత్మక ఉద్యమాలకు వ్యతిరేకి అని మీకు తెలుసు. 1922లో చౌరి చౌరాలో రైతుల గుంపు పోలీసు స్టేషనుకు నిప్పు పెట్టినందుకు సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమాన్ని అతడు అర్ధాంతరంగా ఆపేశాడు. ఆ రోజు ఘటనలో 22 మంది పోలీసులు చనిపోయారు. శాంతియుతంగా జరుగుతున్న ప్రదర్శనపై పోలీసులు కాల్పులు జరపటంతో ప్రజలు ఆగ్రహావేశాలకు గురయ్యారు.

సహాయ నిరాకరణోద్యమం అయిపోయిన తరవాత గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో కాంగ్రెసు నిర్మాణాత్మక కార్యక్రమాలు చేపట్టాలని గాంధీజీ అనుచరులు భావించారు. సి ఆర్ దాస్, మోతిలాల్ నెహ్రూ వంటి ఇతర నాయకులు కాంగ్రెసు ఎన్నికల్లో పోటీచేసి, విధాన సభలలోకి ప్రవేశించి ప్రభుత్వ విధానాలను ప్రభావితం చేయాలని వాదించారు. 1920ల మధ్య కాలంలో గాంధేయవాదులు గ్రామాలలో చేపట్టిన సామాజిక కార్యక్రమాల ద్వారా తమ మద్దతును విస్తృత పరుచుకోగలిగారు. 1930లో శాసనోల్లంఘన ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించటానికి ఇది ఎంతో ఉపయోగపడింది.

1920ల మధ్యకాలంలో రెండు ముఖ్యమైన పరిణామాలు చోటు చేసుకున్నాయి: ఒకటి, హిందూ సంస్థ అయిన రాష్ట్ర స్వయంసేవక్ సంఘ్ (ఆర్ఎస్ఎస్) ఏర్పడటం, రెండు, భారత కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఏర్పడటం. భారతదేశం ఎలా ఉండాలో ఈ రెండు పార్టీలకు పూర్తి భిన్నమైన అభిప్రాయాలు ఉన్నాయి. మీ ఉపాధ్యాయుల సహాయంతో వాటి భావాలను తెలుసుకోండి. ఈ కాలంలోనే విప్లవ జాతీయతావాది భగత్ సింగ్ ఉద్యమించాడు.

© SCERT not to be republished

శాసనోల్లంఘన ఉద్యమం : ఉప్పు సత్యాగ్రహం (1930–32)

జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ అధ్యక్షుడిగా భారత జాతీయ కాంగ్రెసు 1929లో లాహోర్‌లో సమావేశమయింది. ఈ సమావేశంలో 'సంపూర్ణ స్వరాజ్యం' సాధించటం తన లక్ష్యమని కాంగ్రెసు ప్రకటించింది. దానిని సాధించటానికి శాసనోల్లంఘన ఉద్యమం మొదలు పెట్టాలని తీర్మానించింది. కాంగ్రెసులోని వామపక్ష భావాలు కలిగిన వాళ్లు క్రియాశీలక పాత్ర వహించి జాతీయ లక్ష్యాన్ని, కార్యక్రమాన్ని రూపొందించారు. ఈ ఉత్సాహంతో కాంగ్రెసు కార్యవర్గం జనవరి 26ను సంపూర్ణ స్వరాజ్య దినంగా జరుపు కోవాలని నిర్ణయించింది.

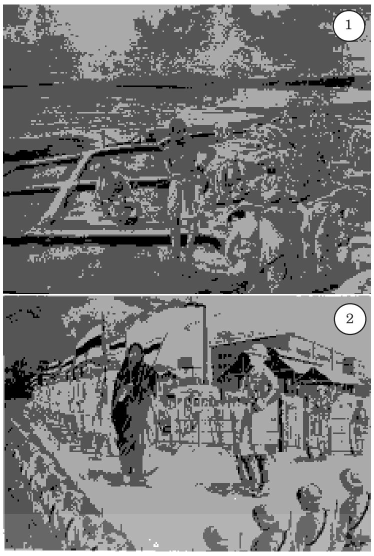

చిత్రం 11బి.2 : స్వాతంత్ర్య ఉద్యమానికి సంబంధించి రెండు చిత్రాలు : 1. దండి వద్ద ఉప్పు తీస్తున్న గాంధీజీ 2. దర్శన ఉప్పు కర్మాగారం ముందు కవాతు చేస్తున్న సరోజినీ నాయుడు.

ఉప్పు తయారీపై ప్రభుత్వం పన్ను విధించటం వల్ల సామాన్య ప్రజలు కొనలేనంతగా దాని ధరలు పెరిగి పోయాయి. గుజరాత్ సముద్ర తీరంలో ఉన్న దండి అనే చిన్న ఊరిలో ఉప్పు తయారు చేయడం ద్వారా ఈ చట్టాలను ఉల్లంఘించాలని 1930, మార్చి 12న అహ్మదాబాదులోని సబర్మతి ఆశ్రమంలో గాంధీజీ నిర్ణయం తీసుకున్నాడు. ఆ మరునాడు 78 మంది అనుచరులతో గాంధీజీ దండియాత్ర మొదలుపెట్టాడు. సబర్మతి ఆశ్రమం నుంచి దండి వరకు ఉన్న 375 కిలోమీటర్ల దూరాన్ని 24 రోజులలో నడిచారు. దండియాత్రలో గాంధీజీ ఉపన్యాసాల గురించి, ప్రజల స్పందన గురించి దినపత్రికలు రోజూ వార్తలు ప్రచురించేవి. యాత్ర మార్గంలో వందలాదిగా గ్రామ అధికారులు తమ ఉద్యోగాలకు రాజీనామా చేశారు. 1930 ఏప్రిల్ 6న దండికి చేరుకున్న గాంధీజీ పిడికెడు ఉప్పు తీసి బ్రిటిషు పాలనలో, బ్రిటిషు చట్టాలను ఉల్లంఘించి భారత ప్రజల తిరస్కరణను తెలియచేశాడు.

దేశమంతటా నూతనోత్తేజం రగిలింది. దేశంలో పలుప్రాంతాలలో ఉప్పు చట్టాలను ఉల్లంఘించారు. శాసనోల్లంఘన ఉద్యమంలో మహిళలు కూడా పాల్గొన్నారు. ఒక్క ఢిల్లీలోనే 1600 మహిళలు

జైలుపాలయ్యారు. ఈ ఉద్యమం కేవలం ఉప్పు సత్యాగ్రహానికే పరిమితం కాలేదు. విదేశీ వస్త్ర, మద్యం దుకాణాల వద్ద పికెటింగ్ చేశారు, ఆ వస్తువులను తగులబెట్టారు. బ్రిటిషు పాఠశాలలు, కళాశాలలు, ఉద్యోగాలను కూడా బహిష్కరించారు. ఈ ఉద్యమంలో ప్రజలు పెద్ద ఎత్తున పాల్గొన్నారు.

ప్రభుత్వం తీవ్ర అణచివేతతో, నిరాయుధులైన స్త్రీ, పురుషులపై లాఠీలు ఝుళిపించటం, కాల్పులు జరపటం వంటి వాటితో విరుచుకుపడింది. గాంధీజీ, ఇతర కాంగ్రెసు నాయకులతోపాటు 90,000కు పైగా సత్యాగ్రహులు చెరసాల పాలయ్యారు. పోలీసుల కాల్పుల్లో 110 మంది చనిపోయారు, 300కు పైగా గాయపడ్డారు. పత్రికలపై ప్రభుత్వం అనేక పరిమితులు విధించింది. ముస్లింలు, జమీందారులు, ఇతర మైనారిటీలను తమ వైపుకి తిప్పుకోవటం ద్వారా భారతీయులను విడదీయటానికి బ్రిటిషు పాలకులు ప్రయత్నించారు. ఖద్దరు బట్టలు వేసుకోవటం, అంటరానితనాన్ని నిర్మూలించటం వంటి నిర్మాణాత్మక కార్యక్రమాలను చేపట్టటం ద్వారా దేశమంతటా సామాజిక ఐక్యతను సాధించటానికి నాయకులు కృషిచేశారు. గాంధీజీ పిలుపుకి స్పందిస్తూ మహిళలు అసంఖ్యాకంగా పరదా వదిలి ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు.

భారత ప్రజలందరూ కలిసి పోరాడిన దానికి ప్రతిఫలంగా 1935లో భారత ప్రభుత్వ చట్టం ఏర్పడింది. దీని ప్రకారం రాష్ట్రాలకు స్వయంప్రతిపత్తి లభిస్తుంది. రాష్ట్రాల శాసనసభలకు 1937లో ఎన్నికలు నిర్వహించారు. 11 రాష్ట్రాలకు ఏడింటిలో కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాలు ఏర్పడ్డాయి. కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాలు రెండేళ్లు పూర్తి చేసుకున్న తరవాత, 1939లో రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం మొదలైంది. హిట్లర్‌ని వ్యతిరేకిస్తున్న కాంగ్రెసు నాయకులు యుద్ధంలో బ్రిటన్‌కి సహాయపడటానికి సిద్ధమయ్యారు. అయితే యుద్ధం తరవాత భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వాలని కోరుకున్నారు. ఈ కోరికను బ్రిటన్ తిరస్కరించింది. దీనికి నిరసనగా కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాలు రాజీనామా చేశాయి.

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం (1939–1945)

హిట్లర్ నేతృత్వంలో నాజీపార్టీ ప్రపంచమంతటినీ తన ఆధీనంలోకి తెచ్చుకోవాలన్న ఉద్దేశంతో బ్రిటన్, ఫ్రాన్స్, సోవియట్ రష్యా, ఇతర దేశాలపై యుద్ధం ప్రకటించింది. ఇంగ్లండ్, ఫ్రాన్స్, రష్యాలతో అమెరికా చేతులు కలిపింది (వీటిని మిత్ర కూటమి అంటారు). జర్మనీకి జపాన్, ఇటలీ దేశాలు మద్దతు ఇచ్చాయి. మానవ చరిత్రలోనే అతి దారుణమైన ఈ యుద్ధం 1939లో మొదలయ్యి 1945లో రష్యా సైన్యాలు బెర్లిన్‌ని చేజిక్కించుకోవటంతో, జపాన్‌లోని హిరోషిమా, నాగసాకీలపై అమెరికా అణుబాంబు వేయడంతో ముగిసింది. ప్రజాస్వామ్యం, స్వేచ్ఛల పక్షాన ఉన్న ప్రజలందరూ హిట్లర్‌ని వ్యతిరేకించి మిత్ర కూటమికి మద్దతు పలికారు. అయితే భారతదేశంలో అదే సమయంలో బ్రిటిషు పాలకులకు వ్యతిరేకంగా పోరాటం సాగుతుండటంతో భారతీయులలో ఇది సందిగ్ధతలను నెలకొల్పింది.

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం–1942: చేయండి లేదా చావండి

భారతదేశ ప్రజలను, సంపదను రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానికి ఉపయోగించుకోవాలని బ్రిటన్ అనుకుంది. యుద్ధంలో మద్దతుకు బదులుగా భారతదేశానికి స్వయం పాలనా అధికారాన్ని ఇవ్వాలని కాంగ్రెసు కోరుకుంది. ఈ కోరికను అంగీకరించటానికి బ్రిటన్ ఎంత మాత్రమూ సిద్ధంగా లేదు. 1942 ఆగస్టు 8న బొంబాయిలో కాంగ్రెసు కార్యవర్గం సమావేశమయ్యి 'భారత దేశంలో బ్రిటిషు పాలన వెంటనే అంతం కావాలని' స్పష్టంగా పేర్కొంటూ తీర్మానం చేసింది. 'క్విట్ ఇండియా' తీర్మానం చేసిన తరవాత

దేశ ప్రజలను ఉద్దేశించి గాంధీజీ ఎంతో విలువైన సందేశమిచ్చాడు: *"ఈ క్షణంనుంచి ప్రతి ఒక్క స్త్రీ, పురుషుడు తమను తాము స్వతంత్రులుగా పరిగణించాలి, స్వతంత్రులైనట్లు వ్యవహరించాలి... సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం తప్పించి మరి దేనికీ నేను సిద్ధంగా లేను. అందరం ఉద్యమించి భారతదేశాన్ని విముక్తం చేద్దాం లేదా ఆ ప్రయత్నంలో చనిపోదాం."*

1942 ఆగస్టు 9 ఉదయానికే గాంధీజీ, పటేల్, నెహ్రూ, మౌలానా అజాద్, ఆచార్య కృపలానీ, రాజేంద్ర ప్రసాద్ వంటి అనేక మంది కాంగ్రెసు నాయకులను ప్రభుత్వం జైలుపాలు చేసింది. దేశవ్యాప్తంగా హర్తాళ్‌లు, సమ్మెలు, ప్రదర్శనల రూపంలో ప్రజలు తమ నిరసనను వ్యక్తం చేశారు. దురదృష్టవశాత్తు ఉద్యమం హింసాత్మక మలుపు తీసుకుంది. శ్రామికవర్గం కర్మాగారాలను బహిష్కరించింది. పోలీసుస్టేషన్లు, పోస్టాఫీసులు, రైల్వేస్టేషన్లు వంటి ప్రభుత్వ ఆస్తులపై విద్యార్థులు దాడులకు దిగారు. టెలిగ్రాఫ్, టెలిఫోన్ తీగలను కోసేశారు, రైల్వే పట్టాలను తొలగించారు. ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు, వాహనాలు, సైనిక వాహనాలు, రైల్వే బోగీలను తగలబెట్టారు. ఈ సమయంలో మద్రాసు, బొంబాయి తీవ్రంగా ప్రభావితమయ్యాయి. ఉత్తరప్రదేశ్, బీహార్, ఒరిస్సా, పశ్చిమ బెంగాల్, మహారాష్ట్ర, ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని కొన్ని ప్రాంతాలలో బ్రిటిషు అధికారం కనపడకుండా పోయింది. 1942–44 మధ్యకాలంలో మిద్నాపూర్ ప్రజలు సమాంతర ప్రభుత్వాన్ని నెలకొల్పారు. ఈ ఉద్యమం ఫలితంగా 10 లక్షల పౌండ్ల విలువైన ఆస్తులు ధ్వంసమయ్యాయి. 30 మంది పోలీసులు, 10 మంది సైనికులు చనిపోయారు. ప్రభుత్వ అణిచివేతలో అనేకమంది ప్రజలు చనిపోయారు, వేలాదిమంది నిర్బంధానికి గురయ్యారు. 1943 చివరి నాటికి 90,000కి పైగా ప్రజలు జైలుపాలయ్యారు, పోలీసు కాల్పుల్లో వెయ్యి మందికి పైగా చనిపోయారు. అనేక ప్రాంతాలలో విమానాల నుంచి ప్రజలపై మెషీన్ గన్నులతో కాల్పులు జరపమని ఆదేశాలు ఇచ్చారు. అయితే అంతిమంగా ఉద్యమం ముందు బ్రిటిషు రాజ్యం మోకరిల్లక తప్పలేదు.

సుభాష్ చంద్ర బోస్, ఐఎన్ఏ

సుభాష్ చంద్ర బోస్ స్వరాజ్య ఉద్యమకారుడు, విప్లవవాద జాతీయవాది. అతడు రాస్ బిహారీ బోస్ సహకారంతో బర్మా, అండమాన్‌లలో భారత జాతీయ సైన్యాన్ని (ఐఎన్ఏని) ఏర్పాటు చేశాడు. ఐఎన్ఏలో 60,000కు పైగా సైనికులు ఉండేవారు. ఈ పోరాటంలో జపాన్ అతడికి సహాయం చేసింది. 1943 అక్టోబరు 21న సింగపూర్‌లో స్వతంత్ర భారత (ఆజాద్ హింద్) తాత్కాలిక ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేశారు. 1944 మార్చి 18న 'ఢిల్లీకి పదండి' నినాదంతో ఐఎన్ఏ బర్మా సరిహద్దులు దాటి భారతదేశంలో ప్రవేశించింది.

1944 మార్చిలోనే కోహిమాలో భారత జెండాను ఎగరవేశారు. అయితే యుద్ధ పరిస్థితులు మారి 1944–45 శీతాకాలంలో బ్రిటన్ ప్రతిఘటనకు దిగటంతో, రెండవ ప్రపంచ యుద్ధంలో అంతిమంగా జపాను ఓడిపోవటంతో ఐఎన్ఏ ఉద్యమం కుప్పకూలిపోయింది. బ్యాంకాక్ నుంచి టోక్యోకి 1945 ఆగస్టు 23న విమాన ప్రయాణం చేస్తుండగా జరిగిన ప్రమాదంలో సుభాష్ చంద్ర బోస్ చనిపోయాడని చెబుతారు.

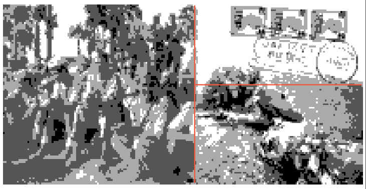
చిత్రం 11బి.3 : (ఎడమ) లొంగిపోయిన ఐఎన్ఏ సైనికులు, (కుడి పైన) తపాలా ముద్ర, (కుడి కింద) పోరాడుతున్న ఝాన్సీ దళం

సుభాష్ చంద్ర బోస్ — భగత్ సింగ్ — జె.బి. కృపలాని — అబుల్ కలామ్ ఆజాద్

స్వాతంత్ర్యం, విభజన దిశగా

ఈలోగా దేశ వాయవ్య, తూర్పు ప్రాంతాలలో ముస్లింలకు 'స్వతంత్ర రాష్ట్రాలు' కోరుతూ 1940లో ముస్లిం లీగ్ తీర్మానం చేసింది. భారత ఉపఖండంలో ముస్లింలకు స్వయంప్రతిపత్తి ఏర్పాటును ముస్లిం లీగ్ ఎందుకు కోరింది? 1930ల నుంచి హిందువులకు భిన్నంగా ముస్లింలను ప్రత్యేక 'జాతి'గా ముస్లిం లీగ్ పరిగణించసాగింది. 1920లు, 1930లలో హిందూ – ముస్లింల మధ్య జరిగిన ఘర్షణల దృష్ట్యా ముస్లిం లీగ్ ఈ అభిప్రాయానికి వచ్చి ఉండవచ్చు. అంతకంటే ముఖ్యంగా 1937లో రాష్ట్రాలకు జరిగిన ఎన్నికలలో తాము అల్ప సంఖ్యలో ఉన్నామని, ప్రజాస్వామిక దేశంలో తమది ఎప్పటికీ ద్వితీయ

విప్లవవాద సంస్థల యుగం

1940ల తరవాత కమ్యూనిస్టు పార్టీ, కార్మిక సంఘాలు, మహిళా సంఘాలు, కిసాన్ సభ, దళిత సంఘాల వంటి విప్లవవాద సంఘాల కార్యకలాపాలు ఊపందుకున్నాయి. ఇవి పేదలు, సన్నకారురైతులు, కార్మికులు, గిరిజనులు, దళితులను సమీకరించి బ్రిటిషు పాలనపైనే కాకుండా వడ్డీ వ్యాపారస్తులు, కర్మాగార యజమానులు, ఉన్నత కుల భూస్వాములు వంటి స్థానిక దోపిడీదారులకు వ్యతిరేకంగా సంఘటిత పరచసాగాయి. నూతన స్వతంత్ర భారతదేశంలో ఈ అణగారిన వర్గాల ప్రయోజనాలకు సరైన చోటు కల్పించాలని, తరతరాల వాళ్ల కష్టాలు అంతం కావాలని, సమాన హక్కులు, అవకాశాలు కల్పించాలని ఈ సంస్థలు కోరుకున్నాయి. అప్పటివరకు ధనిక వర్గాలు అధికంగా ఉన్న స్వాతంత్రోద్యమం వీళ్ల చేరికతో కొత్త కోణాన్ని, శక్తినీ సంతరించుకుంది. బ్రిటిషు పాలకులు అంతిమంగా దేశం వదిలి వెళ్లటానికి ఇది సహకరించింది. పేదలు, ప్రత్యేకించి తూర్పు భారతదేశంలోని సంఘ బహిష్కృతులు, కార్మికులు ఉద్యమంలో చురుకుగా పాల్గొన్నారు. 1940లలో జరిగిన ఉద్యమాలలో మలబారు కౌలు రైతులు, తెభాగా కౌలురైతులు, తెలంగాణలోని వెట్టి కులాలు, పరాధీన సాగుదారులు క్రియాశీలంగా వ్యవహరించారు. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం తరవాత ఆహార కొరత వల్ల భూమిని కోరుతూ చారిత్రాత్మక పోరాటాలను చేపట్టారు. స్వాతంత్ర్యం కోసం సంప్రదింపులలో కాంగ్రెసు తలమునకలై ఉండటంతో ఈ ఉద్యమాలను ముందుకు తీసుకెళ్లే స్థితిలో అది లేదు. అఖిల భారత కిసాన్ సభ వంటి రైతాంగ సంస్థలలో, అఖిల భారత ప్రజానాట్యమండలి, అఖిల భారత విద్యాసంఘం వంటి మేధావి, విద్యార్థి సంస్థలలో చురుకుగా ఉన్న కమ్యూనిస్టులు ఈ ఉద్యమాలను లోపలినుంచి నడిపించారు. ఈ ఉద్యమశక్తుల ప్రభావంతో బ్రిటిషు పాలకులు సంప్రదింపులు జరిపి, భారతదేశం వదిలి వెళ్లటాన్ని వేగిరపరిచింది.

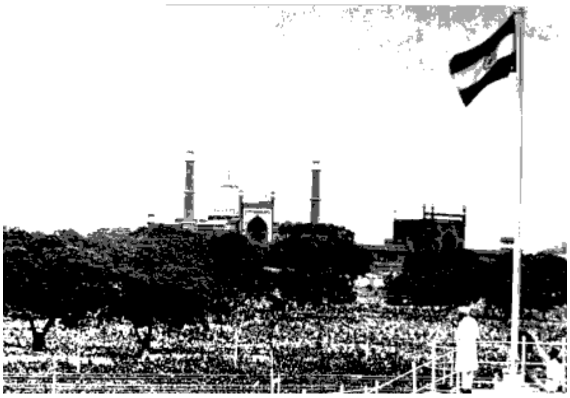

చిత్రం 11బి.4 : స్వాతంత్ర్యం తరవాత ఎర్రకోట నుంచి ప్రసంగిస్తున్న జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ

స్థానమే అవుతుందని ముస్లిం లీగ్‌కి అర్థమయ్యింది. ముస్లింలకు ఎటువంటి ప్రాతినిధ్యం కూడా లేకుండా పోతుందని అది భయపడింది. 1937లో ఉత్తరప్రదేశ్‌లో కాంగ్రెస్–లీగ్ కలిసి ఉమ్మడి ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేయాలన్న తమ కోరికను కాంగ్రెసు తిరస్కరించటం వల్ల కూడా ముస్లిం లీగ్ కినుక వహించింది.

1930లలో ముస్లిం ప్రజలను సమీకరించటంలో కాంగ్రెసు విఫలం కావటం వల్ల కూడా ముస్లిం లీగ్ బలపడింది. 1940లలో కాంగ్రెసు నాయకులు జైలులో ఉన్నప్పుడు మరింత ప్రజా మద్దతును కూడగట్టుకోటానికి ముస్లిం లీగ్ కృషి చేసింది. 1945లో యుద్ధం ముగిసిన తరవాత భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం ఇచ్చే విషయంపై బ్రిటిషు ప్రభుత్వం కాంగ్రెసు, ముస్లిం లీగ్‌లతో సంప్రదింపులు మొదలుపెట్టింది. భారతదేశంలోని ముస్లింలకు తానే ఏకైక ప్రతినిధినని ముస్లిం లీగ్ చెప్పుకోవటంతో ఈ సంప్రదింపులు విఫలమయ్యాయి.

చాలామంది ముస్లింలు తమకు ఇప్పటికీ మద్దతునిస్తున్నారంటూ కాంగ్రెసు ముస్లిం లీగ్‌తో విబేధించింది. 1946లో రాష్ట్రాలకు మరోసారి ఎన్నికలు జరిగాయి. 'సాధారణ' నియోజకవర్గాలలో కాంగ్రెసు చాలావరకు విజయాలు సాధించింది. అయితే ముస్లింలకు కేటాయించిన నియోజకవర్గాలలో ముస్లిం లీగ్ తిరుగులేని ఆధిక్యతను కనబరిచింది. ప్రత్యేక 'పాకిస్తాన్' కావాలంటూ ముస్లిం లీగ్ పట్టుబట్టింది. ఈ కోరికను పరిశీలించటానికి 1946 మార్చిలో బ్రిటిషు మంత్రివర్గం ఢిల్లీకి ముగ్గురు సభ్యుల (స్టాఫర్డ్ క్రిప్స్, పెతిక్ లారెన్స్, అలెగ్జాండర్) సంఘాన్ని పంపించి, భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వటానికి తగిన రాజకీయ చట్రాన్ని సూచించమని కోరింది. భారతదేశం ఐక్యంగా ఉండాలని, ఫెడరల్ విధానంలో ముస్లింలు అధిక సంఖ్యలో ఉన్న ప్రాంతాలకు కొంత

స్వయం ప్రతిపత్తి ఉండాలని ఈ సంఘం సిఫారసు చేసింది. అయితే ఈ ప్రతిపాదనలలోని కొన్ని నిర్దిష్ట అంశాలపై కాంగ్రెసు, ముస్లిం లీగ్‌ల అంగీకారాన్ని ఈ సంఘం పొందలేకపోయింది. ఈ దశలో దేశ విభజన దాదాపుగా అనివార్యమైపోయింది.

బ్రిటిష్ క్యాబినెట్ సంఘ ప్రతిపాదనలు విఫలం అవ్వటంతో పాకిస్తాన్‌కి మద్దతుగా ముస్లిం లీగ్ ప్రజా ఉద్యమాన్ని చేపట్టదలిచింది. 1946 ఆగస్టు 16ను 'ప్రత్యక్ష కార్యాచరణ దినం'గా ముస్లిం లీగ్ ప్రకటించింది. ఆ రోజున కలకత్తాలో అల్లర్లు మొదలై చాలా రోజులపాటు కొనసాగాయి; వేలాది ప్రజలు చనిపోయారు. 1947 మార్చి నాటికి ఉత్తర భారతంలోని ఇతర ప్రాంతాలకు హింస వ్యాపించింది.

1947 ఆరంభంలో వైస్రాయిగా నియమితుడైన లార్డ్ లూయీ మౌంట్‌బాటన్ ముస్లిం లీగ్, కాంగ్రెసు పార్టీల మధ్య విబేధాలను పరిష్కరించలేకపోయాడు. ఫలితంగా దేశాన్ని ముస్లిం నియంత్రిత పాకిస్తాన్‌గానూ, హిందువులు అధిక సంఖ్యలో ఉన్న భారత దేశంగానూ విభజించాలన్న నిర్ణయానికి వచ్చారు. 1947 ఆగస్టు 15న భారతదేశం స్వాతంత్ర్యం పొందింది. ఆగస్టు 14ను పాకిస్తాన్ తన స్వాతంత్ర్య దినంగా జరుపుకుంటుంది. దేశ విభజన తరవాత కూడా జరిగిన అల్లర్లలో లక్షలాది ప్రజలు చనిపోయారు. అసంఖ్యాక మహిళలు అత్యాచారాలు, దాడులకు గురయ్యారు. లక్షలాది మంది ప్రజలు తమ ఇళ్లు వదిలిపెట్టి పోవలసి వచ్చింది. వీళ్లు తమ జన్మ ప్రదేశాల నుంచి వేరు చేయబడి తమకి తెలియని దేశంలో కాందిశీకులు అయ్యారు. బ్రిటిషు పాలన నుంచి స్వాతంత్ర్యం పొందామన్న సంతోషం దేశ విభజనతో జరిగిన హింస, బాధలతో పలచనయ్యింది.

కీలక పదాలు

1. జాతీయవాదం	2. లౌకిక	3. ఉగ్రవాది	4. అతివాదం
5. సత్యాగ్రహం	6. సహాయ నిరాకరణ	7. శాసనోల్లంఘనం	8. ఉపఖండం

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. జాతీయ ఉద్యమంలోని వివిధ ప్రయత్నాలలో గాంధీజీ కృషిని తెలియచేసే పట్టిక తయారు చేయండి:

సంఘటన	గాంధీ పాత్ర

2. ప్రజలకు ప్రజాస్వామిక హక్కులు, స్వేచ్ఛ ఇవ్వటానికి నిరాకరించిన బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ అన్ని ప్రయత్నాలను జాతీయోద్యమం వ్యతిరేకించింది. ప్రభుత్వం ఏ హక్కులను కాలరాయటానికి ప్రయత్నించిందో, దానికి వ్యతిరేకంగా జరిగిన ఉద్యమం ఏమిటో ఉదాహరణలు ఇవ్వండి.

3. ఉప్పు సత్యాగ్రహం తన ఉద్దేశాలలో ఏ మేరకు విజయవంతం అయ్యింది? మీ అంచనా ఏమిటి?
4. ఈ దిగువ పేర్కొన్న వాటిల్లో జాతీయోద్యమంలో భాగమైనవి ఏవి:
   ఆ. విదేశీ వస్త్రాలు అమ్మే దుకాణాల పికెటింగ్
   ఆ. బట్టలు నేయటానికి చేతితో నూలు వడకటం
   ఇ. దిగుమతి చేసుకున్న బట్టలను తగలబెట్టటం
   ఈ. ఖద్దరు వేసుకోవటం
   ఉ. పైన పేర్కొన్నవన్నీ
5. దేశ విభజనకు దారితీసిన వివిధ ఘటనలు ఏవి?
6. మన సరిహద్దు దేశాలైన పాకిస్తాన్, బంగ్లాదేశ్‌లను పటంలో గుర్తించి రంగులు నింపండి.
7. 1922–29 మధ్య ఘటనలు మొదటి పేరాను చదివి కింది ప్రశ్నకు జవాబు రాయండి.
   హింసానంతరం గాంధీజీ ఉద్యమాన్ని అర్ధాంతరంగా ఆపివేశాడు. దీనిని మీరు ఎలా సమర్ధిస్తా?
8. సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమంలో భాగంగా మన రాష్ట్రంలో జరిగిన సంఘటనలు ఏమిటి?
9. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం ఎందుకు ప్రాధాన్యత సంతరించుకుంది?
10. 1885–1947 మధ్య స్వాతంత్రోద్యమ ఘట్టాలను తెలిపే కాలమాన పట్టిక తయారు చేయండి.

© SCERT not to be republished

పాఠం 12

హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో స్వాతంత్ర్యోద్యమం

దక్షిణ భారతదేశంలో బ్రిటిషు అధీనంలోని అతి ముఖ్యమైన రాజ్యాలలో హైదరాబాదు ఒకటి. దానిని నిజాంలు పరిపాలించే వాళ్లు. బ్రిటిషు వైస్రాయ్‌కి లోబడి ఉంటూ బ్రిటిషు విధానాలను పాటించేవాళ్లు. ఇటువంటి రాజ్యాలలో వైస్రాయ్ 'రెసిడెంట్ల'ను నియమించేవాడు. ఈ రాజ్యాలు అవలంబిస్తున్న విధానాలపై నిఘా ఉంచుతూ, పరిపాలనలో అప్పుడప్పుడూ ఈ రెసిడెంటు జోక్యం చేసుకునేవాడు.

బ్రిటిషు-నిజాం పాలనలో ప్రజల పరిస్థితి ఎలా ఉండిందో, స్వాతంత్ర్యం కోసం ప్రజలు ఎలా పోరాడారో ఈ అధ్యాయంలో తెలుసుకుందాం. హైదరాబాదు రాష్ట్రంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో ప్రజలు మరాఠి, కన్నడం, తెలుగు, దెక్కనీ ఉర్దూ మాట్లాడే వాళ్లు. ఈ పాఠంలో ప్రధానంగా తెలుగు, ఉర్దూ మాట్లాడిన తెలంగాణ జిల్లాలను గురించి తెలుసుకుందాం.

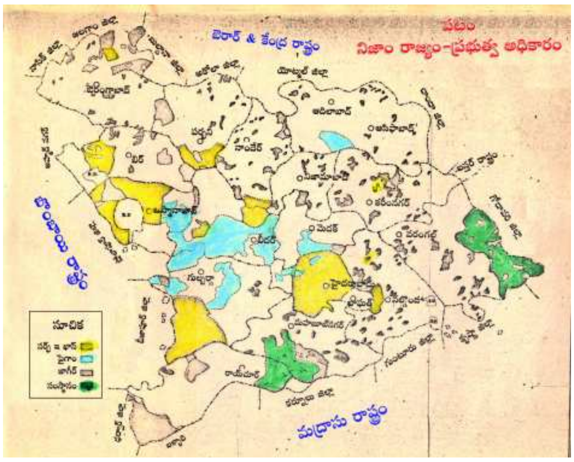

పటం 1 : 1901 హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో నిజాం దివానీ అధికారం ఉన్న, లేని ప్రాంతాలు

స్వామి రామానంద తీర్థ

ముల్లా అబ్దుల్ ఖయ్యూం

మాడపాటి హనుమంతరావు

రావి నారాయణరెడ్డి

జాతీయవాద తొలి సంవత్సరాలు

1888 అక్టోబరులో హైదరాబాదులో ప్రముఖ వ్యక్తులతో కూడుకున్న ఒక చిన్న బృందం భారత జాతీయ కాంగ్రెసు గురించి తెలియ చేయటానికి ఒక సమావేశం నిర్వహిస్తూ దానికి సంబంధించి కరపత్రాలు పంచింది, ప్లకార్డులు ప్రదర్శించింది. విద్యావంతులలో చాలామంది కాంగ్రెసు పట్ల ఆకర్షితులయ్యారు. హైదరాబాదుకు చెందిన ముల్లా అబ్దుల్ ఖయ్యూం కాంగ్రెసుకు ప్రధాన మద్దతుదారుడయ్యాడు. అతడు కాంగ్రెసు సమావేశాలకు హాజరవుతూ వాటిల్లో చురుకుగా పాల్గొనమని ముస్లింలను ప్రోత్సహిస్తూ ఉండేవాడు. రాచరికపు కుటుంబాలను విమర్శిస్తూ, నిజాం ప్రభుత్వంలో వాళ్లకు ఇచ్చిన ప్రత్యేక సదుపాయాలను వ్యతిరేకించేవాడు. ప్రజల సామాజిక, మేధో, ఆర్థిక జీవనాలను మెరుగుపరిచే ఉద్దేశంతో అతడు అంజుమన్-ఎ-మారెఫ్ అన్న సంస్థను స్థాపించాడు. జాతీయవాద ప్రభావాన్ని సూచిస్తూ రాష్ట్రం నుంచి అనేక దినపత్రికలు వెలువడేవి. హైదరాబాదు *టెలిగ్రాఫు*, *దెక్కన్ స్టాండర్డ్*, *ముస్లిం-ఇ-సఫిక్* వంటి దినపత్రికలు జాతీయతావాదాన్ని ప్రచారం చేశాయి. వాటిల్లో అనేకం జాతీయతా వాదానికి మద్దతునిచ్చాయి.

చాదర్‌ఘాట్ మెథడిస్ట్ ఎపిస్కోపల్ చర్చికి చెందిన రెవరెండ్ గిల్డర్ వంటి క్రైస్తవ మత ప్రబోధకులు కాంగ్రెసుకు మద్దతు ఇచ్చారు. ఆ విధంగా హైదరాబాదులో కాంగ్రెసు ఆదరణ పొందింది.

స్వాతంత్ర్యం, అభివృద్ధి, ప్రాతినిధ్య సంస్థలతో ప్రభుత్వ రూపాలు వంటి విషయాలలో ప్రజలకు చైతన్యం కలిగించటంలో కాంగ్రెసు కూడా పాత్ర పోషించింది.

1892 సంవత్సరంలో హైదరాబాదులో ఆర్య సమాజం ఏర్పడింది. నిర్మాణాత్మక పనులలో కార్యకర్తలకు శిక్షణ ఇవ్వటానికీ, ప్రజల అభిప్రాయ సమీకరణకు, సామాజిక-మత సంబంధ చైతన్యానికి ఆర్య సమాజం దోహదం చేసింది. హైదరాబాదులో జాతీయ ఉద్యమానికి అనేక నాయకులను అందించింది.

రాష్ట్రంలో ఫ్యూడల్ వ్యవస్థ

నిజాంలు మొదట్లో మొఘల్ చక్రవర్తుల కింద ప్రాంతీయ గవర్నర్లుగా ఉండేవాళ్లు. వంశ పార్యంపర్యంగా కొనసాగే జాగీర్‌దారులు, చిన్న చిన్న రాజుల సహాయంతో వాళ్లు పాలనను సాగించారు. డజన్లు, ఒక్కొక్కసారి వందల గ్రామాలు జాగీర్‌దారుల నియంత్రణలో ఉండేవి. వాటిని వాళ్లు తమ ఇష్టం వచ్చినట్లు పాలించేవాళ్లు, ప్రజలపై పన్నుల భారం మోపేవాళ్లు. రాజ్యంలో మిగిలిన ప్రాంతాన్ని దొరల సహాయంతో నిజాంలు నేరుగా పాలించేవాళ్లు. ఈ దొరల గురించి ఇంతకు ముందు అధ్యాయంలో మీరు చదివారు.

రాజులు, వాళ్ల వంశస్థులు అన్ని వనరులను నియంత్రిస్తూ, వాళ్ల చిత్తం వచ్చినట్లు పాలించే పాత వ్యవస్థనే కొనసాగింప చేయాలని నిజాంకి ఉండేది. స్థానిక సంస్థలు, శాసనసభలు వంటి ప్రజాస్వామిక

వ్యవస్థలను వాళ్లు అనుమతించలేదు. కాంగ్రెసు నేతృత్వంలోని జాతీయ ఉద్యమాన్ని నిజాంలు వ్యతిరేకించారు, రాష్ట్రంలో రాజకీయ కార్యకలాపాలను నిషేధిస్తూ అనేక ఫర్మానాలు జారీచేశారు. పోలీసు నిఘా వ్యవస్థలను ఏర్పరచి ప్రజలను నిరంతరం దగ్గరగా పరిశీలించేవారు.

భాష, మతం

హైదరాబాదు రాష్ట్రాన్ని నిజాం వంశస్థులు పాలించారు. వాళ్లు ముస్లింలు, దెక్కనీ ఉర్దూ మాట్లాడేవాళ్లు. అయితే రాజ్యంలోని అధిక శాతం ప్రజలు హిందువులు. వీళ్లు తెలుగు, కన్నడ, మరాఠి మాట్లాడేవాళ్లు. అధికారిక భాషగా ఉర్దూ ఉండేది. ఉన్నతాధికారులలో 90 శాతానికి పైగా ముస్లింలు ఉండేవాళ్లు. ప్రాథమిక స్థాయినుండి విశ్వవిద్యాలయం వరకు బోధనా మాధ్యమంగా ఉర్దూ ఉండేది. సాంకేతిక పాఠ్యపుస్తకాలు సైతం ఉర్దూలోకి అనువాదమయ్యి అందుబాటులో ఉండేవి.

తమ రాజ్యంలో పాఠశాలలు నెలకొల్పడంలో నిజాం పాలకులు చాలా వెనకబడ్డారు. చాలామంది జాగీర్‌దారులు తమ ప్రాంతంలో పాఠశాలలు ఏర్పాటు చేయటాన్ని వ్యతిరేకించారు. నైజాం వ్యతిరేక భావనలకు ప్రైవేటు పాఠశాలలు కేంద్రాలు అవుతాయన్న అనుమానం నిజాంలకు ఉండేది. తెలుగు మాధ్యమంగా ప్రైవేటు పాఠశాలలు స్థాపించటాన్ని వాళ్లు వ్యతిరేకించారు. ఆ విద్యార్థులకు ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో ప్రవేశం నిరాకరించారు. ఫలితంగా 1941 నాటికి కూడా రాష్ట్రంలో విద్యావంతులు 9.3 శాతమే ఉన్నారు (మహిళలలో 4.3 శాతం మాత్రమే విద్యావంతులు). ఇందుకు విరుద్ధంగా ట్రావన్‌కోర్ రాజ్యంలో 47.7 శాతం అక్షరాస్యత, బరోడాలో 23 శాతం, మైసూరు రాజ్యంలో 12.2 శాతం అక్షరాస్యత ఉండేది.

- హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో ప్రజలు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలకూ, బ్రిటిషు పాలనలో ఉంటున్న ప్రాంతాల ప్రజలు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలకూ మధ్య ఏమైనా తేడాలు ఉన్నాయా?
- ప్రజాస్వామ్యం పట్ల బ్రిటిషు పాలకులు, నిజాంలకు మధ్య ఏమైనా భిన్న అభిప్రాయాలు ఉన్నాయా?

ఆంధ్ర జన సంఘం

20వ శతాబ్దంలో ఆంధ్ర ప్రాంతంలో తెలుగులో పెద్ద సంఖ్యలో పుస్తకాలు ముద్రితమయ్యాయి, పట్టణాలు, గ్రామాలలో గ్రంథాలయాలు నెలకొల్పబడ్డాయి. 1901లో హైదరాబాదులో కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు, నాయని వెంకట రంగారావు, రావిచెట్టు రంగారావు శ్రీ కృష్ణదేవరాయ ఆంధ్ర భాషా నిలయం స్థాపించారు. ఇది ఈనాటికీ పని చేస్తోంది. అయితే, హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో తెలుగు వివక్షతకు గురయ్యేది. 1921లో హైదరాబాదులోని వివేకవర్ధిని కళాశాలలో ఇంగ్లీషు, లేదా ఉర్దూలో కాకుండా ఒక వ్యక్తి తెలుగులో తీర్మానాన్ని ప్రవేశ పెట్టినందుకు అవమానింపబడ్డాడు. ఈ ఘటన వల్ల తెలుగు మాట్లాడే ప్రజలు చాలా బాధపడ్డారు. తెలుగుకి సరైన స్థానం, గౌరవం దొరికేలా పోరాడటానికి సిద్ధమయ్యారు.

చిత్రం 12.1 : నిజాం కళాశాల

1924లో మాడపాటి హనుమంతరావు మరికొంత మందితో కలిసి ఆంధ్ర జన సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేశాడు. గ్రంథాలయాలు, పఠనగదులూ ఏర్పాటు చేయటం, విద్యార్థులను, పండితులను ప్రోత్సహించటం, తెలుగు రాతప్రతులను సేకరించటం, తెలుగు సాహిత్యాన్ని ప్రోత్సహించటం దీని ఉద్దేశాలు. వీళ్లు చిన్న చిన్న పుస్తకాలను ముద్రించి, గ్రంథాలయాలను నెలకొల్పటానికి గ్రామాలలో సమావేశాలను నిర్వహించేవారు. చిన్న చిన్న వ్యాపారస్తులు, రైతులు, కూలీలు, ఇతర ప్రజలు ఎదుర్కొనే సమస్యల గురించి ఈ పుస్తకాలు ఉండేవి. జన సంఘం ద్వారా 4000 పాఠశాలలు ప్రారంభించారు. అయితే ప్రభుత్వ వ్యతిరేకత కారణంగా వీటిల్లో చాలావరకు మూసివేయాల్సి వచ్చింది. అయినప్పటికీ, మహిళలు, విద్యార్థులు, గాయకులు వంటి అనేక మంది ప్రజలు పెద్ద సంఖ్యలో ఉద్యమంలో చేరటంతో అది విస్తరించింది.

- మీ ప్రాంతంలో ఏఏ భాషలు మాట్లాడతారు?
- మన రాష్ట్రంలో ఏఏ భాషల ద్వారా విద్యాబోధన జరుగుతోంది?
- బోధన అంతా ఒకరి మాతృ భాషలోనే ఉండాలన్నది మీ అభిప్రాయమా?
- మాతృభాషలలో పుస్తకాలు ముద్రించటం ఎందుకు ముఖ్యం?

ఆంధ్ర మహాసభ, గ్రంథాలయ ఉద్యమం

వివిధ వర్గాల నాయకులు ఒక పెద్ద సంఘంగా ఏర్పడాలని అనుకోవటంతో 1930లో ఆంధ్ర మహాసభ (ఎ.ఎం.ఎస్.) ఏర్పడింది. దాని వ్యవస్థాపకులలో మాడపాటి హనుమంతరావు, రావి నారాయణ రెడ్డి వంటి వాళ్లు ఉన్నారు. దాని తొలి ఉద్దేశం విద్యా సౌకర్యాలను మరింతగా పెంచటం. పాఠశాలలు ఏర్పాటు చేయమని, ప్రజల సమస్యలు పరిష్కరించమని కోరుతూ వాళ్లు ప్రభుత్వానికి వినతిపత్రాలు, విజ్ఞాపనలు అందించారు. 1935లో జరిగిన

చిత్రం 12.2 : ఆదిలాబాద్ జిల్లా కేసలాపూర్‌లో జరిగిన నిజాం కోర్టు సమావేశంలో హాజరైన ప్రజలతో బ్రిటిష్ అధికారులు

© SCERT

వార్షిక సమావేశంలో ప్రభుత్వాన్ని ఈ దిగువ కోర్కెలు కోరారు:

1. నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యను అమలు చేయాలి.
2. మాతృభాష (తెలుగు)లో విద్యా బోధన జరగాలి.
3. జాగీర్ ప్రాంతాలలో ప్రజల చట్టబద్ధ హక్కులకు రక్షణ కల్పించాలి.
4. బాల్య వివాహాలను నిరోధించాలి.
5. స్థానిక ప్రజా ప్రభుత్వాలను ఏర్పాటు చేయాలి.
6. అంటరానితనాన్ని నిషేధించాలి, అంటరాని వాళ్లకు సమాజంలో గౌరవనీయ స్థానం కల్పించాలి.

ఆంధ్ర మహాసభ ఉద్దేశాలలో విద్యాపర, సామాజిక సంస్కరణలు రెండూ కలిసి ఉండటం మీరు గమనించి ఉంటారు. ఎఎంఎస్ కార్యకలాపాలు వేగంగా తెలంగాణ అంతటా వ్యాపించాయి. మారుమూల గ్రామాల్లో సైతం గ్రంథాలయాలు, సాంస్కృతిక కేంద్రాలు ఏర్పాటు అయ్యాయి. రైతులు, కార్మికులు ఈ కేంద్రాలకు చదువు నేర్చుకోవటానికీ, దినపత్రిక చదువుతుంటే వినటానికీ, దేశ పరిస్థితుల గురించి, నిజాం ప్రభుత్వంతో, దొరలతో తమ సమస్యల గురించి చర్చించటానికీ వచ్చేవాళ్లు. ఈ కేంద్రాలలో రాత్రి పాఠశాలలు, చర్చా కార్యక్రమాలు నిర్వహించే వాళ్లు. వీరేశలింగం వంటి సామాజిక సంస్కర్తలు, గాంధీజీ, నెహ్రూ వంటి జాతీయ నాయకులు రాసిన పుస్తకాలను ప్రజలు చదివేవాళ్లు. అంతేకాదు స్థానిక సమస్యలపై కొత్త పుస్తకాలు కూడా రాసేవాళ్లు. గోల్కొండ పత్రిక సంపాదకుడిగా సురవరం ప్రతాపరెడ్డి ప్రజలలో జాతీయతా భావాలను రగిల్చాడు. హైదరాబాదు రాష్ట్ర స్వాతంత్ర్యానికి పోరాడిన వాళ్లల్లో కాళోజి నారాయణరావు, దాశరథి కృష్ణమాచార్య, దాశరథి రంగాచార్య వంటి సాహితీ దిగ్గజాలు ఉన్నారు.

ఉద్యమంలో ప్రజలు అధిక సంఖ్యలో చేరుతూ విద్యతోపాటు ఎఎంఎస్ తమ సమస్యలను పరిష్కరిస్తుందని ఆశించారు. నూతన, విప్లవాత్మక ఆలోచనలకు ఈ కేంద్రాలు పునాదిగా మారటంతో నిజాం ప్రభుత్వం వీటిని వేధింపులకు గురి చేయసాగింది. 1940 నాటికి చాలా మంది కమ్యూనిస్టులు ఎఎంఎస్‌లో చేరారు. వెట్టిని అంతం చేయటం, భూ సంస్కరణలు, దొరల దోపిడీ వంటి ప్రజల సమస్యలను చేపట్టాలని వాళ్లు పట్టు పట్టారు. ఎఎంఎస్ లోని పాత తరం నాయకులు దీనితో విభేదించారు, విద్యా, సాహితీ వేదికగానే ఎఎంఎస్ కొనసాగాలని భావించారు. అయితే అనతి కాలంలోనే విప్లవ వర్గాలు నాయకత్వంలోకి వచ్చి రైతాంగ ఉద్యమాన్ని మొదలుపెట్టాయి.

- మీ ఊళ్లో లేదా మీ ప్రాంతంలో ప్రభుత్వ గ్రంథాలయం ఉందా?
- మీరు ప్రభుత్వ గ్రంథాలయానికి వెళ్లి ఉంటే అక్కడ ఏం జరుగుతుందో మీ స్నేహితులకు వివరించండి.
- గ్రంథాలయాలు నిజాం వ్యతిరేక, భూస్వామ్య వ్యతిరేక కేంద్రాలుగా ఎందుకు మారాయి?
- తెలుగు మాధ్యమంలో పాఠశాలలను నిజాంలు, జాగీర్‌దారులు ఎందుకు అనుమతించలేదు?

హైదరాబాదు రాష్ట్ర కాంగ్రెసు

బ్రిటిషుపాలనలో ఉన్న ప్రాంతాలలోనే భారత జాతీయ కాంగ్రెసు పని చేసేది, వివిధ రాజ్యాలలో అది నేరుగా పనిచేసేది కాదు. అయితే ఈ రాజ్యాలలోని ప్రజలు మరింత అణచివేతకు, అన్యాయాలకు గురయ్యేవాళ్లు, భారతదేశ స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంలో భాగం కావాలని వాళ్లు తహతహలాడేవాళ్లు. ఇటువంటి రాజ్యాలలో జాతీయవాదులు 'రాష్ట్ర కాంగ్రెస్'లు ఏర్పాటు చేసి వాటి ద్వారా ప్రజాస్వామిక హక్కులు, సంస్కరణలు, ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వం వంటి వాటికోసం పోరాడసాగారు. హైదరాబాదులో కూడా ఇదే జరిగింది.

హైదరాబాదులో జాతీయతావాదానికి పెరుగుతున్న ఆదరణను చూసిన నిజాం 1938లో ప్రతి ఒక్కరి నోటిపై పలుకుతున్న జాతీయతా గీతమైన 'వందేమాతరం'ని నిషేధించాడు. దీంతో పెద్ద ఉద్యమం చెలరేగింది. పాఠశాలలు, కళాశాలల విద్యార్థులు ఈ గీతాన్ని ఆలపిస్తూ పెద్ద ఎత్తున ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. నిజాం ప్రభుత్వం కళాశాలలను మూసివేయగా విద్యార్థులు ఇతర రాష్ట్రాలకు వెళ్ళి చదువులు కొనసాగించారు.

రాష్ట్రంలో యువత స్పందనను చూసి కాంగ్రెసు ఉద్యమం పట్ల సానుభూతి ఉన్న హైదరాబాదు జాతీయతావాదులు స్ఫూర్తి పొంది 1938లో హైదరాబాదు రాష్ట్ర కాంగ్రెసును ఏర్పాటు చేశారు. దాని ముఖ్య నాయకులలో స్వామి రామానంద తీర్థ ఒకరు. అతడు కాక బి. రామకిషన్ రావు, జమలాపురం కేశవరావు, కె వి రంగారెడ్డి, జె. వి నరసింగరావు వంటి యువ నాయకులు ఉద్యమంలో ముందు భాగాన ప్రముఖంగా నిలిచారు. యువ కాంగ్రెసు నాయకులైన డా।। మర్రి చెన్నారెడ్డి ఆ తరవాత రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రి అయ్యారు, శ్రీ పి.వి. నరసింహారావు దేశానికి ప్రధానమంత్రి అయ్యారు. ప్రజలకు ప్రాథమిక హక్కులు కల్పించాలని రాష్ట్ర కాంగ్రెసు కోరింది. వాక్, సంఘ, పత్రిక, మతపర ఊరేగింపుల స్వాతంత్ర్యాన్ని హరిస్తూ జారీ చేసిన ఆదేశాలను వెంటనే ఉపసంహరించుకోవాలని కోరింది. నిజాం కాకుండా ప్రజలతో ఎన్నుకోబడిన ప్రతినిధులు రాష్ట్రానికి సంబంధించిన చట్టాలు చేయాలని కూడా కాంగ్రెసు కోరింది.

దేశంలో క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం చేపట్టినప్పుడు 1942లో రాష్ట్ర కాంగ్రెసు దానికి అనుగుణంగా సత్యాగ్రహం చేపట్టింది. రాష్ట్ర కాంగ్రెసును నిజాం ప్రభుత్వం నిషేధించి, నాయకులను జైలుపాలు చేసింది. 1946లో భారతదేశం స్వాతంత్ర్యం పొందబోతోందని నిర్ధారణ కావటంతో నిజాం పాలనకు అంతం పలికి హైదరాబాదు రాష్ట్రాన్ని భారత గణతంత్రంలో విలీనం చేయాలని హైదరాబాదు రాష్ట్ర కాంగ్రెసు ఉద్యమం చేపట్టింది.

- వందేమాతరం గీతం గురించి మరింత తెలుసుకోండి.
- స్వామి రామానంద తీర్థ జీవితం గురించి మరిన్ని వివరాలు తెలుసుకోండి.

తెలంగాణ సాయుధ పోరాటం (1946-51)

హైదరాబాదు రాష్ట్రంలోని జాగీర్‌దారులు, దొరల గురించి పదవ అధ్యాయంలో చదివారు. తెలంగాణ ప్రాంతంలో రైతాంగం, వృత్తి కులాలవాళ్లు ఎదుర్కొన్న సమస్యలను గుర్తుకు తెచ్చుకోండి.

1929 నుంచి పటేల్, పట్వారీలు, దేశ్‌ముఖ్‌లు, రెవెన్యూ, పోలీసు అధికారుల దోపిడీలకు వ్యతిరేకంగా పోరాడటానికి నల్గొండ, పిల్లలమర్రి, కరీంనగర్ వంటి ప్రాంతాలలో రైతు సంఘాలు ఏర్పడ్డాయి. ఈ ప్రాంతాలలో ఎఎంఎస్ క్రియాశీలంగా ఉండి గ్రంథాలయాలు, రాత్రి పాఠశాలలు స్థాపించింది. ఎఎంఎస్, కిసాన్ సభలలో పని చేస్తున్న కమ్యూనిస్టులు 1946లో అంతిమంగా వాటిని చేజిక్కించుకున్నారు. వెట్టికి వ్యతిరేకంగా, **'దున్నేవానికి భూమి'** అంటూ విప్లవాత్మక కార్యక్రమాలను చేపట్టారు. ఆ తరవాత నల్గొండ, కరీంనగర్, వరంగల్ జిల్లాల్లో ఎఎంఎస్ అంతటా విస్తరించింది. ఎఎంఎస్ గ్రామస్థాయి శాఖలను ఏర్పాటు చేసింది. ఇవి 'సంఘం'గా పేరు పొందాయి. ఈ సంఘాలకు కమ్యూనిస్టు పార్టీ కూడా నాయకత్వం ఇచ్చింది. మొదట్లో చట్టవిరుద్ధ ఫ్యూడల్ దోపిడీ, లెవీ విధానాలను, అధిక భూ శిస్తులను, కౌలుదారులను తొలగించటాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ, వెట్టిని నిర్మూలించాలని కోరుతూ రైతాంగం ఉద్యమించింది. గ్రామీణ సమాజంలోని అన్ని వర్గాలను (చిన్నకమతాలు ఉన్న రైతులు, భూస్వాములు, వృత్తికులాలు) నిజాంకి, దొరలకి వ్యతిరేకంగా సాగిన పోరాటంలో భాగస్వాములుగా చేయటానికి ప్రయత్నించారు.

ఆ రోజుల్లో భూస్వాములు చిన్నరైతులను తొలగించి వాళ్ల భూములను చేజిక్కించుకుని అధిక కౌళ్లకు కొత్త వాళ్లకు ఇచ్చేవాళ్లు. దీనిని వ్యతిరేకిస్తూ సంఘాలు ఉద్యమం చేశాయి. విస్నూరు రామచంద్రారెడ్డి అనే జమీందారు చాకలి ఐలమ్మ భూములను బలవంతంగా లాక్కోటానికి ప్రయత్నించాడు. దీనిని సంఘం సమర్థంగా తిప్పికొట్టింది. దీనికి ప్రతీకారంగా జులై 1946లో కడివెండి అనే గ్రామంలో రైతుల ప్రదర్శనపై జమీందారు కాల్పులు జరపగా దొడ్డి కొమరయ్య అమరుడయ్యాడు. ఈ ఘటనతో ప్రఖ్యాతిగాంచిన తెలంగాణ సాయుధ పోరాటం రాజుకుంది. ఊరు తరవాత ఊరులో సంఘాలు ఏర్పడ్డాయి, దొడ్డి కొమరయ్యను కొనియాడుతూ పాటలు పాడుతూ ప్రజలు ఊరేగింపులు నిర్వహించారు. ఉద్యమాన్ని హింసాత్మకంగా అణచివేయడానికి నిజాం, దొరలు ప్రయత్నించారు. దీంతో సంఘం సాయుధ దళాలను నిర్మించసాగింది. జమీందార్లను పల్లెలనుంచి తరిమికొట్టి గ్రామ పంచాయితీ ద్వారా ప్రజల పాలనను నెలకొల్పారు.

ఐలమ్మ

గ్రామాల రక్షణకు గెరిల్లా దళాలు, ప్రజల సమస్యలు పరిష్కరించటానికి గ్రామరాజ్య సంఘాలు ఏర్పాటు చేశారు. పోరాట సందేశాన్ని ప్రజల్లోకి తీసుకెళ్లటానికి బుర్ర కథ దళాలు ఏర్పడ్డాయి. ఈ బృందాలు ఊరూరు తిరిగి ప్రజల్లో చైతన్యాన్ని నింపాయి.

సమాంతర ప్రభుత్వాలను, ప్రజాకోర్టులను ఏర్పాటు చేయటానికి సంఘాలు కృషి చేశాయి. సంఘం అధీనంలోకి వచ్చిన గ్రామాలలో వెట్టిని నిర్మూలించారు, కౌలుదారుల తొలగింపును నిలిపివేశారు, కౌళ్లను తగ్గించివేశారు, కూలీల వేతనాలను పెంచారు, భూస్వాముల అదనపు భూమిని స్వాధీనం చేసుకుని భూమిలేని వాళ్లకు దానిని పంచి పెట్టారు.

1947-48 నాటికి ఈ ఉద్యమం నిజాం వ్యతిరేక, ఫ్యూడలిజం వ్యతిరేక విస్తృత రూపాన్ని సంతరించుకుని హైదరాబాదుని స్వతంత్ర భారతదేశంలో ఐక్యం చేయాలని కోరసాగింది. గ్రామ అధికారుల, వడ్డీ వ్యాపారస్తుల దస్తావేజులను ప్రజలు తగలబెట్టారు, భూస్వాములు, వ్యాపారస్తుల నిల్వచేసిన ధాన్యాలను స్వాధీనం చేసుకున్నారు. ఉద్యమ పరిధిని పెంచి, అన్ని వర్గాలను అందులో కలుపుకోటానికి తెలంగాణ ప్రాంతాన్ని తెలుగు మాట్లాడే ఇతర ప్రాంతాలతో కలిపి 'విశాలాంధ్ర'ను ఏర్పాటు చేయాలని పోరాడసాగారు.

నైజాం పాలనను, హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో ముస్లింల ఆధిపత్యాన్ని కాపాడటానికి మతతత్వ ముస్లింలు ఇత్తెహాదుల్ ముస్లిమీన్ అనే సంస్థను ఏర్పాటు చేశారు. రజాకార్ల పేరుతో స్వచ్ఛంద కార్యకర్తల దళాలను ఏర్పాటు చేశారు. రాష్ట్రంలో ప్రజాస్వామిక రాజకీయ వ్యవస్థ ఏర్పాటు చేయటానికి కృషి చేస్తున్న ముస్లిం మేధావులపై వీళ్లు మొదట దాడులు చేయటం మొదలుపెట్టారు. వాళ్లు ఆయుధాలను సమకూర్చుకుని ప్రజాస్వామిక రాజకీయ పార్టీలపై దాడులు చేయసాగారు, మత కల్లోలాలను సృష్టించసాగారు. రైతు సంఘాలపైనా, కమ్యూనిస్టు దళాలపైనా దాడులకు దిగారు. దీంతో వీళ్లకి దొరల, భూస్వాముల మద్దతు లభించింది. కమ్యూనిస్టుల నేతృత్వంలోని రైతాంగానికీ, దొరల మద్దతు ఉన్న రజాకార్లకీ మధ్య తీవ్ర పోరాటాలు జరిగాయి. భారతదేశం స్వాతంత్ర్యం పొందిన తరవాత హైదరాబాద్‌ను భారత యూనియన్‌లో విలీనం చేయడం కోసం ఉద్యమించిన రాజకీయ సంస్థలపై రజాకార్లు దాడులు చేయడం ప్రారంభించారు. వారు గ్రామాలపై పడి క్రూరమైన దాడులు చేస్తూ ప్రజలను భయభ్రాంతులకు గురిచేశారు. దాని ద్వారా హైదరాబాద్ స్వతంత్రంగా ఉంటుందని భావించారు. వీరు అనేక గ్రామాలను తగులబెట్టి స్త్రీలను చెరబట్టి సాధారణ ప్రజల్లో మానసిక ఆందోళనను, భయాన్ని కలిగించారు. వరంగల్ కోటలో జరిగిన ఒక సంఘటనలో జాతీయ పతాకాన్ని ఎగురవేస్తున్న బత్తిని మొగిలయ్యను రజాకార్ల గుంపు పాశవికంగా చంపేసింది. జనగామ తాలూకాలోని బైరాన్‌పల్లి గ్రామంలో మతోన్మాదులైన రజాకార్లు విజృంభించి అనేక మందిని కాల్చిచంపారు. ఇలాంటి సంఘటనలు జరిగినప్పటికీ నిజాం జోక్యం చేసుకోకుండా ప్రేక్షక పాత్ర వహించసాగాడు. 1948లో స్వతంత్ర భారతదేశం చర్య తీసుకుని హైదరాబాదుని తనలో విలీనం చేసుకుంది. విలీనం తరవాత కూడా భూసంస్కరణలు అమలు చేయటానికీ, దొరల నుంచి రైతాంగ రక్షణకూ తెలంగాణ సాయుధ పోరాటం కొనసాగింది. అయితే భారత సైనిక దళాలు ఈ ఉద్యమాన్ని అణచి వేయటంతో 1950 నాటికి ఇది ఆగిపోయింది.

- తెలంగాణ సాయుధ పోరాటం రూపుదిద్దుకోవటంలో ఎఎంఎస్ ఎటువంటి పాత్ర పోషించింది?
- రైతాంగ సమస్యలు పరిష్కరించటం ఒక్కటే తెలంగాణ సాయుధ పోరాట ఉద్దేశమా, ఇంకేమైనా ఉన్నాయా?
- హిందువులైన దొరలు రజాకార్లకు ఎందుకు సహాయం చేశారు?

భారతదేశంలో విలీనం

1947లో భారతదేశం స్వాతంత్ర్యం పొందినప్పుడు అప్పటి నిజాం అయిన ఉస్మాన్ ఆలీఖాన్ హైదరాబాదును స్వతంత్ర రాజ్యంగా ఉంచాలని అనుకున్నాడు. రాష్ట్రాన్ని భారతదేశంలో విలీనం చేయాలని సామాన్య ప్రజలు కోరుకున్నారు. దీని కోసం రామానంద తీర్థ నాయకత్వంలో హైదరాబాదు రాష్ట్ర కాంగ్రెసు పెద్ద ఎత్తున ఉద్యమించింది. రజాకార్లు వాళ్లపై కూడా దాడులు చేశారు. ఈ అరాచకత్వానికి అంతం పలకాలని నిర్ణయించిన భారత ప్రభుత్వం సైనిక దళాలను హైదరాబాదు మీద పంపించింది. 1948 సెప్టెంబరులో అంతిమంగా హైదరాబాదు భారత దేశంలో విలీనం అయ్యింది. ప్రజాస్వామ్య ప్రక్రియ పూర్తయ్యే వరకు నిజాంను పరిపాలకునిగా కొనసాగమని భారత ప్రభుత్వం ఆదేశించింది. ఫ్యూడల్ వ్యవస్థను రద్దుచేసి నిజాం రాజ్యంలో ప్రజాస్వామ్య ప్రక్రియలైన ఎన్నికలను మొదలుపెట్టక తప్పలేదు. 1950 జనవరి 26న భారత రాజ్యాంగం అమలులోకి రావటంతో నైజాం పాలన అంతమయ్యింది. కానీ ఆఖరి నిజాం అయిన ఉస్మాన్ ఆలీఖాన్ హైదరాబాదు 'రాజ్ ప్రముఖ్' (రాష్ట్ర అధిపతి) గా కొనసాగారు. అయితే అతడు భారత ప్రభుత్వ అధికారుల సలహా మేరకు నడుచుకోవాలి. 1952లో ఎన్నికలు జరిగి హైదరాబాదులో ప్రజలతో ఎన్నుకోబడిన ప్రభుత్వం ఏర్పడింది. హైదరాబాదుకి బూర్గుల రామకృష్ణారావు మొదటి ముఖ్యమంత్రి అయ్యారు. 1956 వరకు రాజప్రముఖ్‌గా నిజాం కొనసాగాడు. ఆంధ్ర, తెలంగాణ ప్రాంతాలు కలిసి ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పడటంతో రాజ్ ప్రముఖ్ స్థానంలో భారతదేశ అధ్యక్షుడు నియమించిన గవర్నరు బాధ్యతలు చేపట్టాడు. ఆ విధంగా హైదరాబాదు రాష్ట్రంపై నైజాముల పాలన ముగిసింది.

చిత్రం 12.3 : 1948 సెప్టెంబరు 17న పటేల్‌తో ఉస్మాన్ ఆలీఖాన్

© SCERT not to be republished

- భారతదేశంలో హైదరాబాదు విలీనం అయిన తరవాత కూడా నిజాంను అధికారంలో ఎందుకు కొనసాగనిచ్చారు?
- ఫ్యూడల్ వ్యవస్థను రద్దుచేస్తూ ఫర్మానాలు జారీ చేయటానికి నిజాం ఎందుకు అంగీకరించాడు?
- 1950 జనవరి 26న నైజాం పాలన అంతం అయ్యిందని ఎందుకు చెప్పవచ్చు?

తెలంగాణ పోరాటంలో మహిళలు

నిజాంలు, దొరల పాలనలో మహిళలు ఎక్కువగా బాధలకు గురయ్యారు. వాళ్లు నిత్యం వేధింపబడ్డారు. భూస్వాములకు పని చేయటమే కాకుండా సందర్శించే అధికారులకు సేవలు చేయాల్సి వచ్చేది. చాలామంది మహిళలు భూస్వాములకు దాసీలుగా నియమించబడేవారు. ఇటువంటి మహిళలు ఆంధ్ర మహాసభ నిర్వహించిన రాత్రి పాఠశాలలకు హాజరయ్యి సంఘాలలో, కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరాలని నిర్ణయించుకున్నారు. కొంతమంది మహిళలు ఆయుధాలు పట్టి రజాకార్లతో పోరాడారు, కొంతమంది పాటలు పాడి ప్రజలను ఉత్తేజపరిచారు, మరికొంతమంది డాక్టర్లు, నర్సులుగా పనిచేశారు. ఉద్యమం కోసం వారు ఎన్నో త్యాగాలను చేశారు. సాయుధ పోరాటంలో పాల్గొన్న ఒక మహిళ అనుభవాన్ని ఆమె మాటల్లోనే తెలుసుకుందాం:

చిత్రం 12.4 : మహిళా గెరిల్లా దళం

"నా పేరు కమలమ్మ. మాది మానుకోట తాలూకాలోని గ్రామం. మాది కట్టు బానిస కుటుంబం... మా అమ్మ భూస్వామి ఇంటిలో దాసి... నాకు పదిహేను సంవత్సరాల వయసప్పుడు మా నాన్న చనిపోయాడు. ఆ సమయంలోనే తెలంగాణ పోరాటం మొదలయ్యింది. మా చెల్లెలును దొరసాని తన కూతురితోపాటు దాసిగా పంపించాలని అనుకుంది... నా భర్తను దొరసాని కొట్టేది. కట్టుబానిస బతుకు చాలా దుర్భరంగా ఉండేది: పశువులను మేపాలి, పేడ ఎత్తాలి, అన్ని పనులూ చేయాలి. నా భర్తను గూండాగా కూడా ఉపయోగించుకున్నారు. భూస్వాముల ఇళ్లల్లోని దారుణాలు భరించలేక పోరాటంలోకి వెళ్లాం...

ముందుగా మా అన్న దళనాయకుడయ్యాడు... నా భర్త, నేను కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరాం... నా పని సాంస్కృతిక దళంలో. నేను పాటలు పాడుతూ ఒక ఊరునుంచి మరొక ఊరుకి ప్రయాణం చేసేదానిని... అడవిలో పని చేస్తూ కోయ మహిళలకు సహాయం చేశాం... వైద్య కేంద్రంలో ఉంటూ నేను ప్రథమ చికిత్స, ఇంజిక్షన్లు చేయటం నేర్చుకున్నాను... ఆ సమయంలో అడవిలో ఉండగా నా మొదటి కొడుకు పుట్టాడు... అప్పుడు కామ్రేడ్లు 'పిల్లవాడు ఏడిస్తే మనమంతా పట్టుబడతాం. కాబట్టి పిల్లవాడిని ఎవరికైనా ఇచ్చివేయి, లేదా ఎక్కడైనా వదలివేయి...' అని చెప్పారు. అయితే పిల్లవాడిని తీసుకోటానికి ఎవరూ సిద్ధపడలేదు. రెండురోజులపాటు నడిచి అతడిని ఒక గని కార్మికుడి వద్ద విడిచి వచ్చాను... ఆ తరవాత నా శరీరం, నా మనసూ నా అధీనంలో లేవు. కంటినుంచి కన్నీళ్లు వరదలై పారాయి..."

కీలక పదాలు

1. ఫర్మానాలు	2. వెట్టి	3. ఫ్యూడల్ వ్యవస్థ
4. సామంతరాజులు	5. చట్టబద్ధ హక్కులు	6. గెరిల్లా దళం
7. జాగీర్‌దారులు	8. ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వం	

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. నిజాం పాలనలో ఏ అంశాలను 'అప్రజాస్వామికంగా' భావిస్తారు?
2. ఇతర రాజ్యాలతో పోలిస్తే హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో అక్షరాస్యత తక్కువగా ఎందుకు ఉంది?
3. విద్యావ్యాప్తికి ఆంధ్ర మహాసభ చేపట్టిన కార్యక్రమాలను వివరించండి.
4. హైదరాబాదు రాష్ట్ర కాంగ్రెసు కోరికలు ఏమిటి? 1948 తరవాత వాటిలో ఎన్ని నెరవేరాయి?
5. నిజాం పాలన అంతం కావటానికి తెలంగాణ సాయుధ పోరాటం దోహద పడిందా? మీ కారణాలను పేర్కొనండి.
6. 'రాష్ట్రంలో ఫ్యూడల్ వ్యవస్థ' పేరా చదివి కింది ప్రశ్నకు సమాధానం రాయండి.
   నిజాం రాజ్యంలో ఉన్న ఫ్యూడల్ వ్యవస్థను మీరు సమర్థిస్తారా? సమర్థించరా? అయితే ఎందుకు?
7. గతంలో పాలకులకు వ్యతిరేకంగా అనేక ఉద్యమాలు జరిగాయా? ఈ మధ్యకాలంలో అటువంటి ఉద్యమాలు తలెత్తాయా? జరిగి ఉంటే అవి ఏమిటి?

© SCERT not to be republished

పాఠం 13

భారత రాజ్యాంగం

మన దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలు శతాబ్దాల పాటు రాజులు, రాణుల పాలనలో ఉన్నాయి. అయితే మన నాయకులు బ్రిటిషు వలస పాలనకు వ్యతిరేకంగా పోరాడుతున్నప్పుడు దేశ భవిష్యత్తు, ప్రభుత్వం రాచరిక పాలనలో కాకుండా ప్రజాస్వామికంగా ఉండాలని కోరుకున్నారు. ఎన్నికైన ప్రజా ప్రతినిధుల ద్వారా ప్రజలు తమను తాము పరిపాలించుకోవాలని కోరుకున్నారు.

- స్వాతంత్ర్యం కోసం పోరాడిన నాయకులు భారతదేశం రాజులు, రాణులతో పాలించబడాలని ఎందుకు కోరుకోలేదో చర్చించండి.

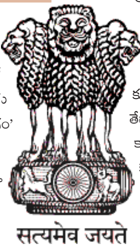

వలస పాలన నుంచి భారతదేశం విముక్తి పొంది మనం నమ్మిన మౌలిక సూత్రాలను, దేశాన్ని పరిపాలించే విధానాలను, ఒక చోట పొందుపరచాలనుకున్నారు. వీటిని 'భారత రాజ్యాంగం' అనే పుస్తకంలో పొందుపరిచారు.

రాజ్యాంగం అన్నది దేశాన్ని ఎలా పరిపాలించాలి – చట్టాలు ఎలా చేయాలి, వాటిని ఎలా మార్చాలి, ప్రభుత్వం ఎలా ఏర్పడుతుంది, పౌరుల పాత్ర ఏమిటి, వాళ్ల హక్కులు ఏమిటి వంటి నియమాలను కలిగి ఉంటుంది. అన్నిటికీ మించి రాజ్యాంగం నిర్దేశించిన లక్ష్యాలను చేరుకోవడానికి దేశం కృషి చేయాలి.

- దేశానికి అయిదు లక్ష్యాలు రూపొందించమని మిమ్మల్ని, మీ సహచర విద్యార్థిని అడిగారు అనుకోండి. అవి ఏమై ఉంటాయి? వీటిని నిర్ణయించే ప్రక్రియ ఏది? వాటిని చేరుకోవడానికి మీరేం చేస్తారు? తరగతిలో మీ టీచరు సహాయంతో చర్చించండి.

భారత రాజ్యాంగ రూపకల్పన

చాలా క్లిష్ట పరిస్థితులలో భారత రాజ్యాంగానికి రూపకల్పన జరిగింది. మనల్ని 200 ఏళ్లపాటు బ్రిటిషువాళ్లు పాలించారు. వాళ్లకి అనుగుణంగా ఉండే సంస్థలను వాళ్లు రూపొందించుకున్నారు. మతకల్లోలాల వల్ల దేశ విభజన జరిగింది. దేశంలో అధిక భాగం (హైదరాబాదులో నిజాం మాదిరి) రాచరిక పాలనలో ఉండేది. సామాజిక, సాంస్కృతిక వైవిధ్యతలే కాకుండా ధనిక– పేద మధ్య, అగ్ర–కింది కులాల మధ్య, స్త్రీ–పురుషుల మధ్య చాలా తేడాలు ఉన్నాయి. దేశం మరిన్ని ముక్కలు కాకుండా ఒకటిగా ఉండటానికి నాయకులు కృషి చేశారు. దేశాన్ని నడపటంలో తమకు కూడా పాత్ర ఉందని అన్ని వర్గాల ప్రజలు భావించాలి. మన జాతీయోద్యమం కేవలం విదేశీ పాలనకు వ్యతిరేకంగా సాగిన పోరాటం కాదు. అసమానతలను, దోపిడీని, వివక్షతను సైతం మన సమాజం నుంచి నిర్మూలించాలని భావించింది. దేశంలో ఆనాడు అక్షరాస్యత స్థాయి, విద్య చాలా తక్కువగా ఉన్నాయి. తీవ్ర పేదరికం ఉంది, కరువు, కాటకాల్లో లక్షలాది ప్రజలు చనిపోయారు. మౌలిక అవసరాలైన ఆహారధాన్యాల కోసం కూడా ఇతర దేశాలపై మన

దేశం ఆధారపడి ఉంది. కాబట్టి భవిష్యత్తు సమాజానికి ఒక లక్ష్యాన్ని ఇచ్చి, దానిని చేరుకోటానికి ఒక చట్రం కూడా అవసరమయ్యింది.

- స్వాతంత్ర్యం వచ్చేనాటికి ఉన్న మీ తాత, అవ్వలనుంచి కానీ, మీ చుట్టుపక్కల ఉన్న వృద్ధులనుంచి కానీ అప్పుడు పరిస్థితులు ఎలా ఉండేవో, సమాజ భవిష్యత్తు గురించి వాళ్లు ఏమి భావించారో తెలుసుకోండి.

స్వాతంత్ర్యం తరవాత మెరుగైన సమాజాన్ని రూపొందించే విధానంపై జాతీయోద్యమ నాయకుల్లో తీవ్రమైన అభిప్రాయ భేదాలు ఉండేవి. అయినప్పటికీ స్వతంత్ర భారతదేశం ప్రజాస్వామిక సూత్రాల ప్రకారం నడవాలని చాలా మంది అంగీకరించారు, ఇందులో:

అ) చట్టం ముందు ప్రజలందరూ సమానులుగా ఉంటారు, అందరికీ కొన్ని ప్రాథమిక హక్కులు ఉంటాయి.

ఆ) 'సార్వజనీన వయోజన ఓటుహక్కు' అంటే లింగ, కుల, మత, జాతి, సంపద బేధం లేకుండా వయోజనులందరికీ ఎన్నికల్లో ఓటు వేసే హక్కు ద్వారా సాధారణ ఎన్నికలు నిర్వహించడం ద్వారా ప్రభుత్వం ఏర్పడుతుంది.

రాజ్యాంగ తొలి ప్రతులు

స్వాతంత్ర్యం రాకముందే 1928లో మోతీలాల్ నెహ్రూ, భారత జాతీయ కాంగ్రెసుకి చెందిన మరో 8 మంది కలిసి భారతదేశ రాజ్యాంగాన్ని రాశారు. 1931లో కరాచి సమావేశంలో భారత రాజ్యాంగం ఎలా ఉండాలో భారత జాతీయ కాంగ్రెసు ఒక తీర్మానం చేసింది. ఈ రెండు పత్రాలు కూడా సార్వజనీన వయోజన ఓటుహక్కు, స్వేచ్ఛ, సమానత్వ హక్కు, అన్న వాటికి కట్టుబడి ఉన్నాయి.

- స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన నాటికి మన దేశంలో ఉన్న అసమానతలు, వివక్షతలలో కొన్నింటిని పేర్కొనండి.
- ఇక్కడ జతలుగా కొన్ని వాక్యాలు ఉన్నాయి. కొన్నింటిలో తప్పుడు సమాచారం ఉంది. వాటిని సరిచేయండి.

అ) నమూనా రాజ్యాంగ ప్రతిని రాశారు + మోతీలాల్ నెహ్రూ.

ఆ) నిరక్షరాస్యులు ఓటు చేయకూడదని నాయకులు అంగీకరించారు + సార్వజనీన వయోజన ఓటుహక్కు.

ఇ) రాష్ట్రాల శాసన సభలు + వలస పాలన చట్టాలను కొన్నింటిని రాజ్యాంగం తీసుకుంది.

ఈ) దేశ విభజన + చాలామంది చంపబడ్డారు, కాందిశీకులు చేయబడ్డారు.

చిత్రం 13.1 : భారతదేశం ప్రతి సంవత్సరం జనవరి 26వ తేదీన గణతంత్ర దినోత్సవ వేడుకలను జరుపుకుంటుంది. ఈ వేడుకలలో పాల్గొన్న ఎన్.సి.సి. విద్యార్థుల కవాతును పక్క చిత్రంలో చూడవచ్చు

©SCERT

చిత్రం 13.2 : ఒకరికొకరు అభివాదం చేసుకుంటున్న రాజ్యాంగసభ అధ్యక్షులు డా॥ రాజేంద్ర ప్రసాద్, డ్రాఫ్టింగ్ కమిటీ చైర్మన్ డా॥బి ఆర్ అంబేద్కర్

ఉ) మహిళలకు ఓటు లేకుండా చేయటం + భారతదేశంలో సామాజిక సంస్కరణలకు కట్టుబడి ఉండటం.

- మన రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించటంలో ఏవేవి ఆలోచనలను, స్ఫూర్తిని ఇచ్చాయి?

ముందుగా భారతదేశంలో వివిధ రకాల ప్రజలు మెరుగైన సమాజాన్ని కోరుతూ చేసిన పోరాటాలు రాజ్యాంగ నిర్మాణానికి స్ఫూర్తినిచ్చాయి. ఈ ప్రజలందరి కలలు నిజం చేసే భారత దేశాన్ని నిర్మించటం తమ పవిత్ర కర్తవ్యంగా భావించారు. మహాత్మా గాంధీ, ఇతర జాతీయ నాయకుల ఆలోచనలతో వాళ్లు ప్రభావితమయ్యారు.

రెండవది, ఫ్రెంచి విప్లవం ఆదర్శాలతో, బ్రిటన్‌లో పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యంతో, అమెరికాలో హక్కుల చట్టంతో మన నాయకులలో అనేకమంది ప్రేరణ పొందారు. రష్యా, చైనాలలో సోషలిస్టు విప్లవం భారతదేశాన్ని సామాజిక, ఆర్థిక సమానతలతో రూపుదిద్దేలా స్ఫూర్తినిచ్చింది. మన రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించటంలో ఈ అంశాలన్నీ ప్రభావితం చేశాయి.

మూడవది, బ్రిటిషు వాళ్లు కూడా భారతదేశంలో ప్రజాస్వామిక పాలనకు కొన్ని సంస్థలను ప్రవేశపెట్టారు. అయితే ఎన్నికలలో కొన్ని వర్గాల ప్రజలు మాత్రమే ఓటు చేయగలిగేవాళ్లు. బ్రిటిషు వాళ్లు చాలా బలహీన శాసన సభలను ప్రవేశపెట్టారు. రాష్ట్రాల శాసనసభలకు, మంత్రివర్గాలకు బ్రిటిషు ఇండియా అంతటా 1937లో ఎన్నికలు జరిగాయి. ఇవి పూర్తిగా ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వాలు కావు. అయితే ఈ శాసనసభలలో పొందిన అనుభవం దేశం తన సొంత శాసనసభలను నెలకొల్పటంలో సహాయపడింది. ఈ కారణం వల్లనే వలస చట్టాలనుంచి అనేక విధానాలను, సంస్థాగత వివరాలను భారత రాజ్యాంగం తనకు అనువుగా మలుచుకుంది.

సరోజిని నాయుడు | దుర్గాబాయి దేశ్‌ముఖ్ | ఎన్.జి. రంగా | టి. ప్రకాశం

రాజ్యాంగ సభ

ఎన్నికైన ప్రజాప్రతినిధులతో ఏర్పడిన రాజ్యాంగ సభ రాజ్యాంగాన్ని రాసింది. రాజ్యాంగ సభకు 1946 జులైలో ఎన్నికలు జరిగాయి. 1947 ఆగస్టులో దేశ విభజనతో రాజ్యాంగ సభను కూడా భారతదేశ, పాకిస్తాన్ రాజ్యాంగ సభలుగా విభజించారు. భారత రాజ్యాంగ సభలో 299 సభ్యులున్నారు. ఈ సభ 1949 నవంబరు 26న రాజ్యాంగాన్ని ఆమోదించింది, అయితే ఇది 1950 జనవరి 26 నుంచి అమలులోకి వచ్చింది. దీనికి గుర్తుగానే మనం ప్రతి సంవత్సరం జనవరి 26ను గణతంత్ర దినంగా జరుపుకుంటాం.

రాజ్యాంగ సభ సభ్యులను ప్రధానంగా బ్రిటిషు పాలనలో ఏర్పడిన రాష్ట్ర శాసనసభ నుంచి ఎన్నుకున్నారు. దేశంలోని కొన్ని ప్రాంతాలను పాలిస్తున్న రాజులు కొంతమంది సభ్యులను నామినేట్ చేశారు. రాజ్యాంగ సభ సభ్యులు దేశంలోని అన్ని ప్రాంతాల నుంచి వచ్చారు. దీంట్లో భారత జాతీయ కాంగ్రెసుకి చెందిన సభ్యులు అధిక సంఖ్యలో ఉన్నారు. ఇతర పార్టీలకు చెందిన డా॥ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ వంటివారు చాలా తక్కువమంది ఉన్నారు. అధిక సంఖ్యాకులు ఒకే పార్టీకి చెందిన వాళ్లైనప్పటికీ పలు అంశాలపై వాళ్ల దృక్పథాలలో ఎంతో తేడా ఉంది. మహిళలు చాలా తక్కువగా – కేవలం 15 మందే ఉన్నారు. వాళ్లలో దుర్గాబాయి దేశ్‌ముఖ్ ఒకరు.

- రాజ్యాంగ సభకు సభ్యులను నామినేట్ చేయటానికి రాజులను ఎందుకు అనుమతించారు?
- మహిళా సభ్యులు చాలా తక్కువగా ఎందుకు ఉన్నారు? మహిళా సభ్యులు ఇంకా ఎక్కువ సంఖ్యలో ఉంటే బాగుండేదా?

ముందుగా కొన్ని మౌలిక సూత్రాలను రూపొందించి, వాటిని అంగీకరించారు. వాటిలో భారతదేశం సర్వసత్తాక, గణతంత్ర దేశంగా ఉంటుంది. స్వతంత్ర అధికారాలు కలిగిన అనేక రాష్ట్రాలు ఉంటాయి, ప్రజాస్వామికంగా ఉంటుంది. న్యాయం, సమానత్వం, స్వేచ్ఛ పౌరులందరికీ ఇస్తుంది. అల్పసంఖ్యాక వర్గాల, గిరిజనుల, అణగారిన వర్గాల ప్రయోజనాలను కాపాడుతుంది. ప్రపంచశాంతి కోసం, మానవాళి అంతటి సంక్షేమం కోసం భారతదేశం పాటుపడుతుంది. దీనిని 'ఉద్దేశాల తీర్మానం' అంటారు. భారతదేశ మొదటి ప్రధాని అయిన జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ దీనిని ప్రతిపాదించారు. రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించటంలో ఇవి మార్గదర్శక సూత్రాలుగా పనిచేశాయి.

రాజ్యాంగ ఆశయాలు, హామీలు

చిత్రం 13.3 : రాజ్యాంగ సచిత్ర ప్రతిపై రాజ్యాంగసభ సభ్యులందరూ సంతకాలు చేశారు. ఇక్కడ జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ రాజ్యాంగం మీద సంతకం చేస్తున్నారు

మన రాజ్యాంగ తాత్వికతను అర్థం చేసుకోటానికి ముందుగా ప్రయత్నిద్దాం. రాజ్యాంగంపై మన ప్రధాన నాయకుల దృక్పథాన్ని చదవటం ద్వారా దాని తాత్వికతను అర్థం చేసుకోవచ్చు. తన తాత్వికత గురించి రాజ్యాంగమే ఏం చెబుతోందో కూడా చదవాలి. రాజ్యాంగ పీఠిక ఇదే పని చేస్తుంది.

తరవాత డా॥ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ చైర్మన్‌గా ఏర్పడిన డ్రాఫ్టింగ్ కమిటీ చర్చ నిమిత్తం రాజ్యాంగ ముసాయిదా ప్రతిని తయారుచేసింది. ఈ రాజ్యాంగ ముసాయిదా ప్రతిలోని ప్రతి అంశంపై అనేకసార్లు చర్చలు జరిగాయి. తీవ్రస్థాయిలో చర్చలు జరిగేవి. ముఖ్యమైన అన్ని అంశాలను అన్ని దృక్కోణాల నుంచి పరిశీలించారు. అధిక శాతం సభ్యుల ఓట్ల ఆధారంగా అంతిమ నిర్ణయాలు తీసుకున్నారు. ముసాయిదా ప్రతికి రెండు వేలకు పైగా సవరణలను పరిగణనలోకి తీసుకున్నారు. మూడు సంవత్సరాల కాలంలో 114 రోజులపాటు సభ్యులు చర్చలు జరిపారు. రాజ్యాంగ సభలో మాట్లాడిన ప్రతి మాటను నమోదుచేసి, భద్రపరిచారు. వీటిని 'రాజ్యాంగ సభ చర్చలు' అంటారు.

- ఉద్దేశాల తీర్మానంలోని ఏ మార్గదర్శక సూత్రం అన్నిటికంటే ముఖ్యమైనది? దానికి మీ కారణాలను ఇవ్వండి. దీనిపై ఇతర విద్యార్థులకు వేరే అభిప్రాయాలు ఉన్నాయా?

రాజ్యాంగ నిర్మాతల చిత్రాలలో ఒకరి చిత్రం లేకపోవటం మీలో కొందరు గమనించి ఉంటారు: మహాత్మా గాంధి. అతడు రాజ్యాంగ సభలో సభ్యుడు కాదు. అయితే అతడి దృక్పథాన్ని అనుసరించిన సభ్యులు అనేక మంది ఉన్నారు. 1931లో 'యంగ్ ఇండియా' అన్న పత్రికలో రాస్తూ రాజ్యాంగం నుంచి తాను ఏమి ఆశిస్తున్నాడో గాంధీజీ పేర్కొన్నాడు:

> భారతదేశాన్ని అన్ని రకాల దాస్యం నుంచి, పోషణ నుంచి విముక్తం చేసే రాజ్యాంగం కోసం నేను కృషి చేస్తాను... అత్యంత పేదలు ఇది తమ దేశమనీ, దాని నిర్మాణంలో తమకూ పాత్ర ఉందని భావించే భారత దేశం కోసం, ఉన్నతవర్గ, పేదవర్గ ప్రజలు లేని భారతదేశం కోసం. అన్ని మతాల వాళ్లు, జాతులవాళ్లు సామరస్యతతో ఉండే భారతదేశం కోసం నేను కృషి చేస్తాను. ఇటువంటి భారతదేశంలో అంటరానితనం అనే శాపం, మత్తు పానీయాలు, మత్తుమందులు అనే శాపం ఉండవు. మహిళలకూ పురుషులతో సమానంగా హక్కులు ఉంటాయి... ఇంతకంటే తక్కువ దానితో నేను సంతృప్తి పడను.
>
> – *మహాత్మా గాంధీ*

అసమానతలు లేని భారతదేశమన్న ఈ కల రాజ్యాంగ నిర్మాణంలో ప్రధాన పాత్ర పోషించిన డా॥ అంబేద్కర్‌కి కూడా ఉంది. అయితే ఈ అసమానతలను ఎలా నిర్మూలించాలన్న దానిపై అతడికి భిన్నమైన అభిప్రాయాలు ఉన్నాయి. రాజ్యాంగ సభకు ముగింపు ఉపన్యాసంలో అతడు తన ఆందోళనను చాలా స్పష్టంగా పేర్కొన్నాడు:

> 1950 జనవరి 26న మనం వైరుధ్యాలతో కూడిన జీవనంలోకి ప్రవేశించబోతున్నాం. రాజకీయాల్లో మనకి సమానత ఉంటుంది. కానీ సామాజిక, ఆర్థిక జీవితాల్లో అసమానత ఉంటుంది. రాజకీయాల్లో ఒక మనిషి ఒక ఓటు, ఒక ఓటు ఒకే విలువ అన్న సిద్ధాంతాన్ని అనుసరించబోతున్నాం. మన సామాజిక, ఆర్థిక జీవితాలలో మనకున్న సామాజిక, ఆర్థిక చట్రం కారణంగా ఒక మనిషి, ఒక విలువ అన్న సూత్రాన్ని అమలు చేయలేం. ఈ వైరుధ్య జీవనాన్ని ఎంత కాలం భరించాలి? సామాజిక, ఆర్థిక జీవితాలలో సమానత్వాన్ని ఎంతకాలం తిరస్కరించాలి? ఈ వైరుధ్యాలు ఎక్కువకాలం కొనసాగితే మన రాజకీయ ప్రజాస్వామ్యమే ముప్పులో పడుతుంది.
>
> – *డా॥ బి.ఆర్. అంబేద్కర్*

చివరిగా 1947 ఆగస్టు 15, అర్ధరాత్రి సమయంలో రాజ్యాంగ సభను ఉద్దేశించి జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ ఉపన్యాసాన్ని చూద్దాం:

> మన భవిష్యత్తు విశ్రాంతి, సుఖాలతో ఉండబోవటం లేదు. గతంలో పలుమార్లు చేసిన ప్రతిజ్ఞలు, ఈ రోజు చేయబోతున్న ప్రతిజ్ఞను నిలుపుకోటానికి మనం నిరంతరం శ్రమించాల్సి ఉంటుంది. భారతదేశానికి సేవ చేయటమంటే, అందులో ఉంటున్న కోట్లాది వ్యధార్తులకు సేవ చేయటమే. దీని అర్థం పేదరికాన్ని, అజ్ఞానాన్ని, రోగాలను, అవకాశాలలో అసమానతలను అంతం చేయటం. ప్రతి వ్యక్తి కన్నీటి బిందువును తుడవాలని మన తరం మహా నాయకుడు కలగన్నాడు. అది మనకు సాధ్యం కాకపోవచ్చు. కానీ కన్నీళ్లు, కష్టాలు ఉన్నంతకాలం మన పని ఇంకా మిగిలే ఉంటుంది.
>
> – *జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ*

పైన ఇచ్చిన మూడింటిని జాగ్రత్తగా చదవండి.

- ఈ మూడింటిలో ఉన్న ఒకే భావనను గుర్తించండి.
- ఈ ఒకే భావాన్ని ముగ్గురూ వేర్వేరుగా, ఏ విధంగా వ్యక్తపరిచారు?

రాజ్యాంగ పీఠిక

స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి స్ఫూర్తినిచ్చి, మార్గదర్శకంగా నిలిచిన విలువలే భారతదేశ ప్రజాస్వామ్యానికి పునాదిగా నిలిచాయి. ఈ విలువలు భారత రాజ్యాంగ 'పీఠిక'లో పొందుపరిచి ఉన్నాయి. రాజ్యాంగ ఉద్దేశాలను, మౌలిక సూత్రాలను ఈ పీఠిక తెలియచేస్తుంది. భారత రాజ్యాంగంలోని అన్ని అంశాలకు ఇది మార్గదర్శకం చేస్తుంది.

రాజ్యాంగ పీఠికను జాగ్రత్తగా చదివి దాంట్లోని ప్రతి కీలక పదం అర్థాన్ని తెలుసుకుందాం. ఇక్కడ పేర్కొన్న ప్రతి దానికి దాని నేపథ్యంలో ఒక ఉదాహరణను ఆలోచించండి.

మీరు దాన్ని జాగ్రత్తగా చదివితే ఇక్కడొక ముఖ్యమైన వాక్యం ఉంది: "*భారతదేశ ప్రజలమైన మేము భారతదేశాన్ని గణతంత్రంగా ఏర్పాటు చేయటానికి తీర్మానించి దేశ ప్రజలందరికీ న్యాయం, స్వేచ్ఛ, సమానత, సౌభ్రాతృత్వం ఇస్తూ మాకు మేము ఈ రాజ్యాంగాన్ని ఇచ్చుకుంటున్నాం.*"

- భారత ప్రజలు రెండు ఉద్దేశాలు సాధిస్తామని నిర్ణయించారు (తీర్మానించారు). ఈ రెండూ ఏమిటి?
- ఈ ఉద్దేశాలు నెరవేరటానికి వాళ్లు ఏం చేశారు?

భారతదేశ ప్రజలమైన మేము
భారతదేశాన్ని సర్వసత్తాక, సామ్యవాద, లౌకిక, ప్రజాస్వామ్య, గణతంత్ర రాజ్యంగా నిర్మించుకోవడానికి; ఈ పౌరులందరికీ సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ న్యాయాన్ని; ఆలోచన, భావప్రకటన, విశ్వాసం, ధర్మం ఆరాధనలలో స్వాతంత్ర్యాన్ని; అంతస్తుల్లోను, అవకాశాల్లోను సమానత్వాన్ని; చేకూర్చుటకు; వారందరిలో వ్యక్తి గౌరవాన్ని, జాతీయ సమైక్యతను సంరక్షిస్తూ సౌభ్రాతృత్వాన్ని; పెంపొందించడానికి; 1949 నవంబర్, 26న మన రాజ్యాంగ పరిషత్తులో ఎంపిక చేసికొని శాసనంగా రూపొందించుకున్న ఈ రాజ్యాంగాన్ని మాకు మేమే ఇచ్చుకున్నాం.

భారతదేశ ప్రజలమైన మేము: ఈ రాజ్యాంగాన్ని ప్రజలు తమ ప్రతినిధుల ద్వారా రాసి, చట్టంగా చేశారు, అంతేకానీ దానిని రాజులో, బయటి శక్తులో వాళ్లకి ఇవ్వలేదు. మన గణతంత్రపు ప్రజాస్వామిక స్వభావాన్ని ఇది చాటి చెపుతుంది.

గణతంత్రం: ఎన్నికైన వ్యక్తి దేశాధినేత అవుతాడు, అంతేకాని రాజ్యాలలో మాదిరి వారసత్వంగా అధికారం రాదు.

సర్వసత్తాక: అంతర్గత, విదేశీ వ్యవహారాలన్నింటిలో నిర్ణయాలు తీసుకోటానికి, చట్టాలు చేయటానికి భారతదేశానికి పూర్తి హక్కు ఉంటుంది. బయటి శక్తులు ఏవీ భారతదేశానికి చట్టాలు రూపొందించలేవు.

సామ్యవాదం: తమ పని ద్వారా ప్రజలందరూ సంపదను సృష్టిస్తారు. దానిని అందరూ సమానంగా పంచుకోవాలి. అన్ని రకాల అసమానతలను తగ్గించటానికి, అంతం చేయటానికి దేశం కృషి చేస్తుంది.

లౌకికతత్వం: ఏ మత ఆధారంగా ప్రభుత్వం నడవదు. ఏ మతాన్ని అనుసరించటానికైనా, ఏ మతాన్నీ అనుసరించక పోవటానికైనా ప్రతి ఒక్క పౌరునికి హక్కు ఉంటుంది. ప్రభుత్వం ఏ ఒక్క మతానికీ ప్రాముఖ్యతను ఇవ్వదు.

ప్రజాస్వామ్యం: ఇది ప్రజలందరికీ సమాన రాజకీయ హక్కులు ఉండే ప్రభుత్వ విధానం. చట్టాలు చేయటానికీ, ప్రభుత్వాన్ని నడపటానికీ ప్రజలు తమ ప్రతినిధులను ఎన్నుకొంటారు. ప్రజాప్రతినిధులు ప్రజలకు జవాబుదారీగా ఉంటారు.

న్యాయం: ప్రతి పౌరునికి వారికి చెందింది దక్కాలి. వారికి ఏం చెందాలి అనేది నిర్ణయించటంలో వాళ్ల పుట్టుక (కులం, జాతి, మతం, లింగం), నమ్మకాలు (మత, రాజకీయ వంటి), సంపద (ధనిక, పేద), హోదాలను బట్టి వివక్షత చూపించరు. అయితే చారిత్రికంగా (కుల, లింగ, మత వివక్షత

కారణంగా) అన్యాయానికి గురైన ప్రజల రక్షణకు ప్రభుత్వం ప్రత్యేక చర్యలు చేపట్టవచ్చు.

సమానత్వం: మన రాజ్యాంగం అన్ని అంశాలలో (ఉదాహరణకు ఆదాయం, ఆస్తుల విషయంలో) సమానతను ఇవ్వటం లేదు, కానీ అందరికీ ఒకే హోదా ఉండేలా చూస్తుంది. దీని అర్థం ప్రతి ఒక్కరికీ ఒకే చట్టాలు వర్తిస్తాయి. రెండవది అది 'అవకాశాలలో' సమానత్వానికి హామీ ఇస్తోంది. దీని అర్థం ప్రభుత్వ అవకాశాలన్నీ కులం, మతంతో సంబంధం లేకుండా అందరికీ అందుబాటులో ఉంటాయి. ఒక పదవికి ప్రత్యేక అర్హతలు ఉండాల్సి వస్తే, ఆ అర్హతలు కూడా అందరికీ సమానంగా అందుబాటులో ఉండేలా చేస్తారు.

స్వేచ్ఛ: పౌరులు వాళ్లు ఆలోచించే దానిమీద, వాళ్లు అనుసరించే మతం, లేక మతాన్నే అనుసరించకపోవటం, తమ భావాలను వ్యక్తిపరిచే విధానం, లేదా భావాలను చర్యలలో చేపట్టటం, అందరూ కలిసి సంఘాలు, పార్టీలుగా ఏర్పడటం వంటి స్వేచ్ఛ అందరికీ ఉంటుంది. దేనిపైనా కారణాలు లేకుండా నియంత్రణ ఉండదు.

సౌభ్రాతృత్వం: ప్రజలందరి మధ్య ఐక్యత, సోదరభావాన్ని పెంపొందించాలి. తోటి పౌరులను పరాయివారిగా భావించకుండా, వారిని తక్కువ చేయకుండా ఉండాలి.

పీఠిక కాకుండా మన రాజ్యాంగంలో 'ప్రభుత్వ విధానానికి ఆదేశిక సూత్రాలు' అన్న విభాగం ఉంది. ఇది భారత ప్రభుత్వం ముందు కొన్ని నిర్దిష్ట కర్తవ్యాలను పేర్కొంది. ఉదాహరణకు సార్వజనీన అక్షరాస్యత, విద్య, పర్యావరణ పరిరక్షణ, ఆదాయ అసమానతలను తగ్గించటం మొదలైనవి. ఈ సూత్రాలు ప్రభుత్వానికి మార్గదర్శకంగా ఉంటాయి. అయితే ప్రభుత్వాలు వీటిని అనుసరించటం లేదనిపించినపుడు మనం న్యాయ స్థానంలో కేసులు వేయలేం.

ఈ ఆదర్శాలన్నీ ప్రజలందరికీ వర్తింపజేసేందుకు రాజ్యాంగంలో పౌరులందరికీ వర్తించే ప్రాథమిక హక్కులు అన్న అధ్యాయం ఉంది. వీటి గురించి మీరు 9వ తరగతిలో చదువుతారు. ఆదేశిక సూత్రాల మాదిరి కాకుండా ఈ ప్రాథమిక హక్కులు లభించనప్పుడు, లేదా వాటికి భంగం కలిగినపుడు న్యాయస్థానాల సహాయం తీసుకోవచ్చు.

ప్రభుత్వ వ్యవస్థలు

పై విలువలు, ఆదర్శాలకు అనుగుణంగా దేశాన్ని పరిపాలించటానికి రాజ్యాంగం వ్యవస్థాగత ఏర్పాట్లను కూడా ప్రస్తావించింది.

ఇది పార్లమెంటరీ ప్రభుత్వ విధానాన్ని మనకు ఇచ్చింది. ప్రజాప్రతినిధులతో కూడిన పార్లమెంటు చట్టాలు చేస్తుంది. ఈ చట్టాలను పార్లమెంటు సభ్యులతో ఏర్పడిన ప్రభుత్వం అమలు చేస్తుంది, ఇది పార్లమెంటుకి జవాబుదారీగా ఉంటుంది. దేశ పరిపాలనను ప్రధానమంత్రి నేతృత్వంలోని మంత్రివర్గం (క్యాబినెట్) చేపడుతుంది. ప్రభుత్వం మొత్తానికి రాష్ట్రపతి అధినేతగా ఉంటాడు. (దీని గురించి మరింత వివరంగా తరవాత అధ్యాయంలో చదువుతారు.)

- ఎన్నికైన పార్లమెంటు చట్టాలను ఎందుకు చేయాలి? విద్యావంతులైన న్యాయవాదులు, న్యాయమూర్తులు ఎందుకు చేయకూడదు?
- ప్రధానమంత్రి, మంత్రివర్గం తమ నిర్ణయాలకు పార్లమెంటు ఆమోదాన్ని ఎందుకు పొందాలి? పార్లమెంటు సభ్యులు అడిగే ప్రశ్నలకు వాళ్లు సమాధానాలు ఎందుకు చెప్పాలి? కేవలం రాష్ట్రపతికే జవాబుదారీగా ఉంటే మెరుగ్గా ఉంటుందా?

రెండవది, మన దేశం సమాఖ్య వ్యవస్థను కలిగి ఉంది. చిన్న రాష్ట్రాల కలయికతో దేశం ఏర్పడింది. ప్రభుత్వ విధులను కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య విభజించారు. కేంద్ర ప్రభుత్వం పార్లమెంటుకి, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు రాష్ట్ర శాసనసభలకీ జవాబుదారీగా ఉంటాయి. ఉదాహరణకు కేంద్ర ప్రభుత్వం సైన్యం, రైల్వేలకు సంబంధించి చట్టాలు చేసి, వాటిని

నియంత్రిస్తుంది. రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు పోలీసు, రోడ్డు రవాణా, పాఠశాలలు వంటి వాటికి సంబంధించి చట్టాలు చేస్తుంది.

కేంద్ర పార్లమెంటులో లోక్‌సభ, రాజ్యసభ అని రెండు సభలు ఉంటాయి. లోక్‌సభను భారతదేశ ప్రజలందరూ ఎన్నుకుంటారు. రాజ్యసభ సభ్యులను రాష్ట్ర శాసనసభలు ఎన్నుకుంటాయి. ఈ విధంగా కేంద్ర ప్రభుత్వం చట్టాలు చేయటంలో రాష్ట్రాల పాత్ర కూడా ఉంటుంది.

- కొన్ని దేశాలలో భిన్నమైన వ్యవస్థ ఉంది. మొత్తం దేశానికీ, రాష్ట్రాలకూ కేంద్ర ప్రభుత్వం ఒక్కటే చట్టాలు చేస్తుంది. ఇటువంటి విధానం భారతదేశానికి అనువైనదని భావిస్తున్నారా? తరగతిలో చర్చించండి.

మూడవది, మన దేశంలో ప్రజాస్వామ్యం మూడు అంచెలలో ఉంది – దేశస్థాయిలో పార్లమెంటు, రాష్ట్రాల స్థాయిలో రాష్ట్ర శాసనసభలు, జిల్లాస్థాయిలో పంచాయితీ రాజ్ వ్యవస్థ అనే స్థానిక ప్రభుత్వం ఉన్నాయి. దేశ వ్యవహారాల్లో ప్రజలు పాల్గొనడానికి అత్యధిక అవకాశాలు కల్పించటానికి ఈ విధానాన్ని రూపొందించారు.

నాల్గవది, రాజ్యాంగాన్ని సంరక్షించటానికి కొన్ని స్వతంత్ర సంస్థలను కూడా రాజ్యాంగం పొందుపరిచింది – న్యాయవ్యవస్థ (న్యాయస్థానాలు), ప్రభుత్వాల ఖర్చును పర్యవేక్షించే కంప్ట్రోలర్ అండ్ ఆడిటర్ జనరల్, స్వేచ్ఛగా ఎన్నికలు నిర్వహించటానికి ఎన్నికల సంఘం ఉన్నాయి. ఇవి ప్రభుత్వంతో సంబంధం లేకుండా స్వతంత్రంగా పనిచేస్తూ రాష్ట్రపతికి నేరుగా నివేదించాలి.

- రాష్ట, కేంద్ర ప్రభుత్వాలకు స్వతంత్రంగా న్యాయస్థానాలు, న్యాయమూర్తులు ఎందుకు ఉండాలో చర్చించండి.
- ఎన్నికల సంఘం స్వయం ప్రతిపత్తితో ఎందుకు ఉండాలి?

అంతిమంగా, రాజ్యాంగం అన్నది మారుతూ, సజీవంగా ఉండే పత్రం. దానిని రూపొందించిన వాళ్లు అది సమాజంలో మార్పులకు, ప్రజల కోరికలకు అనుగుణంగా ఉండాలని భావించారు. దానిని పవిత్రమైనది, స్థిరమైనది, మార్చటానికి వీలులేనిదిగా చూడలేదు. కాబట్టి ఎప్పటికప్పుడు దాంట్లో మార్పులు చేయటానికి వీలు కల్పించారు. ఈ మార్పులను రాజ్యాంగ సవరణలు అంటారు. రాజ్యాంగాన్ని మార్చటానికి విధి విధానాలను రాజ్యాంగంలోనే పొందుపరిచారు. 2011 వరకు మన రాజ్యాంగానికి 97 సవరణలు చేశారు.

చిత్రం 13.4 : ఫోటోలో (కుడి నుంచి ఎడమకు) జైరాం దాస్ దౌలత్‌రాం, ఆహార, వ్యవసాయ మంత్రి; రాజ్‌కుమారి అమ్రిత్ కౌర్, ఆరోగ్య మంత్రి; డా॥ జాన్ మథాయ్, ఆర్థిక మంత్రి; సర్దార్ వల్లభభాయ్ పటేల్, ఉప ప్రధానమంత్రి; ఆయన వెనక జగ్జీవన్ రాం, కార్మిక మంత్రి ఉన్నారు

కీలక పదాలు

1. రాచరికం	2. ప్రతినిధి	3. వివక్ష	4. స్వయం ప్రతిపత్తి
5. రాజ్యాంగం	6. సర్వసత్తాక	7. సమాఖ్య వ్యవస్థ	8. రాష్ట్రం
9. ముసాయిదా	10. గణతంత్రం	11. లౌకిక	12. సౌభ్రాతృత్వం
13. సవరణ			

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. 'దమన పురాన్ని' పూజారులు, మంత్రులు రూపొందించిన నియమాల ఆధారంగా ఒక రాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతడు తన రాజ్యాన్ని పదహారు ప్రాంతాలుగా చేసి ఒక్కొక్క ప్రాంతానికీ తన అధికారులను పరిపాలకులుగా నియమించాడు. ఇది ప్రజాస్వామిక దేశం అని చెప్పవచ్చా? ఇది రాజ్యాంగబద్ధ దేశమా? మీ సమాధానాలకు కారణాలు ఇవ్వండి.
2. దిగువ ఉన్న వాక్యాలలో సరైనది ఏది?
   అ. ప్రభుత్వం, ప్రజల మధ్య సంబంధాన్ని రాజ్యాంగం నిర్ణయిస్తుంది.
   ఆ. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వాలకు సాధారణంగా ఒక రాజ్యాంగం ఉంటుంది.
   ఇ. భారతదేశం వంటి వైవిధ్యతతో కూడుకున్న దేశానికి రాజ్యాంగం తయారు చేయటం తేలిక కాదు.
   ఈ. పైవన్నీ.
3. కింది నాయకులను రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించటంలో వారి పాత్రతో జతపరచండి:

అ. మోతిలాల్ నెహ్రూ	i) రాజ్యాంగసభ అధ్యక్షులు
ఆ. బి.ఆర్. అంబేద్కర్	ii) రాజ్యాంగసభ సభ్యులు
ఇ. రాజేంద్ర ప్రసాద్	iii) డ్రాఫ్టింగ్ కమిటీ చైర్మన్
ఈ. సరోజిని నాయుడు	iv) 1928లో భారతదేశానికి ఒక రాజ్యాంగాన్ని తయారుచేశారు

4 నెహ్రూ ఉపన్యాసం నుంచి పొందుపరిచిన భాగాన్ని మరొకసారి చదివి ఈ దిగువ వాటికి సమాధానాలివ్వండి:
   అ. రాజ్యాంగ నిర్మాతలు ఏ ప్రతిజ్ఞ పూనాలని అతడు కోరాడు?
   ఆ. "ప్రతి వ్యక్తి కన్నీటి బిందువును తుడవాలని మనతరం మహా నాయకుడు కలగన్నాడు." అతడు ఎవరి గురించి చెబుతున్నాడు?
5. ఇక్కడ రాజ్యాంగంలోని కొన్ని మార్గదర్శక విలువలు, వాటి అర్థాలు ఉన్నాయి. వాటిని జత పరచండి.

అ. సర్వసత్తాక	i) ప్రభుత్వం ఏ ఒక్క మతానికి ప్రాధాన్యతనివ్వదు
ఆ) గణతంత్ర	ii) నిర్ణయాలు తీసుకునే అంతిమ అధికారం ప్రజలకు ఉంటుంది
ఇ) సౌభ్రాతృత్వం	iii) దేశాధినేతగా ఎన్నికైన వ్యక్తి
ఈ) లౌకిక	iv) ప్రజలు అన్నదమ్ములు, అక్కచెల్లెళ్ల మాదిరి మెలగాలి

6. కల, హామీ అన్న భాగాన్ని మళ్లీ ఒకసారి చదవండి. ఒక పట్టికలో ఒక నిలువు వరసలో కల, దానికి ఎదురుగా రెండవ నిలువు వరసలో హామీ రాయండి.

© SCERT not to be republished

7. రాజ్యాంగ పీఠికలో ఉపయోగించిన పదాలలో కల, హామీలలో ఏ అంశాలను గుర్తించారు? వాటి మధ్య సంబంధాన్ని సూచిస్తూ ఒక పటం తయారు చేయండి.
8. కింది వాటిల్లో సరైన వాక్యాలను గుర్తించండి:
   అ. శాసనసభల అధికారాలను రాజ్యాంగం నిర్వచిస్తుంది.
   ఆ. ఎట్టి పరిస్థితులలోనూ రాజ్యాంగాన్ని మార్చటానికి లేదు.
   ఇ. పీఠికలో ఉన్న ఆదర్శాలు వ్యవస్థల నిర్మాణంలో వ్యక్తమవుతున్నాయి.
   ఈ. దేశం మొత్తానికి సంబంధించిన చట్టాలను కేంద్ర ప్రభుత్వ స్థాయిలో చేస్తారు.

ప్రాజెక్టు

అమెరికా, భారతదేశం, దక్షిణాఫ్రికా దేశాల రాజ్యాంగాల పీఠికలను పోల్చండి.
అ. ఈ మూడు దేశాల పీఠికలో ఉన్న ఆదర్శాల జాబితా తయారుచేయండి.
ఆ. వీటి మధ్య కనీసం ఒక ప్రధానమైన తేడాను గుర్తించండి.
ఇ. ఈ మూడింటిలో గతాన్ని ఏది ప్రస్తావిస్తుంది?
ఈ. వీటిల్లో ఏది దేవుడిని ప్రస్తావించదు?

అమెరికా రాజ్యాంగ పీఠిక

అమెరికాదేశ ప్రజలమైన మేము మరింత మెరుగైన సంయుక్త దేశంగా ఏర్పాటు చేయటానికి, న్యాయస్థాపనకు, దేశంలో శాంతి వెల్లివిరిసేలా చేయటానికి, ఉమ్మడి రక్షణకు, ప్రజల సంక్షేమాన్ని చేపట్టటానికి, మేము, రాబోయేతరాలు స్వేచ్ఛను అనుభవించటానికి ఈ అమెరికా రాజ్యాంగాన్ని ఏర్పాటు చేస్తున్నాం.

దక్షిణ ఆఫ్రికా రాజ్యాంగ పీఠిక

దక్షిణ ఆఫ్రికా ప్రజలమైన మేము గతంలోని అన్యాయాలను గుర్తిస్తున్నాం. దేశంలో స్వాతంత్ర్యం, న్యాయం కోసం పోరాడిన వాళ్లను సన్మానిస్తున్నాం. దేశ నిర్మాణానికి, ప్రగతికి పాటుపడిన వాళ్లను గౌరవిస్తున్నాం. భిన్నత్వంలో ఏకత్వంగా ఇక్కడ నివసిస్తున్న వాళ్లందరికీ ఈ దేశం చెందుతుందని విశ్వసిస్తున్నాం. దీనికి అనుగుణంగా స్వేచ్ఛగా ఎన్నుకున్న ప్రజా ప్రతినిధుల ద్వారా ఈ రాజ్యాంగాన్ని అత్యున్నత చట్టంగా ఆమోదిస్తున్నాం. దీని ద్వారా గతకాలపు విభజనలను రూపుమాపి, ప్రజాస్వామిక విలువలు, సామాజిక న్యాయం, ప్రాథమిక మానవ హక్కుల ఆధారంగా సమాజాన్ని ఏర్పరుస్తాం. దీని ద్వారా ప్రజాస్వామిక, బహిరంగ సమాజానికి పునాదులు వేస్తున్నాం– దీంట్లో ప్రజల అభీష్టం మేరకు ప్రభుత్వం ఏర్పడుతుంది, చట్ట రక్షణ ప్రతి వ్యక్తికి సమానంగా లభిస్తుంది. పౌరులందరి జీవన ప్రమాణాలను మెరుగుపరుస్తుంది, ప్రతి వ్యక్తి శక్తి సామర్థ్యాలు పూర్తిగా వికసించేలా చేస్తుంది. దేశాల కుటుంబంలో సర్వసత్తాక దేశంగా తనదైన చోటు పొందేలా దక్షిణాఫ్రికాని సంఘటిత, ప్రజాస్వామిక దేశంగా నిలబెడుతుంది.

దేవుడు ప్రజలను రక్షించుగాక.

దేవుడు దక్షిణాఫ్రికాను ఆశీర్వదించుగాక.

భారతీయ ధర్మం అన్ని మతాల్ని అంగీకరిస్తుందనీ, గౌరవిస్తుదనీ, అన్ని మతాలు సత్యాలేననీ, అవన్నీభగవంతుని చేరుకోడానికి మార్గాలనీ స్వామీజీ చెప్పారు. ఎవరూ మతాన్ని మార్చుకోనవసరంలేదనీ, నా మతమే గొప్పది. నా మతమే నిలవాలి అనుకునేవారు బావిలో కప్పవంటివారనీ స్వామీజీ తెలిపారు. మిగతా వక్తలు తమ తమ మతాలకే ప్రాతినిధ్యం వహిస్తే, స్వామీజీ మాత్రం అన్ని ధర్మాల తరఫునా మాట్లాడి నిజమైన మతసామరస్యాన్ని చూపారు. సదస్యులందరికి స్వామీజీ ప్రసంగమే నచ్చింది.

1 స్వామి వివేకానంద

@SCERT not to be republished

బాల నరేన్

ఒక బాలుడు కలకత్తానగర వీధుల్లో నడుస్తూ వెళ్తున్నాడు. హఠాత్తుగా పెద్ద శబ్దం వినబడింది. ఏమయ్యుటుందబ్బా! చూస్తే... ఒక గుర్రపు బండి రోడ్డుపై దూసుకుపోతోంది. ఆ బండిని గుర్రం తన బలమంతా ఉపయోగించి వెఱ్ఱివేగంతో లాక్కెళుతోంది. దేన్నో చూసి అది బెదిరిపోయినట్లుంది. దాన్నుంచి దూరంగా వెళ్ళడానికేమో అన్నట్లు పరుగెడుతోంది. బండిలో పాపం ఒక మహిళ కూడా ఉంది. చాలా భయంగా చూస్తూ బండిని గట్టిగా పట్టుకుని పడిపోకుండా కూర్చుని ఉండడానికి ప్రయత్నిస్తోంది. బండి ఎప్పుడు బోల్తా పడుతుందో తెలియదు. ఎవరూ ఆవిడకి సహాయం చేయడానికి ముందుకు రావడంలేదు.

ఇదంతా ఈ బాలుడు చూశాడు. సాహసవంతుడైన అతడు బండి దగ్గరకు రాగానే ప్రాణాలకు తెగించి, పరుగెత్తి ఆ బండిలోకి ఎక్కాడు. జోరుగా పరుగెడుతున్న ఆ గుర్రపు కళ్ళెం చేజిక్కుంచుకొని, నైపుణ్యంతో కొద్దిసేపట్లోనే ఆ గుర్రాన్ని శాంతపరచి ఆగిపోయేటట్లు చేశాడు. ఆ మహిళ ప్రాణం నిలిచింది. అందరూ ఆ బాలుడి సాహసానికి మెచ్చుకున్నారు. ఆవిడ అతడికి ఎంతగానో కృతజ్ఞతలు తెలుపుకున్నది.

ఎవరీ అబ్బాయి? అతడి పేరు నరేంద్రనాథ్. అందరూ నరేన్ అని పిలిచేవారు. అతడే తరువాతికాలంలో విశ్వవిఖ్యాతినొంది సింహసదృశమైన మనోబలానికి ప్రతిరూపమై భారతదేశ యువజనులందరికీ ఆదర్శమై నిలిచిన శ్రీ వివేకానందస్వామి. ఈయన జన్మదినమైన జనవరి 12వ తేదీనే మన దేశ ప్రజలంతా జాతీయ యువజన దినోత్సవంగా పండుగ జరుపుకుంటారు. నరేన్ తండ్రి శ్రీ విశ్వనాథ్ దత్తా. మంచి పేరున్న వకీలు. ఎంతో చదువుకున్నవాడు. అందరి గౌరవాన్నీ పొందేవాడు. తల్లి భువనేశ్వరీదేవి. రూపంలోను, ప్రవర్తనలోను ఒక రాణివలె ఉండేది. అందరూ ఆ తల్లిని ప్రేమించేవారు, గౌరవించేవారు.

మన నరేన్ అల్లరి పిల్లవాడండోయ్! ఈ గడుగ్గాయిని పట్టుకోడం పాపం ఆ తల్లికి గగనమైపోయేది. అతన్ని చూసుకోడానికి ఇద్దరు నౌకర్లను పెట్టవలసి వచ్చింది. కానీ ఎలాగో ఒక ఉపాయం కనుక్కుంది. నరేన్ అల్లరి బాగా మితిమీరిపోయినపుడు 'శివశివా' అంటూ నెత్తిమీద చల్లనీళ్ళు పోస్తే మాత్రం అల్లరంతా క్షణంలో తగ్గిపోయి శాంతపడిపోయేవాడు. లేదా "ఏయ్, ఇలా అల్లరి చేస్తే శివుడు నిన్ను కైలాసానికి మళ్ళీ రానివ్వడు" అనగానే చల్లబడిపోయేవాడు. తన పథకాలేవీ పారనప్పుడు ఆ తల్లికి పాపం ఈ రెండే చివరి అస్త్రాలు.

బాలనరేంద్రుడు తన తల్లివద్ద ఎన్నో విషయాలు నేర్చుకునేవాడు. తల్లి భాగవత, రామాయణ మహాభారతాల్లోని కథలన్నీ చక్కగా కళ్ళకు కట్టినట్లు చెప్పేది. ముఖ్యంగా శ్రీరాముడి కథంటే నరేంద్రుడికి పంచప్రాణాలు. మట్టితో చేసిన చిన్న సీతారాముల విగ్రహాన్ని తెచ్చి రకరకాల పూలతో పూజించేవాడు. రామాయణమంటే ఎంత ప్రేమో! హనుమంతుడు అరటి తోటల్లో తిరుగుతూ రామనామ జపంచేస్తూ ఉంటాడని ఎవరో చెప్పగా విని, ఆ మహావీరుణ్ణి చూడడానికై తరచూ చాలాకాలం ఆ తోటల్లో వెతుకుతూ నిరీక్షిస్తూ గడిపేవాడు. ఆహా! ఎంత విశ్వాసం.

పాఠశాలలో... ఆటల మైదానంలో

ఆరేళ్ల వయస్సులో నరేంద్రుడు తన విద్యాభ్యాసం మొదలుపెట్టాడు. మొదట్లో కొన్నిరోజులు పాఠశాలకు వెళ్లకుండా, తల్లిదండ్రులు నియమించిన ఉపాధ్యాయుడివద్ద ఇంట్లోనే పాఠాలు నేర్చుకునేవాడు. చదవడం, వ్రాయడం చాలా త్వరగా నేర్చేసుకున్నాడు. అతడి జ్ఞాపకశక్తి అమోఘం! ఏ పాఠమైనా గురువు ఒక్కసారి చెప్పటంతోనే నేర్చేసుకునేవాడు. మళ్ళా అప్పజెప్పగలిగేవాడు.

ఏడేళ్ళ వయస్సు వచ్చేటప్పటికి అతన్ని ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్ స్థాపించిన మెట్రోపాలిటన్ ఇన్‌స్టిట్యూషన్‌లో చేర్పించారు. నరేంద్రుడి తెలివితేటలూ, చురుకుదనం, ఎప్పుడూ చిరునవ్వు చిందించే ముఖం, అన్నిటా ఎంతో ఉత్సాహంగా పాల్గొనే స్వభావంవల్ల అనతికాలంలోనే తోటిబాలురందరికీ నాయకుడయిపోయాడు. ఆటలంటే ప్రాణం. అందరికంటే ముందే మధ్యాహ్నం టిఫిన్ బాక్సుని ఖాళీచేసేసి ఆటల మైదానంలోకి పరుగెత్తేవాడు. పరుగులు తీయడం, కుస్తీపట్టడం, బాక్సింగు, గోళీఆటలు, కప్పగెంతులూ ఒకటేమిటి, ఉన్న ఆటలన్నీ ఆడేసేవాడు. కొత్తకొత్త ఆటలు కూడా కనిపెట్టేవాడు. రోజుకో లాగు చినిగిపోయేది. రెండురోజులకొక కొత్త దెబ్బ తగిలేది. బాధ తల్లికేగానీ, బాలుడు మాత్రం మళ్ళీ చిచ్చరపిడుగే.

ఒక్కోసారి తరగతి గదిలో ఉపాధ్యాయుడుండగానే ఇతర బాలురతో ముచ్చట్లు చెప్పడం, వారిని నవ్వించడం వంటివి చేసేవాడు. ఒకరోజు నరేంద్రుడూ ఇతర స్నేహితులూ మాట్లాడుకుంటూ ఉండడం చూసి వాళ్ళని మాస్టారు అప్పటిపాఠం అప్పజెప్పమన్నారు. ఒక్క నరేంద్రుడు తప్ప ఇంకెవరూ ఆ పాఠం అప్పజెప్పలేకపోయారు. పాఠాన్ని ముందే చదివిన నరేన్ అన్ని ప్రశ్నలకీ సరైన సమాధానాలు చెప్పారు. మాస్టారుగారు ఎవరు మాట్లాడారని మళ్ళీ అడిగారు. అందరూ నరేన్‌వైపు వేలుచూపారు. అది నమ్మలేక, అంతా అబద్ధం చెప్పారని తలచి నరేన్ తప్ప అందరినీ బల్లలెక్కి నుంచోమన్నారు. వారితోపాటు నరేంద్రుడు కూడా నుంచున్నాడు. ఆశ్చర్యంగా మాస్టారు 'నువ్వెందుకు నుంచున్నావని' అడగ్గా "ఊం నేనే నుంచోవాలి. ఎందుకంటే వీళ్ళతో మాట్లాడుతున్నవాణ్ణి నేను" అని సమాధానమిచ్చాడు.

నరేంద్రునికి ఇష్టమైన ఇంకొక ఆట రాజు– దర్బారు. ఎప్పుడూ అతడే రాజు. విశాలమైన తమ ఇంట్లోని వసారా నుండి పూజగదికి దారితీసే మెట్లే రాజసభాప్రాంగణం. అన్నిటికంటే పైమెట్టుపై నరులకి ఇంద్రుడైన నరేంద్ర మహారాజుగారు ఆసీనులై ఉంటారు.

తాను ఆడే ఎన్నో ఆటల్లో వంటచేయడం కూడా ఒకటి. కూరగాయలు, మసాలాదినుసులు కొన్ని రకాల వంటకాలు తయారుచేసేవాడు. నిజానికి అతడు మంచి రుచికరమైన వంటలు చేయగలిగేవాడు. అలాగే స్నేహితులందరినీ కూడబెట్టి ఒక చిన్న నాటక బృందాన్ని తయారుచేశాడు. తర్వాత శరీరదార్ఢ్యం పెంపొందించుకోడంమీద అతనికి మక్కువపెరిగి, తన ఇంటిలోని ఖాళీ ప్రదేశంలో స్వంతంగా ఒక వ్యాయామశాల వంటిది ఏర్పరిచాడు. కొంతకాలానికి బయట ఒక పెద్ద వ్యాయామశాలలో చేరాడు. కఱ్రసాము, కత్తిసాము, గుఱ్రపుస్వారీ, ఈత,కుస్తీ మొదలైన ఆటల్లో నిపుణులవద్ద తర్ఫీదు తీసుకున్నాడు.

యువ నరేన్

మన కథానాయకుడు పెద్దవాడవుతున్నకొద్దీ పుస్తకాలు చదవడంలో నిమగ్నమై ఆటలు ఆడడంపై మొగ్గుచూపించడం తగ్గించేశాడు. బడిలో బాగా చదువుతూ ఉండేవాడు. కానీ వాళ్ళ నాన్నగారు కలకత్తా నుంచి రాయ్‌పూర్‌కి బదిలీ అవడంవల్ల రెండేళ్ళు చదువు ఆగిపోయింది. మళ్ళీ తిరిగి బడిలో చేరేసరికి మూడేళ్ళ చదువు ఒక్క సంవత్సరంలో పూర్తిచేయవలసి వచ్చింది. పరీక్షలు దగ్గరపడుతూ ఉంటే నరేన్ శ్రద్ధగా ఎక్కువసేపు కష్టపడీ, ఇష్టపడీ చదివేవాడు. చివరికి పరీక్షల్లో మొదటిశ్రేణిలో ఉత్తీర్ణుడయ్యాడు. ఆ సంవత్సరంలో తన పాఠశాల నుండి ఆ శ్రేణిలో పాసైన ఏకైక విద్యార్థి అతడే (ఆ రోజుల్లో అదే గొప్ప) తర్వాత ఒక సంవత్సరం ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలోను, మరుసటి సంవత్సరం ఇప్పుడు స్కాటిష్ చర్చ్ కాలేజి అని పిలువబడే కళాశాలలోనూ చేరాడు. ఈ కళాశాలలోని ఆచార్యులంతా యువనరేంద్రుడి ప్రతిభాపాటవాల్ని, ఆసక్తినీ, ధారణాశక్తినీ చూసి ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు. దాదాపు పాతికేళ్ళ తన అనుభవంలో ఈ దేశంలోకానీ, పరాయిదేశాల్లో కాని ఇంతటి ప్రతిభని తానెక్కడా చూడలేదని ప్రిన్సిపల్ డబ్ల్యు డబ్ల్యూ హేస్టీ అనేవారు.

నరేంద్రుడు అన్నిరకాల అంశాలపై ఎన్నెన్నో గ్రంథాలు చదివేవాడు. అతడు విద్యను ఆర్జించే ఒక నిజమైన విద్యార్థి. జ్ఞానసముపార్జనే అతడి లక్ష్యంకానీ, ఇతరులకన్నా ఎక్కువ చదివేయాలి. అందుకే అంత చదివినా కష్టమనిపించేది కాదు. పైగా ఆ చదువు ఎంతో తృప్తినీ, ఆనందాన్నీ ఇచ్చేది. 1884లో బి.ఏ. పట్టా కూడా పొందాడు. నలుగురితోను ఉన్నప్పుడు శాస్త్రచర్చలు జరపడంలో మక్కువ చూపేవాడు. ఒక్కోసారి పెద్దవారితోను తాత్త్విక చర్చలు చేసేవాడు. అతడి మేధాసంపత్తి, తర్కించగల శక్తి ముందు ఎవరూ నిలువగలిగేవారు కాదు.

ఈ సమయంలో నరేంద్రుడికి ఆధ్యాత్మికపరమైన, మతపరమైన సమస్యల మీదికి మనస్సుపోయింది. ఆ సమయంలో కలకత్తా మహానగరం దేశరాజధాని. అక్కడి యువకులందరిలాగే నరేంద్రుడు కూడా బ్రహ్మసమాజమనే ఆధ్యాత్మిక సంస్థలో చేరి కేశవ్‌చంద్రసేన్ మొదలయిన ప్రముఖుల ప్రసంగాలు వినడం, పాటలు పాడడం వంటివి చేసేవాడు.

శ్రీరామకృష్ణులను కలవడం

ఆధ్యాత్మికత అంటే నరేంద్రుడికి ఇష్టం. మతం బోధించే చాలా విషయాలలో అతడికి నమ్మకంపోయింది.

ఏది నమ్మాలో, ఏది నమ్మకూడదో స్పష్టంగా తెలియటంలేదు. ఎంతోమంది మతపెద్దలనే వాళ్ళవద్దకి పోయినా ఏమీ ప్రయోజనం లేదు. చివరికి ఇద్దరు ముగ్గురు శ్రేయోభిలాషులు చెప్పగా పరమహంస అని అందరూ కీర్తించే శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకు వెళదామని నిశ్చయించుకున్నాడు. శ్రీరామకృష్ణుల స్వంతగ్రామం కామార్పుకూరు. ఆయన ఆ సమయంలో కలకత్తా నగరానికి ఉత్తరంగా ఉన్న దక్షిణేశ్వర కాళికాలయంలో నివసిస్తూ ఉండేవారు. ఆయన జీవితమంతా జప, ధ్యాన, భక్తి, యోగ సాధనలమయం. ఎంతోమంది వారివద్దకు వచ్చేవారు. ఆయన వారికి శాంతిని ప్రసాదించేవారు.

శ్రీరామకృష్ణులను కలిస్తే తనకు సమాధానం దొరుకుతుందేమోననే ఆశతో నరేంద్రుడు ఇద్దరు ముగ్గురు స్నేహితులతో కలిసి ఆయన వద్దకు వెళ్ళాడు. తన సంశయాన్ని ప్రశ్నరూపంలో "అయ్యా! తమరు భగవంతుణ్ణి చూశారా?" అని సూటిగా అడిగాడు. వెంటనే అంతే సూటిగా ఏ తడబాటు లేకుండా "ఓ చూశాను. నిన్నిప్పుడు ఎంత స్పష్టంగా చూస్తున్నానో అంతకంటే స్పష్టంగా చూశాను. కావాలంటే నీకు కూడా చూపించగలను. కానీ నాయనా! భగవంతుడు కావాలని ఎవరు ఆరాటపడతారు? భార్యా పిల్లలకోసం, ధన సంపాదనకోసం కడవలకొద్దీ కన్నీరు కారుస్తారు. భగవంతుడికోసం ఎవరు విలపిస్తారు? ఎవరైనాసరే భగవంతుడికోసం తీవ్రవ్యాకులతతో విలపిస్తే ఆయన వారికి తప్పకదర్శనమిస్తాడు. ఇది నిజం. నా అనుభవం" అని గుండెపై చేయివేసుకొని శ్రీరామకృష్ణులు సమాధానమిచ్చారు. నరేంద్రుడికి కొంతసేపు నోటమాటరాలేదు.

"నేను భగవంతుణ్ణి చూశాను" అని ధైర్యంగా చెప్పగలిగిన ధీరుణ్ణి మొదటిసారి చూశాడతను.

ఒక నెలరోజుల తర్వాత, ఒంటరిగా మళ్లీ దక్షిణేశ్వరానికి వచ్చాడు నరేన్. పరమానందంతో శ్రీరామకృష్ణులు అతడిని తమ పక్కన కూర్చోబెట్టుకుని అతణ్ణి స్పృశించారు. అంతే! శ్రీరామకృష్ణులు గొప్ప ఆధ్యాత్మిక శక్తి సంపన్నులని నరేంద్రుడికి ఆ స్పర్శ తెల్పింది.

గురుశిష్యులు

నరేంద్రుడు శ్రీరామకృష్ణుల వద్దకి తరచూ వెళ్ళడం ప్రారంభించారు. శ్రీరామకృష్ణులు మహాశక్తి సంపన్నులే కాదు ఆయన జీవితం పవిత్రతకి ప్రతిరూపమని గ్రహించాడు. ఆయన ఏమి ఆలోచించేవారో అదే చెప్పేవారనీ, ఏం చెప్పేవారో అదే చేసేవారని పరీక్షించి తెలుసుకున్నారు. వీటన్నిటికీ మించి తనను తన తల్లిదండ్రులకంటే కూడా ఎక్కువగా ప్రేమించే వ్యక్తి శ్రీరామకృష్ణులని తెలుసుకొని

రామకృష్ణ పరమహంస, స్వామివివేకనంద
ధ్యాన ముద్రలో ఉన్న గురుశిష్యులు

ఆయన ప్రేమానురాగ శిక్షణలను మహాప్రసాదంగా స్వీకరించాడు. అలా సమయం నడుస్తోంది. 1884వ సంవత్సరం మొదట్లో నరేంద్రుని తండ్రి మరణించాడు.

కాశీపూర్‌లో

తండ్రి మరణంతో నరేంద్రుడి జీవితం తెగిన గాలిపటమైంది. మనశ్శాంతి ఎక్కడైనా దొరుకుతుందంటే అది శ్రీరామకృష్ణులవారి పాదపద్మాల చెంత మాత్రమే. 1885లో శ్రీరామకృష్ణులవారి గొంతులో ఒక వ్రణం కనిపించింది. అది క్యాన్సరు వ్యాధి అని వైద్యులు నిర్ణయించారు. శిష్యులంతా కలిసి గురువుగారికి సేవచేయడం మొదలుపెట్టారు.

ఎక్కువ కాలం గురుసేవలో గడిపిన శిష్యుల్లో నరేంద్రుడొకరు. అప్పుడప్పుడూ కుటుంబానికి కావలసిన చిన్న చిన్న పనులుచేయడానికి బయటకు వెళ్ళినా, ఎక్కువకాలం కాశీపూర్‌లోనే గురువుకి సపర్యలు చేస్తూ గడిపేవాడు. ఎప్పటిలాగే శిష్యుల్లో నరేంద్రుడే నాయకుడు.

శ్రీరామకృష్ణులు నరేంద్రుడిని భవిష్యత్తులో అతడు సాధించవలసిన మహత్కార్యాలకోసం సమాయత్తపరుస్తున్నారు. ఇతర శిష్యుల భౌతిక ఆధ్యాత్మిక ప్రగతి బాధ్యతని నరేంద్రుడికి అప్పగించారు శ్రీరామకృష్ణులు. యోగ్యులైన శిష్యులందరికీ కాషాయవస్త్రాలు ప్రసాదించి సన్యాసులను చేశారు. తర్వాత వారిని భిక్షాటనకి పంపించారు. అలా అందరూ తెచ్చి సమర్పించిన ఆహారాన్ని ఆనందంగా భుజించి అటువంటి ఆహారం అతి పవిత్రమైనదని చెప్పారు. ఆ తర్వాత నరేన్ సన్యాసాన్ని స్వీకరించి స్వామీజీగా మారారు.

దేశ పర్యటన

స్వామీజీ (నరేన్ / నరేంద్రుడు) బారానగర్ మఠంలో రెండేళ్ళు నివసించారు. హిందూ సన్యాసుల సంప్రదాయం ప్రకారం ఇతర సోదర సన్యాసులు కొంతమంది మఠాన్ని వదిలి దేశంలోని తీర్థయాత్రలకని ఒక్కొక్కరుగా బయల్దేరారు. స్వామీజీ ఇక ఉండలేక, 1888లో కాశీకి ప్రయాణమయ్యారు.

కాశీలో ఒక సంఘటన జరిగింది. ఒకరోజు దుర్గా అమ్మవారి ఆలయానికి వెళ్ళి వస్తూంటే దారిలో ఒక కోతులగుంపు కనిపించింది. అవి ఆయనవైపు తిరిగి పరుగెత్తిరాసాగాయి. అవి కరుస్తాయనే తలంపుతో స్వామీజీ వెనుదిరిగి చిన్నగా పరుగెత్తనారంభించారు. అవి ఇంకా వెంబడిస్తూనే ఉన్నాయి. ఏంచేయాలా అని ఆలోచిస్తూ పరుగెడుతున్న స్వామికి అటుగా వెళ్తున్న ఒక వృద్ధ సన్యాసి కనిపించాడు. అడగకుండానే ఆ సన్యాసి అంతా గమనించి "ఆగు! వెనుదిరిగి ఆ జంతువుల నెదుర్కో" అని గట్టిగా అరిచాడు. స్వామీజీ ఆగి వెనక్కి తిరగగానే కోతులు కూడా ఆగి వెనుదిరిగాయి. స్వామీజీ రెండు మూడడుగులు వేసి భయపెట్టగానే అవి పరుగులంకించుకున్నాయి. తరువాతికాలంలో స్వామీజీ అమెరికాలో ప్రసంగిస్తూ ఇది తన జీవితంలో తాను నేర్చుకున్న ఒక గొప్ప పాఠం అనీ, ఆ కోతుల్లాగ కష్టాలు మనల్ని వెన్నాడతాయనీ, ఎప్పుడైతే ఆగి మనం వెనుదిరిగి వాటినెదుర్కొంటామో అప్పుడు అవే పారిపోతాయని బోధించారు.

1890లో మళ్ళీ యాత్రలకి బయల్దేరి ఎన్నో ఏళ్ళదాకా వెనక్కి రాలేదు. ఒక సోదర సన్యాసితో కాశీ లోనూ హిమాలయ ప్రాంతాలలోను తిరిగారు. ఈ పర్యటనలలో స్వామీజీకి ఎన్నో అనుభవాలు ఎదురైనాయి. కొన్ని మంచివి, కొన్ని చెడ్డవి. చాలాసార్లు ఆయనకి ఎన్నో రోజులు తినడానికి ఏమీ ఉండేది కాదు. చాలా రాత్రులు ఆయనకి ఆకలీ బడలికలే స్నేహితులుగా ఉండేవి.

అప్పుడొక అద్భుతం జరిగింది. మిఠాయికొట్టు యజమాని అయిన ఒక వ్యక్తి వెతుక్కుంటూ వచ్చి స్వామీజీ పాదాలపై వాలి, వెంట తెచ్చిన భోజనం పొట్లాన్ని చూపిస్తూ స్వీకరించమని ప్రాధేయపడ్డాడు. స్వామీజీ "ఎవరు నాయనా నీవు? నేను నిన్నెఱుగనే! పొరబడుతున్నట్లున్నావు. నీవు వెతుకుతున్న వ్యక్తిని నేను కాను" అని అంటూ ఉంటే, ఆ వ్యక్తి స్వామీజీ ముందు చిన్నపీటవేసి భోజనం ఒక ఆకు మీదికి మారుస్తూ "లేదు స్వామీ, నేను కలలో చూసింది మిమ్మల్నే. శ్రీరామచంద్రమూర్తి స్వయంగా నా కలలో కనిపించి మిమ్మల్ని చూపించి, నా బిడ్డ ఆకలితో ఉంటే నువ్వు హాయిగా తిని నిద్రిస్తున్నావా? లే, లేచి అతడికి భోజనం పెట్టు' వెళ్ళమని ఆజ్ఞాపించాడండీ. ఆహా! ఏమి నా భాగ్యం! మీవల్లనే నాకు రామదర్శనం కలిగింది. తండ్రీ బిడ్డలిరువురిదీ ఏమి గాంభీర్యం! ఏమి సౌందర్యం! ఒక్కసారి చూస్తే చాలు, ఎవరూ మరిచిపోలేరు. నేను పొరబడటంలేదు స్వామీ. దయచేసి వేడి చల్లారకముందే ఆరగించండి. చల్లని నీళ్ళు కూడా తెచ్చాను" అన్నాడు. స్వామీజీ కనుల వెంబడి జలజలా నీరుకారింది. ఏ అభయహస్తమైతే తన జీవితమంతా ఆయన్ను కాపాడుతూ వస్తోందో, అదే అభయహస్తమిది. ఎదురుగా నోరు వెళ్ళబెట్టి ఇదంతా చూస్తున్న వడ్డీ వ్యాపారికి సన్యాస జీవితమంటే భగవంతుడి ఒడిలో వసించడమని అర్థమైంది. అశ్రునయనాలతో లేచివచ్చి స్వామికి సాగిలపడి నమస్కరించాడు. ఇలాంటి ఘటనలు స్వామీజీ జీవితంలో ఎన్నో జరిగాయి.

స్వామీజీ ఎన్నోసార్లు తనకోసం తాను కొన్ని నియమాలు పెట్టుకునేవారు. ఎవరైనా పిలిచి ఆపితే తప్ప ఆగకుండా యాత్ర సాగిస్తూనే ఉండాలనీ, ఎవరైనా పిలిచి భిక్ష ఇస్తే తప్ప ఆహారం తీసుకోకూడదనీ ఇలాంటి కఠిన నియమాలెన్నో పాటించేవారు. స్వామీజీ వద్ద ఒక చిన్న భగవద్గీత; 'ది ఇమిటేషన్ ఆఫ్ క్రైస్ట్' అనే గ్రంథాలు తప్ప ఇంకేవీ ఉండేవి కావు.

ఇలా పర్యటిస్తూనే తమిళనాడులోని కన్యాకుమారికి చేరుకొన్నాడు. మూడు సముద్రాలు కలిసే కన్యాకుమారిలో అమ్మవారి ఆలయం సందర్శించి వచ్చి సముద్రంలో అల్లంత దూరంలో కనిపిస్తున్న ఒక పెద్ద శిలని చూశారు స్వామీజీ. ఆ శిలదాకా పడవలో వెళ్ళడానికి స్వామీజీ దగ్గర డబ్బులు లేవు. ఎవరు నా మాతృభూమిని అంధకారంనుంచి మేల్కొలుపుతారు? ఈ దేశ ప్రజల అలసత్వాన్నీ అజ్ఞానాన్నీ పటాపంచలుచేసి మళ్ళీ దానికి తన పూర్వవైభవాన్నీ తీసుకురావడం ఎలా? ఇన్ని ప్రశ్నలు, ఇంత ఆవేదనా మనస్సులో ఉవ్వెత్తున లేచి చేసే అల్లకల్లోలం ముందు, ఎదుట ఉన్న మూడుసముద్రాల అలలజోరు లెక్కలోకి రానిదై స్వామీజీ ఆ సాగరాన్ని ఈది శిలను చేరుకున్నారు.

అమెరికా

అమెరికా దేశంలో సకల మతాల మహాసభ ఒకటి జరగబోతున్నదని అంతకుముందు ఎక్కడో విన్నారు స్వామీజీ. ఆ సభలో పాల్గొని భారతదేశపు ధర్మాన్ని ప్రపంచానికి సరైన విధంగా తెలియజేయడానికి నిశ్చయించుకున్నారు స్వామీజీ.

స్వామీజీ మద్రాసుకు వెళ్ళారు. అక్కడ కొంతమంది యువకులు ఆయన ప్రణాళిక విని సహాయం చేయడానికి ముందుకు వచ్చారు. ఖేత్రీ మహారాజు ఈ సమయంలో స్వామివారిని ఆహ్వానించి వారి ఆలోచన విని, కెనడాకి వెళ్ళే ఒక ఓడలో ప్రథమశ్రేణి టిక్కెట్టుకొని ఇచ్చారు. ఆయన స్వామీజీకి మంచి కాషాయవస్త్రాలు బహూకరించి 'వివేకానంద' అనే నామధేయాన్ని స్వీకరించవలసిందిగా ప్రార్థించారు. స్వామీజీ ఈ విధంగా వివేకానందస్వామి అయ్యారు.

వివేకానందస్వామి బొంబాయి నుండి 1893 మే 31వ తారీఖున అమెరికాకి బయలుదేరారు. ఓడ దారిలో సిలోను, సింగపూరు, హాంగ్‌కాంగ్, చైనా, జపాన్‌లలోని రేవులలో ఆగింది. స్వామీజీ ఆయా ప్రాంతాలను ఎంతో ఆసక్తితో గమనించేవారు. కొన్నాళ్ళకి ఓడ కెనడా దేశంలోని వాంకోవర్‌లో ఆగింది. స్వామీజీ అక్కడి నుండి షికాగోకి రైలులో వెళ్ళారు. రైల్లో సాన్‌బోర్న్ అనే ఒక మహిళ స్వామీజీతో మాట్లాడింది. స్వామీజీ ప్రతిభాపాండిత్యాలనీ, పవిత్రతనీ గమనించి 'స్వామీ మీరెపుడైనా బోస్టన్ నగరానికి వస్తే, దయచేసి మా ఇంటికి అతిథిగా వచ్చి మమ్మానందింపజేయండి' అని తన చిరునామా ఇచ్చింది. జూలై నెల మధ్యలో స్వామీజీ షికాగో చేరుకున్నారు. అదొక చిత్రమైన కొత్త ప్రపంచం. అక్కడి భవంతులు, రోడ్లు, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం, ఆవిష్కరణలూ, యంత్రాలూ, కర్మాగారపు తయారీలూ, కళలూ మొదలైనవన్నీ చూసి స్వామీజీ విస్తుపోయారు.

కొన్నిరోజుల తర్వాత స్వామీజీకి కొన్ని విషయాలు తెలిసాయి. ఏ విశ్వమత మహాసభలకై ఆయన వచ్చారో అవి సెప్టెంబర్ మాసం మధ్యలోగాని మొదలవవు, అనీ అంతేగాక తనవద్ద కావలసిన ధ్రువపత్రాలేవీ లేనందువల్ల ఆయన వాటిలో వక్తగా పాల్గొనడం కుదరదనీ, పత్రాలు ఒకవేళ ఉన్నా వక్తలనంగీకరించే సమయం మించిపోయిందనీ తెలుసుకున్నారు. ఇంకొక సమస్యేమిటంటే షికాగో ధనవంతుల నగరం. అక్కడి ధరలకూ తనదగ్గర ఉన్న కొద్దిపాటి డబ్బుకూ పొంతనే లేదని, ఇంకొన్నాళ్ళలో డబ్బులన్నీ ఖర్చయిపోయి పస్తులుండవలసిందేననీ అర్థమైంది.

బోస్టన్ వంటి చోటైతే తక్కువ ఖర్చుతో జీవించవచ్చని ఎవరో చెప్పగా, సాన్‌బోర్న్ ఆహ్వానం కూడా గుర్తుకు వచ్చి ఆ పట్టణానికి ప్రయాణమయ్యారు. ఆవిడ ఇంట్లో ఉండగానే హార్వర్డ్ విశ్వవిద్యాలయ ప్రొఫెసరయిన జె.హెచ్.రైట్ అనే వ్యక్తితో పరిచయమైంది స్వామీజీకి. శాస్త్రీయమైన, తాత్త్వికమైన విషయాలెన్నో చర్చించుకున్నారు వారు. ప్రొఫెసర్‌గారు స్వామీజీ పాండిత్యాన్ని చూసి జరగబోయే విశ్వమత మహాసభల్లో హైందవ ధర్మానికి ప్రాతినిధ్యం వహించవలసిందిగా ఆయనను కోరారు. స్వామీజీ తాను వచ్చింది అందుకనేననీ, కానీ తన వెంట ఏ ధ్రువపత్రాలూ లేవనీ, అందువలన సభల్లో పాల్గొనడం కుదరదని విన్నాననీ తెలిపారు. అది విని విస్తుబోయిన ఆ అమెరికా పండితుడు "స్వామీ! మిమ్మల్ని ధ్రుపత్రాలడగడమంటే, సూర్యుడికి ప్రకాశించే హక్కు ఎవరిచ్చారని అడగడమే" అని జవాబిచ్చారు.

అంతేకాక, షికాగో విశ్వమత మహాసభల అధ్యక్షుడికి ఒక ధ్రువపత్రం వ్రాస్తూ ప్రొఫెసర్‌గారు "ఈ వ్యక్తి మేధస్సూ, పాండిత్యం మన దేశంలోని గొప్ప గొప్ప పండితులందరి పాండిత్యాన్నీ కలిపితే వచ్చే పాండిత్యం కన్నా గొప్పది" అని పరిచయం చేశారు. షికాగో వరకు ఒక టిక్కెట్టు కూడా కొనిఇచ్చారు ప్రొఫెసర్‌గారు. దైవసంకల్పం ఎంత బలమైందో చూసి స్వామీజీ ఆనందించారు.

షికాగో చేరి చూసుకునేసరికి ఆ కమిటీ చిరునామా ఎక్కడో పడిపోయిందని అర్థమైంది స్వామీజీకి. అంత మహానగరంలో ఇప్పుడెక్కడికి పోవాలి? అప్పటికే చాలా అలసటగా ఉండి, మరోచోటు దొరక్క కనిపించిన ఒక పెద్ద ఖాళీ డబ్బాలో రాత్రి గడిపారు. పొద్దునే లేచి ఒక వీధిలో నడుస్తూ తన సన్యాస సంప్రదాయం ప్రకారం ఆహారంకోసం యాచించారు. అక్కడి ఇళ్లు చాలా పెద్దవి, ధనవంతులవి. కానీ అందరూ ఆయన్ని ఛీకొట్టారు. పనివారు కూడా అవమానించారు. పాశ్చాత్యంలో భిక్షాటన చేయడం గర్హనీయం కదా. ఇక ఏం చేయాలి? భగవంతుడే కనుక నన్నిక్కడికి తీసుకువస్తే ఆయనే నాకేదో దారి చూపిస్తాడులే అనుకొని ఒక చెట్టుకింద

కూర్చున్నారు. అప్పుడే ఒక ఇంటి తలుపు తెరుచుకొని, ఒక మహిళ సూటిగా స్వామీజీ వద్దకు వచ్చింది. "మీరు విశ్వమత మహాసభలకి వచ్చినవారా? చూస్తే భారతీయ సన్యాసిలా ఉన్నారు!" అని అడిగింది. స్వామీజీ కథ విని ఇంటికి ఆహ్వానించి ఎంతో గౌరవంతో చూసుకుంది ఆ తల్లి. ఆవిడ పేరు జార్జ్ డబ్ల్యు. హేల్. తర్వాత ఆ కుటుంబమంతా స్వామీజీకి జీవితాంతం మంచి స్నేహితులుగా మిగిలిపోయారు.

1893వ సంవత్సరం, సెప్టెంబర్ 11వ తేదీ సోమవారంనాడు విశ్వమత మహాసభలు మొదలైనాయి. కొలంబస్ హాల్ అనే ఒక పెద్ద భవనంలో అవి జరిగాయి. వివేకానంద స్వామి ఇతర వక్తలతోపాటు వేదికపై ముందు వరసలో కూర్చున్నారు. రోమన్ క్యాథలిక్కు చర్చికి చెందిన కార్డినల్ గిబన్స్ మధ్యలో కూర్చున్నారు. రెండుపక్కలా దాదాపు అన్ని దేశాల, అన్ని మతాల ప్రతినిధులంతా కూర్చున్నారు. భారతదేశం నుంచీ ఇంకొంతమంది కూడా ఉన్నారు. బ్రహ్మసమాజానికి మజుందార్, నాగార్కర్ అనేవారు ప్రతినిధులు, సిలోను బౌద్ధధర్మానికి ధర్మపాలా, థియోసఫీకి శ్రీమతి బిసెంట్ చక్రవర్తి ప్రతినిధులు. శ్రోతలు దాదాపు నాలుగువేలమంది.

శికాగో విశ్వమత మహాసభల్లో స్వామివివేకనంద

స్వామీజీకి అంతమంది ముందు మాట్లాడాలంటే కొంత బెరుకు కలిగింది. అందరూ పుటలకొద్దీ వ్రాసుకుని చదివేస్తున్నారు. మరి స్వామీజీ మాత్రం అటువంటి ఏ సన్నాహాలు లేకనే వచ్చేశారు. సభాధ్యక్షుడు రెండుమూడుసార్లు మాట్లాడమంటే ఇప్పుడు కాదు తర్వాత అని తోసిపుచ్చారు. సాయంత్రం ఇక అడక్కుండానే స్వామివారి పేరుని పిలిచేసరికి లేచారు. సరస్వతీదేవిని తలచుకొని, శ్రావ్యమైన ఆయన కంఠంతోను, అంతకంటే మధురమూ, పరమపవిత్రమూ అయిన ఆయన హృదయాంతరాళాలలో నుంచీ వచ్చిన విశ్వమానవ సౌభ్రాత్ర భావనతోను "నా అమెరికా దేశ సోదర సోదరీమణులారా...." అని మొదలుపెట్టాడు. దాంతో ఆ జనసముద్రమంతా ఒక్కసారిగా లేచి నుంచొని కమ్మని ఆ పిలుపుకీ, ఇంద్రియగ్రహణము కాకపోయినా తమముందు... మూర్తీభవించిన ఆ పవిత్రతకూ, ఏ నాగరికత పరిపూర్ణతకైనా చిహ్నమైన ఆ సన్యాస స్ఫూర్తికీ తమకు తెలియకనే పులకించిపోయి కరతాళధ్వనుల వర్షం కురిపించారు. ఉపన్యాసపు ఆరంభంలోనే అందిన ఆ అపూర్వ అభినందన మూడు నిమిషాలపాటు సాగింది. మధ్యలో స్వామివారు మళ్ళీ మాట్లాడడానికి చేసిన రెండు మూడు ప్రయత్నాలు విఫలమే అయ్యాయి.

అందరూ కూర్చున్నాక స్వామీజీ కొనసాగించారు. భారతీయ ధర్మం అన్ని మతాల్ని అంగీకరిస్తుందనీ, గౌరవిస్తుదనీ, అన్నీ మతాలు సత్యాలేనని, మతాలన్నీ భగవంతుని చేరుకోడానికి మార్గాలని స్వామీజీ చెప్పారు. ఎవరూ మతాన్ని మార్చుకోనవసరంలేదనీ, నా మతమే గొప్పది. నా మతమే నిలవాలి అనుకునేవారు బావిలో

© SCERT not to be republished

కప్పవంటి వారనీ స్వామీజీ తెలిపారు. మిగతా వక్తలు తమ తమ మతాలకే ప్రాతినిధ్యం వహిస్తే, స్వామీజీ మాత్రం అన్ని ధర్మాల తరఫునా మాట్లాడి నిజమైన మతసామరస్యాన్ని చూపారు. సభ్యులందరికీ స్వామీజీ ప్రసంగమే నచ్చింది. రాత్రికి రాత్రి స్వామీజీ ఖ్యాతి దేశమంతటా వ్యాపించింది. పత్రికలన్నీ స్వామీజీని వేనోళ్ళ పొగిడాయి.

భారతదేశపు వార్తాపత్రికలు కూడా ఈ వార్తని బాగా ప్రచురించాయి. ప్రజలంతా వివేకానందుణ్ణి చూసి చాలా గర్వించారు. బాలానగర్ మఠంలోని సన్యాసులంతా తమ నరేంద్రుడే ఈ 'వివేకానందస్వామి' అని తెలుసుకుని అమితానందం పొందారు.

షికాగో నగరంలోని ప్రముఖులూ, ధనవంతులూ స్వామీజీకి ఆతిథ్యం ఇవ్వడంకోసం పోటీపడేవారు. వారి ఇంట్లో పరిచారకులు ఆయనకు వడ్డించడంకోసం నేనంటే నేనని కొట్లాడుకునేవారు. రాత్రి పడుకోవడానికి స్వామీజీకి ఇచ్చిన గది ఇంద్రభవనంలా ఉంది. హంసతూలికా తల్పం ఎదురుచూస్తున్నది. ఇవన్నీ చూసిన స్వామీజీ గుండెను ఎవరో రంపంతో కోసినట్లయింది. అయ్యో! నా భారతదేశ ప్రజల్లో అధికభాగం తినడానికి తిండిలేక, కట్టుకోడానికి బట్టలేక అలమటిస్తూంటే ఇక్కడ వీళ్ళు డబ్బుల్ని నీళ్ళలా ఖర్చుపెడుతున్నారే! వీరికి ఉన్న సదుపాయాల్లో కొన్నైనా నా వారికి లేవే! అటువంటప్పుడు నాకెందుకీ హంసతూలికా తల్పాలు? ఎవరిక్కావాలి ఈ ధనం, కీర్తిప్రతిష్ఠ? అమ్మా జగజ్జననీ, నేనివేవీ అడగలేదే? నాకివేవీ వద్దు. నా దేశ ప్రజల అన్నార్తినీ, జ్ఞానార్తినీ తీర్చు. వారిని మేల్కొలుపు. వారిని మనుష్యులను చేసి తమ కాళ్ళపై తాము నిలబడి తామూ ఏదైనా సాధించగలమనే విశ్వాసాన్ని కలగజేయి అంటూ రోదిస్తూ నేలకువాలి అక్కడే శయనించారు.

ఆ తరవాత స్వామీజీ ఇంగ్లాండు దేశానికి వెళ్ళి రెండునెలలు విజయవంతంగా ధర్మప్రచారం చేశారు. మళ్ళీ న్యూయార్కు తిరిగి వచ్చారు. మళ్ళీ అక్కడ చేసిన ప్రసంగాలు 'కర్మయోగం', 'రాజయోగం', 'భక్తియోగం' అనే పేర్లతో పుస్తకరూపంలోకి వచ్చాయి. అవన్నీ వెంటనే చాలా పేరు తెచ్చుకొని అధికసంఖ్యలో అమ్ముడుపోయాయి. అమెరికా భారతదేశాల మధ్య ప్రాక్పశ్చిమ సంబంధాలు పెరిగి, భారతదేశం పశ్చిమ దేశాలకు ధర్మము ఆధ్యాత్మికత బోధించాలని వాళ్లు భారతీయులకు సైన్సు, సాంకేతికత, సంస్థలుగా కలిసి ఒకటిగా పనిచేయడం వంటివి నేర్పించాలనేది ఆయన కల.

తరువాత స్వామీజీ జర్మనీ వెళ్ళారు. అక్కడ జర్మన్ సంస్కృతపండితుడైన ప్రొఫెసర్ డుసెన్‌ని కలిశారు. వారిద్దరూ ఎన్నో విషయాలపై చర్చించుకున్నారు. ఎన్నోచోట్లకి కలిసి వెళ్ళడం జరిగింది. మళ్ళీ లండన్ వచ్చి ఉపన్యాసాలివ్వడంలో మునిగిపోయారు స్వామీజీ.

భారతదేశం స్వామీజీకి బ్రహ్మరథం పట్టడం

ఇక స్వామీజీ భారతదేశానికి తిరిగి రావాలని నిశ్చయించుకున్నారు. నేపల్స్ అనే ఊరి నుండీ స్వామీజీ తన శిష్యులు గుడ్‌విన్, సెవియర్ దంపతులతో భారతదేశానికి తిరిగి ప్రయాణమయ్యారు....

వచ్చేముందు ఒక ఆంగ్లేయమిత్రుడు స్వామీజీని ఇలా అడిగాడు. "స్వామీ! నాలుగేళ్ళు ఎన్నో భోగాలతో నిండిన పాశ్చాత్యంలో గడిపి పేదరికంతో ఉన్న భారతదేశానికి వెళ్తున్నారు ఏమనిపిస్తోంది?" స్వామీజీ ఇలా సమాధానమిచ్చారు. "నేనిక్కడికి రాకముందు నా దేశాన్ని ప్రేమించేవాడిని. ఇప్పుడు నా దేశపు గాలి, నీరు, ధూళి కూడా నాకు పవిత్రమూ, పూజనీయమూ అయ్యాయి. నా మాతృదేశం ఇప్పుడొక మహాతీర్థస్థానం."

స్వామీజీ తిరిగిరావడం భారతదేశపు జవసత్వాలు తిరిగి రావడమే అయింది. అప్పటికి వివేకానందస్వామి వారంటే తెలియనివారు భారతదేశంలో ఎవరూ లేరు.

1897 జనవరి 15వ తారీఖున ఓడ అప్పటి బ్రిటీషు ఇండియాలోని కొలంబో చేరింది. మళ్ళీ తన పవిత్ర భారతభూమిపై కాలుపెట్టగలుగుతున్నారని స్వామీజీ మనస్సు ఆనందంతో పొంగిపోయింది. స్వామీజీకి స్వాగతం పలకడానికి భారతదేశ ప్రజలు చేసిన స్వాగత సన్నాహాల గురించి వారికి తెలియదు. ఆయన్ని స్వాగతించడానికి అన్ని నగరాల్లోను స్వాగత కమిటీలు ఏర్పడ్డాయి. వార్తాపత్రికలు ఎన్నో సంపాదకీయాలు రాశాయి.

ధర్మ ప్రచారంలో స్వామి వివేకనంద

తర్వాత స్వామీజీ స్టీమర్ భారతదేశపు ప్రధాన భూమికి వచ్చి పంబన్ అనే గ్రామంలో దిగబోయారు. రామనాడుకి రాజైన భాస్కర సేతుపతి స్వామీజీకి ఎదురువెళ్ళి, ఆయన ముందు మోకాళ్ళపై కూర్చుని మొదట తన తలపై కాలుమోపి తరువాత భారతభూమిపై దిగమని శిరస్సువంచి ప్రార్థించాడు. స్వామీజీ అందుకు సున్నితంగా నిరాకరించారు. స్వామీజీకి సపరివారంగా సాష్టాంగ నమస్కారంచేసి స్వయంగా తన రథంలో కూర్చుండబెట్టాడు.

© SCERT not to be republished

కలకత్తా, ఉత్తరభారతం

1897 మే నుండి 1898 జనవరి వరకూ స్వామీజీ ఉత్తరభారతదేశంలోని ఎన్నో నగరాలకి వెళ్ళాడు. ప్రతిచోటా స్వామీజీకి ప్రజలు ప్రేమాభిమానాలతో, పూర్ణకుంభంతో స్వాగతమిచ్చారు. దక్షిణంలోని కొలంబో నుండి ఉత్తరంలోని అల్మోరా వరకూ స్వామీజీ అంతటా భారతీయులకి తమ శక్తిసామర్థ్యాలనీ, పూర్వవైభవాన్నీ గుర్తుచేశారు. వారు ఎంత పుణ్యభూమిలో పుట్టారో, భారతదేశ సంస్కృతీ నాగరికతలు ఎంత ప్రాచీనమైనవో, ఘనమైనవో, వేలఏళ్ళ కాల పరీక్షని తట్టుకుని ఎలా జీవించి ఉన్నాయో వివరించి చెప్పారు. పాశ్చాత్యులనీ, వారి అనాధ్యాత్మికతనూ అనుకరిస్తే అధోగతి తప్పదనీ, భారతదేశం, దాని సంస్కృతీ నామరూపాల్లేకుండా పోతాయనీ, ప్రపంచానికంతటికీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానభిక్ష పెట్టవలసిన భారతావనే నశిస్తే ప్రపంచంలోనే ధర్మం, భగవత్తత్వం నశిస్తుందనీ హెచ్చరించారు.

సందేశం

స్వామి వివేకానందుడు తన సందేశాల్లో మతం విశాల దృక్పథాన్ని, విద్య ఆవశ్యకతను, స్త్రీలను గౌరవించడాన్ని, దరిద్రనారాయణుల సేవను, యువత కర్తవ్యాన్ని భారతీయాత్మతో జోడించి వివరించేవాడు. "నా భారతం అమర భారతం" అన్న పవిత్ర భావన ఆయన దేశభక్తికి అద్దం పడుతుంది. ఆయన సందేశాల్లోని కొన్ని మాటల్ని మననం చేసుకుందాం–

ఏ భూమిలో సౌకుమార్యం, ఉదారత, పవిత్రత అత్యున్నత స్థాయికి చేరుతాయో; ఏ ప్రాంతంలో ఆత్మవిచారం, తాత్త్వికప్రవృత్తి అధికపాళ్ళలో ప్రవర్తిల్లుతాయో అదే పుణ్యభూమి. ఆ అర్హత కల్గింది మన భారతదేశం మాత్రమే!

భారతజాతి శతాబ్దాలుగా శక్తిమంతమైన జాతి. ఐనా తనదేశం నుండి బయటికి వెళ్ళి ఇతర రాజ్యాలపై ఏనాడూ అది దండయాత్ర చేయలేదు. సంపద, అధికారం ఈ జాతికి ఎన్నడూ ఆదర్శాలు కాలేదు.

భారతీయుడెవరైనా సరే జాతి, మత తారతమ్యంలేకుండా; పేద, గొప్ప వివాదంలేకుండా; కుల వివక్షతను దరిజేరనీయకుండా అందరూ నా సహోదరులేనని ఎలుగెత్తి చాటాలి. అంతేకాదు, భారతీయ సమాజం నా బాల్యడోలిక; నా యౌవన ఉద్యాన వనం; వార్ధక్యంలో పాపహారిణియైన వారణాసి. ఆ సమాజమే నాకు స్వర్గతుల్యం. భారతదేశానికి అంతటికీ ఏది హితమో నాక్కూడా అదేహితం అని ప్రకటించు.

భారతదేశంలో రెండు గొప్ప దుష్కర్మలు సాగుతున్నాయి. ఒకటి స్త్రీజాతి అణచివేత, రెండవది బీదప్రజల పట్ల నిర్దాక్షిణ్య వైఖరి. భారతదేశానికి ఏదైనా మంచి జరగాలంటే స్త్రీజనోద్ధరణ, జనచైతన్యం ప్రధానంగా సంభవించాలి. స్త్రీలకు సముచిత గౌరవ ప్రతిపత్తి నివ్వడం వల్లనే ప్రపంచ జాతులు ఔన్నత్యాన్ని సాధించాయి. ఏదేశమైతే స్త్రీలను గౌరవించదో ఆదేశం ఉచ్చస్థితిని పొందలేదు.

బీదలకు ఉపాధి కల్పించాలంటే ద్రవ్యసమృద్ధి అవసరం. నాకు ఈ లోకంలో సరిపడ తిండిని ప్రసాదించలేక స్వర్గంలో నిత్యానందాన్ని సమకూర్చే భగవంతునిపై నేను విశ్వాసముంచలేను. ముందు కడుపునిండా తిండి, తర్వాతనే మతం. పేదజనానికి ఆహారమివ్వాలి. విద్యావ్యాప్తి సక్రమంగా జరగాలి. సర్వజనులకూ తగినంత ఆహారం, విస్తృతమైన జీవనోపాధి అవకాశాలు కల్పించాలి.

మనదేశంలో ప్రాచీనకాలం నుంచీ విద్యాభ్యాసం సంస్కృతభాషలో జరిగినందు వల్ల విద్యావంతులైన వారి భాషకు, వాడుక భాషకు విపరీతమైన అంతరం ఏర్పడింది. కాని బుద్ధుడు, చైతన్యప్రభు, రామకృష్ణులు, ప్రపంచాన్ని ఉద్ధరించడానికి వచ్చిన మహామహులందరూ వారివారి బోధనలను వాడుక భాషలోనే చేశారు. పాండిత్యం గొప్పదే! కాని సర్వులకు అర్థంగాని, కృతమైన గ్రాంథిక భాషలోగాక, వ్యావహారిక భాషలో కళాత్మకంగా, సహజంగా శాస్త్రపాండిత్యం సాధించాలి. విద్యా సంబంధమైన పరిశోధనలను కూడా ఇంట్లో మాట్లాడుకునే వాడుక భాషలోనే నిర్వహించాలి. విద్య సమస్త సమస్యలనూ పరిష్కరించే మార్గం కావాలి.

ఇప్పటి యువకులమీద, వారి ఆధునికతపైన నాకు పరిపూర్ణమైన విశ్వాసం ఉంది.

సాహసికులైన యువకులారా! మీకు కావలసినవి మూడే విషయాలు: అవి ప్రేమ, నిజాయితీ, సహనం. ప్రేమించలేని మానవుడు జీవన్మృతుని కింద పరిగణింపబడతాడు. నిరుపేదలను, అమాయక ప్రజలను, అణగదొక్కబడిన వారిని ప్రేమించండి; వారికొరకు వేదన చెందండి; పరితపించండి. పిరికి తనాన్ని విడనాడండి. ధైర్యంగా సమస్యలను ఎదుర్కోండి. దీన జనులకోసం శ్రమించండి. వారిని ఉద్ధరించండి. ఆత్మవిశ్వాసాన్ని పెంపొందించుకోండి. సహనంతో వ్యవహరించడమే సత్ఫలితాలను సాధిస్తుందని మరువకండి!

ఉత్తిష్ఠత! జాగ్రత! ప్రాప్య వరాన్ నిబోధత!

(లేవండి! మేల్కొనండి! శ్రేష్ఠులైన ఆచార్యుల బోధనలననుసరించండి!)

చివరిరోజులు

1900 డిసెంబరు నెల నుండి స్వామిజీ బేలూరు మఠంలో ఉన్నారు. మఠంలో జీవనానికి కొన్ని నిర్దిష్ట నియమాలు పెట్టారు. అందరూ అవి పాటించేటట్లు చూసేవారు. స్వామీజీ రోజూ తెల్లవారుఝామున చాలాముందుగా లేచేవారు. ధ్యానం చేసుకున్నాక, తోటలో తిరుగుతూ, ఆవులను చూస్తూ భక్తులకు జరిగే వంటలని పర్యవేక్షిస్తూ ఉండేవారు స్వామీజీ.

ఆయన చాలా జంతువులను పెంచేవారు. బాఘా అనే కుక్క ఉండేది. హంసి అనే ఆడమేక ఉండేది. అలాగే ఆవులూ, ఒక గొర్రె, కొన్ని బాతులు, ఒక జింక, ఒక కొంగ, 'మాత్రు' అనే ఒక మేకపిల్ల మొదలయినవి ఉండేవి. స్వామీజీ వీటన్నిటినీ ప్రేమించేవారు. ఆ జంతువులు కూడా స్వామీజీని బాగా ప్రేమించేవి. మాత్రు అయితే స్వామీజీ ఎక్కడికి వెళితే అక్కడికి వెళ్ళేది.

శరీరాన్ని త్యజించడం

వివేకానందస్వామి వారి ఆరోగ్యం పూర్తిగా దెబ్బతింది.

వివేకానందస్వామి జీవితంలో చివరి నెలలు బేలూరు మఠంలో గడిపారు. తన తుదిశ్వాస వరకూ ప్రజలని చైతన్యవంతులని చేసి తమ కాళ్ళమీద తాము నుంచోగలిగేట్లు చేయడంకోసం శ్రమించారాయన. ప్రజలందరినీ స్వామీజీ అమితంగా ప్రేమించేవారు.

స్వామీజీ ఎక్కువకాలం జీవించదలుచుకోలేదు. ఎన్నోసార్లు తన శిష్యులకీ, స్నేహితులకీ తాను త్వరలో ఈ ప్రపంచాన్ని వదిలివేయబోతున్నట్లు పరోక్షంగా చెప్పారు. కానీ ఎవరూ ఇంత త్వరగా ఆ ముహూర్తం వస్తుందని అనుకోలేదు. "నేను నలభై చూడను అని" జోసెఫిన్ మక్లాడ్ అనే స్నేహితురాలితో స్వామీజీ స్పష్టంగా చెప్పారు. తన అంతిమ దినానికి వారంరోజులముందు ఒక శిష్యుణ్ణి పిలిపించుకుని, పంచాంగం చదవమన్నారు.

అది 1902, జులై 4వ రోజు. ఆ రోజు స్వామి పొద్దున శ్రీరామకృష్ణుల మందిరానికి వెళ్ళి తన అలవాటుకి భిన్నంగా అన్ని కిటికీలు తలుపులూ మూసుకుని మూడుగంటలసేపు గాఢ ధ్యానంలో గడిపారు. తర్వాత దినచర్యకు భిన్నంగా సన్యాసులందరితో కలిసి భోజనం చేశారు.

సంధ్యాసమయం. శ్రీరామకృష్ణులకి ఆరాత్రిక సేవ జరిగేందుకు ముందు శంఖం పూరించడం జరిగింది. స్వామీజీ తన గదికి వెళ్ళి గంగకు అభిముఖంగా కూర్చుని ధ్యానముద్ర ధరించారు. ఒక గంట తర్వాత ఆయన మంచంపై పడుకున్నారు. రెండుసార్లు దీర్ఘంగా ఊపిరి పీల్చారు. పరీక్షిస్తే స్వామి దేహంలో ఊపిరి లేదని గ్రహించారు. స్వామీజీ ఇక శాశ్వతంగా ఆ శరీరాన్ని వదిలివేశారు.

స్వామీజీ తన జీవితాంతం ఎంతో శ్రమపడి కష్టపడి పనిచేశారు. ఆయన భౌతిక జీవితం ముగిసింది. కాని ఆయన పని కొనసాగుతూనే ఉంది. "లేవండి! మేల్కొనండి! గమ్యం చేరేవరకు విశ్రమించకండి!" అని తన దేశ ప్రజలకి పిలుపునిచ్చారు. వారంతా ఆ పిలుపు విన్నారు. భరతమాత మేల్కొంచింది. ఆయన భావజ్వాలతో మొదలైన నవభారత నిర్మాణం, దేశానికి స్వాతంత్ర్యం రావడంతోనే కాక ఇప్పటికీ కొనసాగుతూనే ఉంది.....

© SCERT not to be republished

ప్రశ్నలు

I. కింది ప్రశ్నలకు పదిహేను వాక్యాలకు మించని సమాధానాలు రాయండి.

1. నరేంద్రుని బాల్యం, విద్యాభ్యాసం గురించి రాయండి.
2. వివేకానందుని అమెరికా పర్యటన విశేషాలు తెల్పండి.
3. వివేకానందుడు జాతికిచ్చిన సందేశమేమి ?
4. వివేకానందుని సందేశాల ఆధారంగా ఏకపాత్రాభినయం చేయండి.

"జ్యోతి! సావిత్రికెందుకు చదువు నేర్పుతున్నావు?"

"ఎందుకు నేర్పకూడదు?"

అసలు మన కులంవాళ్ళమే చదువుకోకూడదు. అయినా నిన్ను చదివించాను. ఇప్పుడు నువ్వు నీ భార్యకు చదువు చెబుతున్నావు"-

"ఆమె కూడా మనిషేగా? కాదంటే చెప్పు"

"నిజమే కావచ్చు కానీ ఆడదానికి చదువు పనికిరాదు. చదువుకున్న ఆడది చెడిపోతుంది. బుద్ధి లేనిదవుతుంది"-

"నాన్నా! సావిత్రి చదువుకుని ఆ మాటలన్నీ అబద్ధాలని నిరూపిస్తుంది"

2 నేనూ.... సావిత్రీబాయిని

మూలం : సుషమా దేశ్‌పాండే, అనువాదం: ఓల్గా

©SCERT not to be republished

నమస్కారం!

ఇవాళ మీ అందరితో మాట్లాడటానికి వచ్చాను. నేను కళ్ళు తెరచి నా చుట్టూ యేం జరుగుతోందని చూస్తే గుండె పగిలిపోతోంది. మా కాలం వెళ్ళిపోయింది. కానీ మీరందరూ మా కాలంలో మేం ఎక్కడున్నామో అక్కడే నిలబడిపోయారా అని ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది నాకు. ఎక్కడ వేసిన గొంగళి అక్కడే ఉందా అనుకుంటారు. నాకీరోజు మీతో ఎంతో చెప్పాలని ఉంది. ఎన్నో విషయాలు, మేం ఎట్లా బతికాం, ఏం చేశాం. అన్నీ! అడగండి. మేమేదో గొప్ప ఘనకార్యాలు చేశామని చెప్పబోవడంలేదు. నా గురించి చెప్పాలంటే నేను సేఠ్‌జీ పెళ్ళాన్నికాగానే ఆయన చేసే పనిలో చిక్కుకునిపోయాను. ఆ పనేమిటో, దాని సంగతేమిటో తెలియకుండానే అందులో చిక్కుకున్నాను. అదెలా జరిగిందో తెలియకముందే అదంతా నా పని అనుకోడం బొత్తిగా బాగోలేదు.

మొదట్నించి చెప్తా వినండి. నేను పుట్టిందేమో నైగావ్. అయ్యా అదెక్కడుందో మీకు తెలియదు గదూ! మహారాష్ట్రలో సతారాజిల్లాలో ఖండాలా తాలూకాలో ఉంది. అబ్బో ఎంత కుగ్రామమని,అక్కడసలు మనుషులంటారా అని అనుమానం కలిగేంత చిన్నఊరు. ఆ రోజుల్లో ఆ ఊళ్ళో అందరూ అందర్నీ ఎరిగి ఉండేవాళ్ళు. నేనా? పాటిల్ గారింట్లో పెద్దకూతుర్ని, మొదటి సంతానాన్ని, అబ్బా- మీకదంతా చూపించేదా? ఆ చేలలో పడి పరుగెత్తుతూ, ఆ గులకరాళ్ళను, దుమ్మునూ తన్నుకుంటూ-ముళ్ళు గుచ్చుకోవా అంటున్నారా? ముళ్ళూ గిళ్ళూ ఏవీ లెక్కలేదు నాకు. విరబోసుకున్న జుట్టు ముఖంమీద పడుతుంటే వెనక్కి తోసుకుంటూ ఊరంతా వెర్రిగా పరిగెత్తేదాన్ని.

చింతకాయలు కొట్టుకు తినటం, రేగుపళ్లు కోసుకుతినటంలో నన్ను మించినవాళ్లు లేరు. ఒకరోజు యేమైందో తెలుసా? ఔను మీరనుకుంటున్నట్టే జరిగింది. నేనెక్కిన సీమ చింతచెట్టు కొమ్మ విరిగింది. నేనా కొమ్మ పట్టుకుని ఉయ్యాల ఊగుతున్నా – సీమ చింతకాయలు నా పరికిణీలోంచి కిందపడిపోతున్నాయి. 'అమ్మా నా సీమ చింతకాయలు, నేను పడిపోతున్నా, కొమ్మ విరిగింది, నేను పడిపోతున్నా' నా గోలకి అమ్మ పరిగెత్తుకొచ్చింది. వచ్చింది నన్ను దించొచ్చు కదా! ఊహూ, వెళ్ళి మా నాన్నను పిల్చుకొచ్చింది. 'చూడండి మీ ముద్దుల కూతురు ఏంచేసిందో' అంటూ అమ్మ నావైపు చూపిస్తూ, నేనేమో కొమ్మకు వేలాడుతూ, మా నాన్న విరగబడి నవ్వుతూ– ఎంత బాగుంది... కదూ.

నాన్న నన్ను కిందికి దించాడు. అమ్మ మాత్రం ఆపలేదు. 'ఈ పిల్లకు తొందరగా పెళ్ళిచేసి పంపించాలి. ఏ కాలో చెయ్యో విరక్కొట్టుకుంటే ఎవరు చేసుకుంటారు? గుదిబండలా మన మెడకు చుట్టుకువేలాడుతుంది. అసలిది ఆడపిల్లేనా అంట?'

'నేను ఆడపిల్లను కాదమ్మా. ఇదిగో ఈ సీమచింతకాయ చూడు ఎంత తియ్యగా వుందో' అని నోట్లో కుక్కుకుంటూ అమ్మకు ఒకటిచ్చి మళ్ళీ పరుగుతీసేదాన్ని.

నాన్న కూడా పెళ్లి ప్రయత్నాలు మొదలుపెట్టాడు. పూనాలో వుండే పూలే కుటుంబంలో ఒక అబ్బాయితో నా పెళ్ళి నిశ్చయించాడు. 'ఈ సేఠ్‌జీ ఎట్లా ఉంటాడబ్బా అనుకునేదాన్ని!' చింత చెట్లెక్కుతాడా? బావిలో ఈతగొడతాడా? రాత్రిళ్ళు ఆరుబైట పడుకునే చుక్కలు లెక్కబెడతాడా? ఏమో! ఎవరికి తెలుసు? బళ్ళో చదువుకుంటున్నాడని చెప్పారుగా! పుస్తకాలు చదవగలడేమో!

ఆ రోజుల్లో ఆడవాళ్లు గడప దాటకూడదు. ఆడపిల్ల పెరిగిపెద్దయ్యేసరికి– లక్ష్మణుడు గీసిన గీత దాటడం వల్లనే సీతమ్మవారిని రావణాసురుడు యెత్తుకుపోయాడనే కథ ఎన్ని వందలసార్లు విన్నానో ఎవరూ లెక్కబెట్టలేదు. ఆడదంటే వంటింటికీ, వంటింట్లో పొయ్యికీ కట్టుబడి ఉండాలి. పొయ్యిలో కట్టెలు, పొయ్యి ఊదే గొట్టం ఆ పిల్లచేతిలో వుండాల్సిందే. ఆ పిల్ల ఆ గొట్టం గుండా ఊపిరంతా పొయ్యిలోకి ఊదాల్సిందే. భర్తనీ, అత్తమామల్ని సేవించుకోవాలి. అంతే ఇక నీ పని ఇప్పుడు మీ పిల్లలు రెండో తరగతి చదువుతుంటే, మీరు బుజ్జగిస్తుంటారే, ఆ వయసులో మేం అత్తగారింట్లో ఉండేవాళ్ళం.

మా అత్తగారింట్లో నేనెన్నడూ పరాయిదానిలాగా అనుకోలేదు. అదే అసలు నీ ఇల్లనీ ఆడపిల్ల రక్తంలో యింకిపోయేట్లు చెప్తారనుకోండి. కానీ మా మామగారు చాలా మంచిమనిషి. ఇక మా సేఠ్‌జీకి ఎప్పుడూ బడీ, పుస్తకాలు, చదువు. ఇదే ప్రపంచం. ఇంతింత లావు పుస్తకాలు ముందేసుకుని యెప్పుడూ చదువుతూనే ఉండేవాడు. రాస్తూనే ఉండేవాడు. వాళ్ళ పంతులుగారికి ఈయనంటే పరమ ఇష్టమట. ఆc! ఎప్పుడూ పుస్తకాల్లో మునిగి ఉంటే ఎందుకిష్టం ఉండదూ? ఒక్కసారి వచ్చి నాతో ఆడుకోమని అడిగితే యిక చిరునవ్వు చిందిస్తాడు. అన్నీ తనకు తెలుసన్నట్లు బడాయి. నాకు ఆయన్ని సేఠ్‌జీ అని పిలవటమే ఇష్టం.

ఒకరోజు నేను ఇల్లు సర్దుతున్నాను. పుస్తకాల గుట్టమీద వున్న దుమ్ము దులుపుతున్నాను. ఇల్లు శుభ్రంగా ఉండాలి గదా. అదుగో అప్పుడే ఆయనొచ్చాడు. 'నా పుస్తకాలనేం చేస్తున్నావు!' అన్నాడు. 'దుమ్ము దులిపి శుభ్రం చేయొద్దా?' అన్నాను. 'పేజీలు పోగొడతావ్ జాగ్రత్త?' అంటే 'ఎక్కడికిపోవు, అన్నీ ఉంటాయి అన్నాను.

ఇదేంటో మరి?' 'ఏ పేజీ అది' – 'ఏ పేజీనో ఏమిటో నాకేం తెలుస్తుంది? ఏమయిందని మీరిప్పుడీ రగడ చేస్తున్నారు?' అన్నాను. 'అవన్నీ జీవితచరిత్రలు. ఇదిగో చూడు. ఇది శివాజీ గురించి రాసింది, ఆయన ఫోటో ఇది. ఇక్కడ వాషింగ్టన్ గురించి రాశారు. ఇది ఆయన ఫోటో'. అని సేఠ్‌జీ అన్నాడు. 'ఎవరూ! శివాజీ నాకూ తెలుసు. మనవాడే కదా! కానీ ఈయనెవరూ ?' పరాయిదేశం మనిషిలాగా వున్నాడు' – 'మన దేశం అయితేనేం కాకపోతేనేం, మనిషి మంచి పనులు చేస్తే మనం అతని జీవితం, వ్యక్తిత్వం, విలువలు అన్నీ తెలుసుకోవాలి.' అన్నాడు. అబ్బో ఈ సంగతులన్నీ మీ బుర్రలో ఉన్నట్టే చెప్తున్నారే' అన్నాను. బుర్రలో ఉంచాలనే ప్రయత్నిస్తున్నా. ఈ పుస్తకం చూడు. ఇది థామస్ పెన్ రాసిన 'మానవునిహక్కులు' అన్న పుస్తకం. మనిషికున్న హక్కులేమిటో బాధ్యతలేమిటో అన్నీ ఈ పుస్తకంలో రాసివున్నాయి.' అని చూపించాడు సేఠ్‌జీ.

ఇలా ప్రతిరోజూ సేఠ్‌జీ నాకు యేదో వొకటి చదివి విన్పించేవాడు. మధ్యలో ప్రపంచం గురించి, మన చుట్టూ ఉండే ప్రపంచం గురించి నాకర్థమయ్యేలా చెప్పటంకోసం ఆపేవాడు. హిందూ ముస్లిం మతాల మధ్య ఉన్న తేడాలేమిటి? క్రైస్తవమతం మనిషి గురించి ఏం చెప్తుంది? మన కులవ్యవస్థ మన సమాజాన్ని యెట్లా నాశనం చేస్తోందో చెప్పేవాడు. వీటన్నిటి గురించీ ఆయన మాట్లాడుతుంటే చెవులు రిక్కించుకుని వినేదాన్ని. సేఠ్‌జీ నిరంతరం చదివేవాడు. కబీర్, తుకారాం, జ్ఞానేశ్వర్ వంటి భక్తుల సాహిత్యం, భక్తిమార్గాన్ని గురించి, బుద్ధుడు బసవేశ్వరుడు, తీర్థంకరుడు మొదలైన మతసంస్కర్తల రచనలన్నీ చదివాడు. చదివాక అవన్నీ నాతో చెప్పేవాడు. స్నేహితులతో చర్చించేవాడు. 'ఇదంతా చదివితే నీకే మొస్తుంది?' ఆపుకోలేక ఒకరోజు అడిగేశాను. ఒకప్పుడు మంచిగా ఉండే మతం మూర్ఖపు ఆచారాలలో సంప్రదాయాలలో చిక్కుకుపోయింది. వీటన్నిటినీ రూపుమాపాలి.' ఈ దరిద్రపు ఆచారాలన్నీ ఎక్కువ తక్కువ కులాలనే విభజన వల్లే వచ్చాయి. మామూలు మనుషులందరికీ చదువు ఎందుకుండకూడదు?' ఆయనలా చెప్పుకుపోతున్నాడు.

పీష్వాలకాలంలో శూద్ర అతిశూద్ర కులాల గొడవలు తారాస్థాయికి చేరడంవల్లనే బ్రిటీష్‌వాళ్లు మన దేశంలో చొచ్చుకురాగలిగారు. ఈ తేడాలు చదువువల్ల మాత్రమేపోతాయి. విద్యే ఈ వివక్షలను పోగొట్ట గలుగుతుంది. అదే – ఆ విద్యే మన ధ్యేయం కావాలి. అణచివేయబడ్డ వర్గాల ప్రజలకు చదువు చెప్పాలి. విద్యావంతుల్ని చెయ్యాలి. 'అయితే నువ్వు చదువు చెబుతుంటే నేను చూస్తూ ఉండాలా? లేకపోతే వంటచేసి పెట్టాలా?' సేఠ్‌జీ తన ఆలోచనల్లో మునిగిపోయాడు. కళ్ళముందున్న భార్య కూడా కనబడటంలేదు. విద్య అనే తపన ఆవహించిన మహావృక్షంలా ఉన్నాడు.

కొన్నిరోజుల తర్వాత సేఠ్‌జీ సాగర్ వెళ్ళాడు. ఆయన బుర్రలో ఒకే ఒక్క విషయం తిరుగుతోంది. చదువు, చదువు, చదువు. సదాశివ గోవింద్ ఆ రోజుల్లో సాగర్‌లో ఉండేవారు. ఆయన సేఠ్‌జీని ఫర్రార్ అనే ఆమె నడిపే బడికి తీసుకెళ్లాడు. ఆమె తెల్లజాతి మనిషి. వీళ్ళిద్దరూ బళ్ళో ఏం నేర్పాలి, ఎట్లా నేర్పాలి అని ఆమె నడగటానికి వెళ్ళారు. ఆమె అందిగదా, "ఇంటికి కేంద్రం ఆడమనిషి. ఆమె చదువుకుంటేనే కుటుంబం బాగుపడుతుంది. లేకపోతే లేదు. మీరు మీ ఆడవాళ్ళకు చదువు చెప్పించకపోవడం అన్యాయం. ఘోరం" అన్నది. అంతే, సేఠ్‌జీ తలలో తొలుస్తున్న పురుగు తన దారి కాస్త మార్చుకుంది. ప్రతి మగవాడూ తన భార్యకు చదువు నేర్పాలి. అక్కడ్నుంచి రావడం రావడమే పలక, బలపం, పుస్తకాలతో వచ్చాడు. నేనప్పుడే రొట్టెలు చేసి పొయ్యి ఆర్పబోతుండగా ఆయన ముఖం వెలిగిపోతూ వుంది. కాళ్ళూ చేతులు కడుక్కుంటూనే నన్ను కేకేశాడు. "అంతా

© SCERT not to be republished

సిద్ధంగా ఉంది. రొట్టెలు, కూర అన్నీ వున్నాయి. నీదే ఆలస్యం" అని నేను కేకపెట్టాను – "నాకిప్పుడు రొట్టేగిట్టే ఏమీ వొద్దు– నువ్వు ముందిటురా!" అన్నాడు. అబ్బబ్బా ఇవ్వాళ సేఠ్‌జీకేమయింది అనుకుంటూ వచ్చాను. సేఠ్‌జీ చేతిలో పుస్తకాలరాశి.

అప్పట్నుండి నా చదువు మొదలైంది. సేఠ్‌జీ పలకమీద వరసగా అచ్చులు, హల్లులు రాసి దిద్దమన్నాడు. అవే మళ్ళీమళ్ళీ. వేళ్ళు నొప్పెడుతున్నాయి. విసుగుపుట్టేది. సేఠ్‌జీ ప్రతిక్షణం నా చదువుపై శ్రద్ధపెట్టాడు. నాకిప్పుడు చదవడం వచ్చింది. నిన్నమొన్ననేగా సేఠ్‌జీ నాకు అన్నీ చదివి వినిపించేవాడు. ఇప్పుడేమో నేను మాటలు గుర్తుపడుతున్నా. అక్షరాలు, మాటలు, వాక్యాలూ నా ముందు నాట్యంచేస్తున్నాయి. గొబ్బిళ్ళ పాటలన్నీ రాయాలనిపించేది. నా పేరు రాయాలనీ, దాన్ని నా వేళ్ళతో తాకి చూసుకోవాలని అనిపించేది. నెమ్మదిగా నాకు చదవటమంటే చాలా ఇష్టం కలిగింది.

ఒకరోజు మామగారు అడగనే అడిగారు. "జ్యోతి– సావిత్రికెందుకు చదువు నేర్పుతున్నావు?" అని. "ఎందుకు నేర్పకూడదు?" అని సేఠ్‌జీ అన్నాడు. అసలు మన కులంవాళ్ళమే చదువుకోకూడదు. అయినా నిన్ను చదివించాను. ఇప్పుడు నువ్వు నీ భార్యకు చదువు చెబుతున్నావు" అని మామగారు అన్నారు. "ఆమె కూడా మనిషేగా? కాదంటే చెప్పు" అని సేఠ్‌జీ అన్నాడు. "నిజమే కావచ్చు కానీ ఆడదానికి చదువు పనికిరాదు. చదువుకున్న ఆడది చెడిపోతుంది. బుద్ధి లేనిదవుతుంది" అని మామగారు అన్నారు. "నాన్నా! సావిత్రి చదువుకుని ఆ మాటలన్నీ అబద్ధాలని నిరూపిస్తుంది" అని అన్నారు సేఠ్‌జీ. మామగారు యింకేమీ చెప్పలేక అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయారు.

ఇదంతా ఒకవైపు జరుగుతుండగానే సేఠ్‌జీ తక్కువ కులాల ఆడపిల్లల కోసం ఒక బడిపెట్టాడు. ఇక దాంతో ప్రళయం ముంచుకొచ్చింది. ఎవరేమనుకున్నా సేఠ్‌జీ ఖాతరు చెయ్యలేదు. బడి బ్రహ్మాండంగా ఉంది. అన్నాసాహెబ్ చిప్‌లూంకర్ భవనంలో ఆడపిల్లలకోసం రెండో బడి కూడా మొదలైంది. కేశవరావ్ భవాల్కర్, జగన్నాథ్ సదాశివ్, అన్నాశాస్త్రి బుద్ధే, బాపూరావ్‌జీ మందే, విష్ణుమొరేశ్వర్, భిడే కృష్ణశాస్త్రి, చిప్‌లూంకర్– వీళ్ళందరూ కార్యనిర్వాహకులుగా ఉన్నారు. ఆ బడికూడా చక్కగా నడుస్తోంది. ఒకరోజు సాయంత్రం సేఠ్‌జీ ముఖం వేలాడేసుకుని వచ్చాడు. ఏం జరిగిందని అడిగాను. ఆయన మాట్లాడకుండా అటూ యిటూ అశాంతిగా తిరుగుతున్నాడు. మళ్లీ అడిగాను. 'ఏమైంది? జరగరానిది జరిగిందా?' – "స్కూలు నడిపే పంతులుగారు బడిమానివేశారు. ఇప్పుడేం చెయ్యాలి?" అన్నారు. "మనమేం చెయ్యగలం?" అన్నాను. నాకు తెలియటంలా. కానీ తక్కువ కులాలవాళ్ళు కూడా చదువుకుని టీచర్లు కావాలి. కానీ అంతవరకూ యేంచెయ్యాలి?" చివరకు కొత్తపంతులుగారు దొరికేవరకు నన్ను బడికి రమ్మన్నాడు. "ఆ పిల్లకు పుస్తకాలు చదివి వినిపించుదువుగాని" అన్నాడు. "నేనా చదువు చెప్పటమా? నా వల్లగాదు" నేను చెప్పేది వినిపించుకోకుండానే సేఠ్‌జీ భావాల్కర్‌తో మాట్లాడడానికి వెళ్ళిపోయాడు. వాళ్ళేం మాట్లాడుకున్నారో దేవుడికి తెలియాలి. భవాల్కర్‌గారు వెంటనే మా యింటికొచ్చారు. "అంతా నిర్ణయమైపోయింది. రేపట్నించి నువ్వు బడికొచ్చి పిల్లలకు చదువు చెప్పాలి?" అని అన్నారు. "నేనెట్లా చెప్తాను? ఏం చెప్తాను"– అని అన్నాను. "నువ్వు చెప్తావు అంతే, ఎట్లా చెప్పాలో నేను నేర్పిస్తా" వాళ్ళిద్దరూ కూడా నేను చెప్పేది వినిపించుకునే స్థితిలో లేరు. బడిలో పాఠాలు చెప్పడానికి ఒప్పుకోక తప్పలేదు.

నేను బడికిపోతుంటే జనం కిటికీల వెనక నిలబడి తిట్టేవారు. శాపనార్థాలు పెట్టేవారు. నీచమైన మాటలన్నీ అనేవారు. బడికి వెళ్ళగానే అక్కడ తలుపులు కిటికీలు మూసే లోపల పిల్లలకు సుమతిశతకం, కూడికలు, తీసివేతలూ, భూగోళశాస్త్రం, మరాఠా చరిత్ర ఇవన్నీ చెప్పేదాన్ని. సేఠ్‌జీ మాల మాదిగల పేటలకు వెళ్ళి చదువు ఎంత అవసరమో ప్రచారం చేస్తుండేవాడు.

ఆ రోజుల్లో సేఠ్‌జీ, జస్టిస్ రనడే ఇలా అనేవారు : "మానవులందరూ పుట్టుకతో సమానులు. వాళ్ళు ఒకరికొకరు సమానులుగా చూసుకోవాలి. ఏ ఒక్కరి ప్రయోజనమూ మిగిలినవారందరికీ హానిచేసేదిగా ఉండకూడదు." కానీ ఇట్లా ఆలోచించే శక్తి కూడా నశించిపోతుంది. ఇప్పటికే నశించిపోయినదాన్ని పునరుద్ధరించటానికి ఒక తరం మొత్తం పనిచేసినా చాలదు. కానీ ఒకవైపు నాశనం యింకా జరుగుతూనే వుంది. చివరకు మన చేతుల్లో ఏదీ మిగలదా అనిపించే విధంగా నడుస్తోంది చరిత్ర.

కాని ఆ రోజుల్లో యిట్లా లేదు. ఆలోచనాశక్తి నాశనంకాలేదు, మీకు చెప్తాను వినండి. ఒకరోజు రాత్రి అందరం అన్నాలు తిన్నాం. అందరూ ఎవరిళ్ళకు వాళ్ళు వెళ్ళిపోయారు. సేఠ్‌జీ లెక్కలు చూసుకుని నిద్రపోవడానికి సిద్ధమయ్యాడు. దుప్పట్లు కప్పుకున్నాం. అంతలో పెరటిగుమ్మం తలుపు కిర్రుమన్న చప్పుడు. ఇద్దరు మనుషులు గొడ్డళ్ళతో ఆ తలుపుగుండా చప్పుడు చేయకుండా వస్తున్నారు. ఆ మసక వెల్తురులో కూడా వాళ్ళ ముఖాలలో భీకరత్వం కనబడుతోంది. నేను పెద్దగా అరిచాను. సేఠ్‌జీ కూడా ఎవరు వాళ్ళు అని అడుగుతున్నంతలో వాళ్ళొచ్చి మా ముందు నిలబడ్డారు. గొడ్డళ్ళు పైకెత్తారు. నేను పరిగెత్తుకెళ్లి వాళ్ళకూ సేఠ్‌జీకి మధ్యలో నిలబడ్డాను. "అన్నలారా– ఆపండి, దయచేసి వెళ్ళిపొండి" భయంతో ప్రార్థించాను. వాళ్ళలో ఒకడు గర్జించాడు. "నువ్వవతలకు పో, మేం ఆగటానికి యిక్కడకు రాలేదు"– అయితే మీరిక్కడికి యెందుకొచ్చారు" అని అడిగాడు సేఠ్‌జీ నెమ్మదిగా. "కొందరు పెద్దలు నిన్ను చంపే కాంట్రాక్టు మాకిచ్చారు. నువ్వు ఈ బడులు నడపటం, ఈ యవ్వారమంతా మానేస్తేగాని సంఘం బాగుపడదని వాళ్ళు చెప్పారు"– అంటే నా చావు మీకు లాభం అన్నమాట. చంపండి మరి. బీదవాళ్ళకు సహాయం చెయ్యడమే నా జీవితాశయం. వాళ్ళ చేతుల్లో చావటంలో తప్పేముంది? చంపండి. రండి, చంపండి" సేఠ్‌జీ మెడవంచి సిద్ధమయ్యాడు. శాంతంగా చావుకు సిద్ధమయ్యాడు. అంతా నిశ్శబ్దంగా వుంది. నేను ఊపిరితీసే చప్పుడొక్కటే వినిపిస్తోంది.

ఆ ఇద్దరు మనుషులు గొడ్డళ్ళు కిందపారేశారు. సేఠ్‌జీ కాళ్ళమీద పడ్డారు. "మేం మిమ్మల్ని చంపం. మీరు మాకు తండ్రిలాంటివారు. ఇప్పుడే వెళ్ళి మమ్మల్ని పంపినవాళ్ళని చంపివస్తాం" వాళ్ల కళ్ళు ఎర్రగా వున్నాయి. కోపమూ బాధా రెండూ ఆ కళ్ళలో కనపడుతున్నాయి. సేఠ్‌జీ వాళ్ళను ఆపాడు. వాళ్ళ ఆలోచన మారేదాకా వాళ్ళతో మాట్లాడాడు. ఆ ఇద్దరు హంతకుల పేర్లు దోండిరామ్, నామ్‌దేవ్ కుంబార్‌రోడే. వాళ్ళిద్దరూ రాత్రి బడిలో చేరారు. తర్వాత రోడే సేఠ్‌జీ బాడీగార్డుగా తయారయ్యాడు. కుంబార్ 'వేదాచార్' అనే పుస్తకం రాసి మా పనికెంతో సహకరించాడు. చంపటానికి వచ్చినవాళ్ళ హృదయం మారిందంటే ఆ రోజుల్లో మనుషులు ఆలోచించేవాళ్ళు. నాకట్లాగే అనిపిస్తోంది.

మేము ఒక బిడ్డను దత్తత చేసుకున్నాం. మా స్వంత కొడుకులాగానే అతన్ని పెంచాం. మనిషినీ మనిషినీ కట్టివేసేది రక్తసంబంధం మాత్రమే కాదు. మానవత్వం మరింత బలమైన బంధం. కానీ ఇవాళ కులం పెద్ద సమస్యగా మారింది. ఎందుకంత పెద్ద సమస్య అయింది? మీరు ఆలోచించండి. మా ఆలోచనలూ మా ఆదర్శాలూ

వాటికి కాలం చెల్లిపోయిందా? ఇవాళ, రేపు ఎవరైనా దత్తత తీసుకోవాలంటే కులం, రంగు, జాతి అన్నీ చూస్తున్నారు. అసలు దత్తత తీసుకోవాలనే అనుకోరు. కానీ కొత్తగా ఈ లోకంలోకి వచ్చిన ప్రాణికి కులం ముద్రవేయటం దేనికి?

జ్యోతిరావ్ పూలే మొదటి బాలికల పాఠశాల ప్రారంభించాడంటారు. శిశుహత్యలకు వ్యతిరేకంగా మొదటి ఆశ్రమం స్థాపించాడంటారు. సావిత్రిబాయి మొదటి పంతులమ్మ అని కూడా అంటారు. ఇదంతా నిజమే కావచ్చు. కాని ఆ పని అక్కడితో ముగిసిపోకూడదు. ఆశ్రమాన్ని మా స్వంత డబ్బుతో ప్రారంభించాం. తర్వాత పండరిపురంలో అలాంటి ఆశ్రమాన్నే యేర్పరచినపుడు సేఠ్‌జీ మా ఆశ్రమాన్ని యిక పెంచలేదు. ఆయన అనేవాడు, "నిజమే, ఈ పని నేను మొదలుపెట్టాను. కానీ మనం మాత్రమే ఈ పని చెయ్యాలి అని అనుకోకూడదు. యింకొకళ్ళు ఇలాంటి పనే చేస్తుంటే మనం ఇంకో కొత్త పని ప్రారంభించడాకి సంకోచించకూడదు."

మా మనసుల్లో ఒకసారి ఆ ఆలోచనకు బీజం పడిందంటే ఇక అది కార్యరూపం దాల్చాల్సిందే. ఆలోచన ఆచరణగా వెంటనే మారాల్సిందే. మా ఆలోచనలు అన్నిచోట్లా విస్తరించేందుకు సంఘం పెట్టాలని అనుకున్నాం. 1873 సెప్టెంబరు 23న తారీకున సత్యశోధక సమాజాన్ని ఆవిష్కరించుకున్నాం. ఆ సమాజం ఒక మౌలిక సూత్రం మీద ఆధారపడింది. దేవుడు ఒక్కడే. మనందరం ఆయన పిల్లలం. ఆయనను ప్రార్థించటానికి ఈ మధ్య దళారీలు యెందుకు? ఒక మనిషి మంచివాడుగా, గొప్పవాడిగా చేసేది గుణమేగాని కులం కాదు. మనం సత్యంకోసం అన్వేషిస్తున్నాం. భగవంతుడు అన్నిటినీ సృష్టించాడు. అందువల్ల సేఠ్‌జీ ఆయనను సృష్టికర్త అనేవాడు. ఆయన మన తండ్రి; మనం ఆయన పిల్లలం. ఈ సత్యాన్ని అంగీకరించిన వారెవరైనా సత్యశోధక సమాజంలో సభ్యుడు కావొచ్చు. కులం ఏదనే ప్రసక్తి లేదు. సత్యశోధక సమాజం ఆధ్వర్యంలో మొదటి వివాహాన్ని 25.12.1873లో సమాజం పద్ధతిలో జరిపించాం. మేం గెలిచాం. ఇప్పుడు నాలో నేను అనుకుంటాను. "మా తర్వాత వచ్చిన ఈ ప్రజలు మా విజయాలను ముందుకు తీసుకెళ్తున్నారా లేక వాటిని అక్కడే భూస్థాపితం చేసి జీవం లేకుండా చేస్తున్నారా?" అని.

సేఠ్‌జీకి పక్షవాతం వచ్చి కోలుకున్నారు కాని ఎప్పుడూ ఇతరమైన జబ్బులేవో చేస్తూనే ఉన్నాయి. 'మరీ అలసిపోవద్దు' అని నేనంటే "సావిత్రీ చేయాల్సిదెంతో వుంది. ఒక జీవితకాలం సరిపోదు. నేను వూరికే యెట్లా కూర్చోను? నావల్లకాదు' అని సమాధానం వచ్చేది. చివరికి ఆయన మంచం దిగే స్థితి కూడా పోయింది. బలహీనమైపోయాడు. ఎప్పుడూ మంచంమీదే పడుకుని ఉండటం భరించలేకపోయేవాడు. ఆయన్ని చూడటానికి జనప్రవాహం ఎడతెగకుండా వచ్చేది. ఒక రోజు పండిత రమాబాయి వచ్చింది. "ఇంకో జ్యోతిబా, యింకో సావిత్రి మళ్ళీ పుట్టొచ్చునేమో కాని వీళ్ళిద్దరూ కలిసి ఒకటిగా పనిచేసిన విధం అన్ని కాలాలకూ ఆదర్శంగా నిలుస్తుంది" అన్నదామె. సేఠ్‌జీ తన చుట్టూ జనాన్ని ఏడవొద్దని సైగచేసి మమ్మల్ని అఖండ్ పాడమని సైగ చేశాడు. అఖండ్ పాటను వింటూనే సేఠ్‌జీ యాత్ర ముగిసింది. హృదయ విదారక రోదనలు మిన్నుముట్టాయి. నిప్పులకుండను పట్టుకుని "సత్యమేవ జయతే – అఖండ సత్యం– సత్యమేవ జయతే– అఖండ సత్యం" అనుకుంటూ ఆయన అంతిమయాత్రను నేనే నడిపించాను.

1897 పూనాలో ప్లేగువ్యాధి ప్రబలింది. పట్టణం ఎడారి అయిపోయింది. జనమంతా దగ్గర్లో ఉన్న అడవుల్లోకి పారిపోయారు. ఇట్లాంటి సమయాల్లో తక్కువ కులాలవాళ్లకు సహాయపడాలని ఎవరనుకుంటారు? నేను నా కొడుకు యశ్వంత్, సమాజం సభ్యులు వ్యాధిగ్రస్తులకు సాయంగా వెళ్ళాం. ఒక గుడిసెలో రెండేళ్ళ పసివాడు బాధతో ఉంగలు చుట్టుకుపోతూ కనిపించాడు. ఆ పిల్లవాడిని యెత్తుకుని డాక్టర్ దగ్గరకు పరుగెత్తాను. ప్లేగు అంటువ్యాధైనా ప్రాణంకోసం పెనుగులాడుతున్న ఆ పసిగుడ్డును ఎత్తుకోకుండా ఎలా ఉండగలను? నా గుండెలకు అదుముకున్నాను. ఆ పసిబిడ్డ చావాల్సిఉంటే మరొక మనిషి ప్రేమ ఇచ్చే వెచ్చదనంలో చనిపోనివ్వు. ఆ బిడ్డ చనిపోయాడు. నాకు కూడా ప్లేగువ్యాధి సోకింది. నా ప్రయాణం పరిసమాప్తమయింది.

నేను పనిలో వుండగా మృత్యువు నన్ను వరించటం నా అదృష్టం.

***

ఎందుకు నేను మీకీ సంగతులన్నీ చెబుతున్నాను? ఆమె గొంతుతో ఎందుకు మాట్లాడుతున్నాను?

చనిపోయిన మనుషుల గతం చరిత్రకు చెందుతుంది. కాని వాళ్ళు చేసిన పని మనుషులకు విశ్వాసాన్నివ్వాలి. ఆలోచనే మానవులను జీవింపజేస్తుంది. మళ్ళీ మళ్ళీ నేను నొక్కి చెప్పదల్చుకున్నదదే. కాని మళ్ళీ నేను ఇదంతా తిరిగి చెప్పాల్సిందేనా?

ప్రశ్నలు

I. కింది ప్రశ్నలకు పది వాక్యాలకు మించని సమాధానాలు రాయండి.

1. సావిత్రీబాయి కాలంలో స్త్రీల పరిస్థితులు ఎలా ఉండేవి?
2. సేఠ్‌జీ అంటే ఎవరు? ఆయన వ్యక్తిత్వాన్ని గురించి వివరించండి.
3. జ్యోతీరావ్ పూలేని చంపడానికి వచ్చిన వాళ్ళు పరివర్తన చెందిన సంఘటనను తెలపండి.
4. సావిత్రి బాయిపూలే పాత్రను ఏకపాత్రాభినయనం చేయండి.

©SCERT not to be republished

మనకు విలువలు లేకపోయినా

భాషకు విలువలు లేకపోయినా

జాతికి దుర్గతి తప్పదు !

భాష విలువలు కాపాడటానికి నిర్దిష్టమయిన నియమావళి, కట్టుదిట్టమయిన యంత్రాంగం అవసరం. అచ్చ తెలుగు మాట్లాడటానికి ప్రజలు పండితులు కానక్కరలేదు. విద్యావంతులు కానక్కరలేదు. గొప్పగొప్ప గ్రంథాలు చదవనక్కరలేదు. మనిషి పుట్టినప్పటి నుంచి పెరిగే కొద్దీ మాతృభాషలోని మెళకువలను తనకు తెలియకుండానే నేర్చుకుంటాడు.

3 గిడుగు రామమూర్తి పంతులు

© SCERT not to be republished

కొందరు పుడుతూనే గొప్పవారుగా పుడతారు. కొందరు స్వయంశక్తిచేత, స్వయంకృషిచేత జీవితంలో గొప్పతనం సాధిస్తారు. మరికొందరికి పరిస్థితుల ప్రాబల్యం గొప్పతనాన్ని ఆపాదించి పెడుతుంది. మహాపురుషుల జీవితాలు తరవాతి తరాలమీద కూడా ప్రభావాన్ని చూపుతాయి.

గిడుగువారి నివాసస్థలం తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని అమలాపురానికి మైలు దూరంలో ఉన్న ఇందుపల్లి గ్రామం. 1830లో కోనసీమలో అనావృష్టివల్ల కరువుకాటకాలు సంభవించాయి. ఈ ప్రాంతం నుంచి ఎన్నో కుటుంబాలు ఇతర ప్రాంతాలకు వలసవెళ్ళాయి. అలా రామమూర్తిగారితండ్రి వీర్రాజుగారు కూడా ఉద్యోగం కోసం విజయనగరం వలస వెళ్ళారు. ఈ విధంగా గిడుగువంశంవారు విజయనగరం వాస్తవ్యులయ్యారు.

బాల్యం- విద్యాభ్యాసం

గిడుగు వీర్రాజు, వెంకమాంబ పుణ్యదంపతులకు 29.8.1863న రామమూర్తిగారు జన్మించారు. పర్వతాల పేటలో రామమూర్తిగారి అక్షరాభ్యాసం, పాఠశాల విద్యసాగింది. కీర్తిశేషులు వారణాసి గున్నయ్య శాస్త్రిగారు వీరికి రాయడం, చదవడం నేర్పించారు. గిడుగు వీర్రాజుగారు తీరిక సమయాల్లో భారతం, భాగవతంలోని పద్యాలు, బాలరామాయణంలోని కొన్ని శ్లోకాలు చదివించేవారు. మెట్రిక్యులేషన్ పాసై పర్లాకిమిడి రాజాగారి మిడిల్‌స్కూల్‌లో మొదట ఫస్ట్‌ఫారం టీచరుగా చేరారు.

ఉద్యోగం - వివాహం

ఎఫ్.ఎ.పరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడయ్యాక ఆ వెంటనే హైస్కూలు టీచరుగా మారారు. కందికొండ రామదాసు

పంతులుగారి కుమార్తె అన్నపూర్ణతో తన 16వ ఏట 1879లో రామమూర్తిగారి వివాహం జరిగింది. 1885లో రామమూర్తిగారికి పుత్రుడు జన్మించాడు. ఆయన పేరు వెంకటసీతాపతి. రామమూర్తిగారికి ఆశ, తొందరమెండు, తనకు వచ్చిన చదువంతా ఒక్కసారే విద్యార్థికి చెప్పాలన్న తాపత్రయం. చెప్పిన విషయాలు వెంటనే గ్రహించకపోతే విపరీతమైన కోపం. అందుకే 'అన్నప్రాశన నాడే ఆవకాయ పెడతాడీ రామమూర్తి' అనే వారట సహాధ్యాయులు.

కుటుంబ జీవితం

రామమూర్తిగారి ఇల్లాలు అన్నపూర్ణమ్మగారు పెద్దగా చదువుకోలేదు. భర్త చదువుమీద శ్రద్ధచూపుతుంటే ఇంటిని నిర్వహించే బాధ్యతంతా ఆమె మీదనే వేసుకొని రామమూర్తిగారికి దీక్షగా చదువుసాగే వాతావరణానికి వేదికను కల్పించారు. రామమూర్తిగారు తమ తండ్రివలె మంచి సాహసి. జీవితంలో వచ్చే మార్పులను వెరవకుండా ఆహ్వానించగల తత్త్వం. అప్పట్లో రైలు మార్గాలు లేవు. రెండు మూడు కుటుంబాలు కలిసి ఎడ్లబండి కట్టించుకుని ప్రయాణించేవారు. చెళ్ళపిళ్ళవేంకటశాస్త్రిగారు కడియం నుంచి ఎడ్లబండిలో వచ్చి రామమూర్తిగారిని పలకరించి వెళ్ళేవారు.

గిడుగుగారి స్నేహితులంతా ఒక ఎత్తు. ఆప్తమిత్రుడూ, ఆత్మీయుడూ అయిన గురజాడ అప్పారావు ఒక ఎత్తు. రెండు వేర్వేరు గ్రామాల నుంచి వచ్చిన ఇద్దరు "జీ.వీ." (గిడుగు వేంకటరామమూర్తి, గురజాడ వేంకట అప్పారావు)లు ఒకే ఏడాది ఒకే బడిలో చదవడం గొప్ప సంఘటన. ఇద్దరి మనస్తత్త్వాలు ఒకటే.

శ్రీ గురజాడ అప్పారావు 1880లో మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షలో ప్రథమ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణుడయ్యాడు. అప్పుడప్పుడే కవిత్వం రాయడం ప్రారంభించాడు.

అప్పారావుగారి తొలికథ 'దిద్దుబాటు' అద్వితీయమైన కథ. 1910లో 'ఆంధ్రభారతి' మాస పత్రికలో తొలిసారిగా అచ్చయినపుడు రసికాంధ్ర లోకం పరవశంతో ఊగిపోయింది. ఆయన రచనల్లో కన్యాశుల్కం, కొండు భట్టీయం, బిల్హణీయం నాటకాలు ఎంతోకీర్తిని సంపాదించి పెట్టాయి.

అప్పారావుగారి మార్గం నవీనం. ప్రతిభ అనన్యం. అనుభవం అపారం. భాష సజీవం. భావాలు సంచలనం. అందుకే మహాకవి శ్రీశ్రీ "ఆదికాలంలో తిక్కన, మధ్యకాలంలో వేమన, ఆధునిక కాలంలో గురజాడ మహాకవులు"--అన్నారు. గురజాడ రాసిన గేయాలన్నీ ఇరవైకి తక్కువే. అవే ఆయన్ని మహాకవిని చేశాయి.

గురజాడవారి "ముత్యాలసరాలు" ప్రభావం అనంతర కవుల మీద ప్రసరించింది.

సవరల అభివృద్ధికై కృషి

రామమూర్తిగారు 1936 వరకు పర్లాకిమిడిలోనే స్థిరనివాసం ఏర్పరచుకొన్నారు. అక్కడ కొండ ప్రాంతంలో నివసించే సవరలు విద్యాగంధం లేక ఉన్నారు. వీరికోసం బడులు పెట్టించి చదువు చెప్పించాలనే కోరిక రామమూర్తిగారికి కలిగింది. ఇందుకోసం 1892లో సవరభాష నేర్చుకోవడం ప్రారంభించారు. ఒక సభలో సవరల విద్యాభివృద్ధి కోసం ప్రభుత్వంవారు సవరదేశంలో పాఠశాలలు ఏర్పాటుచేయాలని, అందుకు రామమూర్తిగారు సహాయపడగలరని 1894లో గవర్నర్‌కు తెలిపారు. గవర్నర్ అంగీకరించారు. కాని, ఆనాడు జిల్లా కలెక్టరుగా ఉన్న మెక్కార్లే దొరగారికి, సవరలకు చదువు చెప్పడం ఇష్టంలేదు. అందుచేత రామమూర్తి పంతులుగారు చేసిన ప్రయత్నం అప్పటికి నెరవేరలేదు.

© SCERT not to be republished

సవరభాషా సవరపాటలూ నేర్చుకుందామని కొండాకోనల్లో తిరగడంతో రామమూర్తి పంతులుగార్కి మలేరియా జ్వరం వచ్చింది. 'క్వినయన్' అనే మందును 40 రోజులు సేవించడంవల్ల చెవుడు వచ్చింది. ఇది తగ్గడానికి ఎన్ని మందులు వాడినా ప్రయోజనం లేకపోయింది. వీరి చారిత్రక పరిశోధనాకృషి మాత్రం కొంతవరకు ఫలించింది. సవరభాషపై కృషిచేసి తెలుగు- సవర నిఘంటువును రచించారు. సవరపాటలూ సవరకథలూ కొన్ని సవరభాషలోనే రాసి పెట్టుకొన్నారు. సవరభాషకు వ్యాకరణం రచించడానికి కృషిచేశారు. ఇందుకు మామిడల్లం కుమారస్వామి పంతులుగారు సహకరించారు. రామమూర్తిపంతులుగారికి 'తాడు' అనే పేరుగల పైడి(పానో) వాడు సవరభాష నేర్పాడు. రామమూర్తి పంతులుగారు సొంతధనం వెచ్చించి, సవరల కోసం బడులు పెట్టించాడు. 30 సంవత్సరాలు నిర్విరామంగా విద్యాబోధన చేసిన రామ్మూర్తి పంతులుగార్కి 1913లో 'రావుసాహెబ్' బిరుదును బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఇచ్చింది. 1934లో కైజర్-ఇ- హింది సువర్ణపతకాన్ని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం రామమూర్తిగారికి బహుమతిగా ఇచ్చింది.

నిఘంటువు- వ్యాకరణం రచన

గ్రాంథిక భాషావాదులు వ్యవహారికభాషావాదులకు వ్యతిరేకంగా కాకినాడలో ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు స్థాపించారు. దీనిద్వారా సాహిత్యపరిషత్తు పత్రిక అనే మాసపత్రికను ప్రచురింపసాగారు. సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువును తయారుచేశారు.

గ్రాంథిక భాషావాదులకు పోటీగా వ్యవహారిక భాషావాదులు కూడా ఒక పత్రిక నడపడం, నవ్యాంధ్ర వ్యాకరణం రాయించడం, వ్యవహారంలో పదాల అర్థచ్ఛాయలన్నింటిని సప్రయోగంగా వివరిస్తూ వ్యుత్పత్తిని, అర్థవిపరిణామాన్ని సూచిస్తూ ఒక నిఘంటువు తయారుచేయలనుకున్నారు. దానికై రామమూర్తిగారు స్వీకరించిన సమాచారం వీరేశలింగంపంతులుగారికి ఇచ్చారు. కొన్ని నెలలకే ఆయన స్వర్గస్థులవడంతో ఆ వ్యాకరణం వెలుగుచూడలేదు. గ్రాంథిక భాషావాదులకున్న అంగబలం, అర్థబలం వ్యవహారిక భాషావాదులకు లేకపోవడంవల్ల రామమూర్తి పంతులుగారు పర్లాకిమిడిలో ఆరంభించిన 'తెలుగుపత్రిక' ఏడాదికంటే ఎక్కువ నడవలేదు.

వ్యావహారిక భాషోద్యమం

గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు ప్రారంభించిన వ్యావహారిక భాషోద్యమం విస్తృత ఫలితాలను సాధించింది. విద్యాలయాల్లో ప్రాచీన తెలుగుకావ్యాలను బోధించే బోధనాభాషగా ప్రాచీన కావ్యభాషను కాక ఆనాడు పండితుల వ్యవహారంలో ఉన్న శిష్ట వ్యావహారిక భాషను వాడుక చేయాలని, విద్యార్థులకు శిష్టవ్యావహారికంలో రాసే అవకాశం ఉండాలని మాత్రమే ఆదిలో వ్యావహారిక భాషోద్యమం ప్రతిపాదించింది. 'జీవద్భాషకు నియామకుడు రచయితే కాని లాక్షణికుడూ, వ్యాకరణ కర్తాకాదు' అని రామమూర్తిపంతులుగారు స్పష్టంచేశారు.

ప్రధానలక్ష్యం

1907 నుండి 1910వరకు జరిగిన వార్షిక సమావేశాల్లో రామమూర్తి పంతులుగారు జీవద్భాష ప్రాశస్త్యాన్ని వివరిస్తూ, పాఠశాలల్లో విద్యార్థులకు బోధనాభాషగా శిష్ట వ్యావహారికమే ఎందుకు ఉండాలో అనేక ఉపపత్తులతో నిరూపిస్తూ ప్రసంగించేవారు.

© SCERT not to be republished

1905 నివేదిక దేశంలో అక్షరాస్యులు 10శాతమేనని కనుక విద్యావిధానాలలో పెద్దమార్పులు అవసరమని సూచించింది. అందుచేత ప్రభుత్వం 1910లో కొన్ని మార్పులు తెచ్చింది. స్కూల్ ఫైనల్ పరీక్షకు నిర్ణయించిన అనువాదాంశానికి, వ్యాసరచనకు వినియోగించే భాష గ్రాంథికమైనా, వ్యావహారికమైనా కావచ్చునని విద్యార్థులు ఇష్టానికి విడిచిపెట్టారు.

10.3.1933 నుండి 3 రోజులపాటు అభినవాంధ్రకవి పండిత సభ జరిగింది. ఆధునిక వ్యావహారికమే బోధనాభాషగా ఉండాలని తీర్మానించింది. వ్యావహారికభాషను ప్రతిష్ఠించడంలో విశ్వవిద్యాలయాలూ, ప్రభుత్వం వెనుకంజ వేసినా పత్రికలు మాత్రం రామమూర్తిగారి వాదానికి పూర్తి సహకారం ఇచ్చాయి.

విశ్వవిద్యాలయాలు వాడుకభాషను ఆమోదించడం ఆలస్యమయినా పత్రికలు, రేడియోలు, సినిమాలు వ్యావహారిక భాషను ఆమోదించాయి. రామమూర్తిపంతులుగారి చేత ఉత్తేజితులైన పలువురు రచయితలు వాడుక భాషలో గ్రంథాలు రచించి సాహిత్యభాషగా, కవిత్వభాషగా వ్యావహారిక భాషే మరింత గొప్పదని రుజువు చేశారు కూడా.

"ప్రజల్లో విద్య వ్యాపిస్తేగాని సంఘం వృద్ధిలోకి రాదు" అని 1940 జనవరి 15న గూడవల్లి రామబ్రహ్మంగారు తమ సందేశంలో పేర్కొన్నారు.

1969లో ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం తెలుగు అకాడమీని స్థాపించింది. పాఠ్యపుస్తకాలు వ్యావహారిక భాషలో ప్రచురిస్తున్నారు. 1969లోనే పి.హెచ్.డి. చేసే విద్యార్థులు తమ పరిశోధనా వ్యాసాలను వ్యావహారికంలో రాయడానికి శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం అనుమతించింది. 1973లో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం కూడా ఆమోదించింది. 1911లో రామమూర్తి పంతులుగారు ప్రారంభించిన వ్యావహారిక భాషోద్యమం 1973 నాటికి విజయవంతమయ్యింది. అంటే వ్యావహారిక భాషోద్యమం 62 ఏళ్ళు సాగింది.

బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి

గిడుగు రామమూర్తిగారిది మహోన్నత వ్యక్తిత్వం. ఆయనకు నిరుపమానమైన మానవతాదృష్టి ఉంది. చైతన్యపూరిత ఘట్టాలతో కూడిన ఆయన చరిత్ర భావితరాలకు మార్గదర్శనం అవుతుంది. డేనియల్ జోన్స్ వంటి బ్రిటిష్ ధ్వనిశాస్త్రవేత్తలతో చర్చలు ఒట్టోజెన్‌పర్సన్ వంటి వ్యాసకర్తలతో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరిపిన అంతర్జాతీయ భాషాశాస్త్రవేత్త, కావ్యభాషా పరిశోధకులు, స్టెన్‌కోనో, హుల్ష్‌లు నిర్మించిన 'ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా' సంపుటాల్లోను, స్వీకరించబడిన నిర్ణయాలు ప్రకటించిన శాసన పరిశోధకులు. థర్‌స్టన్ రచించిన సంపుటాల్లో సవరజాతికి చెందిన అంశాలకు పరిశోధక రచనలుచేసిన శాస్త్రవేత్త.

1930లో సవరభాషకు వర్ణనాత్మక వ్యాకరణం రచించారు. ఇది అంతర్జాతీయ ధ్వని లిపితో రాయబడిన మొదటి వ్యాకరణం అని ప్రొఫెసర్ డేవిడ్‌స్టాంపే పేర్కొన్నారు. రామమూర్తి పంతులుగారు చేబట్టిన అన్ని కార్యక్రమాలకు మహనీయమైన మానవతాదృష్టే మూలం. 1913లో గిడుగువారు ప్రకటించిన A memorandam on Modern Telugu అనే ఆంగ్లరచన ద్వారా అప్పటి భాషా స్థితిపైన, విద్యావిధానంపైన వారి దృక్పథం తేటతెల్లమవుతుంది. పాఠశాల పుస్తకాల్లోనే కాకుండా ప్రభుత్వం ప్రజలతో జరిపే ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాల్లో కూడా వాడుకభాషే వాడాలని సూచించారు. తెలుగుభాషా బోధన విద్యార్థులందరికీ నిర్బంధంగా ఉండాలని, తెలుగులోనే శాస్త్రవిజ్ఞానం అభ్యసించాలని తద్వారానే ఆధునికభాషాభివృద్ధి చెందుతుందని రామమూర్తి పంతులుగారు

విశదీకరించారు.

ప్రతిభాశాలి

గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు గొప్ప భాషా శాస్త్రవేత్త, పరిశోధకుడు, గ్రంథ పరిష్కర్త, శాసనపరిష్కర్త, పత్రికా రచయిత, విద్యావేత్త, ప్రజాస్వామికవాది, మానవతావాది. భాషాబోధన గురించే కాకుండా శాస్త్ర విషయాల బోధన గురించి కూడా గిడుగువారు విద్యాశాఖాధికారిగా ఉన్న జె.ఏ.ఏట్సుతో చర్చించేవారు. వీరిద్దరూ కలిసి 'ది టీచర్' పత్రిక స్థాపించారు. పంతులుగారు నడుస్తున్నా, కూర్చున్నా, మిత్రులు కలిసినా తెలుగుభాష గురించే ఆలోచిస్తూ ఉండేవారు. సందర్భం ఏదైనా ఆయన మాటల్లో తెలుగుభాష ప్రస్తావన తప్పక రావలసిందే.

ఆయన దత్తపుత్రిక శారదాంబగారు నవ్వుతూ 'గ్రాంథిక భాషను ఎవ్వరూ చదవకూడదంటారా?' అని రామమూర్తిగారితో అన్నారు. అప్పుడు రామమూర్తిగారు "నేను గ్రాంథికభాషకు వ్యతిరేకిని కాదు. తెలుగుభాషలో పాండిత్యం సంపాదించాలన్నా, భాషాస్వరూపం తెలుసుకోవాలన్నా, గ్రాంథిక భాషను తప్పకుండా అభ్యసించాలి. తెలుగుభాషకు ప్రాణవాయువు వంటిది సంస్కృతం, దాన్ని కూడా అభ్యసించడం అవసరం. ప్రజలకు ఉపయోగపడే గ్రంథాలను కృతకభాషలో రచించి భేషజాన్ని ప్రదర్శించవద్దంటాను". అన్నారు. రామమూర్తిగారి వ్యావహారిక భాషావాదాన్ని వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి వంటి పండితులు కూడా ఆమోదించారు.

ఇటువంటి మహనీయుల జీవితాలు ఎందరు వినిపించినా, రాసినా ఇంకా మిగిలే ఉంటాయి. వారు తను పుట్టిన గ్రామాన్ని మాతృసమానంగా ప్రేమించారు. 1940 జనవరి 22వ తేదీన గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు కోటాను కోట్ల తెలుగు ప్రజల నుండి శాశ్వతంగా దూరమయ్యారు.

మనకు విలువలు లేకపోయినా, భాషకు విలువలు లేకపోయినా జాతికి దుర్గతి తప్పదు. భాష విలువలు కాపాడటానికి నిర్దిష్టమయిన నియమావళి, కట్టుదిట్టమయిన యంత్రాంగం అవసరం. అచ్చ తెలుగు మాట్లాడడానికి ప్రజలు పండితులు కానక్కరలేదు. విద్యావంతులు కానక్కరలేదు. గొప్పగొప్ప గ్రంథాలు చదవనక్కరలేదు. మనిషి పుట్టినప్పటి నుంచి పెరిగే కొద్దీ మాతృభాషలోని మెళకువలను తనకు తెలియకుండానే నేర్చుకుంటాడు. భాష సంస్కారపు పొలిమేరలు దాటకూడదు.

తెలుగునాట తెలుగువాడై పుట్టిన ప్రతిఒక్కరూ గిడుగురామమూర్తి పంతులుగారి ఆశయసాధనలో పయనించాలని ఆశిద్దాం.

© SCERT not to be republished

ప్రశ్నలు

I. కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. గిడుగు రామ్మూర్తి పంతులు జీవిత విశేషాలను సంక్షిప్తంగా రాయండి.
2. రామ్మూర్తి పంతులు గారి రచనల గురించి తెల్పండి.
3. పంతులు గారు బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి' అనే వాక్యాన్ని మీరెలా సమర్థిస్తారు.
4. వ్యావహారిక భాషావాదం వల్ల విద్యార్థులకు మేలు జరిగిందని మీరనుకుంటున్నారా? కారణాలు రాయండి.
5. గురజాడ అప్పారావు గురించి రాయండి.

గొప్ప భాషాశాస్త్రవేత్తల్లో
భారతదేశానికి చెందిన ఇద్దరిలో ఒకరు;
గిడుగు రామ్మూర్తి పంతులు ప్రవేశపెట్టిన
వ్యవహార భాషోద్యమ స్రవంతి ఆగిపోకుండా,
ముందుకు నడిపించే బాధ్యతను తన భుజాలకెత్తుకొన్నవారు.
భాషా క్షేత్రంలో చెరగని మైలు రాళ్ళను నిలిపి,
తరగని కీర్తిని ఆర్జించినవారు.

4 ఆచార్య భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి

© SCERT not to be republished

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం.....

సమయం – ఉదయం పదకొండూ ఇరవై.

ఎం.ఏ తెలుగు విద్యార్థులకు భాషాశాస్త్రం మొదటి తరగతి.

విద్యార్థుల నిరీక్షణ ఫలించి తెలుగు ఆచార్యులు తరగతికి వచ్చారు. ఆయన్ని చూడగానే తరగతిలోని కలకలం హఠాత్తుగా నిశ్శబ్దంగా మారిపోయింది. ఆచార్యులు తనను తాను పరిచయం చేసుకొని, ఐదు నిముషాలు వాళ్ళ నేపథ్యాన్ని గురించి ఆసక్తికరంగా చర్చించి, ఒక ప్రశ్న వేశారు.

"భాషా శాస్త్రంలో దేశవిదేశాల్లో పేరెన్నిక గన్న వారెవరు?"

కొంచెం సేపు గుసగుసలు, తర్జన భర్జనలు ఆపై ఒక విద్యార్థిని సమాధానం – "చేకూరి రామారావు గారు."

ఆ తర్వాత ఆచార్యులు విద్యార్థులను మరికొన్ని ప్రశ్నలడిగారు. వాటికి వాళ్ళు సమాధానాలు చెప్పారు. ఆ చర్చ ఈ కింది విధంగా సాగింది–

"పాఠ్య గ్రంథరచనల్లో బాగా పేరు గాంచిన రచయిత ఎవరో చెప్పండి."

"ఆచార్య కె.కె. రంగనాథాచార్యులు"

"తెలుగు లిపి గురించి, పదప్రయోగాల గురించి అనేక అంశాలు సమగ్రంగా రచించిన గ్రంథకర్త పేరొకటి చెప్పగలరా?"

"డా॥ బూదరాజు రాధాకృష్ణ గారు!"

"తెలుగు అక్షర నిర్మాణం గురించి, ప్రత్యయాదుల ఉత్పాదకత గురించీ ప్రయత్నించిన వారెవరైనా మీకు తెలుసా?"

"డా॥ ఉమామహేశ్వరరావు గారు.."

"మన తెలుగు రాష్ట్రాన్ని భాషననురించి నాలుగు ప్రధాన భాగాలుగా విభజించారు. అందులో మధ్యమండలంగాక, మిగతా మూడు మాండలికాల్లో నవలారచన చేసిన వారెవరో...'

"డా॥ పోరంకి దక్షిణామూర్తి గారు!"

"ఇటువంటి కాకలు తీరిన భాషాయోధులకు సర్వసైన్యాధ్యక్షుడిలాంటి గురువుగారొకరున్నారు. భాషాశాస్త్రాన్ని, భాషా చరిత్రనూ విశ్వవేదిక మీద నిలబడి నినదించి, తెలుగు జాతి కీర్తి కిరీటాన్ని రెపరెపలాడించిన వారు; ద్రవిడ భాషల తీరు తెన్నుల గురించి తులనాత్మకంగా చర్చించి, భాషా పరిశోధకులకు కరదీపికగా నిలిచిన వారు; తెలుగు పుట్టుపూర్వోత్తరాల గురించి నిర్దుష్ట సమాచారాన్నందించిన వారు; దక్షిణాసియా దేశాలన్నిటిలోనూ, మనదేశంలో, మనరాష్ట్రంలో మొట్టమొదటి వృత్తిపదకోశాన్ని తయారు చేసినవారు; గత శతాబ్దిలో అంతర్జాతీయ స్థాయిలో గొప్ప భాషాశాస్త్రవేత్తల్లో భారతదేశానికి చెందిన ఇద్దరిలో ఒకరు; విద్యాబోధనలో వాడుక భాష వినియోగం గురించి గిడుగు, గురజాడల తర్వాత అంతటి కృషి చేసిన మహనీయులూ ఒకరున్నారు....ఆయన...." ఆచార్యుని మాట పూర్తి కాలేదు.

తరగతి గదిలోని మూడోవంతు విద్యార్థులు ముక్త కంఠంతో చెప్పిన సమాధానం- "ఆచార్య భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి గారు!"

***

అవును!

ఆ విద్యార్థుల మాట ప్రత్యక్షర సత్యం.

తిక్కన, శ్రీనాథుల సంప్రదాయ కవిత్వాన్ని ఆరాధించి, వాళ్ళకు దీటుగా ఛందో బద్ధ కవితా రచన చేసిన కృష్ణమూర్తి గారు ఆధునిక ప్రామాణిక భాషా విషయంలో తెలుగు భాషకు అనన్య సామాన్యమైన సేవలందించారు. వర్ణనాత్మక, చారిత్రాత్మక, తులనాత్మక భాషాధ్యయన శీలిగా; నిబద్ధత, నిశితపరిశీలన, మొక్కవోనిదీక్ష గల్గిన సుప్రసిద్ధ పరిశోధకుడుగా; శిష్యుల పట్ల అపార వాత్సల్యాదరాలు కల్గిన ఉత్తమ ఆచార్యుడిగా; ఏ నిర్ణయానికైనా వెరవని పాలనా దక్షుడిగా; నిరంతర శోధన, నిండైన ఆత్మవిశ్వాసం, ఆదర్శవంతమైన బోధన, అగాథమైన విజ్ఞానం, అందరినీ ప్రేమించే సహృదయత మూర్తీభవించిన మహోన్నత వ్యక్తిగా అంతర్జాతీయ కీర్తి గడించిన ఆచార్య భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి గారు మన తెలుగు తేజం. ఆయన గురించి తెలుసుకుంటే మనకు లభిస్తుంది ఉత్తేజం!

ప్రకాశం జిల్లా ఒంగోలులో ఒక సాధారణ కుటుంబంలో 1928 జూన్ 19న జన్మించిన భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి

© SCERT not to be republished

'చిన్నారి పొన్నారి చిరుతకూకటి నాడె...' శ్రీనాథుని ప్రౌఢశైలిని తలపిస్తూ 300 వృత్తపద్యాల్లో 'మాతృసందేశం' అనే కావ్యం (క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం నేపథ్యంగా) రచించి పెద్దల మన్ననలను పొందారు. అలాగే 'పితృస్మృతి' మీద ఆయన రాసిన పద్యాలు కంటతడి పెట్టిస్తాయి. ప్రౌఢత, ప్రసాదగుణం కలిగిన పద్యాలు అలవోకగా రాయడమే గాక కృష్ణమూర్తి అవధానంకూడా చేసేవారు.

శ్రీగంటి జోగిసోమయాజులు గారివద్ద సంప్రదాయ వ్యాకరణం నేర్చుకున్న కృష్ణమూర్తి పద్యరచన తర్వాత ఆధునిక భాషా, వ్యాకరణాంశాల మీద దృష్టిసారించడం తెలుగువాళ్ళ అదృష్టం.

మొదట ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయంలో ట్యూటర్‌గా పనిచేసిన కృష్ణమూర్తిగారు తర్వాత ఉస్మానియా, వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయాల్లో ఆచార్యులుగా సేవలందించి, చివరన హైదరాబాద్ కేంద్రీయ విశ్వవిద్యాలయంలో ఉపకులపతిగా పదవీబాధ్యతలు నిర్వహించారు. సందర్శకాచార్యులు (Visiting Professor) గా మిచిగాన్, కార్నెల్, టోక్యో, హవాలీ, టెక్సాస్ వంటి ప్రసిద్ధిగాంచిన విదేశీ విశ్వవిద్యాలయాల్లో భాషాశాస్త్రాన్ని వివిధ దేశాల విద్యార్థులకు బోధించారు.

గిడుగు రామమూర్తి పంతులు ప్రవేశపెట్టిన వ్యవహార భాషోద్యమ స్రవంతి ఆగిపోకుండా, కుంటుపడకుండా, మరింత ఉధృతంగా ముందుకు నడిపించే బాధ్యతను తన భుజాలకెత్తుకొని భాషకు మాండలికత ఆవశ్యకతను గుర్తించి, వృత్తిపదకోశాల నిర్మాణాన్ని తన శిష్యుల సహకారంతో విజయవంతంగా నిర్వహించారు. తొలిప్రయత్నంగా వ్యవసాయ, చేనేత వృత్తిపదకోశాలను అందించారు.

కృష్ణమూర్తిగారి భాషాపరిశోధన ఫలాలు తెలుగువాళ్ళకు మాత్రమే పరిమితం కావు. 'మాండలిక వృత్తి పదకోశాల'తో పాటు 'ద్రవిడియన్ లాంగ్వేజెస్', 'కంపేరిటివ్ ద్రవిడియన్ లింగ్విస్టిక్స్, కరెంట్ పర్స్‌పెక్టివ్స్', 'లాంగ్వేజ్-ఎడ్యుకేషన్ అండ్ సొసైటీ, తదితర రచనలు ఇతర భాషల వాళ్ళు చేయవలసిన కృషికి ప్రేరణనిచ్చేవి, ఒరవడి పెట్టేవి.

కృష్ణమూర్తిగారు రచించినవీ సంపాదకత్వం వహించినవీ సుమారు ముప్పై గ్రంథాలు. అలాగే వారి లేఖిని నుండి వందకుపైచిలుకు భాషావ్యాసాలు వెలువడ్డాయి. వయోజన విద్యావ్యాప్తికోసం వీరు రూపొందించిన 'జనవాచకం', తేలిక తెలుగు వాచకం విశిష్ట రచనలు. తెలుగు మాతృభాష కాని వారు ఇంగ్లీషు ద్వారా తెలుగు నేర్చుకునేందుకు 'ఎ బేసిక్ కోర్స్ ఇన్ మాడ్రన్ తెలుగు' శ్రీపి.శివానంద శర్మగారితో కలిసి రచించారు.

తన సిద్ధాంత గ్రంథం 'తెలుగు వెర్బల్ బేసెస్' కృష్ణమూర్తిగారికి ప్రపంచ ఖ్యాతి నార్జించి పెట్టిన గ్రంథం. కాలిఫోర్నియాలో ఎం.బి.ఎమినో గారి శిష్యరికంలో కృష్ణమూర్తిగారు ధ్వని, పదాంశ, వాక్యశాఖల్లో లోతైన పరిశోధనలు చేశారు. 150 సంవత్సరాల నాటి కాల్వెల్డ్ రచన' కంపేరిటివ్ గ్రామర్ ఆఫ్ ద్రవిడియన్ సౌత్ ఇండియన్ లాంగ్వేజెస్‌కు దీటైన 'ద్రవిడభాషల తులనాత్మక అధ్యయనం' గ్రంథాన్ని కృష్ణమూర్తి వెలువరించారు.

ఈ విధంగా భాష, భాషోత్పత్తి లిపి, ప్రాచీనత, వైవిధ్యత, రూప పరిణామక్రమం తదితర అనేకానేక అంశాలను విస్తృతంగా పరిశోధించి, ప్రామాణిక రచనలను ప్రకటించి ప్రపంచ భాషాభిమానుల, పరిశోధకుల గుండెల్లో చెరగని

© SCERT not to be republished

ముద్ర వేసిన భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి చదువుకున్నది మాత్రం సాధారణ ప్రభుత్వ పాఠశాలల్లో, తెలుగు మాధ్యమంలోనే అన్న సంగతి మనం ఎప్పుడూ గుర్తుంచుకోవాలి.

ఆయన గ్రంథాలను అంతర్జాతీయ విశ్వవిద్యాలయాలు అపురూపంగా అక్కున జేర్చుకోవడం, ప్రచురించడం ద్వారా అవి ఎంతటి ప్రామాణికాలో చెప్పకనే చెబుతున్నాయి.

తెలుగు భాషా ప్రాచీనతను నిలబెట్టడం; నాగరిక సమాజాలు ఉపయోగించే భాషకు మూలాలు గిరిజనుల్లో, జనపదాల్లో, వివిధవృత్తుల్లో ఉన్నాయని చూపడం; ఆధునిక భాషను సజీవంగా ఉంచగలిగేవి మాండలిక పదాలేనని నిరూపించడం; తెలుగు భాషా చరిత్రను ప్రకటించడం; వేల ఏండ్లనాటి మన భాషను, సంస్కృతిని, సంప్రదాయాలను మన కళ్ళముందుంచడం భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తిగారు భాషారంగానికి అందించిన తరగని నిధి.

వారి తులనాత్మక పరిశీలనకు ఒక చిన్న ఉదాహరణను గమనించండి.

వ. సం.	పూర్వమండలం (కళింగ) 1	దక్షిణ మండలం (రాయలసీమ) 2	ఉత్తర మండలం (తెలంగాణం) 3	మధ్య మండలం (ఇతర కోస్తా జిల్లాలు) 4
1.	మోట	కపిల	మోట	మోట
2.	నాగలి	నాగేలి/మడక	నాగలి	నాగలి
3.	పేడ	పేడ	పెండ	పేడ
4.	ఉండ	గాను/గాలు	గారె/గిర్ర/పయ్యె	చెక్రం
5.	ఆనపకాయ	సొరకాయ	ఆనిగెంకాయ	సొరకాయ
6.	గోంగూర	గోగాకు	పుండికూర/పుంటికూర	గోంగూర
7.	చోడి (బహు.చోళ్ళు)	రాగి	తమిదె/తమిద/తైద	తమిదె
8.	గంటి/గంటె	సద్ద	సజ్జ/ సద్ద	సజ్జ
9.	గునపం	గడ్డపార/గడారు	గడ్డపార	గడ్డపలుగు/గడ్డపార
10.	పూజు/పూదు	కాడిమాను/కాడిమాకు	కాండి/కాణి/కాని	కాడి

భాషా క్షేత్రంలో చెరగని మైలు రాళ్ళను, తరగని కీర్తి శిఖరాలను నిలిపిన భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి గారు స్వల్ప అస్వస్థతతో 11 ఆగస్ట్ 2012లో తన 84వ ఏట, స్వగృహం 'భారతి' (హైదరాబాద్)లో దేహయాత్ర చాలించారు.

© SCERT not to be republished

తెలుగు నేలలో ఒక మారుమూల పట్టణంలో జన్మించి, ప్రభుత్వ పాఠశాలల్లో చదువుకొని, ప్రపంచ భాషాభిమానులందరికీ నిత్యస్మరణీయుడుగా నిలిచిన భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి 'మన వాడు' కావడం తెలుగుజాతి, ఆనక భారత జాతి అంతా గర్వించదగిన విషయం. ఆ మహానుభావుడు భాషాసాహిత్యాల్లో కృషిచేయదలచిన వారందరికీ స్ఫూర్తిదాత!

ప్రశ్నలు

I. పదిహేను వాక్యాలకు మించని సమాధానాలు రాయండి.

1. భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి గారు నిర్వహించిన బాధ్యతలు పేర్కొనండి.
2. భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి గారు గొప్ప పరిశోధకులు; ఆచార్యులు; దీక్షాదక్షులు; పరిపాలకులు – అని సమర్థించండి.
3. భాషా పరిశోధనకు ఉద్యమించక మునుపు భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి జీవితం ఎలా సాగిందో వివరించండి.
4. భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి భాషాసేవను గురించి రాయండి.

*****

(దీనిని చూడండి....)

తెలుగు లిపి పరిణామ క్రమము

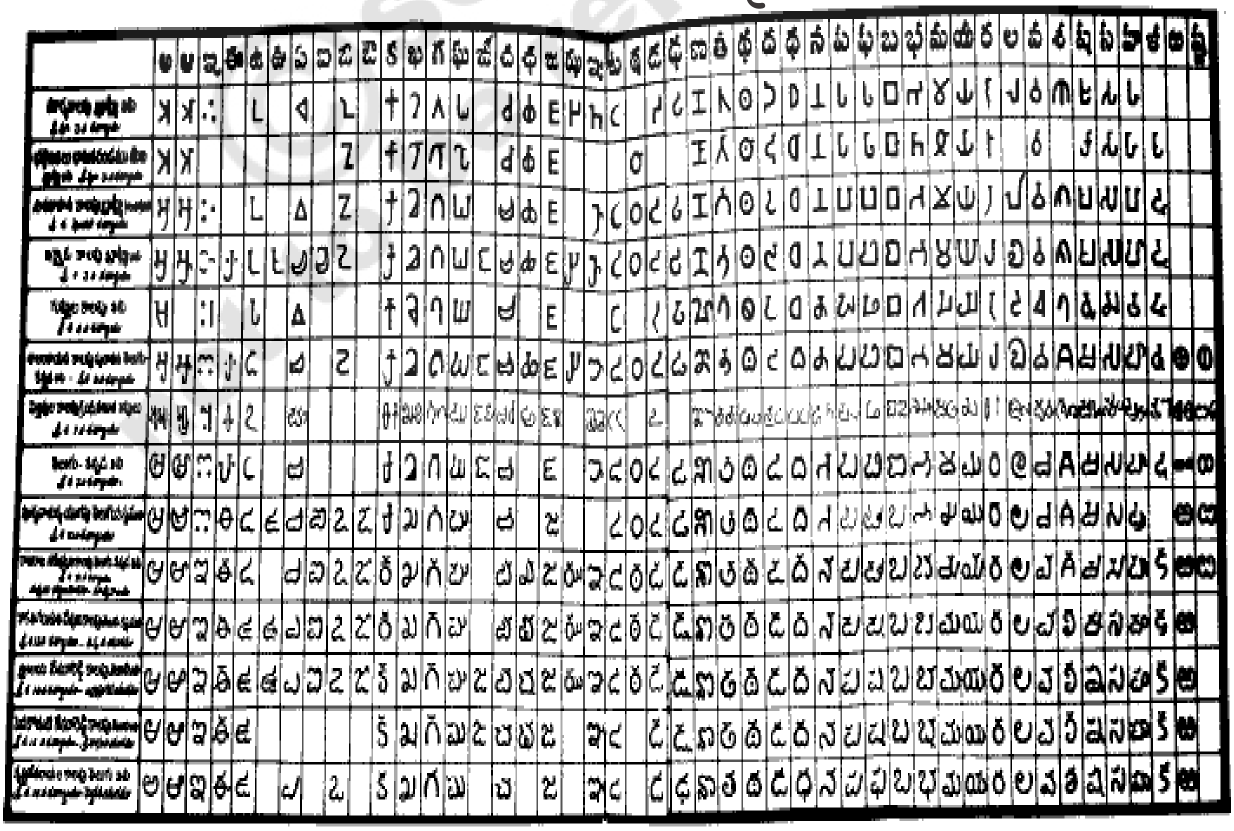

రాఘవ మహరాజ్ కీ జై !

– గాంధీజీ

మీ నటన, సృజన, సమాజచింతన నన్ను అమితంగా ఆకట్టుకున్నాయి. ఈ అదృష్టం నాతో పాటు మా వాళ్లందరికీ లభించాలి.

– 'విశ్వకవి' రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్

5 బళ్ళారి రాఘవ

©SCERT not to be republished

స్వాతంత్ర్యోద్యమం ఉద్ధృతంగా సాగుతున్న రోజులవి. 1927లో ఒకసారి గాంధీజీ బెంగుళూరును సందర్శించారు. ఆ సందర్భంగా ఆయనకు నందిహిల్స్‌లో విడిది ఏర్పాటుచేశారు.

సమయాన్ని దైవంగా భావించే గాంధీజీ దినచర్య చాలా నిర్దిష్టంగా ఉండేది. మిత్రులతో చర్చలు, సమావేశాలు, ప్రసంగాలు ఎంత ముఖ్యమో ఆయన అల్పాహారం, విశ్రాంతి, ప్రార్థనలకు అంతే ప్రాముఖ్యం ఇచ్చేవారు.

"బెంగుళూరులో మంచి నాటక ప్రదర్శన ఉంది. కొంచెంసేపు వీలు చేసుకొని, వచ్చి చూస్తారా?" అంటూ రాజాజీ చేసిన ప్రతిపాదనను నమ్మలేనట్లు చూశారు గాంధీజీ.

"ఇది మీ కార్యక్రమాలకు భంగం కలిగిస్తుందని నేననుకోను. పైగా నిరంతర కార్యమగ్నులైన మిమ్మల్ని ఈ ప్రదర్శన కొంత పునరుత్తేజితుల్ని చేస్తుందేమో...." గాంధీజీకి నాటకాలపట్ల ఉండే ఆసక్తి నెరిగిన రాజాజీ మరింత చొరవగా అన్నాడు.

"సరే....! మీరంతగా చెబుతున్నారంటే, ఏదో విశేషం ఉండే ఉంటుంది పదండి!" అంటూ లేచారు గాంధీజీ – "కాని ఒక్క షరతు! నేనెక్కువసేపు ఉండలేను. సరిగ్గా తొమ్మిదిన్నరకి ప్రార్థన చేసుకోవాలి. ఆ తర్వాత విశ్రాంతి తీసుకోవాలి గదా!" అంటూ తన కార్యవ్యగ్రతను తెలిపాడు.

అప్పుడు సరిగ్గా తొమ్మిది అవుతున్నది. ప్రదర్శనస్థలానికి వెళ్ళడానికి ఇరవై నిముషాలు పడుతుంది. అంటే ఓ పదినిముషాలు మాత్రం నాటకం చూసే వీలుంటుంది. మనసులోనే సమయాన్ని లెక్కగట్టి, వెంటనే బయల్దేరదీశారు.

అది పండిత తారానాథ్ రచించిన 'దీనబంధు కబీర్' నాటకం. కొద్దిక్షణాల్లోనే నాటకం చూడటంలో లీనమయ్యారు గాంధీజీ. అతను చెప్పిన సమయం పూర్తిగావడంతో రాజాజీ సూచనప్రాయంగా గుర్తుచేశాడు.

"వెళ్దాం.... వెళ్దాం..." అన్నాడు గాంధీజీ, 'మరికొంత సేపైన తర్వాత' అనే అర్థంవచ్చేట్టు.

మరో పదినిముషాలు...

ఇరవై నిముషాలు...

నలభై నిముషాలు....

"బాపూజీ! మీరు చెప్పిన సమయం మించిపోయింది. ప్రార్థన వేళదాటిపోతున్నది..." చెప్పక తప్పదన్నట్టు గుర్తుచేశారు రాజాజీ.

"ఇంక వేరే ప్రార్థనేం ఉంటుంది? ఇప్పుడు నేను చేస్తున్నదదే" అన్నారు దృఢంగా గాంధీజీ.

ఆశ్చర్యపోయాడు రాజాజీ. మారుమాట్లాడకుండా ఉండిపోయాడు.

పదినిముషాలు మాత్రమే నాటకం చూసి వెళ్ళాలనుకున్న గాంధీజీ, ఎనభై నిముషాలపాటు అక్కడే కదలకుండా కూర్చుండిపోయాడు.

నాటకం పూర్తయ్యింది.

"ఎవరా ప్రధాన నటుడు?" ఆరా తీశారు గాంధీజీ.

"బళ్ళారి రాఘవ!" చెప్పారు నిర్వాహకులు.

"అద్భుతం! మహాద్భుతం! రాఘవ మహారాజ్‌కీ జై!" అన్నారు హృదయపూర్వకంగా, ఆ నాటకంలోని మహానటుణ్ణి అభినందిస్తూ.

జాతిపిత గాంధీమహాత్ముని జేజేలందుకున్న ఆ మహానటుడే బళ్ళారి రాఘవ. 1909లో ఈయన స్థాపించిన 'అమెచ్యూర్ డ్రమెటిక్ అసోసియేషన్' సంస్థ ఆ ప్రదర్శన నిర్వహించింది.

1880 ఆగష్టు 2వ తేదీన అనంతపురం జిల్లా తాడిపత్రిలో జన్మించిన రాఘవ అసలు పేరు రాఘవాచార్యులు. తల్లిదండ్రులు శేషమ్మ, నరసింహాచార్యులు.

ప్రముఖనటులు ధర్మవరం రామకృష్ణమాచార్యులు, కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగార్ల ప్రభావంతో 12వ ఏటనే నాటకరంగంలో ప్రవేశించిన రాఘవగారు, చదువులోను, వాక్పటిమలోనూ ఘటికులు. 1905లో మద్రాసు 'లా కళాశాల'లో పట్టాపుచ్చుకొని రాఘవ అచిరకాలంలోనే గొప్ప న్యాయవాదిగా పేరు తెచ్చుకున్నారు. అతని ప్రతిభను గుర్తించిన అప్పటి ప్రభుత్వం పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటర్‌గా నియమించింది. అంతేకాదు, 'రావు బహదూర్' బిరుదంతో సత్కరించింది.

తెలుగులోనేగాక ఆంగ్లంలో అనర్గళంగా మాట్లాడే ప్రతిభావైదుష్యాలు గల రాఘవ మొదట్లో షేక్స్‌పియర్ ఇంగ్లీషు నాటకాల ద్వారానే ఎక్కువ పేరు తెచ్చుకున్నాడు. బళ్ళారిలో మొదట ఈయన స్థాపించిన నాటక సంస్థ 'షేక్స్‌పియర్స్ క్లబ్.'

ఆనాటి నాటకాల్లో స్త్రీపాత్రలను పురుషులు ధరించడం, సాహిత్యంకంటే సంగీతానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యమివ్వడం, రావణ, కీచక, హిరణ్యకశిపాది పాత్రల్ని అతిభయంకరంగా ఆవిష్కరించడం సంప్రదాయంగా ఉండేది. ఈ సంప్రదాయాలన్నింటినీ భంగంచేసి కొత్తపద్ధతులను ప్రవేశపెట్టినవారు రాఘవ.

మైసూరులో ఒకసారి 'ప్రహ్లాద' నాటక ప్రదర్శన జరుగుతున్నది. ఆ నాటకాన్ని తిలకిస్తున్నవారిలో ముందువరసలో మహర్షిలాంటి ఒకవ్యక్తి కూర్చొని ఉన్నాడు. నాటకాన్ని సాంతం తదేక ధ్యానంతో వీక్షించాడాయన. నాటకం పూర్తయిన తర్వాత రాఘవను గట్టిగా ఆలింగనంచేసుకొని, ఆనందబాష్పాలు జాలువారగా–

© SCERT not to be republished

"రాఘవా! మీ నటనను చూడటంతో నేను ధన్యుణ్ణయ్యాను. ఇన్నాళ్ళూ హిరణ్యకశిపుణ్ణి ఒక భయంకరమైన రాక్షసుడిగానే చూశాం. ఇప్పుడు... ఒక ధీరగంభీర హృదయవాదిగా చూడగలిగాం. 'హరిద్వేషి'గానే ఇంతవరకూ అతన్ని ఆవిష్కరించారు. ఇప్పుడు మీరు అనుపమానమైన పుత్రవాత్సల్యంగలవానిగా కళ్ళముందు సాక్షాత్కరింపజేశారు. మీ నటన, సృజన, సమాజచింతన నన్ను అమితంగా ఆకట్టుకున్నాయి. నాటకంలో సంగీతం కంటే సాహిత్యానికి, ఆంగికాభినయంకంటె సాత్వికాభినయానికి, అరుపులకంటే భావప్రకటనకూ మీరిచ్చిన ప్రాధాన్యం అభినందనీయం. ఈ అదృష్టం నాతోపాటు మావాళ్ళందరికీ లభించాలి. మీరు మా శాంతినికేతనంలో నాటకం ప్రదర్శించాలి....!" అంటూ అభ్యర్థించాడు.

ఆయనెవరో కాదు, తన గీతాంజలి కావ్యంతో ప్రపంచాన్ని ఉర్రూతలూగించిన విశ్వకవి రవీంద్రులు. ఈ ప్రశంసనందుకున్న నటనాధురీణుడు బళ్ళారి రాఘవ అని చెప్పనవసరంలేదు కదా!

నాటక రంగంతోపాటు సినిమారంగంలోనూ ప్రవేశించిన రాఘవకు అక్కడి కృత్రిమత నచ్చలేదు. 1936లోనే ద్రౌపది మానసంరక్షణ చిత్రంలో దుర్యోధనుడుగా నటించాడు. రైతుబిడ్డ, చంద్రిక వంటి ఒకటి రెండు సినిమాల్లో మాత్రం అభినయించి, విరమించుకున్నాడు.

నాటకరంగాన్ని అభివృద్ధి చేయడం, ఆధునికీరించడం, వినోదంతోపాటు సామాజిక స్పృహను కలిగించడం, పేద కళాకారులను ఆదుకోవడం వంటి సంస్కరణలకు పూనుకొన్న రాఘవ 1927లోనే పాశ్చాత్య దేశాలు పర్యటించి, నాటకరంగాన్ని అధ్యయనం చేశాడు.

లార్డ్ బెర్నార్డ్ షా అంతటివాడు 10 నిముషాలకంటే ఎక్కువ సమయమివ్వలేనని చెప్పి, రాఘవతో 80 నిముషాలు ముచ్చటించాడు. "నాటకరంగ అధ్యయనానికి మీరు ఇంత దూరం వచ్చారా? మేమే మీ దేశానికి రావాలి. మేం మీదగ్గర నేర్చుకోవలసింది చాలా ఉంది" అని వినమ్రంగా ప్రకటించాడు.

ఈ విధంగా దేశవిదేశాల్లో విశేషమైన కీర్తినార్జించిన బళ్ళారి రాఘవ 1946 ఏప్రిల్ 17న జీవననాటక రంగస్థలం నుండి శాశ్వతంగా నిష్క్రమించారు. ఈ మహానటుని స్మృత్యర్థం ప్రతి ఏటా చలనచిత్ర, నాటకరంగాల్లో విశేష ప్రతిభ కనబరిచిన కళాకారులను 'బళ్ళారి రాఘవ పురస్కారం'తో సన్మానిస్తున్నారు.

బళ్ళారి రాఘవ పేరిట భారత ప్రభుత్వం విడుదల చేసిన తపాల స్టాంపు

© SCERT not to be republished

ప్రశ్నలు

కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. గాంధీజీ రాఘవ నాటకంలో లీనమైన సంఘటనను రాయండి.
2. రవీంద్రనాథ ఠాగూర్ ప్రహ్లాద నాటకం చూసి ఎలా స్పందించారు ?
3. బళ్ళారి రాఘవ నాటకరంగంలో తెచ్చిన ప్రధానమయిన మార్పులేవి?
4. బెర్నార్డ్ షా మన నాటక రంగాన్ని గురించి ఏమన్నారు?
5. బళ్ళారి రాఘవ జీవితంనుంచి మీరు పొందిన ప్రేరణ ఏమిటి?

నా పల్లె నాకు కేన్వాసు.
నా ప్రజలే నాకు వస్తువు.
వాళ్ళ జీవనమే ప్రేరణ.
ఈ ప్రకృతే నాకు గురువు.
నా సమాజాన్ని, సంస్కృతిని, దేశాన్ని, ధర్మాన్ని విశ్వయవనిక మీద ఆవిష్కరించడమే నా లక్ష్యం...."

6 కాపు రాజయ్య

© SCERT not to be republished

1945వ సంవత్సరం.

నిజాం రాష్ట్ర రాజధాని హైదరాబాద్ నగరం.

చిత్రలేఖనం పోటీ నిర్వహిస్తున్నారు.

వర్ధమాన చిత్రకారులు తమ శక్తియుక్తులన్నీ ఏకాగ్రత అనే కుంచెకు అనుసంధానించి గంటలను నిముషాల్లోకి, నిముషాలను క్షణాల్లోకి కరిగించేస్తూ, కేన్వాసుమీద సజీవ దృశ్యాలను ఆవిష్కరిస్తున్నారు. క్షణాలు నిముషాలుగా మారుతున్నట్లే రేఖల మధ్య వర్ణాలు పరచుకొని, ఆకృతులు రూపుదాలుస్తూ, క్రమేణా జీవచైతన్యం ఊపిరిపోసుకుంటున్న ఆ బొమ్మలను చూసి చిత్రరచయితల ముఖాలు విప్పారుతున్నాయి. క్షణాలు దగ్గరపడుతున్న కొద్దీ చిత్రాలను మరింత అద్భుతంగా మలచాలన్న తపన ఆ కళాకారుల్లో ఉద్ధృతమవుతున్నది.

అనుభవజ్ఞులైన జాతీయ, అంతర్జాతీయఖ్యాతి గడించిన చిత్రలేఖకులు యువకళాకారుల తపనకు ముగ్ధులైపోతూ, వాళ్ళకు తెలియకుండానే బొమ్మల గుణదోషాలను అంచనావేస్తున్నారు. పిల్లల పనితనాన్ని పరిశీలిస్తున్నారు. వేళ్ళమధ్య నాట్యమాడుతూ చిత్రవిచిత్ర ఆకారాలను, వర్ణాలను సృజిస్తున్న కుంచెల విన్యాసాలను వీక్షిస్తున్నారు. మొత్తంమీద పోటీ పూర్తయింది.

అభ్యర్థులందరినీ హాల్లో నుంచి బయటికి పంపించారు.

తల్లిదండ్రుల్తో, బంధువుల్తో, పెద్దవాళ్ళతో వచ్చిన ఆ వర్ధమాన కళాకారులు వాళ్ళతో తమ అనుభవాలు, అనుభూతుల్ని పంచుతూ, వాళ్ళు తెచ్చిన పదార్థాలు తింటున్నారు. వాళ్ళందరికీ దూరంగా కాగితం పూలచెట్టుకింద సేదతీరుతున్నాడు సుమారు ఇరవయ్యేళ్ళ ఈడున్న ఓ యువచిత్రకారుడు.

చిత్రం పూర్తిచేసినా, తాననుకున్న వర్ణాలన్నీ సరిగ్గా ప్రతిఫలింపజేశానా? భావాలన్నీ ప్రతిబింబింపజేశానా? ఛాయాక్రమం సరిగ్గా తీర్చిదిద్దానా? తన చిత్రానికి సరైన గుర్తింపు లభిస్తుందా?... అనుకుంటూ బట్టలో కట్టుకొనివచ్చిన రొట్టెను సైతం తినడం మరచిపోయి ఆలోచనల్లో మునిగిపోయాడతడు.

అతని ఆలోచనలకు అంతం పలుకుతున్నట్లు ఫలితాలు ప్రకటించనున్నారన్న సమాచారం అందింది.

–బిక్కుబిక్కుమంటూ ఆ గుంపులో ఓ మూలన నిలబడ్డాడు. తను బొమ్మగీసేటప్పుడే కొంతమంది పెద్దవాళ్ళు – "వావ్ క్యా ఖూబ్ హై" "ఎక్సలెంట్" "సూపర్బ్" అనే మాటలతో వ్యాఖ్యానించడం అన్యాపదేశంగా విన్నాడు. కాని, చూపరులను ఆకట్టుకోడం వేరు. న్యాయనిర్ణేతల మనసులు గెలుచుకోడం వేరు.... ఏదో అనుమానం... మరేదో అసంతృప్తి... ఇంకేదో ఆందోళన!

వేదికమీద ముందు రెండు ప్రోత్సాహక బహుమతులు ప్రకటించేశారు. ఆ రెండింటిలోనూ అతను లేడు. ద్వితీయ బహుమతి చెప్పారు. అదీ అతనికి దక్కలేదు. 'తనకు ప్రథమ బహుమతి రా'దని ముందే నిర్ధారణ చేసుకున్నాడతను. ఎందుకంటే అక్కడ పాల్గొన్నవాళ్ళ నేపథ్యం, పటాటోపం అలా ఉన్నాయి. ఇతడు ఆలోచనల్లో కొట్టుమిట్టాడుతూండగానే ప్రథమ బహుమతి ప్రకటన వెలువడింది మైక్‌లో.

SCERT Published

రాజయ్య కుంచెనుంచి జాలువారిన చిత్రం

ఒక్క క్షణం ఆ యువచిత్రకారుని గుండె ఆగిపోయినంత పనైంది.... మరుక్షణం వేగంగా కొట్టుకోసాగింది! తను విన్నది నిజమో కాదో అన్నట్లు దిక్కులు చూశాడు. మరోమారు ప్రకటన వెలువడింది– ప్రథమ బహుమతి 'ప్రకటన' అనే చిత్రానికి. చిత్రకారుడు సెంట్రల్ స్కూల్ ఆఫ్ ఆర్ట్ హైదరాబాద్ విద్యార్థి– కె.రాజయ్య!

చప్పట్లతో, కేరింతలతో, అభినందనలతో ఆ ప్రాంగణమంతా మారుమోగిపోయింది. ఆ కె.రాజయ్య పూర్తిపేరు కాపు రాజయ్య.

ఇరవయ్యేళ్ళ రాజయ్య కళ్ళనిండా ఆనందంతో, బహుమతిని గుండెలకు హత్తుకొని, గాల్లో తేలిపోతున్నట్టు హాల్లోనుంచి బయటికొచ్చాడు. అతణ్ణే అనుసరిస్తూ ఎవరో ఒక పెద్దాయన గబగబా వచ్చి ముందు నిలబడ్డాడు. అతను హిందీలో అడుగుతూంటే, రాజయ్య అనర్గళంగా ఉర్దూలో జవాబులిస్తున్నాడు. వాళ్ళ సంభాషణ ఇలా సాగింది–

"మొదటి బహుమతి గెలుచుకున్నది నీవే కదూ! నీ పేరు...."

"రాజయ్య. కాపు రాజయ్య!"

"నీ చిత్రం చాలా అద్భుతంగా ఉంది. నీలో గొప్ప కళాకారుడున్నాడు."

"కృతజ్ఞతలు!"

"నువ్వు నాతో వస్తావా? నిన్ను అంతర్జాతీయ స్థాయికి ఎదగదీస్తాను."

"......"

"ఊరికెనే కాదులే. నెలకు పదిహేను వందల దాకా ఆదాయం కూడా ఉంటుంది. (అప్పట్లో అది చాలా పెద్ద మొత్తం) డబ్బు.... పరపతి.... విదేశీ ప్రయాణాలు... ఇంకా నువ్వు ఏది కావాలంటే అది!"

ఆలోచనలో పడ్డాడు రాజయ్య. ఒక నిముషం తర్వాత మెల్లగా అడిగాడు.

"అక్కడ పద్మశాలీలు బట్టలు నేస్తారా?"

"ఉహూఁ...."

"నక్కాశీ చిత్రాలు గీస్తారా...."

"లేదు"

"కమ్మరి బ్రహ్మయ్య కొడవళ్ళు, గొడ్డళ్ళూ చేస్తాడా?"

"చేయడు."

"కనకయ్య ఎడ్లబండి, బాలయ్య గొఱ్ఱెలమంద, ఎల్లవ్వ బోనం, బతుకమ్మ ఆట, కోడిపుంజుల కొట్లాట ఉంటాయా?"

"నీవనుకునేవి ఏవీ ఉండవు. ఇంతకంటే అందమైనవి. అద్భుతమైనవి, ఖరీదైనవి.... ఇంకా చాలా చాలా ఉంటాయి. అందమైన అమ్మాయిలు మోడల్స్‌గా ఉంటారు. గంటల తరబడి వాళ్ళను చూస్తూ బొమ్మలు గీయొచ్చు. ఆధునిక ప్రతీకాత్మ చిత్రాలు అద్భుతంగా అధ్యయనంచేసే లైబ్రరీలుంటాయి..."

©SCERT not to be republished

"క్షమించండి! నా కవేవీ ఆనందాన్ని కలిగించవు. ఆడదంటే మీరూహించేటట్లుండ దిక్కడ. అమృతనానికి, శక్తికి , శ్రమజీవనానికి, ఆదరణకు, ఆత్మీయతకు, ప్రేమకూ ఆమె ప్రతీక. ఇక ప్రతీకాత్మక చిత్రాలు బయట చూస్తే తెలిసేవి కావు. మనసులోతుల్లో లభిస్తాయి. నా పల్లె నాకు కేన్వాసు. నా ప్రజలే నాకు వస్తువు. వాళ్ళ జీవనమే ప్రేరణ. ఈ ప్రకృతే నాకు గురువు. నా సమాజాన్ని, సంస్కృతిని, దేశాన్ని, ధర్మాన్ని విశ్వయవనికమీద ఆవిష్కరించడమే నా లక్ష్యం...." అంటూ అక్కడినుండి కదిలాడు.

జీవితంపట్ల ఒక నిర్దిష్టమైన లక్ష్యం, తదనుగుణమైన ప్రయత్నం, తనదైన శైలి, నిరాడంబరమైన జీవితం, నిరంతర కృషీవలత... ఈ భావనలకు రూపం కల్పిస్తే, ఆ రూపమే కాపు రాజయ్య.

మెదక్ జిల్లా, సిద్ధిపేటలోని పారుపల్లి వీధిలో ఒక నిరుపేద కుటుంబంలో భూలక్ష్మి, రాఘవులు దంపతులకు 1925 ఏప్రిల్ 6న జన్మించాడు రాజయ్య.

చిత్రలేఖనంలో డిప్లొమా సాధించిన (1952) రాజయ్య- తెలంగాణ జీవితాన్ని ప్రతిబింబించే జానపదశైలిలో వేలాది చిత్రాలు గీశాడు. వందలాది శిష్యులను తయారుచేశాడు. తన చిరకాల స్వప్నం 'లలితకళాసమితి'ని సిద్ధిపేటలో నెలకొల్పి, చివరి క్షణందాకా దాని బాగోగులు చూశాడు. వడ్డెర మహిళ, ఎల్లమ్మ జోగి, గోపికా బోనాలు, బతుకమ్మ మొదలయిన చిత్రాలు ఆయనకు అంతర్జాతీయఖ్యాతి నార్జించిపెట్టాయి.

చిత్రలేఖనోపాధ్యాయుడుగా సిద్ధిపేటలోనే జీవనప్రస్థానాన్ని ముగించిన రాజయ్య కళాకారుడిగా దేశవిదేశాల్లో ఎన్నో కీర్తి శిఖరాల నధిరోహించారు.

1945లో తొలిసారిగా తన 'ప్రకటన' చిత్రానికి జాతీయబహుమతినందుకున్న రాజయ్యకు అదే సంవత్సరం 'బోనాలు' చిత్రం లండన్ నుండి వెలువడే పత్రికలో ముద్రితమై, అంతర్జాతీయ ఖ్యాతిని తెచ్చిపెట్టింది. 1966లో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం 'రజతపత్రం'తో, 1975లో చిత్రకళాప్రపూర్ణగానూ గౌరవించింది. 1988లో భారత ప్రభుత్వం సీనియర్ ఫెలోషిప్‌తో గౌరవిస్తే AIFACS (అఖిలభారత లలితకళాసమితి) 'కళావిభూషణ' బిరుదునిచ్చి సన్మానించింది.

తన నెంతటి కీర్తి వరించినా, నిరాడంబర జీవనానికి సరైన చిరునామాలా నిలిచాడు ఈ చిత్రకారుడు. రాజయ్య చిత్రకారుడేగాక అక్షరచిత్రాలు సాక్షాత్కరింపజేసే కవి కూడా. ప్రపంచాన్ని రాగరంజితం చేసిన ఆయన హృదయం ద్వారం 2012 ఆగష్టు 20న శాశ్వతంగా మూసుకుపోయింది. ఆయన సాధించిన కీర్తిసంపదను, సాధన సామగ్రిని మనకు వొదిలేసి తిరిగిరాని లోకాలను చేరుకున్నాడు అద్భుత చిత్రకారుడు రాజయ్య.

ప్రశ్నలు

I. కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. స్త్రీల పట్ల రాజయ్య అభిప్రాయమేమి?
2. తనను అంతర్జాతీయ స్థాయికి ఎదిగేటట్లు చేస్తానన్న వ్యక్తికీ రాజయ్యకూ మధ్య జరిగిన సంభాషణ నుంచి మీరేం గ్రహించారు?
3. రాజయ్యకు లభించిన గుర్తింపును గురించి రాయండి.
4. కె. రాజయ్య మొదటి సారిగా బహుమతి గెలుచుకున్న సంఘటన గురించి రాయండి
5. రాజయ్య వ్యక్తిత్వాన్ని చిత్రించండి

© SCERT not to be republished

హనుమాజీపేటలో
అందర్నీ కట్టిపడేసిన మిద్దె రాములన్న
మారిషస్‌లోనూ
మంత్రముగ్ధుల్ని చేశాడు.
బోనం ఎత్తుకొని
అతను నాగుపాములా నర్తిస్తుంటే
చూస్తున్నవాళ్ళు ఊపిరి బిగబట్టి,
రెప్పవాల్చడం మరచిపోయి మమైకమైపోయేవారు.

7 మిద్దె రాములు

© SCERT not to be republished

కరీంనగర్ జిల్లాలోని సుప్రసిద్ధ శైవక్షేత్రం వేములవాడ!

ఆ దేవాలయం ప్రాంగణంలో ఓ కొబ్బరికాయల దుకాణం.

ఒకరోజు ఆ దుకాణం వద్దకు నలుగురు యువకులు వచ్చారు. ముందు వచ్చినవాడు దుకాణం (అంగడి) ముంగిట్లో గొంగడి కిందేసుకొని కూర్చున్నాడు. మిగతా ముగ్గురూ అతనికి కొంచెం దూరంలో ఏదో గుసగుసలాడుకుంటున్నారు.

వీళ్ళను చూడగానే 'గిరాకీ' ఏదో వచ్చిందనుకొని, పక్క దుకాణంలో ఏదో ప్రసంగాలు గొడ్తున్న పదిహేడేళ్ళ కుర్రాడొకడు పరుగుపరుగున అక్కడికి వచ్చాడు. అతడే ఆ దుకాణం యజమాని.

"ఆఁ! ఏంగావాలె? కొబ్బరికాయైతే రూపాయి, కాయ సక్కెర మొత్తం గలిపితే రూపాయిపావలా!" అన్నాడు వస్తూనే.

"బాంచెన్ కాల్మొక్త. కొబ్బరికాయ గొంతందుకు రాలే. ఉత్తగనే వచ్చిన". నెమ్మదిగా అసలు సంగతి జెప్పాడు అతడు.

దుకాణం కుర్రాడికి చిర్రెత్తుకొచ్చింది. అనవసరంగా తనపని చెడగొట్టారని, గట్టిగా ఏదో అనబోయాడు. సరిగ్గా అప్పుడే వెనుకున్న ముగ్గురిలో, ఒకని చంకన వేలాడుతున్న పెద్దడోలుకి చెయ్యి తగిలి "గు...మ్..." మన్న శబ్దం వినిపించింది.

అది రాజరాజేశ్వరుని ఓంకార నాదంలా, డమరుకనాదంలా కమ్మగా ఆ కుర్రవాని చెవులనుతాకింది. చెవినుండి గుండెదాకా జలజలమని పాకింది. వాని మనసు గంతులువేసింది.

"ఏందీ మీరు కతజెప్తురా?" అన్నాడు కళ్ళింత పెద్దవిజేసి.

"అవు! సేటూ! ఏదో పొట్టతిప్పలకు జేరుపోతులాట" అన్నాడు దుకాణం ముందుగూచున్న వ్యక్తి.

"ఏయ్c...! గట్లన గూడదు. కళంటే సరస్వతి అమ్మవారు. మీరు కళాకారులు! ఏ ఊరు మీది? ఏం కత జెప్తరు?" అతని గొంతులో ఉత్సుకత. కళ్ళలో మెరుపు.

"అన్నా! మాది రాళ్ళపెల్లి. నా పేరు ఒగ్గరి అయిలయ్య, వాడు కంబల్ల అయిలయ్య, గా పక్కనున్న ఇద్దరు పొల్లగాల్లు బగ్గం ఎంకటిగాడు, బగ్గం ఓదెలు. మేమంతా కుర్మోల్లమే. బీరన్న కత జెప్తం. పండుగలు, పబ్బాలు, జాతర్లు, మంచి శెడ్డలయినప్పుడే మాకు పని. మిగతా సమయంల గిట్లనే.... 'ఎవ్వరు యాడ కత జెప్పిస్తరా' అని దేవులాడుకుంట దిర్గుతం...." తమ వెతల కథను చెప్పాడు ఒగ్గరి అయిలయ్య.

ఆ మాట ఒప్పుకోలేదు దుకాణదారు.

"అరె, అదేం దయ్యో గట్లంటరు. మీరు ఎములాడనంతా ఊపేత్తున్నరు గదా?!" అన్నాడు.

"ఏందన్నా, ఊపేసేతందుకు అదేమన్నా చెట్టా?"

"శెట్టుగాదు అయిలన్నా, ఎవరి నోటిన్నా మీపేరే ఒత్తుంది. ఇంతకూ మీరేం కత జెప్తరు?"

"ఏదో మోటుగా ఎల్లమ్మ కత, మల్లన్న కథ జెప్తం."

"ఏదీ ఒక దరువందుకోండి సూతం..." అన్నాడు దుకాణం కుర్రాడు.

ఈ సంభాషణంతా వింటున్న మిగతా ముగ్గురు యువకులు బుజబుజమని అక్కడికొచ్చారు.

"అరి అరి నారాయణా.... (హరిహరి నారాయణా)... ఆదినారాయణా..." అంటూ మొదలుపెట్టాడు అయిలయ్య.'

దుకాణం కుర్రవాడు కూడా వాళ్ళతో గొంతు గలిపాడు.

ఆ కంఠస్వరం, గానమాధుర్యం వాళ్ళకు కొత్త ఊపునిచ్చింది. అప్పటికప్పుడూ ఆ కథ వినడానికి యాభైమంది పోగయ్యారు.

"ఏంది? సూస్తుంటే నన్ను గూడ మీ గుంపుల గలుపుకునేటట్లున్నరు?" నవ్వుతూ అన్నాడు.

"నీ నాజూకు శరీరం, కోయిల గొంతు, మాట తీరు మాకే ఈసుపుట్టిచ్చేటట్లున్నది. నీవు మా గుంపుల గలుస్తనంటే, అంతకన్న అదురుష్టమేముంటది అన్నా! ఇంతకూ నీ పేరేంది? యా కులస్తులు?" అన్నాడు.

"నా పేరు మిద్దె రాములు. మేము గౌడకులస్తులం. కల్లుగీత పనిజేత్తం..." తనను పరిచయం జేసుకున్నాడు రాములు.

అప్పుడట్లా ఒగ్గుకథతో పరిచయమైన రాములు అదే తన ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసాలుగా మార్చుకొని, ఆ జీవనయానంతో అనంత విశ్వానికి ఆ కళను అందించి, తద్వారా తనూ శాశ్వతుడినవుతానని ఆ క్షణంలో ఊహించి ఉండడు.

చిన్ననాటి నుండీ ఆటపాటల్లో మునిగితేలే మిద్దె రాములు చదువుకు దూరమైనా, కళామతల్లి కళ్ళకద్దుకున్నది. గుండెకు హత్తుకున్నది. సిగలో తురుముకున్నది. ఎవ్వరూ చూడలేనంత ఎత్తులో అతణ్ణి నిలిపింది.

1939లో కరీంనగర్ జిల్లా, హనుమాజిపేట గ్రామంలో మిద్దె యల్లవ్వ, లస్మ గౌడలకు 5వ సంతానంగా జన్మించిన మిద్దె రాములుకు చదువబ్బలేదు. (అబ్బలేదంటే రాములు బడికిపోతే గదా! అబ్బిందో అబ్బలేదో

© SCERT not to be republished

చెప్పడానికి) పాటకోసమే రాములు పుట్టాడేమో అన్నట్లు - మాట మాటకు పాటపాడుకుంటూ, పెరిగాడు. అప్పుడప్పుడూ చీరా జాకెట్టు ధరించి, బోనమెత్తుకొని, బతుకమ్మలాడి వాళ్ళ ఆటలో ఆటగా, పాటలో పాటగా మమైకమైపోయేవాడు. అతనెక్కడ కైకెలి (కూలి)కి పోతే అక్కడ కూలీలెక్కువ. ఆ పాట పన్నీట తడిసి శ్రమ తెలియకుండా ఇద్దరిపని ఒక్కరే చేసేవాళ్ళు. అందుకే రెట్టింపు కూలీ ఇస్తామని రాములును కూలికి తీసుకొనిపోయేవాళ్ళు. కాని రాములు ఆ లల్లాయి పాటల్తో తృప్తిపడలేదు. పదిమైళ్ళ దూరంలో ఎక్కడ హరికథ చెబుతున్నారన్నా, బుర్రకథ ఆడుతున్నారన్నా, ఒగ్గుకథ వినిపిస్తున్నారని తెలిసినా అతని కాళ్ళకు చక్రాలొచ్చేవి. తిండీ తిప్పలు లేకుండా అక్కడికెళ్ళి ప్రత్యక్షమైపోయేవాడు. ఆ మాటలు, పాటలు అతడిని మరో లోకంలో విహరింపజేసేవి. అక్కడి నుంచి వచ్చింతర్వాత తను విన్నవాటికి, గుర్తున్నవాటికి సొంతంగా కల్పనలుచేసి, మాటలూ పాటలూ కలిపి, రోజులతరబడి పాడుకునేవాడు, ఆడుకునేవాడు. ఈ పొలాల్లో, దుక్కుల్లో, తాళ్ళల్లో- గాళ్ళల్లో తను ఇమడలేనని, వేములవాడకు వెళ్తే స్వామికార్యం, స్వకార్యం రెండూ నెరవేర్తాయని కొబ్బరికాయల వ్యాపారం ప్రతిపాదన తెచ్చాడు తండ్రివద్ద. 'వీనికి చదువు అబ్బలేదు. పని చేతనయ్యేలా లేదు. వేములవాడ పంపడమే మంచిదనుకున్నాడు లస్మా గౌడు. ఆ విధంగా వేములవాడలో జీవితం కొత్తకోణం చూపిస్తే, ఒగ్గుకథ కళాకారులతో పరిచయం కొత్త జీవితాన్నే ఇచ్చింది.

ఒగ్గరి అయిలయ్య బృందంతో పరిచయం ఏర్పడ్డ తర్వాత రాములుకు మరో జన్మ ఎత్తినట్లనిపించింది. రాత్రి అందరూ నిద్రపోయింతర్వాత ఆముదం దీపపు నీడను చూసుకుంటూ కాళ్ళకు తుమ్మగజ్జెలు కట్టుకొని, లయబద్ధంగా ఎగురుతూ, నడుం తిప్పుతూ, తల ఆడిస్తూ తనకు తానే గురువై కొత్తపోకడలు నేర్చుకున్నాడు. ఏడాదిపాటు కఠోర పరిశ్రమ తర్వాత తొలిసారిగా అయిలయ్యకు సహాయకుని రూపంలో నిజమైన గజ్జెలు కట్టుకొని ప్రదర్శనలో పాల్గొన్నాడు.

ఒగ్గుకథ ప్రదర్శననిస్తున్న మిద్దెరాములు

అందుకు రెండు కారణాలు. కుటుంబ సభ్యులు, కులస్థులు అది మన కులానికి సంబంధించింది కాదని వ్యతిరేకించడం మొదటిదైతే, అయిలయ్య చెప్తున్న విధానంలో ఇంకా జనాన్ని ఆకట్టుకునే పోకడలు కావాలనేది రెండవది. మరికొంత కాలానికి తన పట్టుదల, నైపుణ్యాలతో ఆ రెండింటినీ అధిగమించాడు. రాములు ప్రావీణ్యం గమనించిన అయిలయ్య అతణ్ణే ప్రధాన కథకుడుగా ఉండమని ప్రోత్సహించినాడు. ఆ తర్వాత మిద్దె రాములుకు ఎదురన్నదే లేకుండాపోయింది.

ఊరూ-వాడా, ఆడా-మగ, ముసలీ-ముతక, పిల్లా-పాపా...ఆబాలగోపాలం మిద్దె రాముల పాటకోసం, ఆటకోసం, మాటకోసం ఎగబడటం మొదలుపెట్టారు. ఇంటా-బయటా ప్రోత్సాహం పెరిగింది. ఇదిలా ఉండగా ఒకరోజు హనుమాజీ పేటకు బి.డి.ఓ (బ్లాక్‌డెవలప్‌మెంట్ ఆఫీసర్- తాలూకాస్థాయి అత్యున్నతాధికారి) వస్తున్నాడని తెలిసింది. ఆ సందర్భంగా ఆ ఊరి సర్పంచ్ (మిద్దె రాములుకు అన్నయ్యే- మిద్దె నారాయణగౌడ్) తమ్ముని ఒగ్గుకథ ప్రదర్శన ఏర్పాటుచేశాడు. ఆ ప్రదర్శనకు ముగ్ధుడైన బి.డి.ఓ. రాములును ఆలింగనంచేసుకొని అభినందించి, నూటపదహార్లు బహూకరించాడు (అప్పట్లో అది చాలా పెద్ద మొత్తం). అదే రాములు అనంతకీర్తి శిఖరాల నధిరోహించడానికి తొలిమెట్టు అయ్యింది.

హనుమాజీ పేటలో పుట్టిన ప్రముఖ సాహితీమూర్తి జ్ఞానపీఠ అవార్డు గ్రహీత డా॥సి.నారాయణరెడ్డి గారు రాములు ప్రతిభను గుర్తించి ఆకాశవాణికి పరిచయం చేశారు. అది చివరకు 'ఆకాశయానం'(విమానప్రయాణం) చేసే స్థాయికి తీసుకెళ్ళింది.

సహజమైన జానపదుల కథలు- ఎల్లమ్మ కథ, మల్లమ్మ కథ, బాలనాగమ్మ కథ, సారంగధర, గంగాగౌరి సంవాదం, ఐదు మల్లెపూల కథ, దేసింగు రాజు కథ, కొమరెల్లి మల్లన్న కథ... మొదలైన కథలు. ప్రత్యక్షంగా పరోక్షంగా వందలాదిమంది శిష్యులు, వేలకొద్దీ ప్రదర్శనలు, వందలాది సీడీలు, క్యాసెట్లు, దేశవిదేశాల్లో ప్రశంసలు, రాష్ట్రపతి, విదేశీరాజులు, ప్రధాన మంత్రులు, ముఖ్యమంత్రులు, అధికారులు, అనధికారులు, సంస్థలు, వ్యవస్థలు... కుప్పలు తెప్పలుగా సన్మానాలు. బహుమానాలు.

హనుమాజీపేటలో అందర్నీ కట్టిపడేసిన మిద్దె రాములు మారిషస్‌లోనూ మంత్రముగ్ధుల్ని చేశాడు. అందుకు కారణం ఆశువుగా పల్లవులు, వచనాలు, చరణాలు, కథలు, హాస్యపు జల్లులు ఎప్పటికప్పుడు కొత్తకొత్తగా అతని ప్రదర్శనల్లో చేరడమే. బోనం ఎత్తుకొని అతను నాగుపాములా నర్తిస్తుంటే చూస్తున్నవాళ్ళు ఊపిరిబిగబట్టి, రెప్పవాల్చడం మరచిపోయి మమైకమైపోయేవారు.

ఎన్నో సన్మానాలను ఆ కళాకారుడు పొందినా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఇచ్చిన కళారత్న (హంస) అవార్డు, రాజీవ్ ప్రతిభాపురస్కారం, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం కళాపురస్కారం- వాటిలో ప్రముఖమయినవి.

ఈ ఒగ్గుకథా కళాకేతనం క్యాన్సర్ వ్యాధికి లోనయి 2010 నవంబర్ 25న ఒరిగిపోయింది.

ప్రశ్నలు

కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. రాములుకు ఒగ్గుకథపట్ల గల ఆసక్తికి అడ్డంపట్టే సంఘటనను తెల్పండి
2. మారిషస్‌లో మిద్దె రాములు ప్రదర్శన రక్తి గట్టడానికి కారణాలేవి?
3. మిద్దె రాములు కళాసక్తి ఎటువంటిది? అతడు వేములవాడకు ఎందుకు చేరుకున్నారు?
4. మిద్దె రాములుకు మొదటి బహుమతి లభించిన సంఘటనను గురించి వివరించండి.

పద విజ్ఞానం

(అ)

అంకము = ఒడి
అంగన = స్త్రీ
అంగీకరించడం = ఒప్పుకోవడం
అంగుళి = ఉంగరపు వేలు
అంబ = అమ్మ
అంబుజం = పద్మం
అంబుజనాభుడు = విష్ణువు
అంబువు = నీరు
అంశమవడం (క్రి) = భాగంకావడం
అక్కట = అయ్యో
అకూపారం = సముద్రం
అక్షరం = నాశనం లేనిది.
అగ్బార్లు = పత్రికలు
అగ్రాసనాధిపతి = సభాధ్యక్షుడు
అచ్చెరువడి = ఆశ్చర్యపడి
అడిగిమడిగి = అణగిమణగి
అద్భుతం = ఆశ్చర్యం కలిగించేది
అద్వైతం = రెండుకానిది (ఒకటే అయినది)
అధమం = కనీసం
అధమపక్షం = కనీసం
అనతిదూరం = కొద్దిదూరం
అనర్ఘ = వెలకట్టలేని
అన్వహం = ప్రతి దినమూ
అనుగ్రహించు(క్రి) = దయచూపడం
అనుజ్ఞ = అనుమతి
అనూన = తక్కువ కాని
అబ్జం = పద్మం
అబ్బురం = ఆశ్చర్యం
అభ్యర్థించు(క్రి) = ప్రార్థించడం
అమరులు = దేవతలు
అమృతం = మరణం లేకుండా చేసే ఒక పానీయం.
అవని = భూమి
అవలోకించు(క్రి) = చూడటం
అసదృశ = సాటిలేని
అలముకొను(క్రి) = అల్లుకొను
అష్రఫి = అరబ్బుల నాణెం
అహము = పగలు; అహంకారం

(ఆ)

ఆఘ్రాణం = వాసనచూడడం
ఆచారం = పెద్దలు పాటించిన పద్ధతి
ఆచు = అణచు
ఆజ్ఞ = అధికారంతో చెప్పిన మాట
ఆత్మజాత = కూతురు
ఆత్మజుడు = కొడుకు
ఆదటన్ = వదలక
ఆనక = తరవాత
ఆపాత = జారిపడుతున్న
ఆపాదమస్తకం = శరీరమంతా(పాదాలనుంచి శిరస్సుదాకా)
ఆప్యాయత = ప్రేమ
ఆమతించు(క్రి) = విందు చేయడం, పంచడం
ఆరగించు(క్రి) = తినడం
ఆరాటం = ఆత్రం
ఆర్తనాదం = బాధతో అరచే అరుపు
ఆర్జితం = సంపాదించినది
ఆలకించు(క్రి) = వినడం
ఆలమంద = ఆవుల గుంపు
ఆవేశం = ఉద్రేకం
ఆశ = కోరిక
ఆశ్చర్యం = వింత
ఆశువు = వేగం గలది
ఆస్యం = ముఖం
ఆసన్నమగు(క్రి) = సమీపించడం, దగ్గరికి రావడం

(ఇ)

ఇంగిలీకపు పూత = ఎర్రని ఖనిజపు పూత
ఇర్సఉడ్కె అండ =ఇరవై సేర్ల బియ్యం ఉడికే పాత్ర
ఇరుగేలు = రెండు చేతులు
ఇల = భూమి

(ఈ)

ఈప్సు = కోరిక
ఈప్సితం = కోరిక, కోరినది
ఈర్ష్య = ఓర్వలేనితనం, అసూయ
ఈసు = అసూయ

(ఉ)

ఉగ్గాలు = చేదలు, నీళ్ళు తోడుకొనేవి
ఉచితము = తగినది
ఉద్భవం = పుట్టుక

© SCERT not to be republished

ఉద్వర్తనం = నలుగుపెట్టటం
ఉపరి = పైన
ఉపేక్ష = ఉదాసీనం, పట్టించుకోకపోవడం, చూడనట్టు ఊరుకోడం
ఉప్పొంగు = విపరీతంగా ఆనందించు
ఉభయభ్రష్టత్వం = రెండు విధాలుగానూ చెడిపోవడం
ఉరలు = రాలు, కారు
ఉఱుకు = పరుగెత్తు
ఉవ్విళ్ళూరు = బాగా కోరుకొను.

(ఎ)

ఎఱుగుదు = తెలుసుకొందువు
ఎలుగు = ఎలుగుబంటి

(ఏ)

ఏకాగ్రత = ఒకే విషయం మీద మనసు నిలపటం
ఏగు = వెళ్ళు

(ఒ)

ఒందినన్ = పొందితే
ఒక్క లకారానికి = ఒక లక్షకు
ఒడగూర్పను = కలిగించడానికి

(ఓ)

ఓర్వరాదు = సహించరాదు

(క)

కదు = చాలా
కడవంబెట్టంగ = దాటించడానికి
కదు = మిక్కిలి
కడుగొని = అతిశయించి, ఎక్కువగా
కతంబున =వల్ల
కపోలం = చెక్కిలి
కరణం = పనిముట్టు, సాధనం, కరణీకముచేయువాడు
కరణి = విధం
కర్జము = చేయవలసిన పని,కార్యం
కరతలామలకం = బాగా తెలిసినది (అరచేతిలో ఉసిరిక)
కష్టం = బాధ
కాక = వేడి
కాల = నల్లని
కాయిదం = కాగితం
క్ష్మ = భూమి
క్ష్మాపాలుడు = రాజు
కిసలయం = చిగురు
క్షుధార్తుడు = ఆకలితో బాధపడేవాడు
కుశ = దర్భ
కూలవడ్డ = హఠాత్తుగా కిందపడిన
కృత = చేసిన
కృప = దయ
కృషి = ప్రయత్నం, వ్యవసాయం
కృషీవలుడు = రైతు,
కొక్కెర = కొంగ
కొట్టిళ్ళు = గదులు
కోశం = నిఘంటువు
కౌచిప్ప = ఆల్చిప్ప
కంఠోక్తి = నోటిమాట
కంపం = వణుకు
కాంక్ష = కోరిక

(ఖ)

ఖగరాజు = పక్షిరాజు,గరుత్మంతుడు
ఖదరైన = గౌరవించబడే
ఖరాఖండిగా = కచ్చితంగా

(గ)

గణుతింపక = లెక్కించక, లెక్కపెట్టకుండా
గతులు = స్థితులు
గద్దెమెత్త = గద్దెపైవేసే దిండు
గాదె = ధాన్యం నిలవజేసేది
గాలించు(క్రి) = వెదకడం
గ్రాసవాసోదైన్యంబులు = తిండికీ బట్టకూ కరువు
గుండు మెత్త = గుండ్రటి దిండు
గుడుసుళ్ళుగ = ఆదుర్దాగా, గుండ్రంగా
గుణం = స్వభావం
గుణాలపాతర = మంచి గుణాల నిలయం
గురుడు = తండ్రి / గురువు
గురుత్వం = పెద్దరికం
గ్రువ్వకొను = పొదవుకకోడం, దగ్గరకు తీసుకోడం, గుచ్చడం
గృహమేధి = కుటుంబ యజమాని
గేదగి = మొగలిపువ్వు, కేతకీపుష్పం
గోధూళివేళ =సాయం సమయం. ఆవులు ఇళ్ళకు తిరిగి వచ్చేవచ్చే సమయం
గోసాముద్రికం = ఆవుల గురించి చెప్పే శాస్త్రం

(ఘ)

ఘనసారం = పచ్చకర్పూరం

(చ)

చన్న = వెళ్లిన, గతించిన
చాలమి = చాలకపోవడం
చిచ్చు = అగ్ని, నిప్పు

© SCERT not to be republished

చిత్తారి = బొమ్మలకు రంగులు వేయడం, చిత్తరువు
చిముడు = ఎక్కువగా ఉడకడం
చిరకాలం = చాలాకాలం
చర్నకోల = కొరడా కర్ర
చెలువు = అందం
చేపులు = పాలతో సిద్ధంగా ఉన్న పొదుగు
చొక్కు = ఆనందించు

(జ)

జడనిధి = సముద్రం, జడధి
జడిమ = మందకొండితనం
జలజకాండం = తామర తూడు
జలజాతం = పద్మం
జలజాతప్రియుడు = సూర్యుడు
జలధులు = సముద్రాలు
జిజ్ఞాస = తెలుసుకోవాలనే కోరిక

(డ)

డాగు = దాగు
డస్సి = అలసి

(త)

తక్కి = మాని
తక్కు = మిగిలిన
తడుము = తాకు
తథ్యము = నిజం
తనువు = శరీరం
తమ్మివిరులు = తామరపూలు
తరితీపు = స్వచ్ఛమైన
తరుణం = సమయం
తల్పం =పాన్పు
తలపు = ఆలోచన
తలపెట్టు(క్రి) = మనసులో అనుకోవడం, ప్రారంభించడం
తలమునకలగు(క్రి) = గాఢంగా నిమగ్నమవడం, మునిగిపోవడం
తల్లడము = చలనం
తహతహలాడు = బాగా కోరుకొను
తాత్పర్యం = భావం
తామసం = రాక్షసగుణం
తార్కికులు = ఆధారం చూపుతూ వాదించేవారు
తావి = సువాసన
తిలకించు(క్రి) = చూడటం
తుదకు = చివరకు
తురగం = గుర్రం

తెరువు = బాట
తెల్లబోవు(క్రి) = ఆశ్చర్యపోవడం, ముఖం,కళావిహీనమవడం
తెరగు = విధము
తెలిబూది = తెల్లని (స్వచ్ఛమైన) విభూతి
తేజస్సు = ప్రకాశం, కాంతి
తేరు = రథం
తొక్కిసలాడు = జనసమూహంలో నలిగిపోవడం

(ద)

దయాంతరంగ = మనసులో దయ గలవాడా!
దహించు(క్రి) = కాల్చడం
దాపురించు(క్రి) = జరగడం,ప్రాప్తించడం
దాపెట్టుకొను = దాచుకోడం
దాశరథి = దశరథుని కుమారుడు (శ్రీరాముడు)
ద్వారావతి = గుమ్మం
దిక్కు = దిశ
దిలాస = ఆనందం, నిబ్బరం
దివి = ఆకాశం
దీర్ఘవైరవృత్తి = చిరకాల విరోధంతో మెలగటం
దూఱు(క్రి) = నిందించడం,తిట్టడం
దూఱెక్కుట = నిందలపాలవడం
దృష్టి = చూపు
దొర = యజమానుడు
దోఖా = మోసం
దోసిలి ఒగ్గి = నమస్కరించి; ప్రాప్తించేదానికి సిద్ధపడి

(ధ)

ధర = భూమి
ధరణి = భూమి
ధరణినాథుడు = రాజు
ధరణినేత = పాలకుడు
ధరిత్రి = భూమి
ధాత్రి = భూమి
ధూర్జటి = శివుడు

(న)

నకనకలాడటం = ఆకలితో బాధపడటం
నఖంపచ = గోరువెచ్చని
నజరు = దృష్టి
నయనం = కన్ను
నవనాడులూ కుంగిపోవు = నీరసపడు
నిగ్రహం = సంయమనం
నితాంత = ఎడతెగని
నింబోళి చీర = నిమ్మపండు రంగు(పసుప్పచ్చ) చీర

నిరాఘాటంగా = అడ్డులేకుండా
నిర్మితి = నిర్మాణం
నిరీక్షించు(క్రి) = ఎదురుచూడటం
నుదుర్న = నుదుటి మీద
నునుతావి = లేతవాసన
నృపుడు = రాజు
నెరజాజులు = అందమైన జాజిపూలు

(ప)

పక్షం =పక్షి రెక్క, 15 రోజుల కాలం
పణ = నుదురు
పథికుడు = బాటసారి
పయోనిధి = సముద్రం
పరక = గడ్డిపరక
పరిఢవించు = అతిశయించు
పరితోషము = ఎక్కువ సంతోషం
పలుపు = పశువులను కట్టేతాడు
పవి = వజ్రాయుధం, పిడుగు
పవిత్రం = దర్భ, పావనమైనది
పశ్చాత్తప్తులు = తప్పు చేసినందుకు తరవాత బాధపడే వారు
ప్రశస్త = ప్రసిద్ధి కెక్కిన
పరికించు(క్రి) = చూడటం
పస = సారం
పంక్తి = వరస
పంచప్రాణాలు లేచి వచ్చు(క్రి) = ఉత్సాహం రావడం
పంచాస్యం = సింహం
పారణ = భోజనం
పిడచగట్టుకొనిపోవు(క్రి) = ఎండిపోవడం
పితామహుడు = తండ్రికి తండ్రి, తాత
పితృయుగము = తల్లిదండ్రులు
ప్రీతి = ఇష్టం
పుడమి = భూమి
పుడిసిలి = అరచేతి ప్రమాణం
పుండరీకం = పులి
పులివాతపడు(క్రి) = పులినోట్లో పడటం
పుల్గు = పక్షి
పూరుషులు = పురుషులు
పూర్ణమ్ము = సంపూర్ణము, పూర్తి
పృథివి = భూమి
పెద్దపేర్పు = పెద్దపాత్ర
పెన్నిధి = పెద్ద నిధి
పెయ్యదూడ = ఆడదూడ
పోతమైన = శుద్ధి చేసిఉన్న
పొద్దు =సూర్యుడు
పొద్దు పొడుపు = సూర్యోదయం
పోరితం = యుద్ధం
పొరిగొను = చంపు, నాశనం జేయు
పోరు = యుద్ధం
పోహళించు = కూర్చు
ప్రోచిన = పోషించిన

(ఫ)

ఫుల్ల = వికసించిన

(బ)

బమ్మరించు = భ్రమించు
బ్రాహ్మణ్యుడు = వేదజ్ఞానం కలిగినవాడు
బుద్బుదం = నీటిబుడగ
బెగ్గిలి = భయపడి
బొంది = దారంతో చేసిన తాడు
భంగి = విధము
భగ్నోత్సాహులు = ఉత్సాహం కోల్పోయినవారు
భాగ్యం =సంపద
భానుబింబం = సూర్య బింబం
భావుకులు = బాగా చక్కగా ఊహచేసేవారు
భాసుర = ప్రకాశించే
భుజంగం = పాము
భువనం = లోకం
భువి = భూమి
భూపతులు = రాజులు
భూసురులు = బ్రాహ్మణులు
భృంగము = తుమ్మెద
భృత్యుడు = సేవకుడు

(మ)

మడువు = కొలను
మది = మనస్సు
మధువ్రతేంద్రం = తేనెను తాగడం మీదే ఆసక్తి గలవాటికినాయకుడు (తేనెటీగ)
మబ్బుగములు = మబ్బుల సమూహాలు
మాతంగం = ఏనుగు
మాఫ్ కర్నా = క్షమించు
ముదం = ఆనందం
ముష్టి = పిడికిలి
మూర్ధం = తల
మూలం = మొదలు
మెదుగుడులు = మెత్తని పాత బట్టలు

© SCERT not to be republished

మెల్పునన్ = అనువైన
మొగుడ్చు = చేతులు జోడించు
మొగులు = మేఘం
మోదం = సంతోషం
మౌక్తికం = ముత్యం

(య)

యాది = జ్ఞాపకం
యూపస్తంభం = యజ్ఞపశువును కట్టే స్తంభం (రాట)

(ర)

రక్త కిసలయం = ఎర్రని చిగురు
రక్తి = అనురాగం
రాయంచ = రాజహంస
రీతిపొంటి = పద్ధతి ప్రకారం
రాసిగ = విలాసంగా
రేకకట్టు = రెక్కలు తొడుగు

(ల)

లలన = స్త్రీ
లాతులు = పగవారు
లెస్స = మంచి
లేబగలు = నీరెండవేళ
లోబరచు(క్రి) = వశపరచడం, లోబడేటట్లుచేయడం

(వ)

వంశపారంపర్యం=తరతరాలుగా కొనసాగుతూరావడం, అలా వస్తున్నది
వటవృక్షం =మర్రిచెట్టు
వత్సం = దూడ
వసుమతీశుడు = రాజు
వాగ్ధోరణి = మాట్లాడే పద్ధతి
వాణిజ్యం = వ్యాపారం
విజృంభించు(క్రి) = ఎక్కువకావడం, బాగాపెరగడం
విడిది = అతిథుల వసతి గృహం
విడ్డూరం = వింత
వినుతింప = పొగడగా
విపత్తు = ఆపద
విరులు = పూలు
విలాయతులు = ఇంగ్లాండు వెళ్ళిన వారు
విలోకించు = చూచు
విధి = కర్తవ్యం
వేల్పుటిల్లు = దేవుని గది
విసర్జించు(క్రి) = వదిలివేయడం, విడిచిపెట్టడం
వృథా = వ్యర్థం

(శ)

శయ్య = పక్క
శార్దూలం = పులి
శిఖ = జట్టుముడి
శిథిల బుద్ధులు = మతిమరుపుకలవారు, మతిచెడినవాళ్ళు
శిరము = తల
శిలాక్షరం = శాశ్వతమైనది(రాతిమీద చెక్కిన అక్షరంలాటిది)
శుక్తి = ముత్యపు చిప్ప
శ్రీ = సంపద
శ్రీసముపేతులు = సంపన్నులు, ఐశ్వర్యవంతులు
శైలం = కొండ

(స)

సంకల్పం = ఆలోచన
సంజీవని = ప్రాణం పోసే ఔషధపు మొక్క
సంగ్రామం = యుద్ధం
సందర్శించు (క్రి) = (సంతోషంతో) చూడబోవడం
సంపర్కం = కలయిక
సంబరం = సంతోషం
సింగిణి = ఇంద్ర ధనుస్సు / ధనువు
సంయోజనం = కలయిక
సంతతం = ఎల్లప్పుడు
సత్వం = శక్తి
సత్సంగం = మంచి సాన్నిహిత్యం
సమృద్ధి = పుష్కలత్వం
సరం = దండ, మాల
స్తవము = పొగడ్త
స్పర్థ = పోటీ, భేదాభి ప్రాయం
సరులు = దండలు
సురావనీజం = కల్పవృక్షం, దేవలోకపు వృక్షం
సుహృజ్జనం = మిత్రులు
సైచి = సహించి

(హ)

హలము = నాగలి
హరి = విష్ణువు
హాలికుడు = రైతు
హితం = మంచి, మేలు
హృదయం = మనసు
హొరంగు = విలాసం

© SCERT not to be republished

పర్యాయపదాలు

అంకము = ఒడి, ఉత్సంగం
అంగన = స్త్రీ, పడతి, ఉవిద
అంబుజం = పద్మం, తామర, జలజం
అకూపారం = సముద్రం, పయోధి, జలధి
అమరులు = దేవతలు, సురలు
అమృతం =సుధ, పీయూషం
అవని = భూమి, ధరణి
ఆత్మజుడు = కొడుకు, కుమారుడు
ఆలు = ఆవులు, గోవులు
ఆశ = కోరిక, కాంక్ష
ఆస్యం =ముఖం, వదనం
ఈప్సితం=కోరిక, కాంక్ష
ఎలుగు = ఋక్షము, ఎలుగుబంటి, భల్లూకం
కపోలం =చెక్కిలి, బుగ్గ
క్షుధ = ఆకలి, క్షుత్తు, బుభుక్ష(తినాలనే కోరిక)
కిసలయం =చిగురు, పల్లవం
కొక్కెర = కొంగ, బకం
ఖగము = పక్షి, పులుగు
గృహమేధి = కుటుంబయజమాని, గృహస్థుడు
చిచ్చు = అగ్ని, హుతభుక్కు
తనువు = శరీరం, దేహం
తల్పం = పాన్పు, శయ్య
తురగం = అశ్వం, వాజి
తేరు = రథం, బండి
దిక్కు =దిశ, ఆశ, ఒకవైపు
దివి =నభం, గగనం
ధూర్జటి = పశుపతి, భవుడు
నయనం =నేత్రం, కన్ను
నృపుడు = రాజు, భూపతి
నెమ్మి = కేకి, మయూరం
పథికుడు = బాటసారి, పాంథుడు
పవి =వజ్రాయుధం, కులిశం, అశని
పంచాస్యం = సింహం, కంఠీరవం
పులి = శార్దూలం, వ్యాఘ్రం
పొద్దు = ద్యుమణి, రవి
పోరితం = సమరం, సంగ్రామం
భుజంగం = వాతాశనం, సర్పం
భువనం = లోకం, జగత్తు
భూసురులు = విప్రులు, ద్విజులు
భృంగము = మిళిందం, భ్రమరం
మాతంగం = గజం, హస్తి
మూర్ధము = మస్తకం, శీర్షం
మొగులు = మొయిలు, పయోధరం
నిసువు = బాలకుడు, శిశువు
లలన = స్త్రీ, ఇంతి, ఉవిద
లాతులు = అరులు, వైరులు
వాణిజ్యం = వ్యాపారం, విపణి
విపత్తు = ఇడుము, ఆపద
విధి = బ్రహ్మ, చతురాననుడు
శైలం = గిరి, పర్వతం
స్తవం = స్తుతి, స్తోత్రం
సరులు = హారాలు, మాలికలు
సతతం = నిరంతరం , ఎల్లప్పుడు
హలము = సీరము, నాగలి

నానార్థాలు

అంకం = ఒడి, నాటకంలోని ఒక భాగం, కన్ను, బాణం
అంగము = ఒక దేశం, శరీరం, ఉపాయం
అంబ = అమ్మ, పార్వతి
అక్షరం = పరబ్రహ్మం, నాశనం లేనిది, నీరు, ఓంకారం,ధర్మం
పలికే ధ్వనికి రాసేగుర్తు
అహం = పగలు, నేను
అమృతం = నీరు, నేయి, సుధ, పాలు
ఆజ్ఞ = ఉత్తరువు, దండనం, భ్రూమధ్య స్థానం
ఆత్మ = పరమాత్మ, బుద్ధి, ప్రయత్నం, గాలి
ఆశ = కోరిక, దిక్కు
ఉచితం = రుసుములేనిది, తగినది
ఉద్వర్తనం = నలుగుపిండి, వృద్ధి,
ఒరపిడి అతిక్రమించిన నడతకలది
ఎఱుక = పరిచయం, సోదె, తెలివి
కరణం = పనిముట్టు, శరీరం, ధ్యానం
గజం = ఏనుగు, మూడడుగుల దూరం, ఎనిమిది
గుణం = దారం, స్వభావం, అల్లెత్రాడు, విద్య
గురువు = ఉపాధ్యాయుడు, తండ్రి, బృహస్పతి,
మేనమామ, రక్షకుడు
జలజం = నల్లజీలకర్ర, ఇంగువ, ముదిమి, ఉప్పు,
జలము = పద్మం, నీళ్ళు, ఎర్రతామర, ఎర్రకలువ,పూర్వాషాఢ
తనువు = దేహం, తోలు, సన్నం
తమం = దుఃఖం, చీకటి, ఒక గుణం
తమ్మి = పద్మం, పద్మవ్యూహం
తలపెట్టు(క్రి) = ప్రారంభించడం, ప్రస్తావించడం
తురగము = గుర్రం, హృదయం
తేజస్సు = ప్రకాశం, ప్రభావం, పరాక్రమం

© SCERT not to be republished

తేరు = రథం, కలుగు,
దిక్కు = దిశ, శరణు, ఒకవైపు
ద్వారం = వాకిలి, ఉపాయం
దివి = స్వర్గం, ఆకాశం, పాలపిట్ట
దృష్టి = చూపు, కన్ను , బుద్ధి
దొర = రాజు, యోధుడు, గొప్పవాడు, సమానుడు
ధర = నేల, కొండ, పత్తి, వెల
నరుడు = మానవుడు, అర్జునుడు
నెమ్మి = ప్రేమ, నెమ్మది, సంతోషం; నెమలి
పక్షం = 15 రోజులు, రెక్క, పక్క, పగ, ఫలం
పరక = గడ్డిపోచ, రెండు వీసములు (వీసం = 1/16;13 సంఖ్య)
పారణ = ఉపవాసానంతర భోజనం, మేఘం
పుండరీకం = పులి, తెల్లతామర, కప్ప, తీయమామిడి
పొద్దు = సూర్యుడు, కాలం, దినం, ఉషః కాలం
భువనం = ఉదకం, జగం, ఆకాశం
మడుగు = అడగు, వంగు, కొలను
రక్తము = ఎర్రనిరంగు, నెత్తురు, కుంకుమ, రాగి, అనురాగం
వంశం = వేణువు, కులము, వెదురు, సమూహం, వెన్నెముక
విధి = బ్రహ్మ, కాలం, భాగ్యం; కర్తవ్యం, చేయవలసినది
విషం = నీరు, గరళం
శిఖ = సిగ, నెమలిసిగ, ఊడ, సెగ
శిరం = తల, శిఖరం, సేనాగ్రం, ప్రధానం
సుక్తి = ముత్యపుచిప్ప, గుర్రపుసుడి, శంఖం
శ్రీ = లక్ష్మి, సంపద, వృద్ధి, విషం
హరి = విష్ణువు, కప్ప, కోతి, సింహం, ఇంద్రుడు, సూర్యుడు

వ్యుత్పత్త్యర్థాలు

అంబుజ నాభుడు =పద్మంనాభియందుకలవాడు(విష్ణువు)
అకూపారం = హద్దులేనిది (సముద్రం)
అక్షరం = నాశనం లేనిది.
అతిథి = తిథి, వారం మొ॥ నియమాలు లేక ఇంటికి భోజనానికి వచ్చేవాడు
ఆత్మజుడు = తనవల్ల పుట్టినవాడు (కుమారుడు)
క్ష్మాపాలుడు = భూమిని పాలించేవాడు (రాజు)
ఖగం = ఆకాశంలో సంచరించేది (పక్షి)
గురువు = అజ్ఞానమనే అంధకారాన్ని పోగొట్టేవాడు
జలజాతం = నీటినుంచి పుట్టినది (పద్మం)
జలధి = నీటికి నిలయం (సముద్రం)
దాశరథి = దశరథుని కుమారుడు (రాముడు)
మధువ్రతం= మధువు సేకరించడం వ్రతంగా కల్గినది (తుమ్మెద)
పుండరీకం = ప్రకాశించేది (తెల్ల తామర)
భూసురులు = భూమిమీది దేవతలు
భృంగం = నీలిమను భరించేది (తుమ్మెద)
ధర = సమస్తాన్ని తనలో ధరించేది (భూమి)
ధూర్జటి = పెద్ద జడలు కలిగిన వాడు (శివుడు)
మౌక్తికం = ముత్యపు చిప్ప నుంచి బయటకు వచ్చేది(ముత్యం)
లలన = నిరసన స్వభావం గల స్త్రీ
శార్ఙ్గపాణి = శారంగమనే ధనుస్సును ధరించినవాడు (విష్ణువు)
శైలం = శిలలతో కూడినది (పర్వతం)
హస్తి = హస్తం (తొండం) కలది (ఏనుగు)
పంచాస్యం = వెడల్పైన ముఖం కలది (సింహం)

ప్రకృతి	-	వికృతి
అంకం	-	అక్కు
అక్షరం	-	అక్కరం
అంగారం	-	ఇంగలము
అంగుళీయకం	-	ఉంగరం
అంబ	-	అమ్మ
అద్భుతం	-	అబ్బురం
ఆశ్చర్యం	-	అచ్చెరువు
ఆజ్ఞ	-	ఆన
ఈర్ష్య	-	ఈసు
కార్యము	-	కర్జము
గుణము	-	గొనము
గృహము	-	గీము
గౌరవం	-	గారవం
చంద్రుడు	-	చందురుడు
చిత్రము	-	చిత్తరువు
దృష్టి	-	దిష్టి
నిజము	-	నిక్కము
పక్షి	-	పక్కి
పశువు	-	పసరం
పృథివి	-	పుడమి
భాగ్యము	-	బాగ్గెము
మతి	-	మది
ముత్యము	-	ముత్తెము
మృదువు	-	మెదుగు
మేఘం	-	మొగులు
రథం	-	అరదం
రాజు	-	ఱేడు
విధము	-	వితము
వృథా	-	విత
శక్తి	-	సత్తి
సంతోషం	-	సంతసం
సముద్రం	-	సంద్రం
స్తంభం	-	కంబము
హంస	-	అంచ
హృదయం	-	ఎద - ఎడద

© SCERT not to be republished